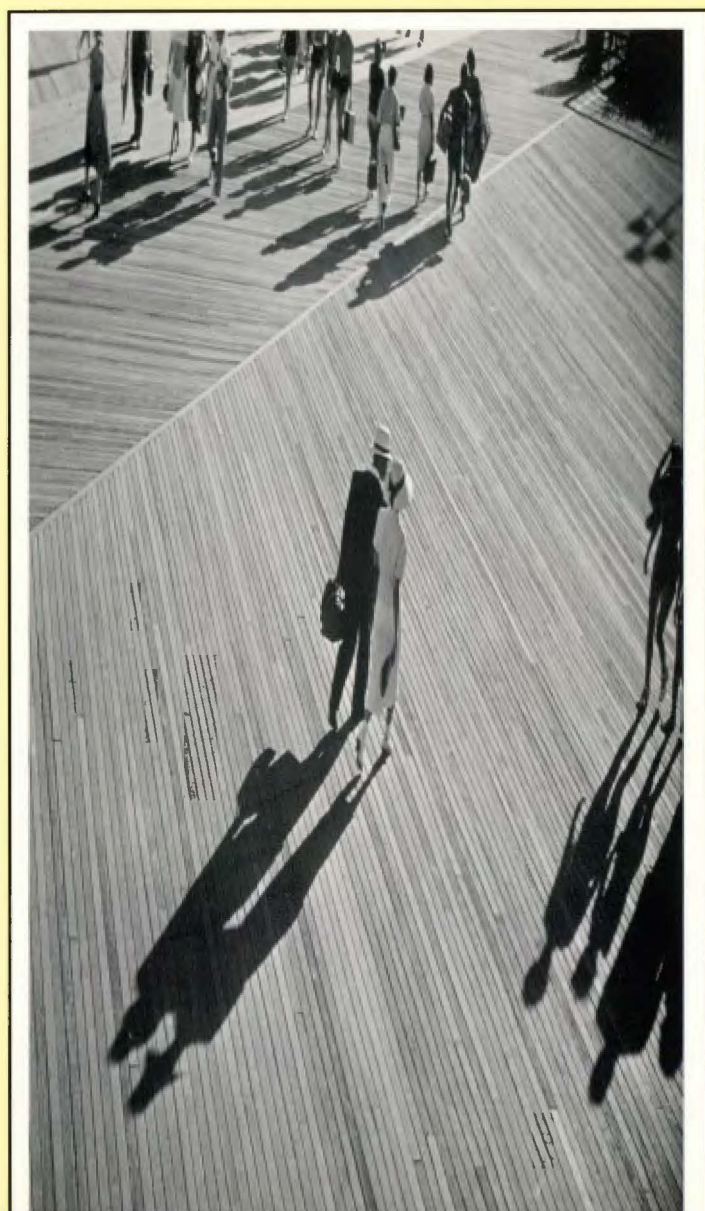

RODNOSTNO VEDENJE SLOVENCEV

© 1998, ZRC SAZU, Ljubljana

Avtorji poročila / Člani projektne sveta

Mateja Kožuh - Novak
Dunja Obersnel - Kveder
Majda Černič Istenič
Vojka Šircelj
Vasja Vehovar

Urednik

Vojislav Likar

Jezikovni pregled

France Novak

Oblikovanje

Milojka Žalik Huzjan

Prelom

Brane Vidmar

Izdelava statističnih preglednic

Andrej Kveder

Založil

Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Založba ZRC

Za založnika

Oto Luthar

Tisk

Tiskarna Planprint d.o.o., Ljubljana

Raziskavo so finančno podprli

Ministrstvo za znanost in tehnologijo Republike Slovenije

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve Republike Slovenije

Ministrstvo za zdravstvo Republike Slovenije

Tisk publikacije je podprl

Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije

Fotografija na ovitku: FOTO SPRING, Maribor

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

314.3 (497.4)

RODNOSTNO vedenje Slovencev : nacionalno poročilo / [projektne svet [i. e. avtorji] Mateja Kožuh-Novak ...[et al] ; urednik Vojislav Likar ; izdelava statističnih preglednic Andrej Kveder]. - Ljubljana : Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Založba ZRC, 1998

ISBN 961-6182-53-6

1. Kožuh-Novak, Mateja 2. Likar, Vojislav. - I. Novak, Mateja Kožuh - glej Kožuh-Novak, Mateja 75879680

Digitalna različica (pdf) je pod pogoji licence CC BY-NC-ND 4.0 prosto dostopna:
<https://doi.org/10.3986/9616182536>.

**RODNOSTNO
VEDENJE
SLOVENCEV**

NACIONALNO POROČILO

Vsebina

RODNOSTNO VEDENJE V SLOVENIJI V DVAJSETEM STOLETJU	9
1. UVOD	11
2. DRUŽBENE, KULTURNE IN EKONOMSKE ZNAČILNOSTI PREBIVALSTVA SLOVENIJE	13
3. PREBIVALSTVENI TRENDI	17
3.1. RODNOST	17
3.2. UMRLJIVOST	19
3.3. SELITVE	20
3.4. PREBIVALSTVENA STRUKTURA	20
3.5. PREBIVALSTVENA POLITIKA	21
4. FFS REZULTATI	23
4.1. METODOLOGIJA RAZISKAVE	23
4.1.1. Priprava vprašalnika in navodil za anketiranje	23
4.1.2. Metodologija vzorčenja	24
4.1.3. Medijska predstavitev raziskave	24
4.1.4. Organiziranje in koordiniranje anketarske mreže	24
4.1.5. Vnos in kontrola kvalitete zbiranja podatkov	25
4.2. POMEN RAZISKAVE V NACIONALNEM KONTEKSTU	25
4.3. POMEN RAZISKAVE V MEDNARODNEM KONTEKSTU	25
4.4. SESTAVA GOSPODINJSTVA	25
4.5. DOM STARŠEV / ŽIVLJENJE S STARŠI	28
4.6. PARTNERSKE ZVEZE IN RAZVEZE	32
4.6.1. Formiranje partnerskih zvez	32
4.6.2. Razpad partnerskih zvez	36
4.7. OTROCI	40
4.7.1. Število otrok	40
4.7.2. Starost anketirank/cev pri odločitvi za rojstvo	42
4.7.3. Vrsta partnerske zveze pri odločitvi za rojstvo	44
4.7.4. Vrsta izobrazbe pri odločitvi za rojstvo	45
4.8. URAVNAVANJE RODNOSTI	48
4.8.1. Spolno vedenje	48
4.8.1.1. Značilnosti spolno aktivnih anketirank/cev	49
4.8.1.2. Začetek spolnega življenja	50
4.8.1.3. Spolna aktivnost v času anketiranja	52
4.8.2. Kontracepcijsko vedenje	54
4.8.2.1. Značilnosti neuporabnic/kov kontracepcije	54
4.8.2.2. Značilnosti dolgotrajnejših uporabnic/kov kontracepcije	56
4.8.2.3. Izbira kontracepcijskih metod dolgotrajnejših uporabnikov	57

4.8.2.4.	Začetek uporabe kontracepcije	61
4.8.2.5.	Značilnosti uporabnikov kontracepcije ob prvem spolnem odnosu	61
4.8.2.6.	Izbira kontracepcijskih metod ob prvem spolnem odnosu	63
4.8.2.7.	Značilnosti uporabnikov kontracepcije v kasnejšem spolnem življenju	64
4.8.2.8.	Izbira kontracepcijskih metod v kasnejšem življenju	65
4.8.2.9.	Značilnosti uporabnic/kov kontracepcije v času anketiranja	66
4.8.2.10.	Izbira kontracepcije ob času anketiranja	67
4.9.	SPLAVNOST	68
4.10.	STALIŠČA DO OTROKA	70
4.11.	VREDNOTE IN STALIŠČA	74
4.12.	IZOBRAŽEVANJE IN ZAPOSLENOST ŽENSK	78
5.	BIOGRAFSKE POVEZAVE	85
6.	VZOREC	86
6.1.	Zasnova	86
6.2.	Realizacija	87
6.3.	Uteževanje	88
6.5.	Natančnost ocen	91
6.5.	Zaključek	93
7.	ZAKLJUČKI	94
8.	LITERATURA	96
9.	DODATEK	97
	Povzetek	127
	Abstract	128

Najlepše se zahvaljujemo vsem prebivalkam in prebivalcem, ki so se prijazno odzvali, si vzeli čas in sodelovali pri odgovarjanju na številna in zahtevna vprašanja, ter vsem anketarkam za njihovo prizadevnost za uspešno izvedbo raziskave.

Pri raziskavi so sodelovale naslednje ustanove

Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije
Statistični urad Republike Slovenije
Klinični center, Ljubljana – Ginekološka klinika

RODNOSTNO VEDENJE V SLOVENIJI V DVAJSETEM STOLETJU

Razvoj slovenskega prebivalstva ima nekatere specifične lastnosti, po katerih se Slovenija razlikuje tako od svojih zahodnih kot tudi vzhodnih sosed. Od leta 1857, ko je bil v Avstro-Ogrski, katere del je bila tedaj Slovenija, narejen prvi sodobni popis prebivalstva, do začetka devetdesetih let, ko se je rast prebivalstva v Sloveniji ustavila, se je slovensko prebivalstvo povečalo le za 81%, kar je manj kot v večini evropskih držav. Vzrok so bila velika izseljevanja slovenskega prebivalstva v obdobju demografskega prehoda, ki so potekala od zadnjega desetletja 19. stoletja do začetka sedemdesetih let tega stoletja. Najhitrejšo rast slovenskega prebivalstva v zadnjih 150 letih beležimo v obdobju po drugi svetovni vojni, še posebej v desetletju 1971-1981, ko je postala Slovenija z ugodnim gospodarskim razvojem zanimiva za priseljence iz ostalih območij Jugoslavije, ob zaključku demografskega prehoda pa se je že soočila s pomanjkanjem mlade delovne sile. Demografski prehod je trajal 60 let in se je končal pred dobrimi tremi desetletji.

Druga specifična značilnost Slovenije je dolga tradicija sorazmerno visoke zaposlenosti žensk. Ob popisu prebivalstva leta 1931 je bilo v tedanji Dravski banovini, kamor je politično sodila Slovenija v Jugoslaviji pred drugo svetovno vojno, med vsemi delovno aktivnimi že 39,6% žensk. Ta delež se je odtelej povečeval in dosegel leta 1991 vrednost 46,7%. Po drugi svetovni vojni je velika večina žensk delala poln delovni čas. Sprva so zakonski predpisi omogočali zaposlovanje s skrajšanim ali polovičnim delovnim časom le izjemoma, zaradi zdravstvenih razlogov. Tudi sedaj, ko je ta možnost uzakonjena, jo uveljavlja proti pričakovanju le malo žensk, vendar vzroki za to niso raziskani.

Zniževanje rodnosti kot posledica zavestnega in načrtnega omejevanja rojstev, se je v Sloveniji pričelo ob koncu prejšnjega stoletja, vendar različno v različnih socialnih skupinah in različnih slovenskih pokrajinah. Zavestno zniževanje rodnosti se je pričelo najprej v mestih, v višjih socialnih slojih, med bolj izobraženimi in med zaposlenimi ženskami ter se postopoma širilo med vse sloje in skupine. Zato so bile razlike med posameznimi socialnimi sloji na začetku demografskega prehoda velike. Vodilna metoda uravnavanja rodnosti je bila splav, običajno narejen nestrokovno, saj je zakon do srede petdesetih let zahteval kazen tudi za žensko, ne le za tistega, ki je splav naredil. Leta 1930 poročajo o 6 do 7 splavih na 10 porodov, zabeleženih v bolnišnicah. Strokovnjaki so se tedaj sami spraševali, ali ni bila splavnost zunaj bolnišnic še višja. Obolenost in umrljivost žensk zaradi nestrokovno narejenega splava sta od tridesetih let tega stoletja vzbudila pozornost najprej strokovnjakov medicinskih strok, temu kmalu sledijo razprave v zakonodajnih telesih, posebej o potrebi po kaznovanju žensk.

Po drugi svetovni vojni se je zakonodaja na področju splava postopno liberalizirala. Leta 1977 je pravica do svobodnega odločanja o rojstvu otrok postala ustavna pravica državljanov Slovenije. Poseben Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok je uzakonil uporabo kontracepcijskih metod in metode ugotavljanja in zdravljenja zmanjšane plodnosti ter postopke zakonite prekinitve nosečnosti. Ustava leta 1992 je svobodno odločanje o rojstvih otrok opredelila kot človekovo svoboščino.

Moderna kontracepcija je bila v Sloveniji predstavljena v začetku šestdesetih let. Decentraliziran politični sistem, ki ga je Slovenija za razliko od drugih socialističnih dežel razvijala od šestdesetih let dalje, je omogočal dobro razvito mrežo primarnega zdravstvenega varstva, ki je vključevala tudi ginekologa. Ta je načela in metode načrtovanja družine vključil v svoje vsakdanje preventivno delo. Strokovno podporo in usmerjanje na tem področju jim je nudil Inštitut za načrtovanje družine,

ki je deloval sprva v okviru Ginekološke klinike, od leta 1972 do 1981 pa kot samostojna zdravstvena institucija. Tako se je vedenje o kontracepciji in njena dostopnost razširila tudi na podeželje.

V zadnjem desetletju, ko se v Sloveniji srečujemo z ekonomsko krizo in s hitrim razslojevanjem prebivalstva, pa opazamo nov fenomen, ki utegne biti v bodoče pomemben pri načrtovanju prebivalstvene politike. Za razliko od časov pred 80. leti, ko sta bila znanje o načrtovanju družine in o splavu ter dostopnost do splava in kontracepcije revnejšim slojem manj dostopna in so imele te skupine prebivalstva zlasti na podeželju bistveno večje število otrok, opazamo v zadnjem desetletju padanje števila porodov med najmanj izobraženimi ženskami. Medtem, ko je bilo leta 1988 med porodicami še 26% žensk z osemletko, jih je bilo leta 1995 le še 19.5%, medtem ko je delež žensk z osemletko v celotni populaciji le neznatno upadlo. V prid tej tezi govori tudi izrazito padanje umrljivosti dojenčkov v Sloveniji v tem obdobju (od 8,15 na 1000 živorojenih leta 1988 do 5,59 v letu 1995), kar je moč najlažje razložiti z boljšim ekonomskim položajem mater, ki rojevajo v teh letih in z njihovo boljšo osveščenostjo, in ravnanjem z novorojencem.

Uporaba zanesljivih metod kontracepcije zadnjih 20 let v Sloveniji počasi narašča, razen sterilizacije, ki se v Sloveniji ni nikoli uveljavila. Kljub temu pa od leta 1983 dalje število splavov neprestano pada. Ta fenomen je moč razložiti z višjo ravniyo znanja o rojevanju med mlajšimi kohortami rodni parov, z bolj motivirano uporabo naravnih kontracepcijskih metod in kondoma. Poleg tega se je ustavilo tudi priseljevanje mladih ljudi s področij prejšnjih jugoslovanskih republik, kjer je bilo znanje o kontracepciji manj razširjeno in so se zato ženske posluževale predvsem splava. Seveda pa ostaja splavnost v Sloveniji v primerjavi z razvitimi državami zahodne Evrope zaradi manjšega odstotka uporabnikov zanesljivih kontracepcijskih metod še vedno visoka, 20.8 na 1000 žensk, starih 15 do 49 let (1995). Razmerje med porodi in splavi je bilo leta 1995 10:6.

Do srede sedemdesetih let se je v Sloveniji 90% otrok rodilo poročenim staršem. Odtlej opazamo izrazit upad poročenosti in porast odstotka otrok, rojenih zunaj zakonske zveze. Skoraj 30% otrok, rojenih v izvenzakonskih zvezah, nas uvršča v evropskem merilu takoj za skandinavske države in Avstrijo. Leta 1996 smo v Sloveniji zabeležili skupni koeficient poročenosti v višini 0,46, kar nas uvršča med države z najnižjimi vrednostmi v Evropi.

Še po enem rodnostnem fenomenu se Slovenija uvršča med razvite države zahodne Evrope. Generacije, rojene v šestdesetih letih, so pričele prelagati rojstva v višje starosti žensk. Tako je povprečna starost mater ob rojstvu prvega otroka porastla s 23 na 25 let. Strokovnjaki menijo, da so trenutni kazalci rodnosti zaradi tega fenomena močno podcenjeni.

Od leta 1980 se v Sloveniji prvič po drugi svetovni vojni soočamo z izrazitim padanjem absolutnega števila rojstev. Medtem, ko je v obdobju 1980 do 1988 padalo število rojstev v povprečju za 2% letno, se je padanje v obdobju 1989 do 1992 pospešilo. V tem obdobju smo vsako leto zabeležili povprečen padec števila rojstev za 5,8%. Zadnja štiri leta se je padanje števila rojstev umirilo na povprečni letni padec 2%, kar utegne že nakazovati povečano rodnost kohort, rojenih v šestdesetih letih, ki so pričele odlagati rojstva na tretje desetletje življenja.

Konec devetdesetih let se bo začela zmanjševati velikost kohort potencialnih mater, kar bo zelo verjetno povzročilo še večje padanje števila rojstev in s tem hitro staranje prebivalstva. Takšen razvoj zaskrbljuje strokovnjake, medtem ko jim politiki zaenkrat ne posvečajo večje pozornosti. Poleg tega se poslabšuje tudi položaj mladih, saj se je siceršnjim evropskim trendom rodne vedenja mladih parov pridružila še ekonomska stiska. Obstaja nevarnost, da bo vsiljevanje starih, preživelih vzorcev obnašanja rodni parov (siljenje žensk, da pustijo zaposlitev, onemogočanje zaposlitve mladim ženskam, nespoštovanje zaščitne zakonodaje nosečnic in mladih mater, povečevanje velikih družin, preganjanje splava, opuščanje mreže dispanzerjev za načrtovanje družine in primarnega zdravstvenega varstva žensk, onemogočanje vpliva žensk na politične odločitve), čemur smo v Sloveniji priča v zadnjih letih, ob poslabšani stanovanjski in zaposlovalni politiki mladih parov, motivacijo teh za rojevanje otrok še poslabšalo. Zato so raziskave o rodnostnem vedenju, kot je ta, ki smo jo pravkar zaključili, načrtovalcem prebivalstvene politike zelo dobrodošle, saj jim pomagajo razumeti dogajanja, povezana z rodni obnašanjem parov, in s tem vplivajo na sprejem političnih odločitev, ki bodo v prid tako posameznikom kot tudi družbi.

1. UVOD

Strokovnjaki na področju prebivalstvenih gibanj v Sloveniji, z njimi vred pa tudi politiki, so zadnja leta vedno bolj zaskrbljeni zaradi intenzivnega padanja rodnosti v Sloveniji in hkratnemu hitremu staranju prebivalstva. Zato vlada v Sloveniji že celo desetletje izrazito zanimanje za rodnostno dogajanje, ob tem pa je tudi veliko površnih in napačnih interpretacij.

Ob tem, da v slovenskem prostoru povprečno število živorojenih otrok na eno žensko pada že celo stoletje, torej je pričelo padati že dolgo prej, preden so imeli rodni pari možnost uporabljati zanesljiva kontracepcijska sredstva in imeli prost dostop do umetne prekinitve nosečnosti, smo v Sloveniji v preteklih petdesetih letih mlade pare skušali naučiti odgovornega spolnega obnašanja in s tem odgovornega starševstva. Razlog za to je bilo ob sproščujočem spolnem življenju parov po drugi svetovni vojni in ob veliki zaposlenosti žensk zunaj doma veliko število umetnih prekinitev nosečnosti in z njimi povezana obolevnost in umrljivost žensk, sorazmerno visoka umrljivost dojenčkov ter visoka samomorilnost zlasti moških, pri čemer imajo zavrtta, nesproščena spolnost in nerazumevanja, ki jih ta povzroča med partnerji, pomemben vpliv. Umrljivost dojenčkov in maternalna umrljivost sta se v zadnjih desetletjih zelo znižali, uspeli smo odpraviti umrljivost žensk zaradi nezakonitega splava. To so vsekakor zelo pomembni rezultati tudi za prebivalstveno politiko. Hkrati s tem pa se je intenzivno zniževalo število otrok na mater, saj želijo sodobni starši otrokom nuditi veliko starševske pozornosti, kvalitetno življenje, dobro izobrazbo in zadovoljiv gmotni položaj ob vstopu v življenje. Pri tem se vedno bolj postavlja vprašanje, kako zagotoviti enostavno obnavljanje prebivalstva, kako preprečiti zmanjševanje vsega in še posebej delovno aktivnega prebivalstva. Zato se je že v osemdesetih letih rodila potreba po raziskavah rodnostnega obnašanja slovenskega prebivalstva. Te raziskave naj bi odgovorile na vprašanja, kot so: zakaj se starostne generacije, ki vstopajo v rodno obdobje, odločajo za manj otrok; ali svoja pričakovanja o številu otrok do konca rodne obdobja izpolnijo, če ne, zakaj jih ne; zakaj ne moremo povečati odstotka uporabnikov zanesljive kontracepcije in zakaj ni mogoče znižati odstotka povratnic na splav; zakaj se nove kohorte parov vedno redkeje poročajo in ali to vpliva na njihovo rodnost.

Leta 1989 smo v Sloveniji izvedli prvo rodnostno raziskavo na reprezentativnem vzorcu 1117 prebivalk in prebivalcev Slovenije, katere glavne ugotovitve so naslednje:

- upadanje rodnosti pod nivo enostavnega obnavljanja prebivalstva v Sloveniji je tesno povezano s spremenjenim načinom življenja ljudi: s spremenjeno organizacijo življenja v družini, spremenjeno družbeno vlogo ženske, spremenjenim odnosom do otrok in načrtovanja družine;
- kažejo se znaki homogenizacije v velikosti družine slovenskih prebivalcev; izražena je majhna motiviranost prebivalstva za rojevanje večjega števila otrok;
- slovenski prebivalci si še želijo dva ali več otrok, polovica pa svoje želje ne uresniči;
- v odnosu do otrok in v prevzemanju starševske vloge kažejo že vedenjske vzorce razvitih narodov, v spolnem življenju pa ohranjajo tradicionalne vzorce prejšnjih evropskih generacij;
- moderno načrtovanje družine še ni splošno sprejet način življenja naših prebivalcev, kot je to mogoče zaslediti v razvitih družbah, kjer je število uporabnikov zanesljivih metod kontracepcije obratno sorazmerno s številom umetnih prekinitev nosečnosti.

Te izsledke smo vključili tudi v nacionalno poročilo, ki smo ga pripravili za Mednarodno konferenco o prebivalstvu in razvoju v Kairu septembra leta 1994.

S ponovno, razširjeno raziskavo štiri leta kasneje smo želeli:

ugotoviti trende rodnostnega obnašanja generacij, ki vstopajo v rodno obdobje in jih primerjati s starejšimi generacijami;

z novimi spoznanji o rodnostnem obnašanju slovenskega prebivalstva pomagati mladim do izpolnitve naravne potrebe po reprodukciji, politiki pa pomagati sprejeti prave odločitve za pomoč mladim parom pri odločanju za starševstvo;

prispevati k oblikovanju metodoloških osnov strategije odgovornega starševstva in varovanja reproduktivnega zdravja prebivalstva;

s priključitvijo k mednarodnemu projektu Fertility and Family Survey (Raziskava rodnostnih in družinskih vzorcev obnašanja) pa smo želeli postati primerljivi z drugimi evropskimi državami, kar nam bo omogočilo ob upoštevanju lastnih vedenjskih vzorcev uporabiti izkušnje tistih držav, ki vodijo uspešno prebivalstveno politiko, naravnano v izboljšanje kvalitete življenja prebivalstva.

2. DRUŽBENE, KULTURNE IN EKONOMSKE ZNAČILNOSTI PREBIVALSTVA SLOVENIJE

Konec leta 1996 je imela Slovenija 1,986.989 prebivalcev. Na 20.256 km² ozemlja živi povprečno 98 prebivalcev na 1 km², od najmanj 34 (notranjsko kraška statistična regija) do največ 178 prebivalcev na 1 km² (zasavska statistična regija). Sodimo med manj gosto naseljene srednjeevropske države s podobno gostoto prebivalstva, kot jo imajo Hrvaška, Avstrija, Slovaška, Madžarska, medtem ko so Nemčija, Italija, Švica in Češka bolj gosto naseljene. Razporeditev prebivalstva je precej enakomerna, v bolj gosto naseljenih regijah (100 in več prebivalcev na 1 km²) živi le nekaj več kot polovica (56%) prebivalstva.

Petina prebivalstva živi v šestih mestih z več kot 20.000 prebivalci, od tega 64% (300.000) v glavnem mestu, drugi pa v skoraj 6.000 manjših naseljih. Tolikšna razpršenost poselitve je posledica zemljepisnih danosti, zgodovinskega razvoja in politike policentričnega razvoja, ki je v zadnjih 30 letih z vzdrževanjem prometnih zvez in vlaganjem v gospodarski razvoj manj razvitih območij preprečeval čezmerno koncentracijo prebivalstva (Razpredelnica 1).

Razvrstitev naselij na mestna in nemestna je pred popisom leta 1981 izdelala skupina strokovnjakov. Za mestna je izbrala 223 naselij. Do leta 1991 se je zaradi združevanja manjših z večjimi naselji njihovo število zmanjšalo na 182. Mestna naselja tako predstavljajo le 3% vseh naselij, toda v njih živi 45% prebivalstva Slovenije. Mestno prebivalstvo se po marsikaterih značilnostih razlikuje od nemestnega. Mestno prebivalstvo je mlajše, saj so se mesta razvila predvsem s priseljevanjem iz podeželja in iz tujine. Delež starejših od 64 let je zato nižji v mestih (9,8% leta 1991) kot zunaj mest (12,1%). Izjema so stroga mestna jedra, od koder se zaradi spreminjanja namembnosti stavb mladi odseljujejo.

Razpredelnica 1: Naselja po številu prebivalstva, Slovenija, popis 1991

Velikost naselja *	Število naselij	Število prebivalstva
1 – 199	4.350	334.755
200 – 499	1.113	339.052
500 – 999	282	191.483
1.000 – 4.999	159	315.026
5.000 – 9.999	23	153.458
10.000 – 49.999	13	261.243
50.000 in več	2	370.969
Skupaj	5.942	1.965.986

* po številu prebivalcev

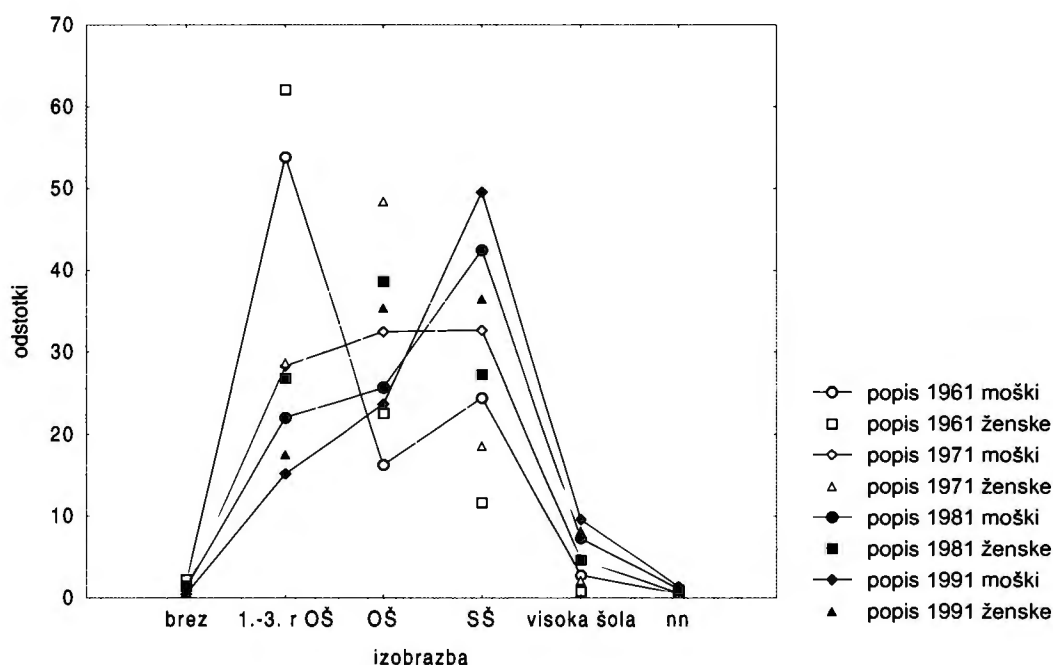
Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Družine, ki žive v mestih, so manjše. Leta 1991 je bilo v mestih že 40% družin s samo enim otrokom, v nemestnih naseljih pa še 34%. Najbolj pa se mestne in nemestne družine ločijo po pogostnosti tistih s tremi otroki ali celo več otroki: v mestih jih je bilo leta 1991 5%, zunaj mest pa kar 10,3%.

Šolska izobrazba je v Sloveniji še vedno relativno nizka, kljub temu, da se je v obdobju po drugi svetovni vojni neprestano izboljševala. Leta 1961 je več kot polovica prebivalcev (50-60%) imela le nedokončano osnovno šolo, izobrazbeni profil žensk in moških je bil zelo podoben, vendar je

bilo moških s končano srednjo šolo (25%) še enkrat več kot žensk (12%). Profil izobrazbe moških (na Sliki 1 v modri barvi) je bil v vseh naslednjih popisih precej drugačen kot izobrazbeni profil žensk (na Sliki 1 v rdeči barvi): največji odstotek moških je imelo dokončano srednjo šolo in le ta se je ves čas večal (od 33% leta 1971 do 50% leta 1991), medtem ko so imele ženske ob popisih 1971 in 1981 svoj vrh v dokončani osnovni šoli (med 39 in 49%) in šele leta 1991 je postal izobrazbeni profil bolj podoben moškemu, ko je največji odstotek žensk že imel dokončano srednjo izobrazbo (37%). V istem času, 1961-1991, se delež prebivalcev z višjo ali visoko izobrazbo zelo počasi povečuje, vendar je še vedno pod 10%. Delež moških z najvišjo izobrazbo se je potrojil, delež žensk pa poosmeril (slika 1).

Slika 1. Prebivalstvo, staro 15 let in več, po spolu (moški v modri in ženske v rdeči barvi) in šolski izobrazbi (v odstotkih) ob popisih 1961, 1971, 1981 in 1991

Vir: Razpredelnica 1 v dodatku

Slovenija je narodnostno in versko homogena. Kljub temu, da se delež Slovencev neprestano znižuje, največ na račun priseljevanja, pa je bil leta 1991, tik pred osamosvojitvijo, delež Slovencev še vedno 87,8% (Razpredelnica 2). Med Neslovenci je bilo največ Hrvatov (2,8%), Srbov (2,4%) in Muslimanov (1,4%). Italijani, Madžari in Romi so predstavljali 0,6% prebivalstva Slovenije.

Razpredelnica 2: Delež prebivalstva slovenske narodnosti ob popisih 1953-1991

Leto	Odstotki
1953	96,5
1961	95,6
1971	94,3
1981	90,5
1991	87,8

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Podobno velja za versko pripadnost. Ob popisu 1991 je 71,4% prebivalstva izjavilo, da so rimokatoliške vere, 8,8% je bilo ateistov ali pa niso želeli odgovarjati, za 15% prebivalstva je bila vera neznana, ostali pa so se odločili za druge vere, protestantsko, muslimansko itd. Tendencam razvoja s pomočjo podatkov popisov ni mogoče slediti, ker je bilo v obdobju po drugi svetovni vojni vprašanje zastavljeno le dvakrat, leta 1953 in 1991. Podatki za leto 1953 so bili ocenjeni kot nerealni.

Ekonomska aktivnost prebivalstva Slovenije je, predvsem po zaslugi žensk, visoka. Delež ekonomsko aktivnega v celotnem prebivalstvu je leta 1991 znašal 49,4%. Za ženske pa le 5 odstotnih točk manj. Razlike med ekonomsko aktivnostjo moških in žensk, ki so bile po koncu druge svetovne vojne še velike, se zmanjšujejo: delež aktivnih moških se zmanjšuje, povečuje pa se delež aktivnih žensk (razpredelnica 3).

Razpredelnica 3: Delež aktivnega v celotnem prebivalstvu, po spolu, popisi od 1961 do 1991 (brez oseb, ki delajo v tujini in njihovih družinskih članov)*

Popis	Moški	Ženske
1961	59,6	37,9
1971*	55,0	39,7
1981*	55,3	44,3
1991*	54,6	44,6

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Leta 1993 je Slovenija pričela redno izvajati anketo o delovni sili, ki je metodološko usklajena z navodili mednarodne organizacije za delo (ILO). Podatki te ankete, ki niso primerljivi s podatki popisov prebivalstva, so pokazali, da je bilo v Sloveniji leta 1995 58,7% prebivalstva starejšega od 14 let, ekonomsko aktivnih. Ostali so bili vzdrževani ali pa so imeli lastne dohodke, večina pokojnine. Delež je večji za moške kot za ženske (66,1% in 52,0%), vendar gre precejšen del te razlike na račun krajše delovne dobe in daljšega življenja žensk. Da je temu res tako, pokaže primerjava stopenj aktivnosti moških in žensk po velikih starostnih skupinah. V starosti 25-49 let so razlike v stopnji aktivnosti med moškimi in ženskami zelo majhne (94,2% in 89,4%), nekoliko večje so med mladimi (40,2% in 35,8, ter velike v starosti 50-64 let (48,9% in 27,1%).

Brezposelnost, ki je bila še ob koncu 80. let nizka (2,2% leta 1988), je v začetku devetdesetih zelo narasla. V letih 1993 in 1994 je znašala 14,4%. Te stopnje brezposelnosti so izračunane s podatki administrativnih virov (edinega vira tovrstnih podatkov do leta 1992), zato so višje od stopenj, ki izhajajo iz anket o delovni sili. V teh anketah Statistični urad uporablja metodologijo ILO, zaradi česar so izračuni stopenj primerljivi z drugimi državami, predvsem z državami Evropske zveze. Po teh podatkih je bila maja 1995 stopnja brezposelnosti 7,4%, po podatkih administrativnih evidenc pa je bila skoraj še enkrat večja, 13,9%. Stopnja brezposelnosti je bila nekoliko večja za moške kot za ženske, čeprav razlika ni velika (7,7% in 7,0%) (razpredelnica 4).

Razpredelnica 4: Stopnja registrirane brezposelnosti in stopnja anketne brezposelnosti (metodologija ILO)

Leto	Stopnja brezposelnosti					
	Stopnja registrirane brezposelnosti			Stopnja anketne brezposelnosti		
	Vsi	Moški	Ženske	Vsi	Moški	Ženske
1992	11,5	12,1	10,8
1993	14,4	15,3	13,5	9,1	9,9	8,3
1994	14,4	15,1	13,7	9,0	9,5	8,4
1995	13,9	14,1	13,7	7,4	7,7	7,0
1996	13,9	13,7	14,0	7,3	7,5	7,0

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

V primerjavi z drugimi evropskimi državami naša stopnja brezposelnosti ni velika, saj je bila istega leta v državah evropske zveze kar 10,6%. Vendar pa ta stopnja ni popolnoma realna, ker je država omogočila, da se je mnogo potencialnih brezposelnih predčasno upokojilo. Tudi zaradi tega so stopnje brezposelnosti trikrat večje za mlade od 15-24 let kot pa za tiste, stare 25-49 let. Izobrazba ekonomsko aktivnega prebivalstva je sicer boljša od izobrazbe vsega prebivalstva, vendar relativno nizka; 62% ima končano srednjo šolo, 14% višjo ali visoko, ostali, in teh je več kot petina, pa so končali največ osnovno šolo. Med slednjimi je tudi največ brezposelnih. Gospodarski razvoj Slovenije je dolgo časa temeljil na industriji. Zato se je delež delovno aktivnih (zaposleni, samozaposleni in brezposelni) v industriji neprestano večal in to predvsem na račun zmanjševanja števila kmečkega prebivalstva in priseljevanja. Med leti 1948 in 1991 se je delež kmečkega prebivalstva zmanjšal od 50% na samo 8%. Delež delovno aktivnih v nekmetijskih dejavnostih (razen storitvenih) je dosegel najvišjo vrednost v osemdesetih letih, okrog 50%. Odtlej se znižuje, povečuje pa se delež delovno aktivnih v storitvenih dejavnostih. Ta je po podatkih ankete o delovni sili za leto 1993 že presegel 45% in se še naprej povečuje, najhitreje v finančnem posredništvu (razpredelnica 5).

Razpredelnica 5: Delovno aktivno prebivalstvo po dejavnosti, Slovenija 1961–1991(%)

Leto	Delovno aktivno prebivalstvo	Kmetijske dejavnosti	Nekmetijske dejavnosti	Storitvene dejavnosti (razen storitvenih)
1961	100	39,5	37,9	22,6
1971	100	27,3	46,2	26,5
1981	100	14,7	49,1	36,2
1991	100	13,6	45,7	40,5

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Slovenijo je že v drugi polovici osemdesetih let zajela gospodarska kriza, ki se je po osamosvojitvi zaradi izgube trgov na območju nekdanje Jugoslavije še poglobila. Zato je vrednost bruto domačega proizvoda v stalnih cenah upadala vse do leta 1992. Odtlej postopoma narašča, vendar pa leta 1995 še ni dosegla vrednosti iz leta 1990. Leta 1995 je bruto domači proizvod na prebivalca znašal 9348 ameriških dolarjev.

3. PREBIVALSTVENI TRENDI

Demografski razvoj slovenskega prebivalstva v osnovnih potezah sledi razvoju v razvitih evropskih državah. Rodnost in umrljivost sta se tako znižali, da je že ogrožen naravni prirast prebivalstva. Leta 1993 smo v Sloveniji prvič zabeležili negativni naravni prirast. Odtlej njegove vrednosti nihajo med 0 in 1% (razpredelnica 6b). Ker se že od začetka 80. let močno znižuje tudi selitveni prirast, število prebivalstva Slovenije že nekaj let stagnira in postaja vedno starejše. Povprečna starost prebivalstva je že presegla 36 let (razpredelnica 6a). Demografski prehod je potekal v Sloveniji podobno kot v srednjeevropskih državah: pričel se je pozno in trajal približno 60 let.

Razpredelnica 6a: Osnovni podatki o prebivalstvu Slovenije, popisi prebivalstva od 1931 do 1991, sedanje ozemlje Slovenije

Leto	Popisi prebivalstva				
	1931	1961	1971	1981	1991
Število prebivalstva	1397650	1591523	1727137	1891864	1965986
Gostota na km ²	69,0	78,6	85,3	93,4	97,1
Povprečna velikost gospodinjstev	4,9	3,5	3,4	3,2	3,1
Povprečna starost moških	28,3	30,6	31,5	32,5	34,1
Povprečna starost žensk	29,9	33,4	34,8	36,0	37,6
% mestnega prebivalstva	...	33,3	38,7	48,9	50,5
% kmečkega prebivalstva	58,8	31,6	20,4	9,2	7,6
% prebivalstva z višjo in visoko izobrazbo	...	1,8	3,3	6,2	8,8

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

3.1. RODNOST

Dolgoročno zniževanje rodnosti se je v Sloveniji pričelo ob koncu 19. stoletja. Prve generacije, katerih rodnost ni zadoščala za obnavljanje generacij, so bile rojene med svetovnjima vojnoma. Zniževanje rodnosti v generacijah, ki se od začetka prehoda ni nikdar zaustavilo, se je izrazito pospešilo v generacijah, rojenih po letu 1960. Tako so ženske, rojene leta 1964 (leta 1994 stare 30 let), v povprečju rodile le še 1,8 otroka.

Celotna stopnja rodnosti, ki predstavlja povprečno število živorojenih otrok na eno žensko v koledarskem letu, se znižuje od srede 60. let, vendar je leta 1980 še imela vrednost 2,1. Takrat pa se je pričelo hitro zniževanje, ki traja neprekinjeno že 18 let. Leta 1995 je bila vrednost tega kazalnika le še 1,29 (razpredelnica 6b). Ta vrednost uvršča Slovenijo med države z najnižjo rodnostjo v Evropi. Razlogi za tako hitro zniževanje po letu 1980 so podobni kot v drugih evropskih državah (načrtno omejevanje števila rojstev in povečevanje povprečne starosti žensk ob rojstvih otrok). Poleg tega pa se jim v zadnjih letih pridružuje še gospodarska kriza, povezana z obdobjem tranzicije, ki jo spremlja za naše razmere visoka stopnja brezposelnosti (7,3% po metodologiji ILO) (razpredelnica 4).

Razpredelnica 6b: Osnovni demografski kazalci za Slovenijo, 1980–1995

Leto	1980	1985	1990	1995
Skupni prirast na 1000 prebivalcev	8,6	4,9	3,0	0,7
Naravni prirast na 1000 prebivalcev	5,8	3,1	1,9	0,0
Selitveni prirast na 1000 prebivalcev	2,8	1,8	1,1	0,7
Celotna rodnost	2,1	1,7	1,5	1,3
Pričakovano trajanje življenja ob rojstvu				
Moški	67,3	67,4	69,4	70,3
Ženske	75,1	75,5	77,3	77,8
Umrli dojenčki na 1000 živorojenih	15,3	13,0	8,4	5,5

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Verjetnost, da ženska v teku svojega življenja ne bi rodila niti enega živorojenega otroka, se zmanjšuje, prav tako tudi verjetnost, da bi prvorojenec dobil bratca ali sestrico. Med ženskami, rojenimi ob koncu prejšnjega stoletja, je bilo več kot 20% takih, ki v teku svojega življenja niso rodile niti enega živorojenega otroka, med ženskami, rojenimi v letih 1940 -1950, pa le še 8%. Istočasno s povečevanjem deleža žensk z vsaj enim otrokom pa se zmanjšuje delež žensk, ki bi se odločile za tri ali več otrok. Zaradi tega vedno bolj prevladujejo družine z dvema otrokoma.

Starši otrok so vedno starejši: v petnajstih letih se je povprečna starost mater ob rojstvu otrok povečala za dve leti, s 25 na 27 let. Za enako število let se je povečala tudi starost žensk ob rojstvu prvega otroka in sicer od 23 na 25 let. Zelo redki so otroci, katerih mati bi bila ob njihovem rojstvu mlajša od 20 let. Pogostost rojstev je bila do leta 1994 največja v starostnem razredu 20 -24 let, od leta 1995 dalje pa že v starosti 25 -29 let. Ob rojstvu otrok so očetje približno tri leta starejši od mater.

Večina otrok v Sloveniji se rodi staršem, ki so sklenili zakonsko zvezo. Do srede sedemdesetih let se je zunaj zakona rojevalo približno 10% otrok, od takrat dalje pa njihov delež neprestano narašča in je v letu 1994 že dosegel 29%, med prvorojenimi pa celo več kot 40%. To povečevanje števila in deleža otrok, rojenih zunaj zakona, je potekalo vzporedno z zniževanjem pogostosti sklepanja zakonskih zvez. Koliko od teh otrok se je rodilo neporočenim parom in imelo vsaj ob rojstvu ob sebi mater in očeta in koliko jih je imelo ob sebi samo mater, lahko le ocenimo, in sicer na osnovi podatkov o priznanjih očetovstva; približno 90% otrok, rojenih zunaj zakona, je bilo rojeno parom v zunajzakonskih skupnostih.

Sklenitve zakonskih zvez so se v zadnjih štirih desetletjih zmanjšale od 9 na 4 na 1000 prebivalcev. Povprečna starost novoporočencev se je zniževala do srede 80. let, od tedaj dalje pa se povečuje in to enako za ženine in neveste. Leta 1995 je bila nevesta v povprečju stara 27 let, ženin pa 30 let. Zaradi zniževanja števila porok se je postopoma pričelo zniževati tudi število razvez, ni pa se znižala njihova pogostnost. V primerjavi z drugimi evropskimi državami sodimo v Sloveniji po skupni stopnji sklenitev zakonskih zvez in razvez med države z najnižjimi stopnjami.

Zniževanje rodnosti, povečevanje starosti mater ob rojstvu otrok in povečanje deleža otrok, rojenih zunaj zakonske zveze, so značilnost reproduktivnega vedenja v vseh razvitih evropskih državah. Glede višine rodnosti v koledarskem letu je Slovenija trenutno skoraj na dnu evropske lestvice, glede deleža otrok, rojenih zunaj zakonske zveze, v zgornji polovici, glede starosti mater ob rojstvu otrok pa med tistimi z najmlajšimi materami.

3.2. UMRLJIVOST

Umrljivost se je v Sloveniji pričela zniževati že v prejšnjem stoletju, najhitreje pa se je zniževala v prvi polovici tega stoletja. Koncem petdesetih let je lahko novorojena deklica v Sloveniji pričakovala 71 let življenja, deček pa pet let manj. Sedaj sta ustrezni vrednosti 78 in 71 let. Življenje se je bolj podaljšalo ženskam kot moškim. Od začetka devetdesetih let do leta 1995 se pričakovano trajanje življenja ob rojstvu ni podaljševalo, niti za ženske, niti za moške. Šele v obdobju 1994/95 opazamo ponovno rast. To je morda znak, da se je obdobje stagnacije, povezano s prehodom na tržno gospodarstvo, končalo.

Če primerjamo vrednosti pričakovanega trajanja življenja ob rojstvu v Sloveniji (ženske 78 in moški 71 let v letih 1995/96) z ustreznimi vrednostmi v državah Vzhodne Evrope, ugotovimo, da je umrljivost v Sloveniji najnižja, če pa jih primerjamo z državami Zahodne Evrope, pa najvišja. Žal ni znakov, ki bi kazali na znatno izboljšanje naše uvrstitve na evropski lestvici.

K podaljševanju pričakovanega trajanja življenja ob rojstvu je nedvomno prispeval zelo strm padec umrljivosti dojenčkov, od 57,0 leta 1954 na 6,5 na 1000 živorojenih s porodno težo nad 500 g leta 1995. Najbolj strm padec smo zabeležili v šestdesetih letih in v zadnjem desetletju (za 50%). S tako nizko umrljivostjo dojenčkov smo se povzpeli med najbolj razvite države. To smo dosegli predvsem zaradi posebne skrbi, ki smo jo v zadnjih štirih desetletjih posvečali zdravstvenemu varstvu žensk in otrok, zaradi visoke stopnje ekonomske samostojnosti žensk in njihove sorazmerno dobre informiranosti zlasti na področju načrtovanja družine, in pa zaradi sorazmerno majhnih socialnoekonomskih razlik med posameznimi prebivalstvenimi skupinami.

Žal pa na področju maternalne umrljivosti še vedno zaostajamo za razvitimi deželami Zahodne Evrope. Medtem, ko smo z liberalno zakonodajo izkoreninili umrljivost zaradi nezakonitega splava, v zniževanju umrljivosti bodočih mater med nosečnostjo in porodom nismo tako uspešni. V zadnjih desetih letih smo jo sicer nekaj let že uspeli znižati pod 10 na 100.000 živorojenih, od leta 1993 dalje pa je spet narastla nad 10.

Vodilni vzrok za prezgodnjo umrljivost zlasti moških prebivalcev Slovenije so bolezni srca in ožilja, saj je zaradi teh bolezni leta 1995 umrlo 265 moških in 120 žensk med 35. in 69. letom starosti na 100.000 prebivalcev svojega spola in starosti. Vodilna vzroka smrti v tej starostni skupini sta pljučni rak s 126 umrlimi moškimi in 21 umrlimi ženskami in srčni infarkt z 115 umrlimi moškimi in 37 umrlimi ženskami na 100.000 prebivalcev te starosti.

Umrljivost zaradi teh dveh bolezni začne pri moških intenzivno rasti že po 40. letu starosti, saj umre v starosti 40 do 44 let že 21 od 100.000 moških te starosti zaradi pljučnega raka in 25 zaradi infarkta. Že v naslednji starostni skupini se število umrlih zaradi teh dveh bolezni podvoji, pri moških, starih 50 do 54 let pa je število umrlih zaradi pljučnega raka petkrat večje kot v deset let mlajši skupini, število umrlih zaradi srčnega infarkta pa štirikrat večje.

Na tretjem mestu po pogostnosti v tej starosti je umrljivost zaradi jetrne ciroze s 75 umrlimi moškimi in 37 umrlimi ženskami na 100.000 prebivalcev, sledijo bolezni možganskih žil (kapi) s 70 umrlimi moškimi in 43 ženskami, samomori s 56 umrlimi moškimi in 16 umrlimi ženskami in nesreče zunaj prometa s 47 umrlimi moškimi in 13 umrlimi ženskami na 100.000 prebivalcev, starih 35 do 69 let.

Po umrljivosti zaradi samomora sodimo v sam vrh Evrope, prav tako kot tudi po umrljivosti zaradi bolezni, ki jih povzroča zloraba alkohola. Samomorilnost je najbolj pogosta na podeželju in v industrijsko manj razvitih mestnih okoljih severovzhodne Slovenije in je pojav, ki ga opazamo predvsem pri revnejših. Zlasti pri moških intenzivno raste s starostjo. Tako je pri moških, starejših od 75 let, pogostnost samomora trikrat večja kot pri tistih, starih 30 do 34 let. Ženske se odločajo v vseh starostnih skupinah za samomor tri- do štirikrat redkeje.

Smrti zaradi prometnih nesreč so v skupini prebivalstva med 35. in 69. letom starosti na sedmem mestu z 27 umrlimi moškimi in 9 umrlimi ženskami na 100.000 prebivalcev te starosti.

Zaradi prometnih nesreč je umrljivost največja med moškimi, stari nad 75 let (73.5 na 100.000

prebivalcev te starosti in spola). Umrljivost enako starih žensk zaradi istega vzroka je dvakrat manjša. Sledijo moški med 20. in 24.letom starosti (46.1) in moški, stari 60 do 64 let (39,3). Ženske v zadnjih dveh starostnih skupinah umirajo zaradi prometnih nesreč skoraj trikrat redkeje. Poseben problem predstavljajo nasilne smrti pri otrocih in mladostnikih. Leta 1995 smo izgubili zaradi nasilnih smrti 113 prebivalcev, mlajših od 20 let, 64 zaradi prometnih nesreč, dve tretjini v starosti med 15. in 19. letom. 26 smo jih izgubili zaradi drugih nesreč in 23 zaradi samomora. Bistveno večja ogroženost fantov se kaže že v starosti 7 do 14 let, ko jih umre zaradi nezgod izven prometa dvakrat več kot deklet. Med mladostniki pa umre zaradi prometnih nesreč štirikrat več fantov kot deklet in šestkrat več jih naredi samomor.

3.3. SELITVE

Selitve so bile vedno zelo pomemben element razvoja prebivalstva Slovenije; najprej so bile to odselitve, nato pa priselitve. Iz območja izrazitega odseljevanja se je Slovenija spremenila v področje priseljevanja šele po drugi svetovni vojni. Postala je privlačna za prebivalce iz drugih delov nekdanje Jugoslavije. Od leta 1957 dalje je bil selitveni prirast redno pozitiven. Poleg tega se je večal njegov delež v celotnem prirastu. V obdobju od 1961 do 1971 je selitveni prirast predstavljal 16 % vsega porasta, v sedemdesetih letih že 34 %, nato je nekoliko upadal, vendar je od leta 1984 dalje ponovno presegal 30 %, in to vse do leta 1991. Zaradi političnih sprememb v letu 1991 so za dve leti številčno prevladale odselitve nad priselitvami in tudi značaj selivcev se je spremenil. Ekonomske selitve so zamenjale politične in narodnostne selitve. Od leta 1993 dalje je selitveni prirast ponovno pozitiven, vendar na znatno nižji ravni kot pred osamosvojitvijo. Priseljevanje je pomlajevalo prebivalstvo mest in industrijskih središč, spreminjalo njegovo narodnostno in versko sestavo in povečevalo število splavov. Dolgoročnega vpliva na rodnost te selitve niso imele.

3.4. PREBIVALSTVENA STRUKTURA

V Sloveniji se delež prebivalstva, mlajšega od 15 let, zmanjšuje, medtem ko se delež starih nad 65 let povečuje. Od leta 1986 se je delež prebivalstva, mlajšega od 15 let, ko je bil 22%, zmanjšal na 18,5% leta 1995. V tem obdobju se je delež starejših od 65 let, povečal od 10% na 12%. Delež mladih je na enaki ravni kot na Finskem in Norveškem, vendar je v obeh skandinavskih državah delež starih večji (13,8%, 16,1%). Po deležu starih pa smo bližje Irski, Islandiji, Češki, ki pa imajo večji delež mladih (20%, 24%).

Delež mladih v Sloveniji je nekoliko višji kot v povprečju v evropski skupnosti ali v Nemčiji, Danski in Italiji in manjši kot v Franciji, Angliji in Belgiji. Delež starejših je v Sloveniji nekoliko višji kot v Nemčiji in na Poljskem ter precej nižji kot v zelo razvitih evropskih državah.

Gospodinjstev ob popisu 1991 je bilo okoli 640.000. Tri četrtine niso imele kmečkega gospodarstva. Družin je bilo okoli 552.000 (86% vseh gospodinjstev), od teh ena petina zakoncev ni imela otrok ali pa ni živela z njimi. Več kot polovica (59%) jih je bilo zakoncev z otroki, 15,4% mater z otroki, 2,5% očetov z otroki, 2,2% neporočenih z otroki in 0,9% neporočenih brez otrok. Največ jih je bilo z enim otrokom (37,2%), več kot ena tretjina (34,3%) z dvema otrokoma in 7,6% s tremi ali več otroki.

3.5. PREBIVALSTVENA POLITIKA

Podobno kot večina drugih evropskih držav eksplicitne prebivalstvene politike nimamo, so pa njeni elementi vključeni v druge politike, družinsko, socialno itd. V preteklih petdesetih letih je bila skrb države posvečena predvsem pomoči zaposlenim parom z otroškim dodatkom, razvojem široko dostopnega, od države subvencioniranega otroškega varstva (okoli 60% predšolskih otrok je vključenih v predšolsko varstvo), s postopnim podaljševanjem plačanega porodniškega dopusta do enega leta z možnostjo njegove izrabe tudi za očeta, izgradnje celovite mreže osnovnega šolstva, organiziranega bivanja in prehrane v šoli med poukom in po njem, organiziranja letovanj otrok, organiziranja subvencionirane prehrane na delovnem mestu ter izgradnje počitniških domov za letovanje družin z nižjimi osebnimi dohodki. Za ostarelo prebivalstvo je bila uvedena minimalna pokojnina tudi za kmete, zgrajeni so bili domovi, v katerih živi 4% ostarelega prebivalstva, v osemdesetih letih pa smo pričeli razvijati organizirano pomoč ostarelim na domu.

Zdravstveno varstvo je temeljilo na dobro organizirani mreži primarnega zdravstvenega varstva, v katero so bili vključeni tudi specialisti pediatri, šolski zdravniki, ginekologi in specialisti medicine dela. Ker smo pričeli razvijati vsem dostopno primarno zdravstveno varstvo že zgodaj, v petdesetih letih tega stoletja, za razliko od dežel Zahodne Evrope nismo razvili tako velikega posteljnega fonda, čeprav se kljub temu tudi pri nas s posodabljanjem zdravstvenega varstva kaže hipertrofijska bolnišničnih kapacitet.

Leta 1993 je bila sprejeta Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike, prav tako tudi Nacionalni program socialne politike. Osnovno vodilo vrednostne preusmeritve nove zasnove socialne politike, na kateri slonijo tudi temeljna načela, cilji in ukrepi družinske politike v Sloveniji, je širjenje takšnih programov, ki povečujejo svobodo posameznika, vendar ne ogrožajo pri tem njegove osnovne varnosti, le-te pa ni mogoče zagotoviti brez določene stopnje širše solidarnosti.

Ob upoštevanju omenjenega temelji novo zastavljena družinska politika na naslednjih načelih oziroma ciljeh:

- na načelu univerzalnosti oziroma usmerjenosti v ustvarjanje razmer za izboljšanje kakovosti življenja vseh, ne le socialno ogroženih družin;
- na pravni izenačitvi in priznavanju pluralnosti družinskih oblik ter na različnih oblikah zadovoljevanja potreb, ki iz tega izhajajo;
- na spoštovanju avtonomnosti družine ter individualnosti vsakega od njenih članov;
- na uveljavljanju enakih možnosti obeh spolov ter zagotavljanju razmer za usklajevanje poklicnih in družinskih obveznosti staršev;
- na varstvu otrokovih pravic v družini in družbi ter prednostnem poudarjanju kakovosti življenja otroka;
- na delnem prispevku družbe k stroškom za vzdrževanje otrok in s tem izboljšanju finančnega položaja družin;
- na dodatnem varstvu družin v posebnih razmerah in stanjih.

Uresničevanje navedenih ciljev družinske politike vključuje ukrepe na štirih globalnih področjih:

- na ekonomskem in davčnem področju z uvajanjem neposrednih dajatev družinam po obeh, univerzalnem in selektivnem načelu ter preraščevanju dohodka v korist družin v okviru davčne politike;
- na področju družbenih služb z razvijanjem splošnih in posebnih služb za podporo družinam ali delno prevzemanje njihovih funkcij;
- na področju dela in zaposlovanja z ustvarjanjem razmer za usklajevanje poklicnih in družinskih obveznosti staršev ter zagotavljanje drugih ugodnosti, povezanih s trgov delovne sile ter
- v stanovanjskem gospodarstvu z razvijanjem posebnih programov stanovanjske preskrbe, zlasti za mlade in socialno ogrožene družine, ter druge oblike pomoči, kot so zagotavljanje

stanovanjskih posojil pod ugodnejšimi pogoji, spodbujanje zadrug in drugih neprofitnih organizacijskih oblik za pridobivanje stanovanj, subvencioniranje najemnin za socialno ogrožene družine.

Žal prehod v profitno družbo in globoka ekonomska kriza preprečujeta izboljševanje dosedanjih ukrepov družinske politike, zaenkrat pa uspevamo do neke mere zadrževati vsaj dosedanje dosežke. Učinke tako zastavljene politike bomo lahko ovrednotili šele s prihodnjo anketo, ki jo načrtujemo za leto 2000.

Država že tri leta pripravlja tudi Akcijski program prebivalstvene politike, vendar ni dovolj politične volje, da bi jo dokončno oblikovali, sprejeli in izvajali.

4. FFS REZULTATI

4.1. METODOLOGIJA RAZISKAVE

V raziskavi Rodnostno vedenje Slovencev, ki je potekala v letih 1993 do 1996, smo si kot glavni cilj zastavili, raziskati značilnosti rodnostnega vedenja Slovencev v okviru evropskih rodnostnih gibanj ob upoštevanju že uveljavljenih teoretičnih in metodoloških konceptov ter oblikovati metodološke osnove strategije vzpodbujanja odgovornega starševstva in varovanja reproduktivnega zdravja prebivalstva. Ta raziskava je tudi prispevek Republike Slovenije k mednarodnemu projektu *Fertility and Family Surveys in Countries of the ECE Region (FFS) (Raziskava rodnostnih in družinskih vedenjskih vzorcev v državah Evropske zveze)*.

Raziskavo je koordiniral Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije ob sodelovanju z Zavodom za statistiko Republike Slovenije in Ginekološko kliniko v Ljubljani. Finansirali so jo Ministrstvo za znanost in tehnologijo, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter Ministrstvo za zdravstvo RS.

Nosilka projekta je doc. dr. Mateja Kožuh Novak. Raziskovalna skupina je sestavljena iz različnih strokovnjakov/kinj s področij sociologije, demografije, statistike, ginekološke epidemiologije in prebivalstvenega raziskovanja. Člani projektnega sveta so akad. prof. dr. Lidija Andolšek Jeras, prof. dr. Anuška Ferligoj, dr. Milivoja Šircelj, dr. Majda Černič Istenič, dr. Vasja Vehovar, mag. Bojana Pinter in mag. Dunja Obersnel Kveder.

Organizacija anketiranja je potekala v naslednjih delih: priprava vprašalnika in navodil za anketiranje, določitev in spremljanje vzorca, medijska predstavitev anketiranja, izvajanje anketiranja, koordiniranje anketarske mreže, vnos in kontrola zbiranja podatkov.

4.1.1. PRIPRAVA VPRAŠALNIKA IN NAVODIL ZA ANKETIRANJE

Prevedli smo originalni vprašalnik in navodila za anketiranje, ki ga je pripravila raziskovalna skupina mednarodnega projekta FFS. Vprašalnik se je le nekoliko razlikoval glede na spol anketiranca. Velika večina vprašanj je bila enaka za moške in ženske. V vprašalniku za moške so bila izključena le nekatera vprašanja o nosečnosti.

Vprašalnik je vseboval 12 vsebinskih sklopov:

- 1 Značilnosti gospodinjstva anketiranca
- 2 Značilnosti doma staršev anketiranca
- 3 Zgodovina selitev
- 4 Zgodovina partnerskih zvez
- 5 Zgodovina materinstva in drugih nosečnosti
- 6 Uravnavanje rodnosti in zgodovina kontracepcije
- 7 Stališča do otrok
- 8 Stališča do nekaterih družbenih ciljev, zakona in razveze, splava, starševske odgovornosti do otrok in partnerske zveze
- 9 Stališča do določenih družbenih vrednot

- 10 Zgodovina izobraževanja in zaposlitve
- 11 Določene značilnosti partnerja anketiranca
- 12 Sprejmljivost prebivalstvene politike

4.1.2. METODOLOGIJA VZORČENJA

Izhodišče za vzorčenje je predstavljalo priporočilo mednarodne strokovne skupine projekta FFS. Načrtovani vzorec naj bi vključil 5000 prebivalcev, od tega 3000 žensk in 2000 moških, v starosti od 15 do 45 let. Zaradi odsotnosti Zakona o statističnih raziskovanjih smo uporabili vzorec brez imen in priimkov. Razpolagali smo le z naslovi ulic in hišnih števil. Zaradi tega smo pripravili spisek 11.473 naslovov, od teh jih je bilo sprva sproščenih 8770 in nato še 2703 naslovov.

Vzorec je bil implicitno stratificiran in trostopenjski. Izbranih je bilo 300 enot (krajevne skupnosti) in sicer z verjetnostjo, proporcionalno številu žensk med 18. in 45. letom starosti. V vsaki krajevni skupnosti so bili izbrani trije popisni okoliši in to na enak način kot krajevne skupnosti. V dveh od treh okolišev so bile anketirane samo ženske (vsaka enota je imela 9 naslovov), v enem pa izključno moški (vsaka enota s 14 naslovi). Na naslovih večstanovanjskih hiš so se gospodinjstva izbrala naključno. Enote tretje stopnje so bile ciljne osebe, izbrane po presejalnem postopku (oseba z zadnjim rojstnim dnevem). Natančnejša obrazložitev metodologije vzorčenja je v poglavju 6.

4.1.3. MEDIJSKA PRESTAVITEV RAZISKAVE

Medijska predstavitev anketiranja je potekala pod naslovom *Dajmo otrokom priložnost*. Začela se je v tednu pred začetkom anketiranja in potekala 3 mesece, od tiskovne konference do pisnih pojasnil in intervjujev na radijskih postajah in televizijskih programih.

Za povečevanje motiviranosti anketirancev in za zahvalo za sodelovanje smo vsakemu anketirancu poklonili maskoto v obliki miške iz raznobarnega blaga, v njen repek smo zavili listek z geslom in zahvalnimi besedami.

4.1.4. ORGANIZIRANJE IN KOORDINIRANJE ANKETARSKE MREŽE

V anketiranje smo vključili anketarke iz obsotoječih mrež, predvsem iz patronažne službe in mreže Gral marketinga ter drugih (Zavod za zaposlovanje, Študentski servis, SJM). Organizirali smo 12 inštruktaž. Pred začetkom anketiranja smo pripravili pisne materiale (navodila, najavna in pojasnilna pisma za anketirance, pooblastilo za delo anketarke, poročilo o delu).

Anketiranje je potekalo v treh delih: pisno obvestilo, obisk gospodinjstva za določitev ciljne osebe in intervju. V celoti je opravilo svoje delo 178 anketark. Večina anketark (80%) je izvedla anketiranje v eni krajevni skupnosti. Praviloma so dobile za 1 krajevno skupnost od 15 do 84 naslovov, odvisno od zahtev vzorca, povprečno 35 naslovov. Anketarke so uspele narediti povprečno 15 anket v eni krajevni skupnosti, kar je večinoma trajalo okoli 3 mesece, v 37% pa celo več. Ves čas anketiranja je potekala kontrola izbora ciljne osebe, izpolnjevanja vprašalnika in preverjanje ustreznosti potencialnega vzorca.

Anketiranje je potekalo 1 leto in obiskanih je bilo 10.442 naslovov (91% izbranih naslovov). Uspeli smo anketirati le 4559 prebivalcev (43% vseh obiskanih naslovov), 2719 žensk in 1840 moških, starih 15 do 45 let.

Na ravni ciljnih oseb je sodelovanje odklonilo le 14% od vseh ustreznih oseb. Če pa upoštevamo tudi druge odklonitve v presejalnem postopku, lahko predpostavimo, da je bila skupna stopnja neodgovorov blizu 25%.

4.1.5. VNOS IN KONTROLA KVALITETE ZBIRANJA PODATKOV

Po priporočilu vodstva mednarodnega projekta smo uporabili originalni program za vnos podatkov, ki teče pod posebnim ozadjem (ISSA). Le-ta tudi omogoča izdelavo enotnih standardnih zapisov in nacionalnih poročil.

Z vnosom podatkov smo pričeli aprila 1995. To delo je opravilo 10 vnašalcev po nadzorom informatičarke Mojce Omerzu, dipl. soc.. Sproti je potekala tudi kontrola kvalitete vnešenih podatkov. Po končanem vnosu smo povezali podatkovno zbirko potencialnega vzroca z realiziranim in kontrolirali ustreznost anketiranih oseb s populacijo. Preliminarne analize so pokazale, da dobljeni podatki ustrezajo ciljni populaciji, vendar je bilo potrebno za korektno obravnavo vzroca in pravilno statistično sklepanje uporabiti še uteži.

Prve preliminarne podatke smo predstavili na tiskovni konferenci, dne 18.4.1996 na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve.

4.2. POMEN RAZISKAVE V NACIONALNEM KONTEKSTU

Stalno spremljanje in raziskovanje rodnostnega vedenja je ob uporabi izpopolnjene metodologije še posebno pomembno v trenutku, ko se soočamo s hitrimi in v marsičem radikalnimi družbenimi spremembami, za katere lahko predpostavljamo, da bodo vplivale oziroma že vplivajo na rodnostno vedenje naše populacije.

Za hitro in pravočasno odzivanje na ta dogajanja moramo dobro poznati in razumeti razmere na tem področju. Strokovno utemeljeni ukrepi pa lahko temeljijo le na longitudinalnih raziskavah, ki omogočajo odkrivanje dinamike reproduktivnega vedenja prebivalcev. Zato je potrebno zagotoviti kontinuiteto tega raziskovanja. Te poglobljene raziskave bodo tudi dale osnove za oblikovanje strokovnih podlag za izdelavo nacionalne strategije razvoja prebivalstva Slovenije.

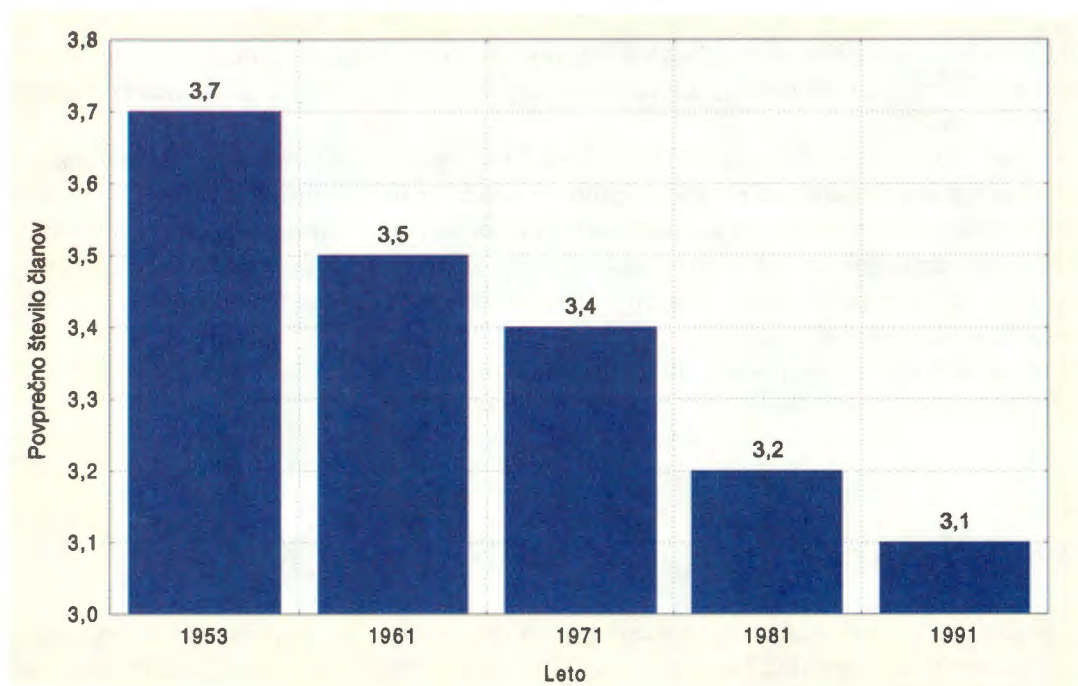
4.3. POMEN RAZISKAVE V MEDNARODNEM KONTEKSTU

V večini evropskih in drugih razvitih državah opazujejo intenzivne spremembe v družinskem življenju in rodnostnem vedenju ter pluralizacijo načina življenja ljudi v tem stoletju. Zato Ekonomska komisija Združenih narodov za Evropo koordinira mednarodni primerjalni projekt FFS, v kateri sodeluje poleg Slovenije še 21 držav Evrope, Severne Amerike in Nova Zelandija. Slovenija je z izdelavo nacionalnega poročila, ki bo objavljeno tudi v posebni publikaciji Ekonomske komisije za Evropo, prispevala k poznavanju rodnostnih vedenskih vzorcev srednjeevropskega kulturnega prostora in se vključila v mednarodne primerjalne raziskave.

4.4. SESTAVA GOSPODINJSTVA

Ob zadnjem popisu prebivalstva leta 1991 je bila v Sloveniji povprečna velikost gospodinjstva 3,1 (slika 2). Povprečna velikost gospodinjstev, v katerih so živeli anketiranci in anketiranke, pa je bila večja za 1 osebo (4,0 osebe), in to v vseh starostnih skupinah in obeh spolih (slika 3).

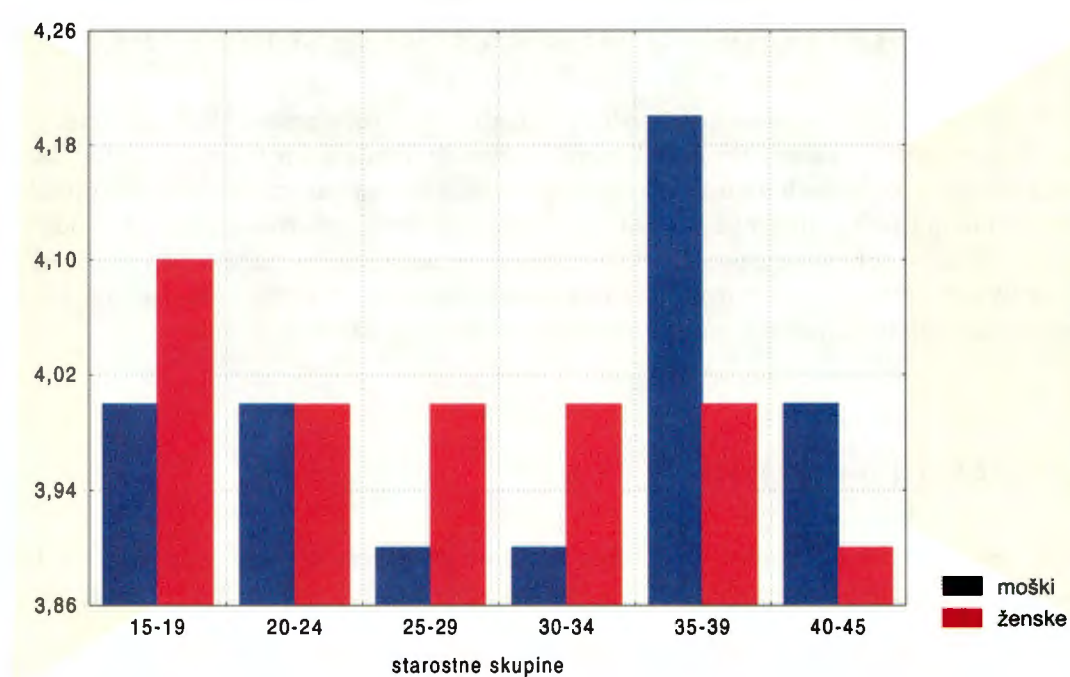
Slika 2: Povprečna velikost gospodinjstev ob popisih 1953, 1961, 1971, 1981, 1991

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Razlika med zadnjim popisom in našo raziskavo je precejšnja in gre zelo verjetno na račun samskih in deloma dvočlanskih gospodinjstev. Ta so številna zlasti med starejšimi in starimi, ki niso bili zajeti v anketi. V starosti 15-44 let je delež tistih, ki živijo sami, zelo majhen, še posebej med moškimi (slika 3).

Slika 3: Povprečna velikost gospodinjstev, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 2 v dodatku

Med anketiranimi je živelo samih le 1,2% žensk in 2,4% moških. Še manj jih je živelo skupaj z nesorodniki. Prevladuje torej oblika veččlanskih gospodinjstev sorodnikov. Večinoma so to dvogeneracijska gospodinjstva, le šestina anketiranih je živela v trogeneracijskih gospodinjstvih. Vendar se zdi, da je življenje v trogeneracijskih gospodinjstvih le prehodna oblika, saj je delež anketirancev, ki živijo v trogeneracijskih gospodinjstvih največji (25%) v starosti 25 -29 let, nato se s starostjo znižuje (razpredelnica 7).

Razpredelnica 7: Sestava gospodinjstva, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

sestava gospodinjstva	starostne skupine ob anketiranju						skupaj
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40+	
moški							
s partnerko in otrokom	-	10,2	63,6	82,4	89,0	89,5	56,9
samo s partnerko	-	10,5	7,9	6,6	4,1	4,6	5,5
samo z otrokom	-	-	-	-	0,8	1,4	0,6
brez partnerke in otrok	100,0	79,3	28,5	9,9	6,2	4,5	7,0
s staršem/i	96,8	76,4	33,5	18,7	14,1	10,3	40,7
s sorodniki	82,2	69,3	33,8	15,3	14,8	8,3	36,4
z drugimi člani	0,7	1,5	2,0	2,2	0,4	0,4	1,2
sami	0,3	2,1	3,6	4,5	1,8	2,4	2,4
3+ generacije	13,4	19,6	23,1	20,6	17,1	13,9	17,8
<i>število</i>	306	285	294	304	318	330	1840

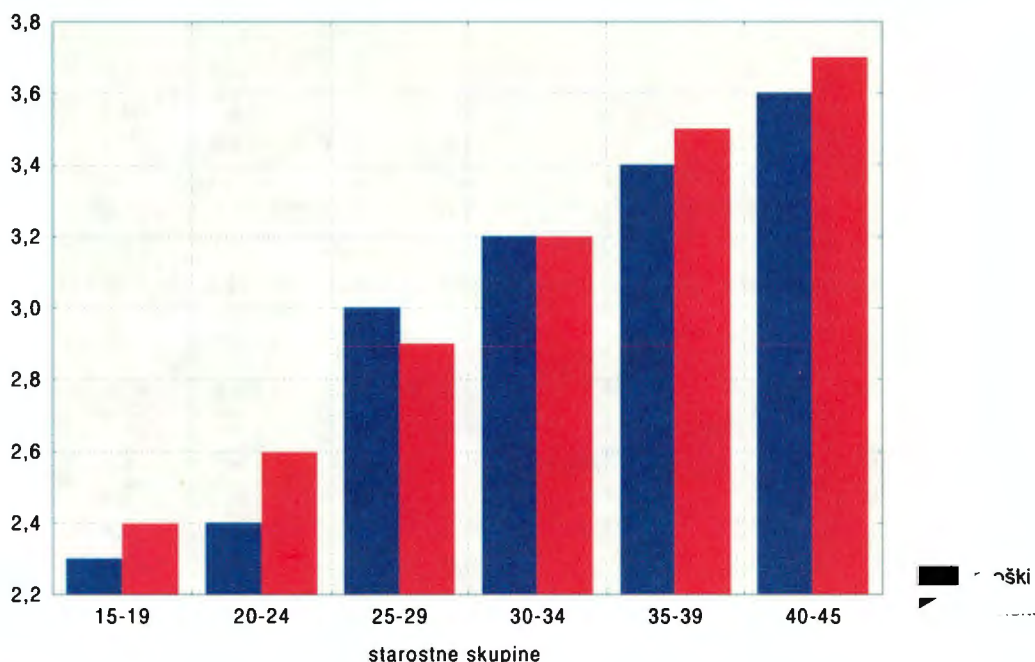
ženske							
s partnerjem in otrokom	0,6	34,1	77,7	86,8	88,6	87,5	63,9
samo s partnerjem	2,4	11,1	7,8	4,4	2,7	3,1	5,2
samo z otrokom	0,7	3,5	4,3	5,9	6,9	8,1	5,0
brez partnerja in otrok	96,3	51,2	10,2	2,9	1,7	1,4	25,9
s staršem/i	93,7	54,2	24,1	10,3	7,8	6,8	31,6
s sorodniki	84,0	59,5	28,8	15,3	9,9	10,2	33,4
z drugimi člani	2,0	1,3	0,3	0,5	0,4	-	0,7
sami	0,6	3,2	1,0	0,6	1,2	1,1	1,2
3+ generacije	9,7	22,8	26,8	16,3	15,1	14,7	17,5
<i>število</i>	430	420	453	464	471	477	2718

Poleg oblike gospodinjstva, v katerem živi anketirana oseba, je za oblikovanje stališč o družini in rodnosti, ki se v veliki meri oblikujejo na osnovi lastnih izkušenj, pomembno v kakšnem družinskem okolju je nekdo živel v času anketiranja in pred tem; je bil samski, poročen, je imel otroke, partnerja oziroma partnerko, koliko je bil star. Med tistimi, ki jih je zajela anketa so bili vsi moški, mlajši od 20 let še samski, brez otrok in brez partnerk, ženske pa so bile v veliki večini (96%). S starostjo se njihov delež zmanjšuje, hitreje za ženske kot za moške, in je v starosti 40 -44 let zanemarljivo majhen. Zato pa v tej starosti skoraj 90% anketiranih živi skupaj s partnerjem in otroki, ali pa samo s partnerjem (5%) oz. partnerko (3%). Delež moških je nekoliko manjši od deleža žensk, ker so zelo redki moški, ki bi živeli sami z otroki, žensk pa je od 0,7% (15 -19 let) do 8,1% (40 -44 let). Večina teh žensk je bila pred tem že poročenih (starost 35 -44 let), le med mlajšimi od 34 let prevladujejo samske ženske z otroki (razpredelnica 7).

4.5. ŽIVLJENJE S STARŠI

Anketiranke in anketiranci so bili rojeni med letoma 1950 in 1979, to je v obdobju, ko se je zaključeval demografski prehod, vendar prej kot se je pričelo ponovno zelo hitro zniževanje rodnosti. Zato je povprečno število otrok, ki jih je rodila anketirančeva mati, še sorazmerno visoko, kar trije otroci. Vendar so razlike med starostnimi skupinami oziroma generacijami velike. V približno petindvajsetih generacijah se je rodnost znižala za eno tretjino. Od 3,6 otrok na žensko z vsaj enim živorojenim otrokom za rojene med leti 1920-24 na 2,3 za rojene v letih 1945-49 (slika 4).

Slika 4: Povprečno število otrok anketirankine/čeve matere, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

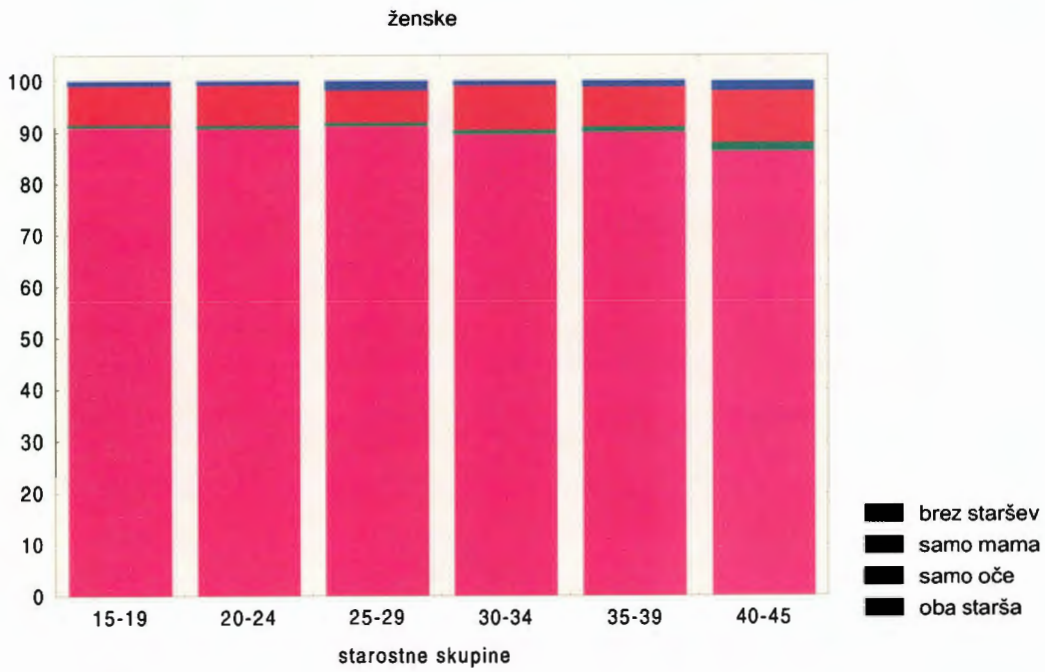
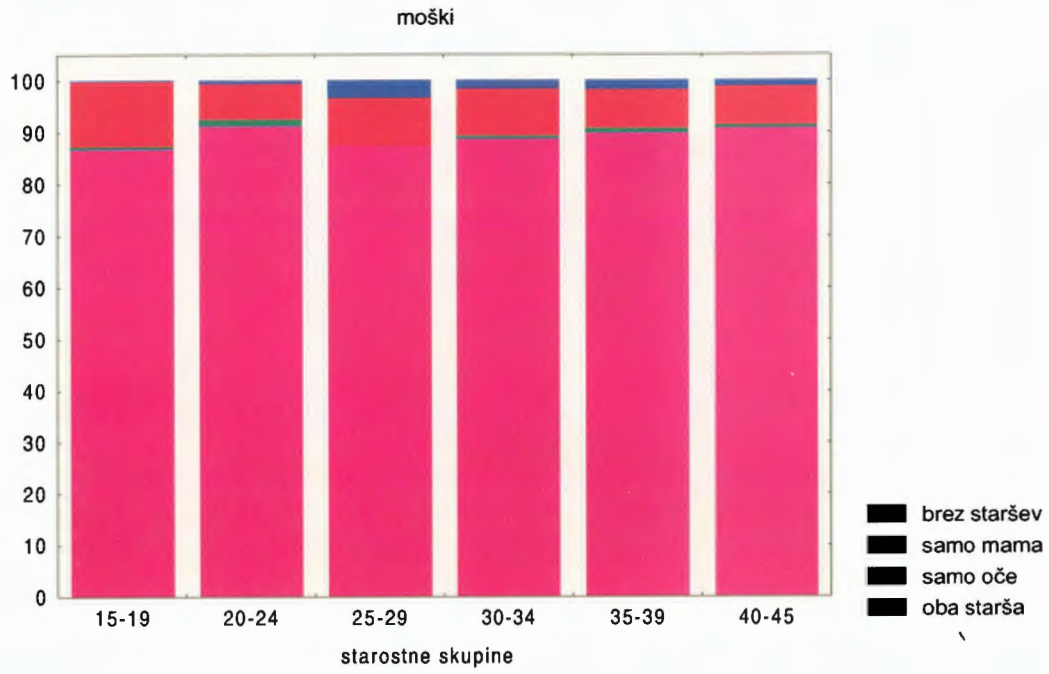
Vir: Razpredelnica 3 in 4 v dodatku

Večina anketirank in anketirancev je bila rojena v družinah z dvema ali več otroki. To pomeni, da so vsaj del otroštva preživeli skupaj z bratom/brati ali sestro/sestrami. Vendar je takih z več kot enim bratom ali sestro vedno manj. Veča se delež družin z dvema otrokoma, manjša delež tistih s štirimi, zmanjševanje tistih s tremi pa je zelo počasno. Delež edincev je nižji od 10% in se bistveno ne spreminja. Med anketiranimi, starimi 15-24 let, je že več kot polovica rojenih v družinah s samo dvema otrokoma.

Približno 90% anketiranih je do 15. leta starosti živelo skupaj z obema staršema (slika 5). Ta delež je približno enak za vse starostne skupine. Vedno manj pa je tistih, ki otroštvo preživijo brez enega ali obeh staršev, manj kot 1%. Če so anketirani otroštvo preživeli s samo enim od staršev, je bila to pretežno mati. To je pričakovan rezultat, in sicer iz treh razlogov:

- ob razvezi zakonske zveze so otroci večinoma dodeljeni materi
- med 20. in 35. letom starosti je umrljivost moških do štirikrat višja od umrljivosti žensk
- naraščanja deleža zunajzakonskih rojstev.

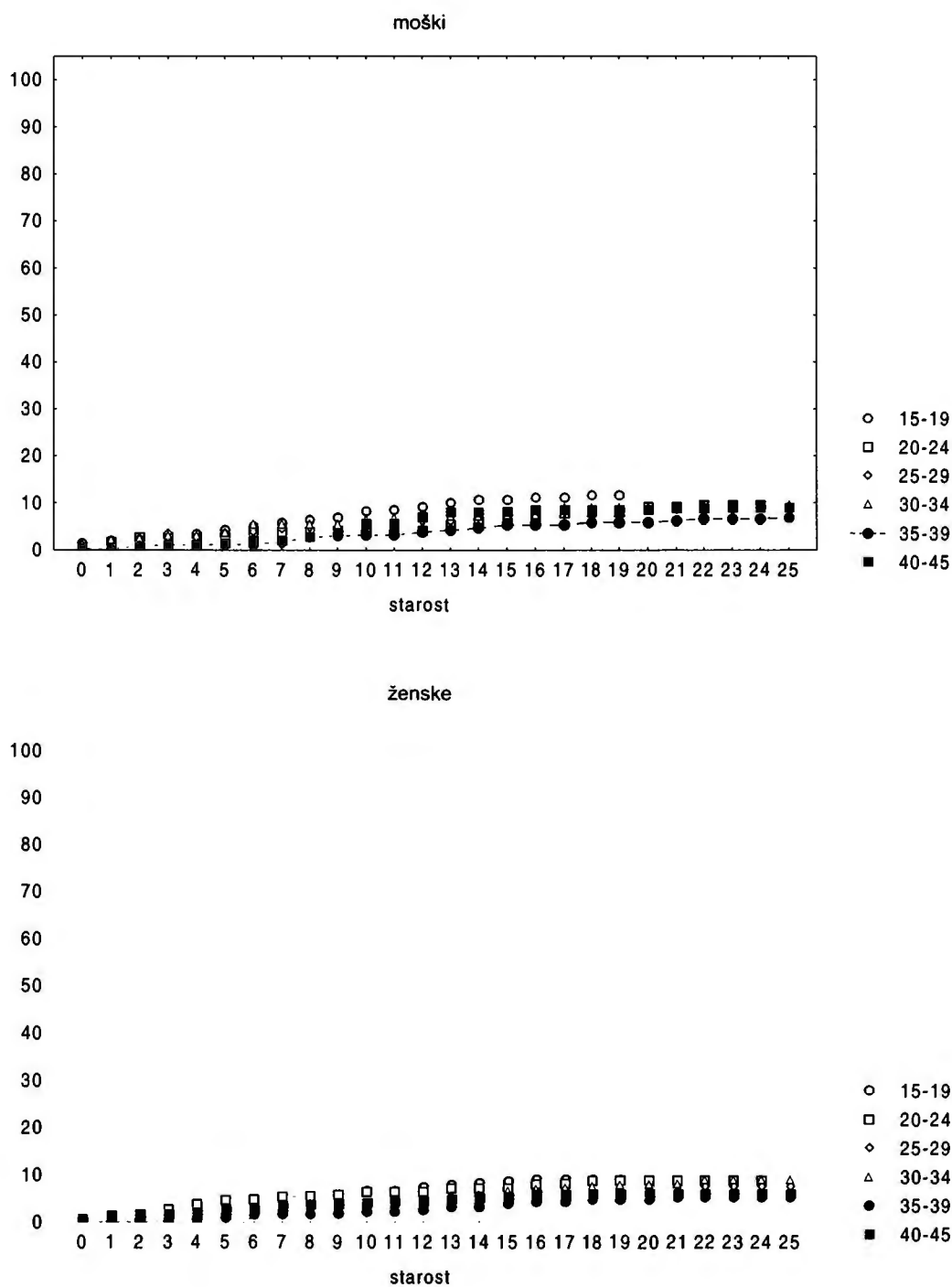
Slika 5: Delež anketirank/cev, ki je do 15 leta starosti živel s starši, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 3 in 4 v dodatku

Ločitev staršev in smrt enega ali celo obeh staršev sta dogodka, ki močno zaznamujeta otrokovo življensko pot. Pri tem je seveda pomembno, kolikšna je ob takem dogodku starost otroka. Anketa nudi podatke le o starosti otrok ob ločitvi staršev.

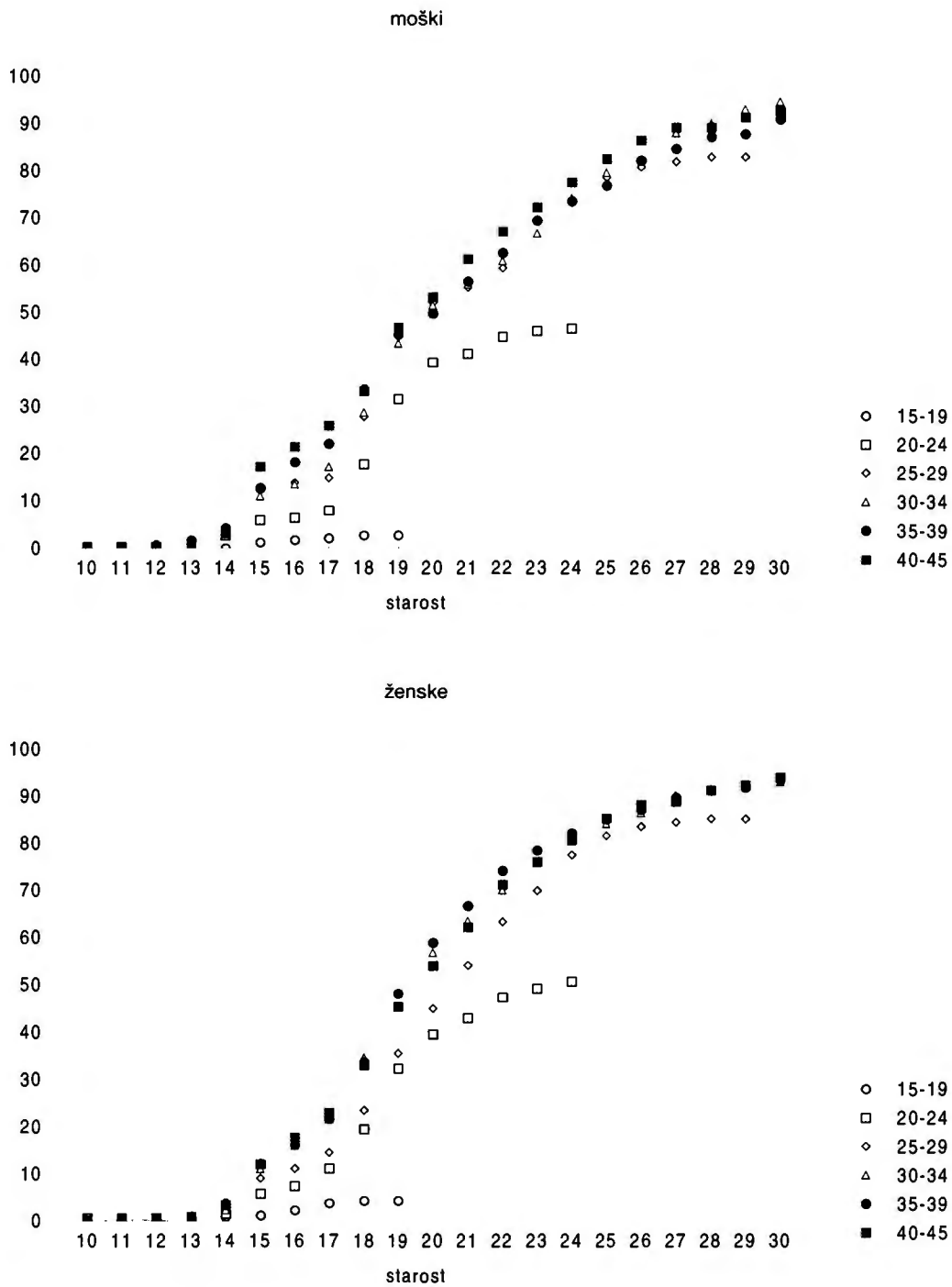
Slika 6: Kumulativni delež anketirank/cev po starosti ob ločitvi staršev, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 3 in 4 v dodatku

Delež otrok, ki se sreča z ločitvijo staršev, se s starostjo seveda večja. Do 15. leta starosti je ločitev doživelo 6,5%, do 25. leta pa 8,5% anketiranih. Med anketiranimi, starimi 25-44 let, sta bili pogostnost ločitve staršev in starost otrok ob ločitvi približno enaki, pri mlajših pa se jasno kaže tendenca zniževanja starosti otrok ob razvezi. To je morda znak, da se je čas, ki preteče med

Slika 7: Kumulativni delež anketirank/cev po starosti ob zapustitvi doma staršev, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 3 in 4 v dodatku

sklenitvijo zakonske zveze (ali pričetka življenja v dvoje) oziroma rojstva otroka in razvezo, pričel skrajševati. Med anketiranimi, rojenimi v letih 1975-79, je bilo do starosti 16 let ločenih že 16% staršev; to je več kot pri starejših generacijah do 25. leta starosti (slika 6).

Poleg zmanjševanja velikosti družin in večje pogostosti razvez v mladih generacijah je zelo pomembno tudi spreminjanje dolžine bivanja otrok skupaj s starši. Otroci vedno dlje ostajajo pod isto streho s starši. Generacije, rojene do srede 60. let, so zapuščale dom relativno zgodaj, več kot polovica že do 20. leta starosti. Generacije, rojene v začetku 70. let, so ostajale doma že nekoliko dlje, tiste, rojene sredi 70. let, pa se obnašajo že popolnoma drugače. Med tistimi, ki so ob anketiranju že dopolnili 19 let, jih je s starši živelo še 97%, med 5 let starejšimi jih je v isti starosti s starši živelo 68%, med 10 let starejšimi pa le še 40%. Dekleta zapustijo dom nekoliko mlajše, vendar razlike niso velike (slika 7).

Podaljševanje skupnega življenja s starši je splošna tendenca v razvitih državah. Povezana je z daljšim šolanjem mladine, brezposelnostjo in novimi oblikami življenja v dvoje.

4.6. PARTNERSKE ZVEZE IN RAZVEZE

4.6.1. FORMIRANJE PARTNERSKIH ZVEZ

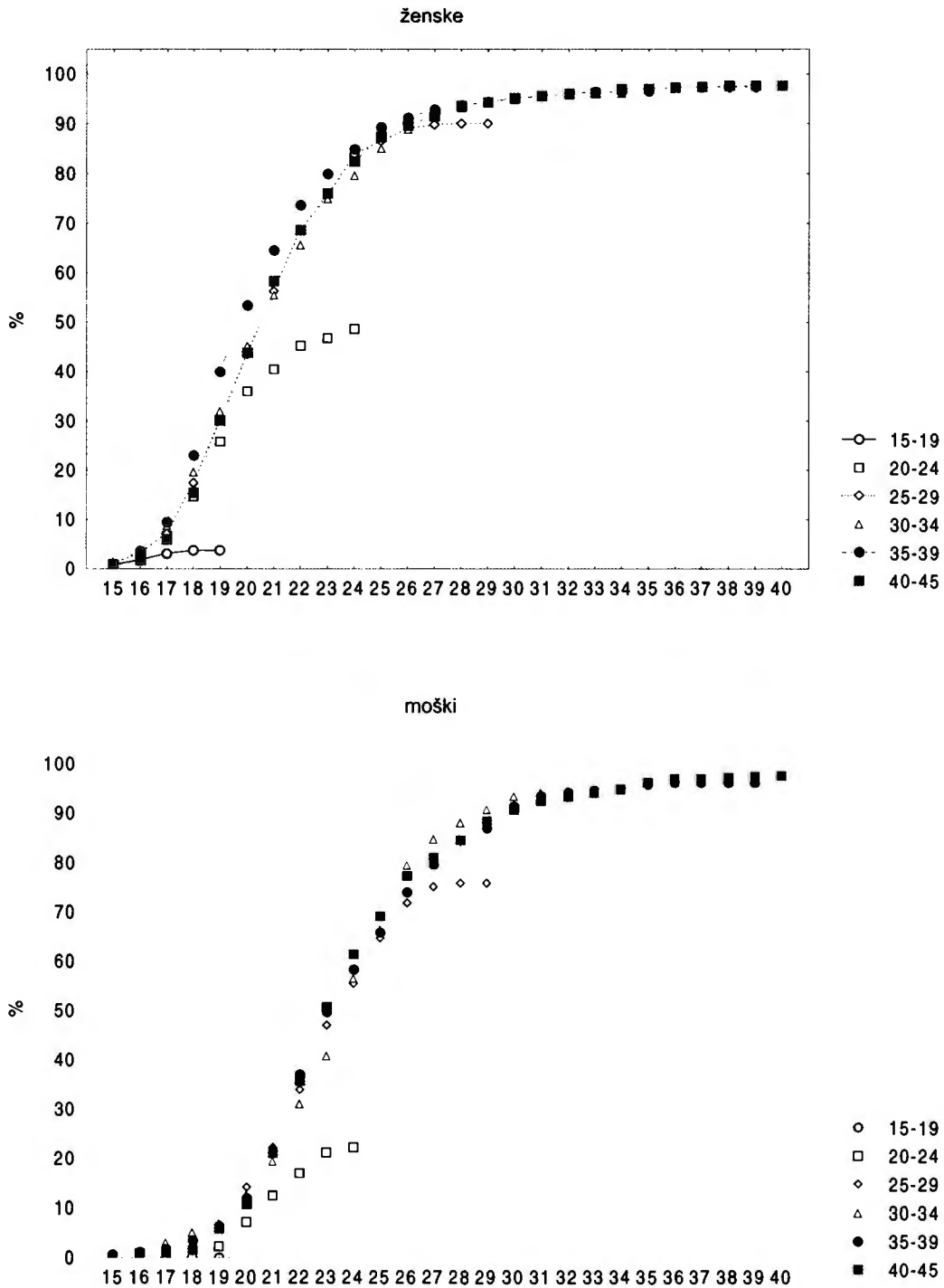
V zadnjih desetletjih se je med raziskovalci demografskih procesov močno povečal interes za proučevanje pojavnosti zunajzakonskih rojstev in s tem tudi zunajzakonskih zvez. Z raziskavo Rodnostno vedenje Slovencev smo tudi v Sloveniji pridobili podatke, ki nam omogočajo celovitejši vpogled v razširjenost pojavljanja zunajzakonskih zvez¹ med posameznimi družbenimi skupinami, opredeljenimi npr. s spolom, starostjo, izobrazbo, krajem bivanja in socialno-ekonomskim položajem posameznika. Posebna kakovost teh podatkov je v tem, da nudijo vpogled v spreminjanje tega pojava skozi čas. V naših nadaljnjih analizah se bomo izčrpnije posvetili proučevanju teh zvez. V pričujočem poročilu pa zaenkrat prikazujemo podatke, ki popisujejo proces vstopanja v vse prve partnerske zveze², bodisi tiste, ki so se začele s poroko, bodisi tiste, ki so se začele kot kohabitacije, pri različnih starostnih skupinah (slika 8).

Naši podatki nam kažejo, da prihaja med posameznimi starostnimi skupinami oz. kohortami do spreminjanja dinamike in intenzitete vstopanja v prve partnerske zveze. Vendar do tega ne prihaja le zaradi spremenjenih razmerij med zvezami sklenjenimi s poroko (slika 9) in brez nje (slika 10). Pri vsaki mlajši starostni kohorti se vse močneje izraža dejstvo, da interes za poroko kot prvo partnersko zvezo popušča in da moški in ženske vse več časa preživijo v kohabitacijah (slika 10). Poleg tega je namreč moč tudi opaziti (slika 8), da se zmanjšuje interes za vstop v kakršnokoli partnersko zvezo: izrazito se zmanjšujejo deleži tistih, ki so imeli oz. imajo osebno izkušnjo, živeti s partnerjem v zvezi kakršnegakoli statusa. To zmanjševanje je še posebej očitno pri najmlajših dveh starostnih skupinah (15 do 19 let in 20 do 24 let). V primerjavi z drugimi skupinami izstopata tako glede vstopanja v zveze, ki so se začele s poroko, kot tudi glede vstopanja v zveze s statusom kohabitacije. Npr., v starosti 20 let je imelo izkušnjo živeti s partnerjem že 44% žensk, rojenih med leti 1950-1955 in kar 53% žensk, rojenih med leti 1956-1960, medtem ko je imelo tako izkušnjo le 36% žensk, rojenih med leti 1971-1975 (razpredelnica 5.a v dodatku). Pri moških, ki že po tradiciji vstopajo v partnerske zveze nekaj let kasneje kot ženske, je ta trend zato še izrazitejši. Poleg zaznavanja sprememb v vzorcih vstopanja v prve partnerske zveze nam naši podatki

¹ Prvi podatki o deležu zunajzakonskih zvez so bili v Sloveniji zbrani s popisom prebivalstva leta 1981 in 1991, vendar pa so bili zajeti le v eni časovni točki. Leta 1981 je bilo na ta način registriranih 2,3% takih zvez, leta 1991 pa 3,8%.

² V tej analizi štejemo med partnerske zveze vse tiste zveze, pri katerih partnerja različnega spola živita v skupnem gospodinjstvu, bodisi poročena, bodisi neporočena (kohabitacije). K tem zvezam tako ne štejemo zvez, pri katerih se partnerja le »sestajata«.

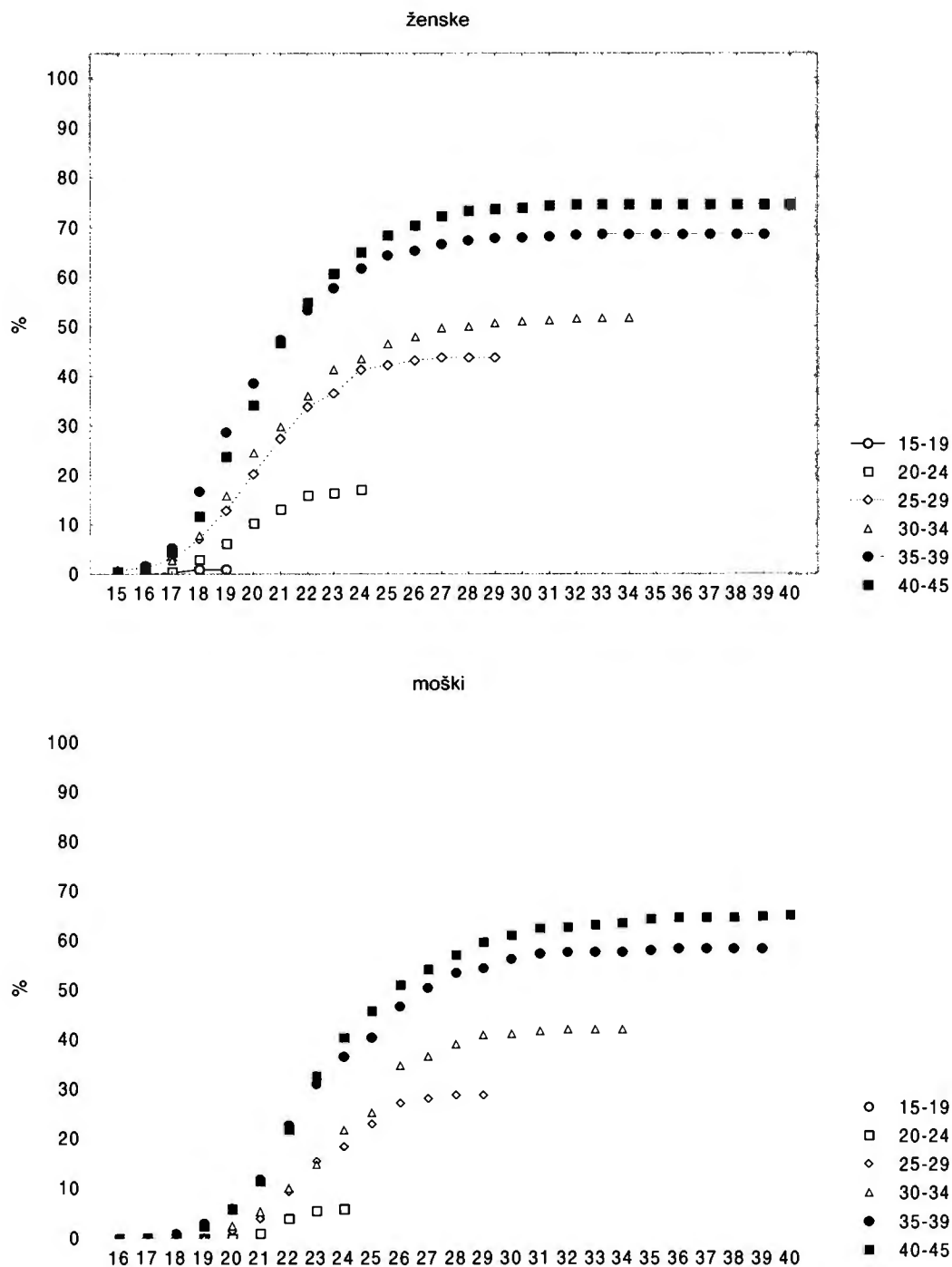
Slika 8: Kumulativni deleži anketirancev, ki so prvič vstopili v kakršnokoli partnersko zvezo, glede na starost ob vstopu (po pripadnosti kohorti), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 5 in 6 v dodatku

dovoljujejo tudi vpogled v spremembe, ki se nanašajo na t. i. večkratna partnerstva (serial partnerships). Raziskovalci demografskih procesov vidijo v pojavu večkratnih partnerstev sindrom oz. znak spremenjenega vrednotenja partnerskih zvez oz. poroke. Naši podatki (razpredelnici 5.e in 6.e v dodatku) sprememb na tem področju ne potrjujejo. Vse starejše tri starostne kohorte so

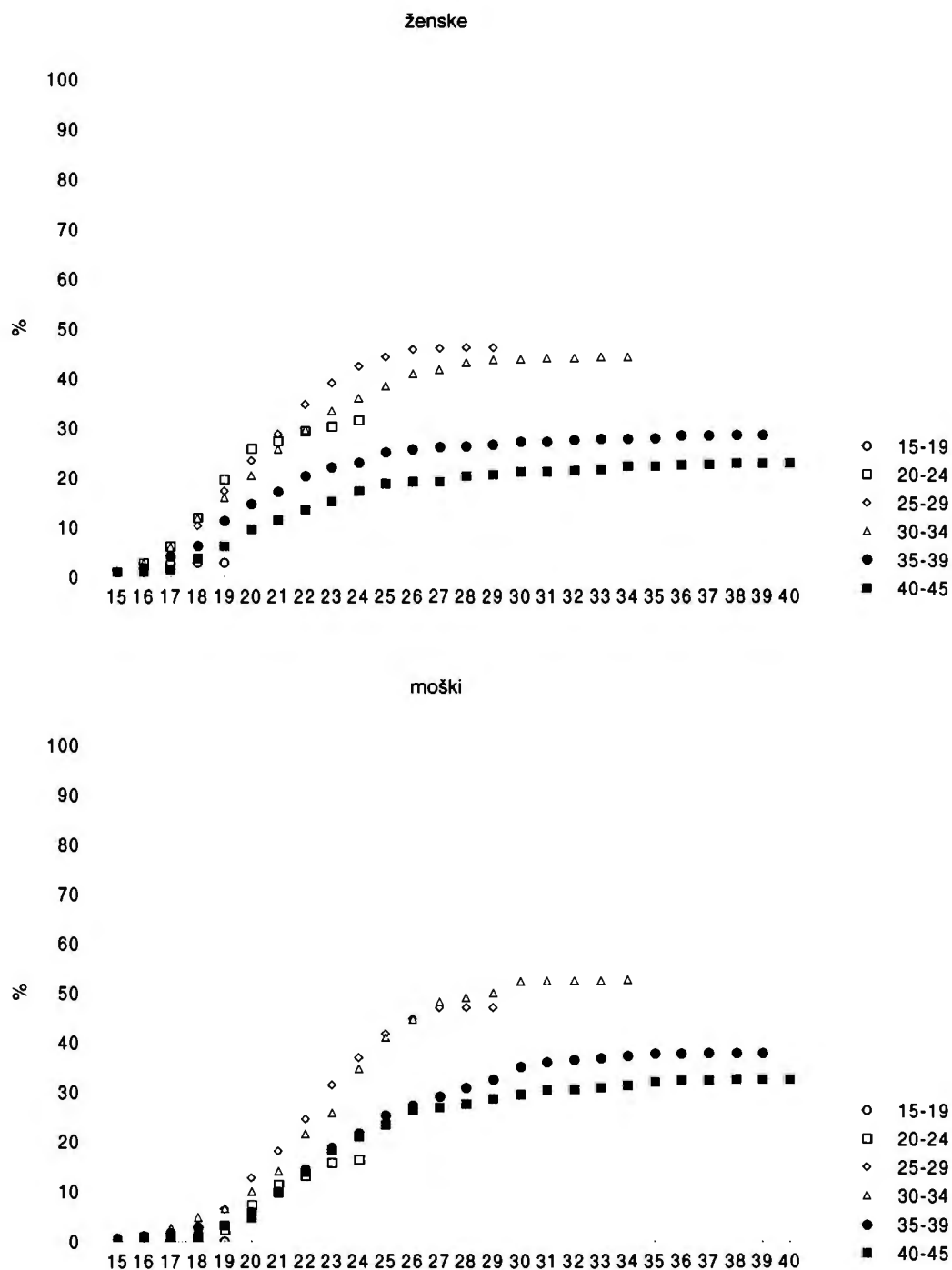
Slika 9: Kumulativni deleži anketirancev, ki so vstopili v prvo partnersko zvezo, ki je bila poroka brez kohabitacije, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 5 in 6 v dodatku

namreč imele oz. imajo v povprečju 1,1 vseh partnerskih zvez, kar velja tako za ženske kot za moške. Na osnovi dosedaj doseženih kumulativnih vrednosti deležev pri mlajših treh starostnih kohortah tudi v prihodnje ni pričakovati večjih odstopanj. Naša populacija je na tem področju, kot nam kažejo podatki, precej statična.

Slika 10: Kumulativni deleži anketirancev, ki so vstopili v prvo partnersko zvezo, ki je bila kohabitacija, glede na starost ob vstopu (po pripadnosti kohorti), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 5 in 6 v dodatku

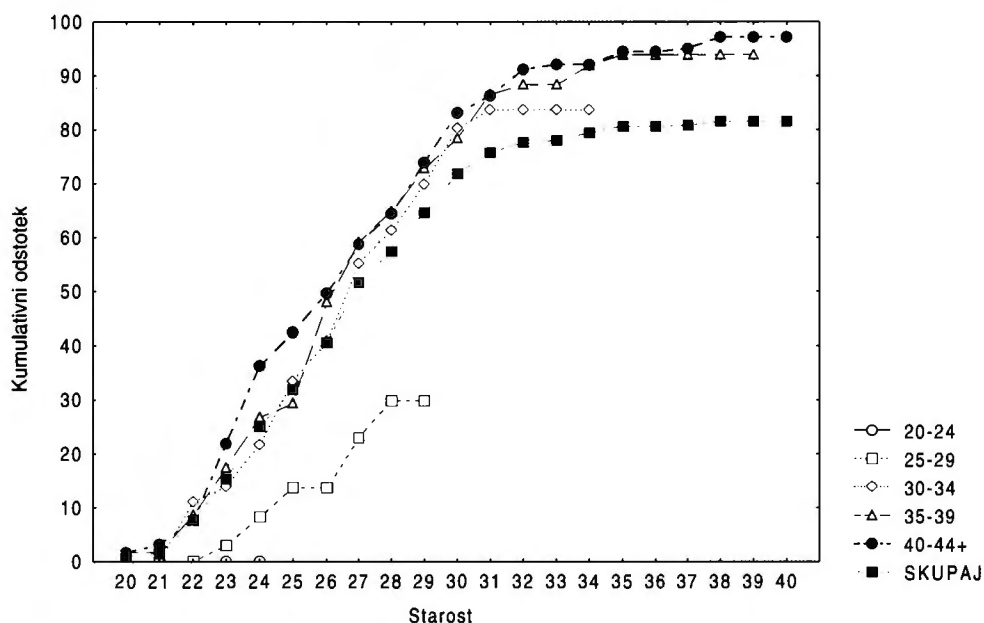
Na kratko lahko torej ugotovimo, da del naše populacije, ki vstopa v rodno obdobje oz. v obdobje, ko so za spočetje otrok najugodnejši biološki pogoji, zavrača ali odlaga vstopanje v kakršnekoli prve partnerske zveze. Pričakujemo lahko, da bo ta pojav v prihodnjih letih negativno vplival na nivo rodnosti pri nas.

Med ženskami s končano srednjo izobrazbo je med najstarejšimi polovica (58.5%) prvič rodila pri 22 letih, 78% pri 24 letih in več kot 90% jih je rodilo pri 31 letih. Zelo podobno sta se vedli mlajši dve starostni skupini, le da se je za 1 leto znižala starost pri prvem otroku, ki jo je dosegla večina skupine (slika 22).

Največje razlike med različno izobraženimi so vidne pri anketirankah z višjo ali visoko izobrazbo. Polovica te skupine se je odločila za prvega otroka pri 24 letih, kar je za 3 do 4 leta kasneje kot pri ostalih manj izobraženih, pri 26 letih tri četrtine in večina pri 30 letih. To velja za najstarejši starostni skupini, rojeni v 50 letih, medtem ko je skupina, rojena v zgodnjih 60. letih, še nekoliko bolj zakasnila (slika 23).

Med anketiranci z osnovno in srednješolsko izobrazbo je polovica moških imela prvega otroka približno pri 25 letih, visoko izobraženi pa 2 leti kasneje ne glede na starost (slike 24, 25, 26).

Slika 26. Starost moških z višjo in visoko izobrazbo ob rojstvu prvega otroka, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 14 v dodatku

4.8. URAVNAVANJE RODNOSTI

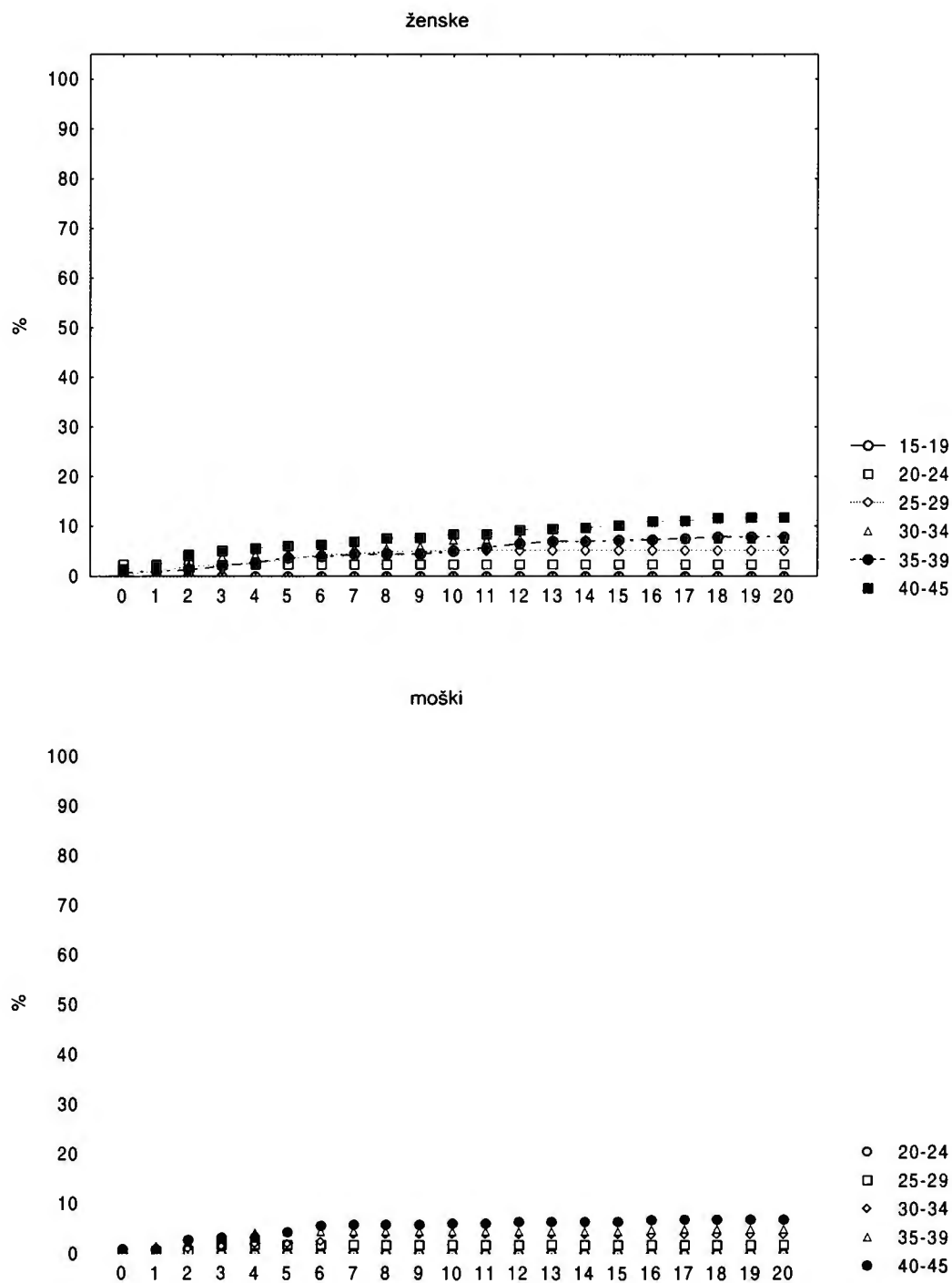
Uveljavljanje sodobnega koncepta načrtovanja družine, ki temelji na uravnavanju rodnosti z uporabo kontracepcije, je bistvenega pomena za reproduktivno zdravje in družbeni razvoj prebivalcev Slovenije.

4.8.1. SPOLNO VEDENJE

V raziskavi je bilo 4071 (89,3%) anketirank/cev spolno aktivnih, od tega 2445 žensk (90% od vseh anketirank) in 1626 moških (88,4% od vseh anketirancev).

našo raziskavo, relativno mladi, so razpadle zveze, o katerih poročamo, večinoma posledica ločitev. Zaradi vpliva starosti na velikost deležev razpadlih prvih zvez primerjave med kohortami niso enostavne: vse partnerske zveze najmlajših dveh kohort (slika 11) so bile sklenjene v najstniških letih, pri starejših kohortah pa je vpliv starosti pri zvezah, ki so trajale krajši čas, verjetno manjši.

Slika 12: Kumulativni deleži razpadlih prvih partnerskih zvez, ki so se začele s poroko brez predhodne kohabitacije, glede na trajanje zakonske zveze (po pripadnosti kohorti), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

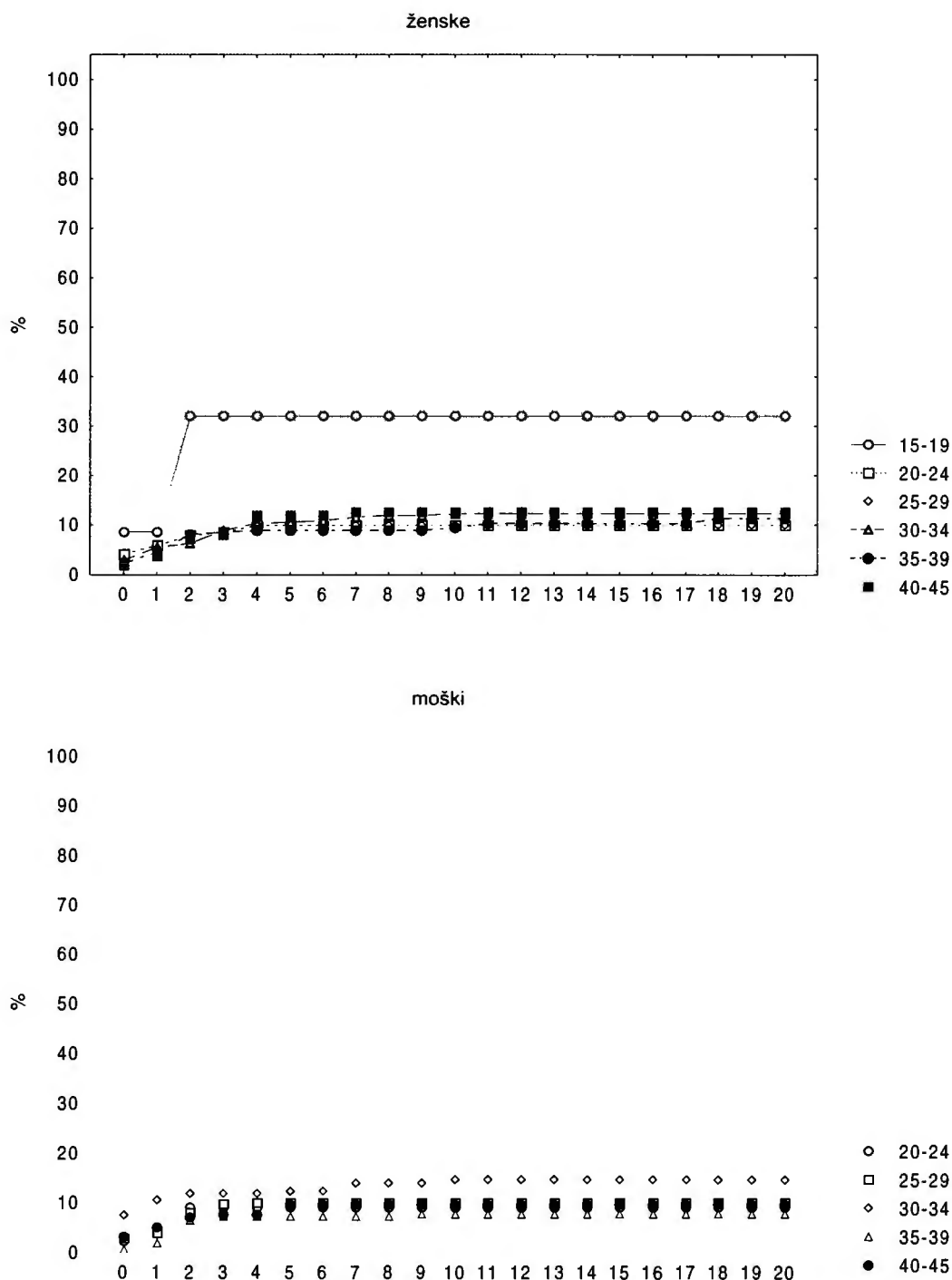

Vir: Razpredelnica 7 in 8 v dodatku

Pri daljših zvezah so deleži razpadlih zvez seveda omejeni na zveze, ki so jih moški in ženske začeli že koncem najstniških let.

Deleži razpadlih zvez, ki so se začele neposredno s poroko brez predhodne kohabitacije (slika 12), so manjši od deležev razpadlih zvez, ki so se začele in nadaljevale kot kohabitacije (slika 13). če

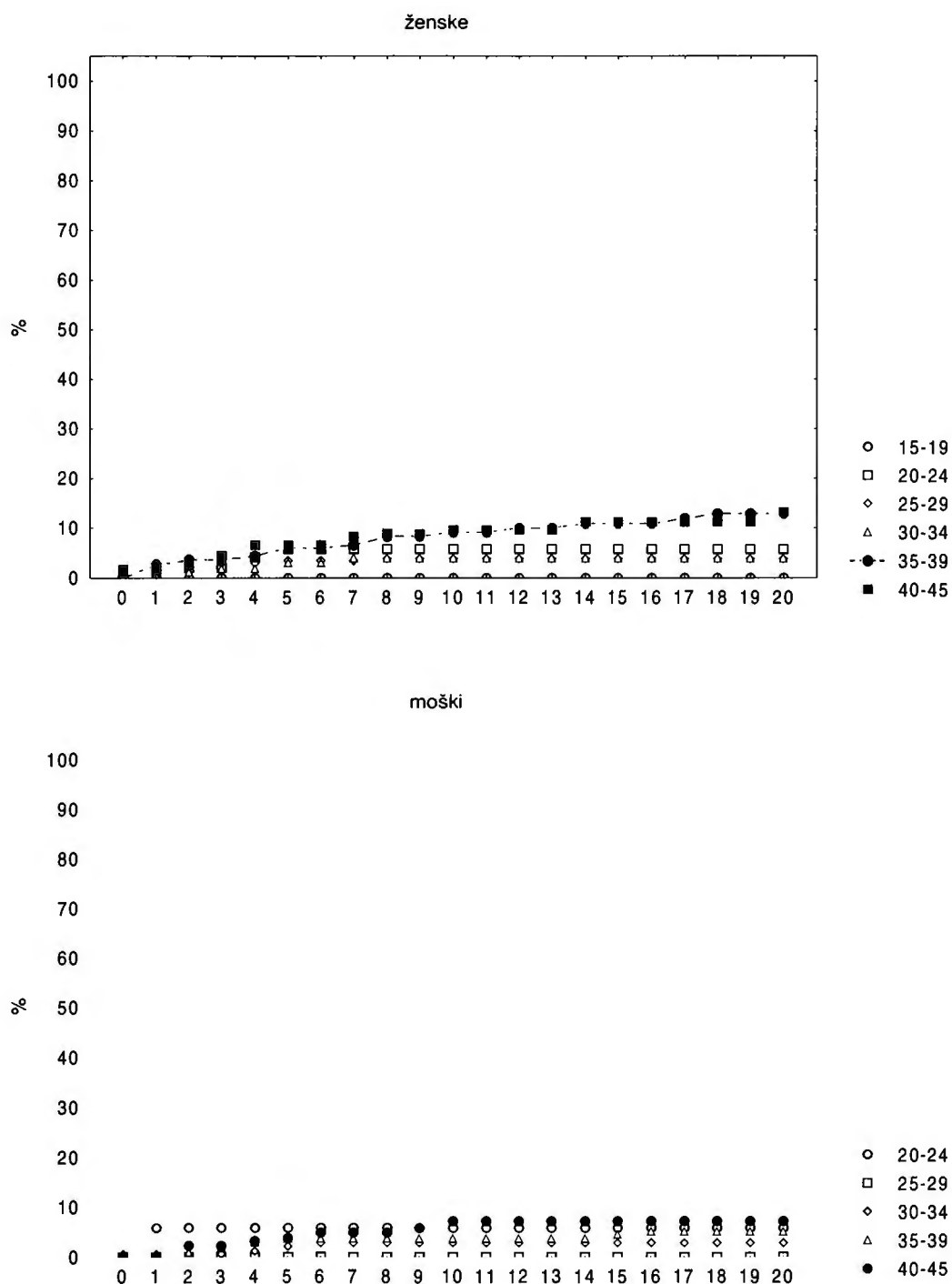
Slika 13: Kumulativni deleži razpadlih prvih partnerskih zvez, ki so bile kohabitacije, glede na trajanje zveze v dopoljenih letih (po pripadnosti kohorti), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 7 in 8 v dodatku

pogledamo npr. ženske (razpredelnica 7.b v dodatku), rojene med leti 1950-1955, vidimo, da je bilo med njimi po petih letih bivanja v zakonskih zvezah polovico manj ponesrečenih zvez (6%), kot pri ženskah (razpredelnica 7.c v dodatku), ki so živele v zunajzakonskih zvezah (12%). Tezo,

Slika 14: Kumulativni deleži razpadlih prvih partnerskih zvez, ki so se začele s kohabitacijo in kasneje prešle v zakonsko zvezo glede na trajanje zakonske zveze v dopoljenih letih (po pripadnosti kohorti), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 7 in 8 v dodatku

da so zakonske zveze trdnejše od zunajzakonskih zvez, še močnejše potrjujejo razlike v deležih med razvezami porok in razpadi kohabitacij pri vseh drugih mlajših kohortah. A naši podatki tudi kažejo (slika 14), da so zveze, ki so se začele kot kohabitacije in kasneje prešle v zakonske zveze, trdnejše od trajnih kohabitacij, in tudi zvez, ki so se začele s poroko. To še posebno velja za anketiranke, rojene med leti 1966-1970 in 1961-1965. Tudi gledano z vidika povprečnega celotnega števila razpadlih zvez (razpredelnica 7.e v dodatku) se pri vseh kohortah za najbolj trdne zveze izkažejo zakonske zveze, kjer se je partnersko razmerje začelo s kohabitacijo.

Ugotovitve o pogostosti razpadanja oz. trdnosti partnerskih zvez z različnim statusom, do katerih smo prišli na vzorcu žensk, veljajo tudi za moške, le da je pri njih delež razpadlih zvez na splošno nižji zaradi njihovega kasnejšega vstopanja v partnerske zveze.

4.7. OTROCI

4.7.1. ŠTEVILO OTROK

Informacije o številu rojstev in starosti anketirank/cev ob rojstvu njihovih otrok smo zbrali med 69,5% žensk in 58,5% moških od vseh, vključenih v raziskavo, ki so v času anketiranja že imeli enega ali več otrok. Nekoliko več kot tretjina (34%) anketirank/cev ni imela otrok, večina zato, ker se zanje še ni odločila. Med anketiranimi, starejšimi od 35 let, je bilo brez otrok med 4% in 5%. Skoraj popolne informacije o rodnostnem vedenju smo dobili le za generacijo, rojeno v 50. letih, ki je že v veliki meri zaključila z rojevanjem, saj se v Sloveniji odloči za otroka le okoli 5% prebivalcev po 35. letu starosti. Generacija, rojena v 50. letih, ima povprečno 2 otroka ne glede na to ali je bila iz zgodnjih ali poznih 50. let. Med generacijama iz prve in druge polovice 60. let je razlika v povprečnem številu otrok 0.4 otroka tako med anketiranimi ženskami (1,7 otrok in 1,3) kot moškimi (1,4 oziroma 0,9 otrok). Vendar ti generaciji še nista v celoti zaključili z rojevanjem, še posebno ne moška kohorta iz poznih 60. let.

Družina z dvema otrokoma je torej še vedno prevladujoči družinski vzorec v Sloveniji vsaj v dveh najstarejših generacijah, ki sta zelo verjetno zaključile rojevanje. Med vsemi anketirankami/ci je okoli 34,3% takih z dvema otrokoma. Sledijo družine z enim otrokom (22%) in tremi ali več otroki (9%). Ena tretjina (34,9%) pa še ni imela otrok. Med družinami z otroki jih je tudi več kot polovica takih z dvema otrokoma (52,7%), 13,4% z več otroki in ena tretjina z enim otrokom (33,8%).

Med vsemi anketiranimi ženskami je povprečno ena petina družin (22,7%) z enim otrokom; najnižji odstotek je med najstarejšimi (18,8%-20,6%) in najvišji med mlajšimi generacijami (28,3%-39,6%), ki še niso zaključile z rojevanjem. Družin s tremi otroki in več je bilo med vsemi anketiranimi ženskami povprečno enkrat manj (9,5%) kot družin s samo enim otrokom verjetno zato, ker mlajše družine še niso dosegle zelenega števila otrok. Med starejšimi pa je odstotek podoben (19,5%) kot pri družinah z enim otrokom (slika 15).

V primerjavi z anketiranimi ženskami je bil med moškimi delež družin z enim otrokom zelo podoben (20,9%), medtem ko je bil pri mlajši moški generaciji pričakovano nekoliko večji delež (33%-40,9%) kot pri ženskah istih starosti. Delež družin anketiranih moških z večjim številom otrok je povprečno še nekoliko nižji (7,8%) kot pri ženskah, saj veččlanskih družin med mlajšimi moškimi skoraj ni, pri generaciji iz 50. let je bilo stanje podobno kot med isto starimi ženskami (14% do 22,7%) (slika 16).

Med mlajšimi ženskimi kohortami iz 60.let se delež družin z enim otrokom povečuje za 25-30% v vsaki za 5 let mlajši skupini (27,2%, 39,4%), medtem ko je delež družin s 3 otroki in več vsakih 5 let še enkrat manjši (9,4%, 4,9%)(slika 15).

občas.vzdržnost	28,7	10,8	24,3	12,6	27,0	11,5
prekinjen odnos	38,8	29,6	43,0	23,1	40,4	27,0
Št.uporabnic/kov	1968	137	1188	91	3156	228

Legenda: *partner* – s stalnim partnerjem; *brez partnerja* – brez stalnega partnerja

4.8.2.4. ZAČETEK UPORABE KONTRACEPCIJE

Začetek uporabe kontracepcije je izredno pomemben za proučevanje vzorcev rodnostnega in kontracepcijskega vedenja ter odgovornega uravnavanja rodnosti.

Povprečna starost polovice anketirank/cev ob začetku uporabe kontracepcije bodisi, da so začeli takoj, bodisi kasneje, je bila 18 let. V povprečju se tako ženske kot moški odločajo za začetek uporabe v isti starosti. 5% moških se odloči zanjo pri 15 letih in enak delež žensk 1 leto kasneje. Tri četrtine moških do 20. leta in žensk do 21. leta starosti. Mladostnice/ki se odločajo za kontracepcijo bistveno prej, kot se je najstarejša anketirana generacija. Polovica mladih obeh spolov se odloča zanjo v povprečju 4 leta prej kot starejša generacija, in sicer že pri 16 letih (razpredelnica 20).

Razpredelnica 20. Starost ob začetku uporabe kontracepcije (srednja vrednost, standardna deviacija, percentili) po starostnih skupinah in spolu (N=3504), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Starost	Spol	\bar{x}	σ	Povprečna starost ob začetku uporabe kontracepcije v posameznih percentilih				
				5.	25.	50.	75.	95.
15-19	ž	16,3	1,1	14	16	16	17	18
	m	16,1	1,3	14	15	16	17	18
20-24	ž	17,9	1,7	15	17	18	19	21
	m	17,6	1,7	14	16,7	18	19	20
25-29	ž	18,8	2,4	16	17	18	20	24
	m	18,6	2,9	14,2	17	18	20	24
30-34	ž	19,6	3,5	16	17	19	21	27
	m	19,6	3,7	15	17	19	22	28
35-39	ž	20,1	3,6	16	18	19	21	28
	m	20,8	4,7	15	17	20	23	30
40 in več	ž	21,0	3,9	17	18	20	23	28
	m	21,3	4,7	15	18	20	24	31
skupaj	ž	19,3	3,3	16	17	18	20	25
	m	19,4	4,0	15	17	18	21	28

4.8.2.5. ZNAČILNOSTI UPORABNIKOV KONTRACEPCIJE OB PRVEM SPOLNEM ODNOSU

Od 3610 anketiranih, ki so kdajkoli uporabili kontracepcijo (tudi manj kot 3 mesece), jih je nekoliko več kot polovica (53,7% ali 1939) uporabila kontracepcijo že ob prvem spolnem odnosu. V povprečju so se moški odločali v nekoliko večjemu odstotku (58,5%) kot ženske (50,6%), vendar so razlike med spoloma v starostnih skupinah precejšnje. Med mladostniki, ki jih je več kot tri četrtine (83%) navedlo, da so uporabili kontracepcijo ob prvem spolnem odnosu, je slika obrnjena: 84,6% žensk v primerjavi z 80,3% moških (razpredelnica 21).

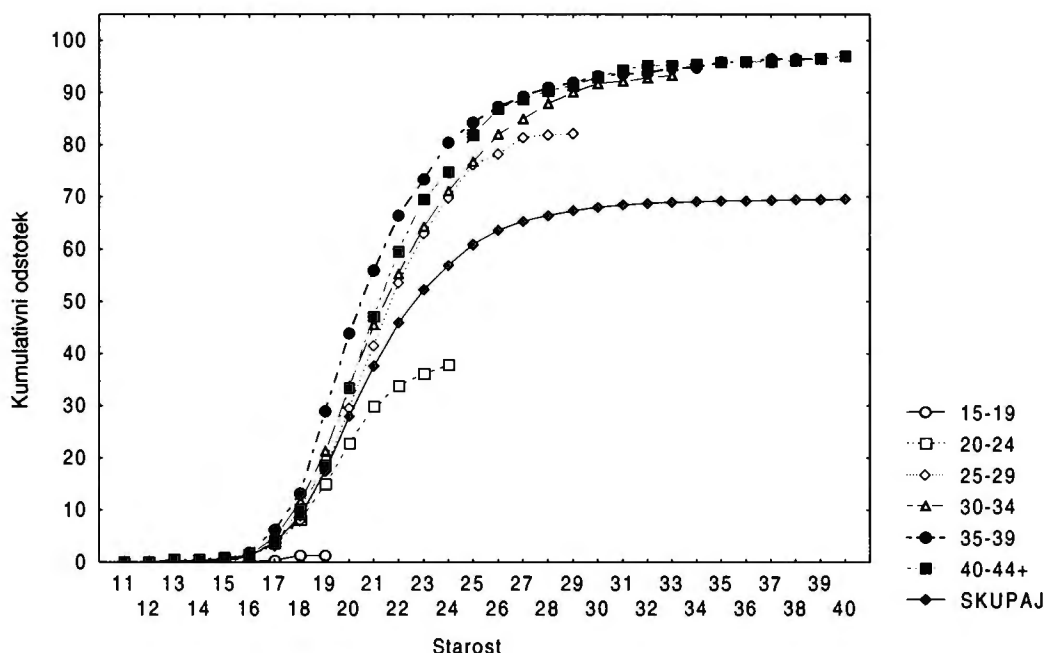
(2,6%) pri najstarejši starostni skupini, rojeni med 1950 in 1955, medtem ko je v naslednji generaciji iz poznih 50. let za 25% višji (3,5%) in še enkrat višji (6,9%) v še za pet let mlajši skupini. Videti je, da je pri nas delež žensk, ki ostanejo brez otrok, še precej nižji kot v nekaterih drugih evropskih državah (Norveška 7-9%), vendar se tudi počasi povečuje. Še enkrat večji je delež najstarejše skupine moških brez otrok (6,5% in 7,3%) v primerjavi z deležem žensk. Iz kohorte, rojene v 60. letih, pa je delež moških brez otrok več kot dvakrat večji (16,4% in 35,9%) kot med ženskami iste starosti.

4.7.2. STAROST ANKETIRANK/CEV PRI ODLOČITVI ZA ROJSTVO

Večjega odlaganja odločitve za prvega otroka v raziskavi še nismo zaznali.

Povprečna starost ob prvem otroku je pri ženskah nekaj nad 22 let, z razliko največ pol leta med najstarejšo in najmlajšo žensko generacijo, ki jo lahko še upoštevamo (25-29 let), ker je ta v 82% že rodila prvega otroka (slika 17).

Slika 17. Kumulativni delež žensk po starosti ob rojstvu prvega otroka, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

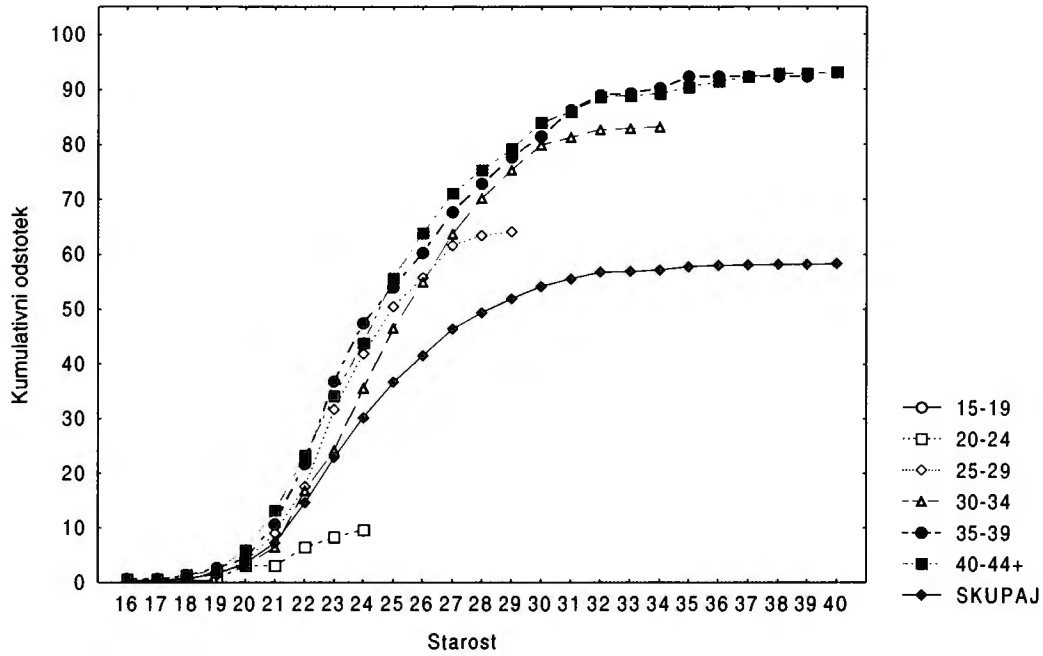

Vir: Razpredelnica 11 v dodatku

Pri najstarejši generaciji moških je povprečna starost ob prvem otroku za 3,3 leta višja kot pri ženskah iste starosti. V primerjavi z mlajšo generacijo moških, ki jo pri analizi velikosti družine še lahko upoštevamo, to je pri generaciji 30-34 letnikov (prvega otroka je ta generacija imela v 82,3%), je razlika v povprečni starosti med moškimi in ženskami skoraj 1 leto. Med mlajšimi (25-29 let) je brez starševske odgovornosti kar vsaka peta ženska (18%) in vsak tretji moški (35,9%), med najmlajšimi (15-24) pa dve tretjine žensk (62,2%) in velika večina moških (90,4%) (slika 18).

Razmiki med prvim in drugim otrokom se v mlajših generacijah povečujejo. Ženska generacija, rojena v 50. letih, je imela drugega otroka, predno je prvi dopolnil tri leta, v 33% v primerjavi z 25% deset let mlajše kohorte. Polovica generacije iz 50. let in polovica iz zgodnjih 60. let je imela drugega otroka ob dopolnjenih 4 letih, medtem ko je polovica pet let mlajše kohorte imela drugega otroka ob dopolnjenem 6. letu starosti prvega otroka in to je tudi končni delež te kohorte, ki se je

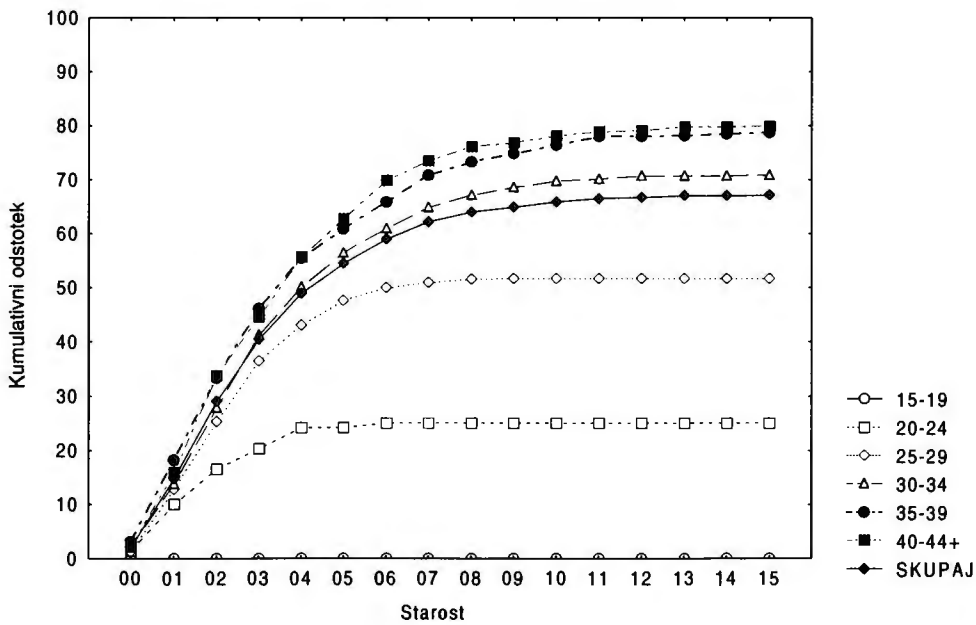
Slika 18. Kumulativni delež moških po starosti ob rojstvu prvega otroka, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 12 v dodatku

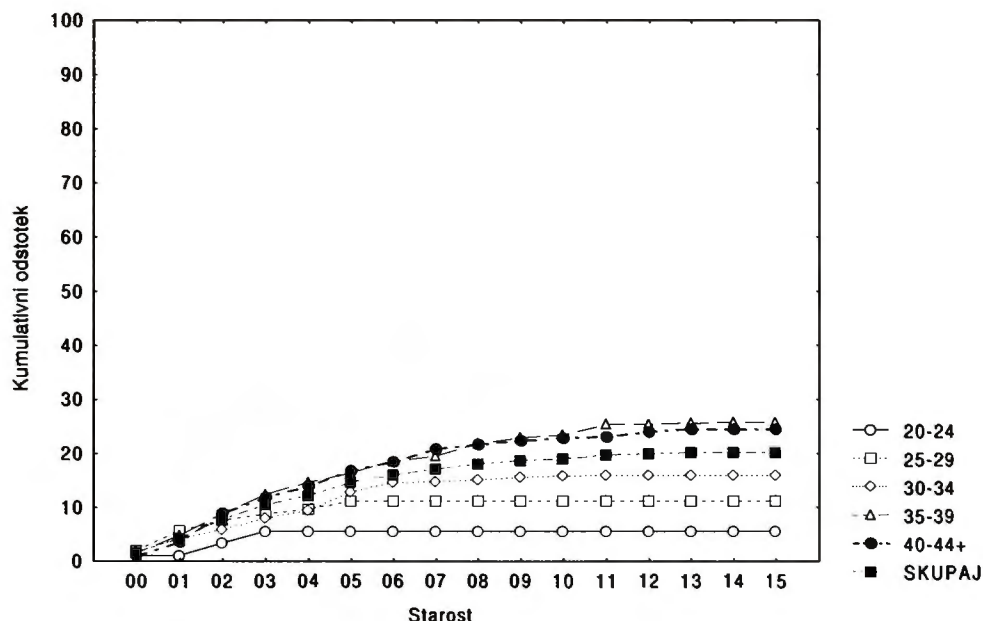
še odločil za drugega otroka. Za tretjega otroka se je odločila le ena četrtnina najstarejše generacije (iz 50 let) in 16% 5 let mlajše kohorte, polovica le teh pa pred dopolnjenim 4. letom starosti drugega otroka (slika 19, slika 20).

Slika 19. Kumulativni delež žensk z dvema otrokoma po starosti prvega otroka in starostnih skupinah, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 11 v dodatku

Slika 20. Kumulativni delež žensk s tremi otroci po starosti drugega otroka, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 11 v dodatku

Najvišje starostno specifične stopnje rodnosti je dosegla najstarejša generacija pri starosti 20 do 25 let (864,6). Pri kohorti, rojeni v poznih 60. in zgodnjih 70. letih, je ta več kot še enkrat nižja. Največjo spremembo smo zabeležili pri mladostniški rodnosti, saj se je stopnja rodnosti bistveno znižala v zadnjih 20 letih, tako da so mladostnice iz zgodnjih 70. let imele še enkrat nižjo stopnjo (163,5) kot njihove starejše vrstnice iz poznih 50. let (332,2) (razpredelnica 8).

Razpredelnica 8: Starostno specifične stopnje rodnosti po starostnih skupinah ob anketiranju, Rodnostno vedenje Slovencev 1995

Starostne skupine ob rojstvu	Starostne skupine ob anketiranju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40+
15-19	12,2	163,5	196,0	228,6	332,2	196,8
20-24	-	314,9	760,4	761,2	862,8	864,6
25-29	-	-	339,4	552,9	523,6	660,2
30-34	-	-	-	163,7	192,8	204,5
35-39	-	-	-	-	63,0	69,6
40+	-	-	-	-	-	17,9

4.7.3. VRSTA PARTNERSKE ZVEZE PRI ODLOČITVI ZA ROJSTVO

Vrsta partnerske zveze ob rojstvu prvega otroka se je v zadnjih 30 letih precej spremenila od prevladujoče zakonske zveze do relativnega ravnovesja med formalnimi in neformalnimi zvezami. Ob tem dogodku je bila poročena večina najstarejše generacije obeh spolov (80%), medtem ko se je le polovica najmlajše skupine odločila za poroko pred rojstvom prvega otroka. Sorazmerno temu se je delež žensk, ki so ob rojstvu prvega otroka živele s partnerjem v skupnem gospodinjstvu, povečeval od 5,6% pri najstarejših na 26,5% pri najmlajših kohortah. Pri moških je gibanje zelo

podobno. Nasprotno pa se je delež samskih mater pri mlajših kohortah le nekoliko povečal (od 14,9% na 21,9%), delež samskih očetov pa celo zmanjšal (12,6% na 11,1%). Tako so pri mladih ženskah ob rojstvu prvega otroka vse tri oblike partnerske zveze (poročeni, izvenzakonske zveze, samski) približno v razmerju 50:25:20 (razpredelnica 9).

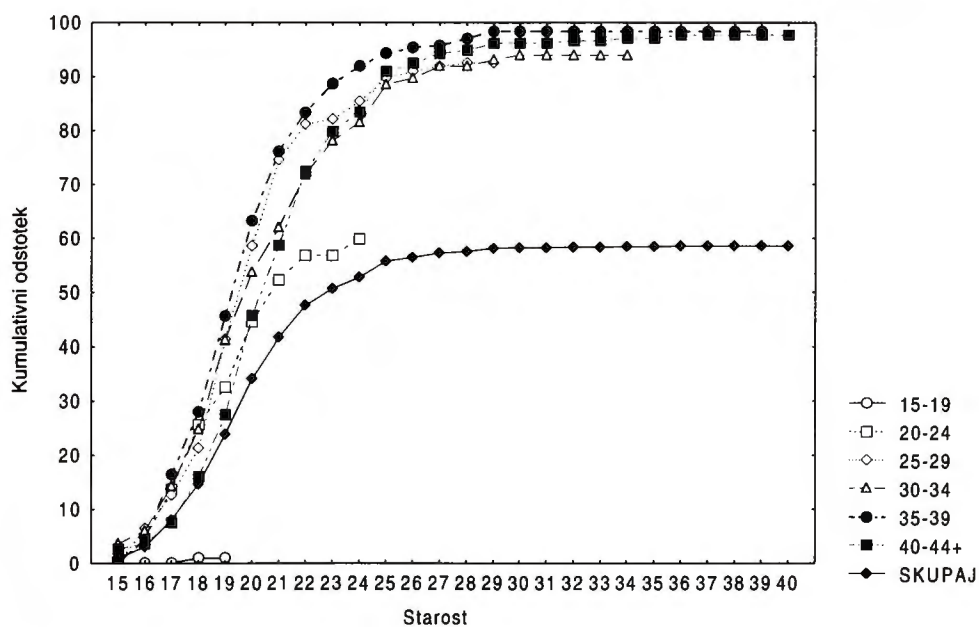
Razpredelnica 9. Delež anketirank/cev po vrsti partnerske zveze pri rojstvu prvega otroka, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vrsta partnerske zveze	Starostne skupine ob anketiranju						skupaj
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40+	
Moški							
poročeni	-	58,8	63,1	66,0	79,8	80,0	73,1
partner.zveza	-	30,1	25,8	18,1	7,8	7,4	13,8
samski	-	11,1	11,1	15,9	12,4	12,6	13,1
število	-	27	188	255	296	309	1076
Ženske							
poročene	46,5	51,6	68,4	69,9	77,9	79,5	72,3
partner.zveza	53,5	26,5	16,9	14,7	8,8	5,6	12,6
samska	-	21,9	14,7	15,4	13,3	14,9	15,1
število	5	159	372	432	456	465	1889

4.7.4. VRSTA IZOBRAZBE PRI ODLOČITVI ZA ROJSTVO

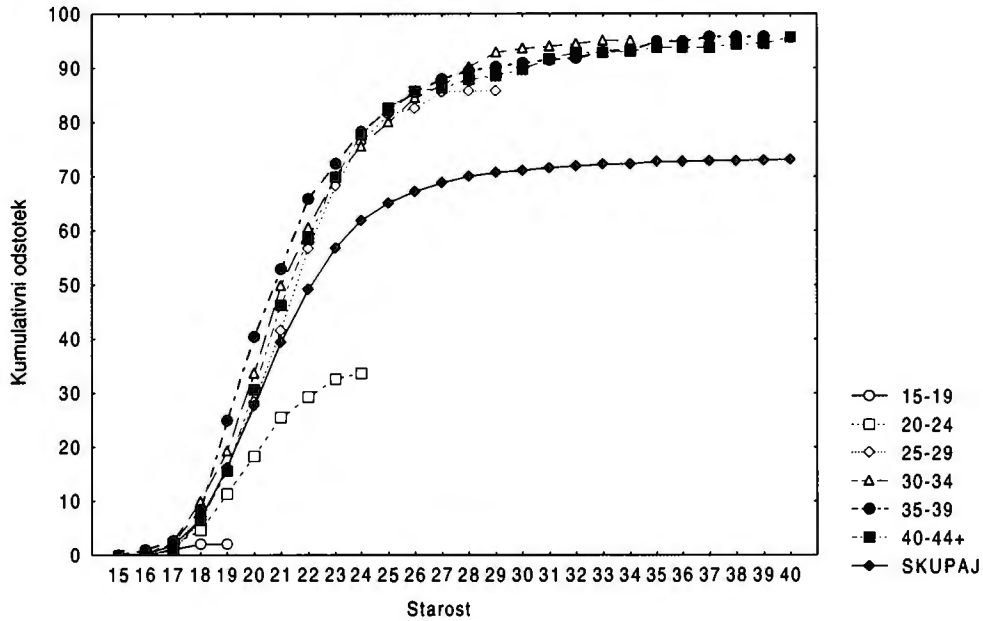
Ocena vpliva izobrazbe na rodnostno vedenje temelji na razdelitvi petletnih starostnih generacij na tri različno izobražene skupine. Ocenili smo starost ob prvem otroku, ki ga je doseglo več kot 50%, 75% in 90% populacije v določeni starostni skupini.

Slika 21. Starost žensk z najnižjo izobrazbo ob prvem porodu, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

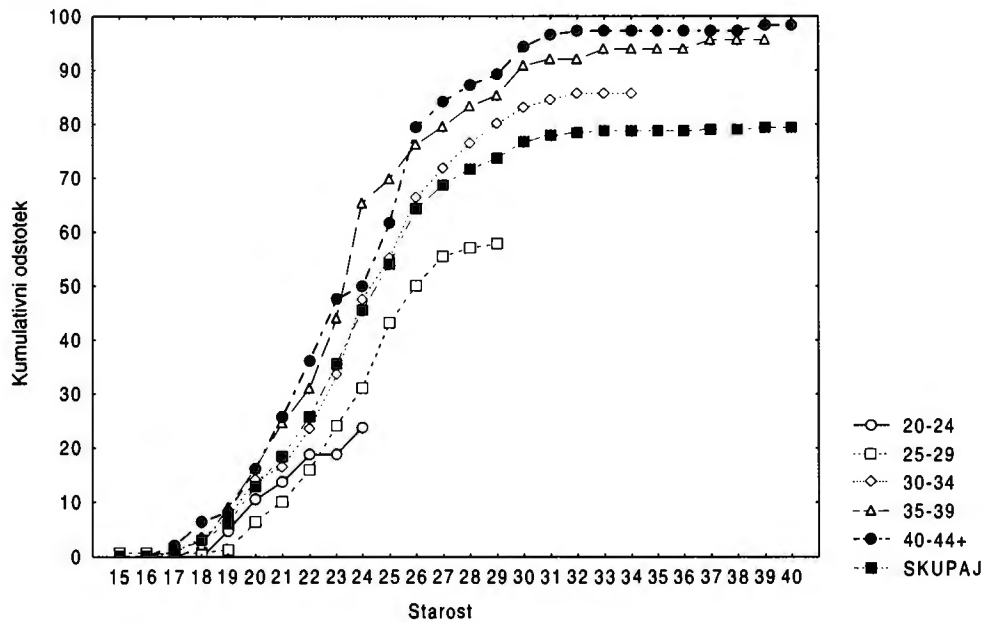
Vir: Razpredelnica 13 v dodatku

Slika 22. Starost žensk s srednjo izobrazbo ob prvem porodu, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 13 v dodatku

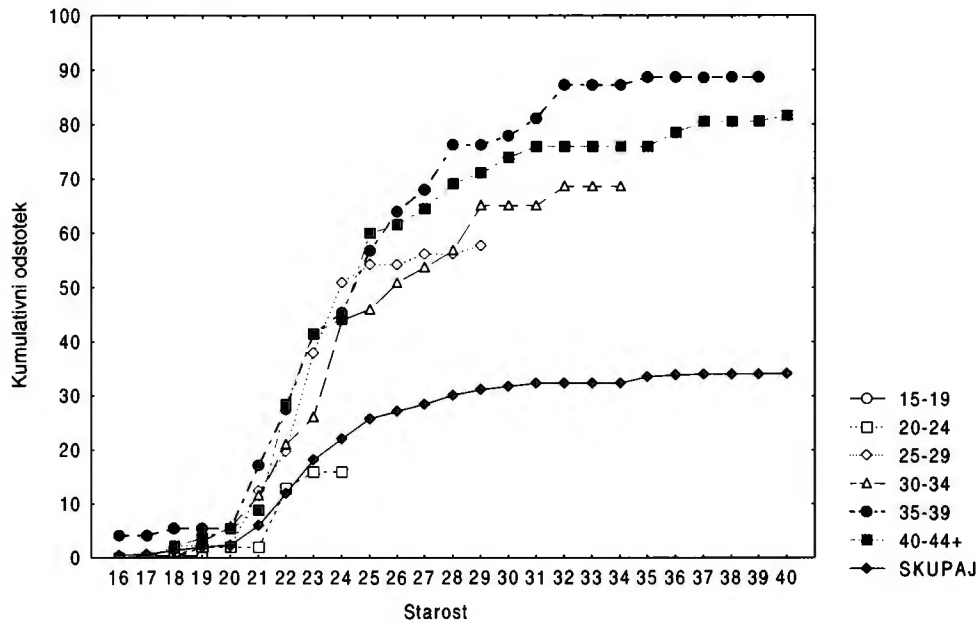
Slika 23. Starost žensk z višjo in visoko izobrazbo ob prvem porodu, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 13 v dodatku

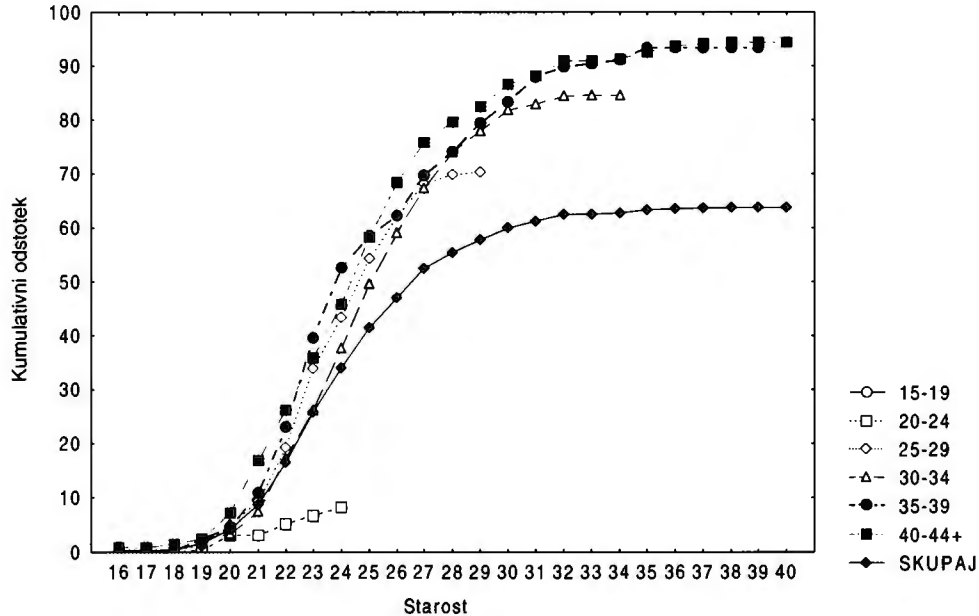
Med ženskimi generacijami z najnižjo izobrazbo so razlike zelo majhne: med najstarejšimi rojenimi v zgodnjih 50. letih je polovica (58,6%) prvič rodila pri 21 letih, naslednja četrtina (79%) pa pri 23 letih, večina (91%) pa pri 25 letih. Pri pet let mlajši skupini je več kot polovica (63%) prvič rodila

Slika 24. Starost moških z najnižjo izobrazbo ob rojstvu prvega otroka, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 14 v dodatku

Slika 25. Starost moških s srednjo izobrazbo ob rojstvu prvega otroka, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 14 v dodatku

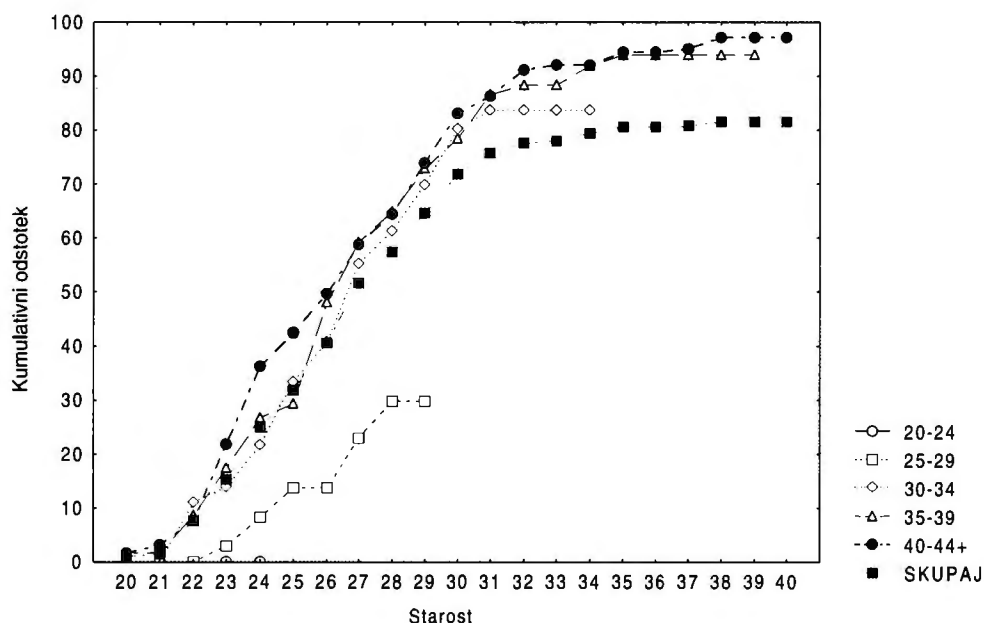
pri 20. letih, pri 21 letih pa že 76% in večina (92%) pri 24 letih. Tudi polovica (54%) še pet let mlajše skupine se je odločila za prvega otroka pri 20 letih, medtem ko se je tri četrtine te skupine (78%) zanj odločilo šele pri 23 letih in večina (92%) pri 27 letih (slika 21).

Med ženskami s končano srednjo izobrazbo je med najstarejšimi polovica (58.5%) prvič rodila pri 22 letih, 78% pri 24 letih in več kot 90% jih je rodilo pri 31 letih. Zelo podobno sta se vedli mlajši dve starostni skupini, le da se je za 1 leto znižala starost pri prvem otroku, ki jo je dosegla večina skupine (slika 22).

Največje razlike med različno izobraženimi so vidne pri anketirankah z višjo ali visoko izobrazbo. Polovica te skupine se je odločila za prvega otroka pri 24 letih, kar je za 3 do 4 leta kasneje kot pri ostalih manj izobraženih, pri 26 letih tri četrtine in večina pri 30 letih. To velja za najstarejši starostni skupini, rojeni v 50 letih, medtem ko je skupina, rojena v zgodnjih 60. letih, še nekoliko bolj zakasnila (slika 23).

Med anketiranci z osnovno in srednješolsko izobrazbo je polovica moških imela prvega otroka približno pri 25 letih, visoko izobraženi pa 2 leti kasneje ne glede na starost (slike 24, 25, 26).

Slika 26. Starost moških z višjo in visoko izobrazbo ob rojstvu prvega otroka, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 14 v dodatku

4.8. URAVNAVANJE RODNOSTI

Uveljavljanje sodobnega koncepta načrtovanja družine, ki temelji na uravnavanju rodnosti z uporabo kontracepcije, je bistvenega pomena za reproduktivno zdravje in družbeni razvoj prebivalcev Slovenije.

4.8.1. SPOLNO VEDENJE

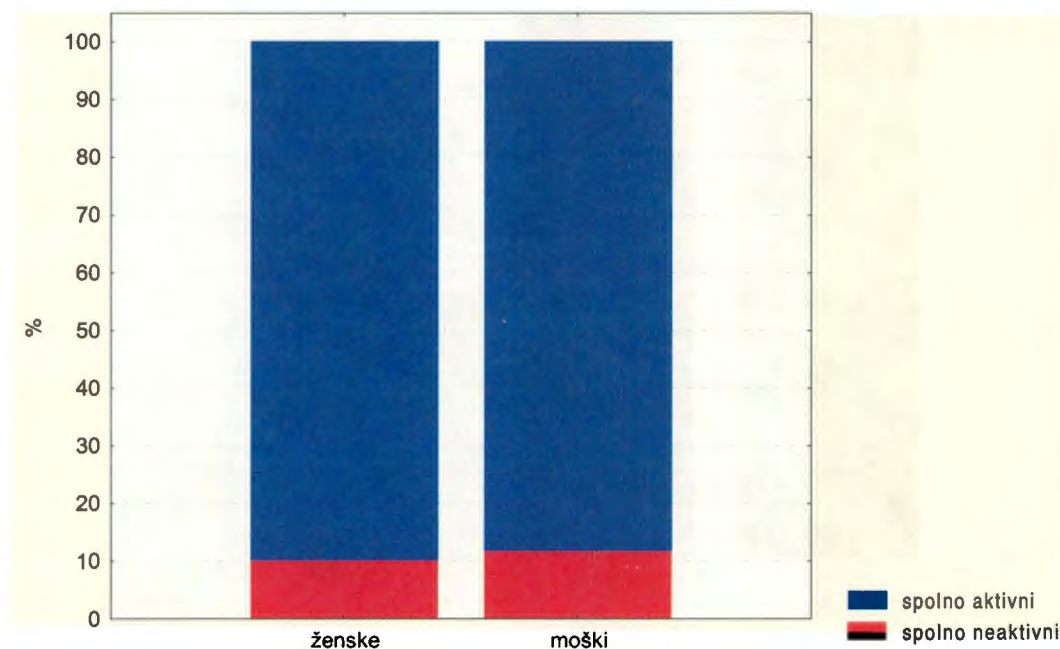
V raziskavi je bilo 4071 (89,3%) anketirank/cev spolno aktivnih, od tega 2445 žensk (90% od vseh anketirank) in 1626 moških (88,4% od vseh anketirancev).

Spolnih odnosov ni imelo nikoli 10,7% (488) anketirank/cev, 10% (274 žensk) od anketiranih žensk in 11,6% (214 moških) od anketiranih moških. Večina (81%) teh spolno neaktivnih je zelo mladih, starih do 19 let, 14% starih do 25 let, in le 5% starejših anketirank/cev (razpredelnica 10, slika 27).

Razpredelnica 10. Prikaz populacije anketirank/cev po spolni aktivnosti in spolu (N=4559), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Spolna aktivnost	Ženske	Moški	Skupaj
spolno aktivni	2446	1626	4071
stolpični %	90,0	88,4	89,3
spolno neaktivni	274	214	488
stolpični %	10,1	11,6	10,7
Skupaj	2719	1840	4559

Slika 27. Delež spolno aktivnih anketirank/cev po spolu, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

4.8.1.1. ZNAČILNOSTI SPOLNO AKTIVNIH ANKETIRANK/CEV

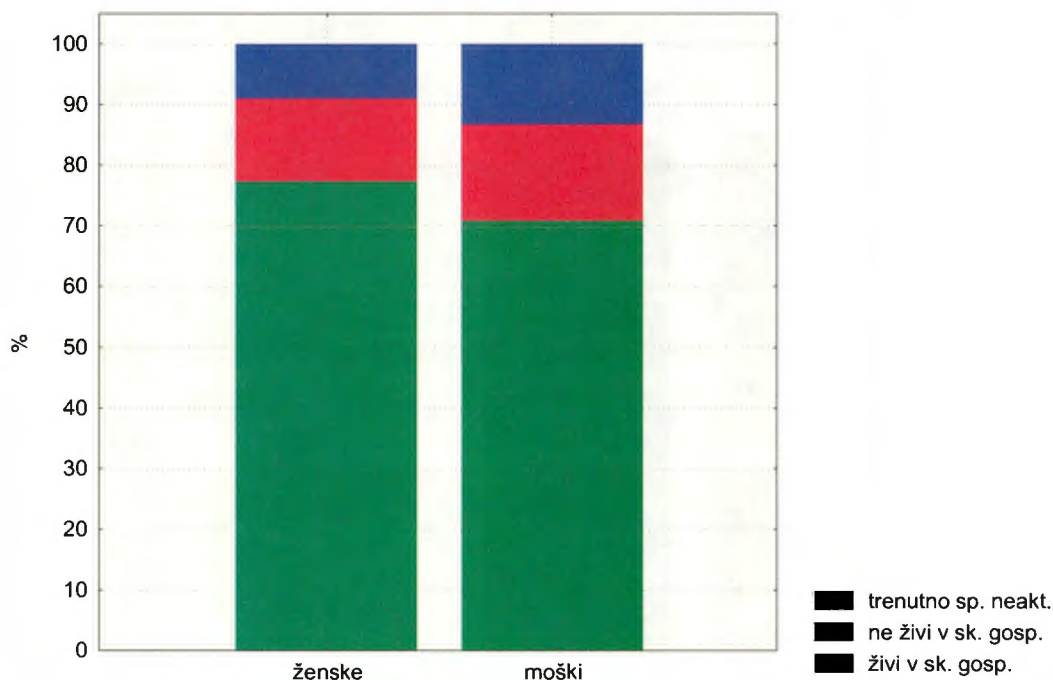
Od 4071 spolno aktivnih anketirank/cev jih tri četrtine (3038 ali 74,6%) živi v skupnem gospodinjstvu, 14,6% (594) v ločenem gospodinjstvu, ostalih 10,8% (439) pa v času anketiranja ni imelo stalnega partnerja. Od 3038 anketirank/cev, ki jih živi v skupnem gospodinjstvu, jih je bilo v času anketiranja 87% (2628) poročenih in 13% (410) iz izvenzakonskih skupnosti. Razporeditev anketiranih, ki živijo v skupnem gospodinjstvu, gre nekoliko v prid žensk, saj se je tako opredelilo 77,1% žensk in 70,7% moških. Med populacijo brez stalnega partnerja pa je nekoliko manjši delež žensk (9%) kot moških (13,4%) (razpredelnica 11, slika 28).

Razpredelnica 11. Spolno aktivna populacija anketirancev po vrsti partnerske zveze in po spolu (N=4070), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Partnerska zveza	Ženske	Moški	Skupaj
živi v skupnem gospodinjstvu	1887	1149	3036
stolpičasti %	77,2	70,7	74,6
ne živi v skupnem gospodinjstvu	336	258	594
stolpičasti %	13,7	15,9	14,6
trenutno brez stalnega partnerja	222	218	440
stolpičasti %	9,1	13,4	10,8
Skupaj	2445	1625	4070

Trenutno brez partnerke je polovico moških (53.5%), mlajših od 25. leta starosti, žensk pa manj kot ena tretjina (30,3%).

Slika 28. Delež spolno aktivne populacije po vrsti partnerske zveze in po spolu, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Legenda: trenutno sp. neakt. – trenutno spolno neaktivni; ne živi v sk. gosp. – ne živi v skupnem gospodinjstvu; živi v sk. gosp. – živi v skupnem gospodinjstvu

Med spolno aktivno populacijo je bilo 137 (3,4%) nosečih žensk. Med nosečimi je 77% (106) poročenih, 16% (22) jih živi v izvenzakonski skupnosti, 7% (9) je samskih.

Ena četrtina (27% ali 1106) spolno aktivne populacije je brez otrok, 25% (1003) ima 1 otroka, 38% (1563) dva otroka in 10% (400) ima tri in več otrok.

4.8.1.2. ZAČETEK SPOLNEGA ŽIVLJENJA

Začetek spolnega življenja smo analizirali pri 3882 anketirankah/cih (95,4% spolno aktivne populacije), ker 4,6% (189) anketiranih ni vedelo oziroma ni želelo povedati, kdaj so imeli prvi spolni odnos. Med njimi sta bili kar dve tretjini moških (62%).

Anketiranke/ci so začeli s spolnim življenjem med 11. in 34. letom (le dva anketiranca sta bila mlajša od 12 let). Do dopolnjenega 18. leta je imela prvi spolni odnos polovica anketiranih (50. percentil). Tri četrtine anketiranih obeh spolov (75. percentil) je začelo s spolnimi aktivnostmi do 19. leta in le 5% (95. percentil) po 21. letu. Zelo majhen odstotek, le 3,7% (143) od vseh anketiranih, ne glede na starost in spol je imelo prvi spolni odnos pred 15. letom, od teh je bilo tri četrtine (76%) moških in ena četrtnina žensk.

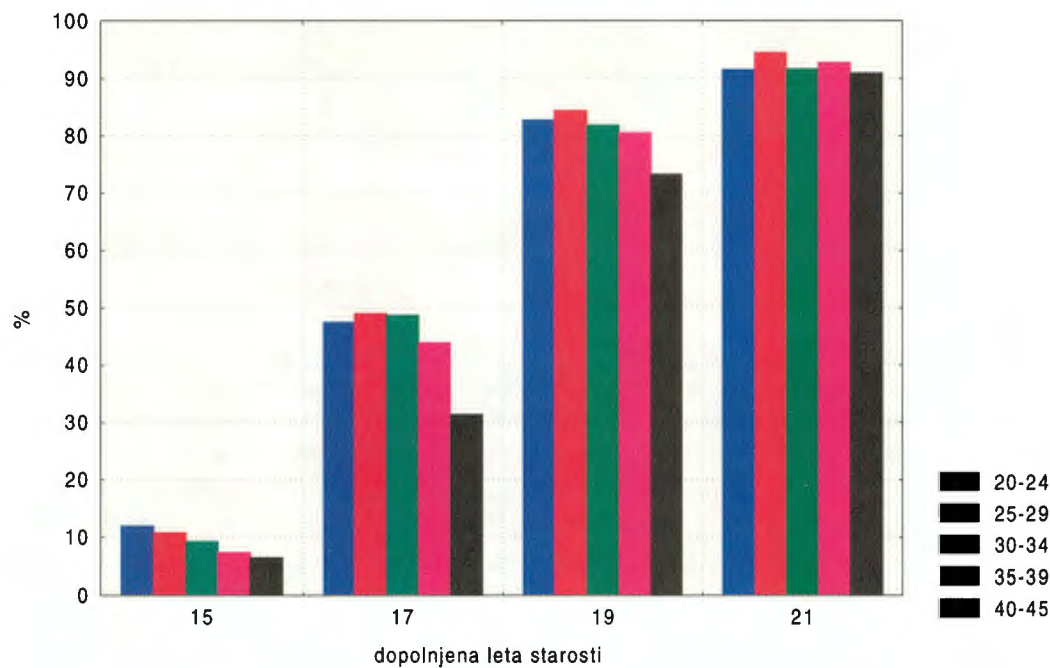
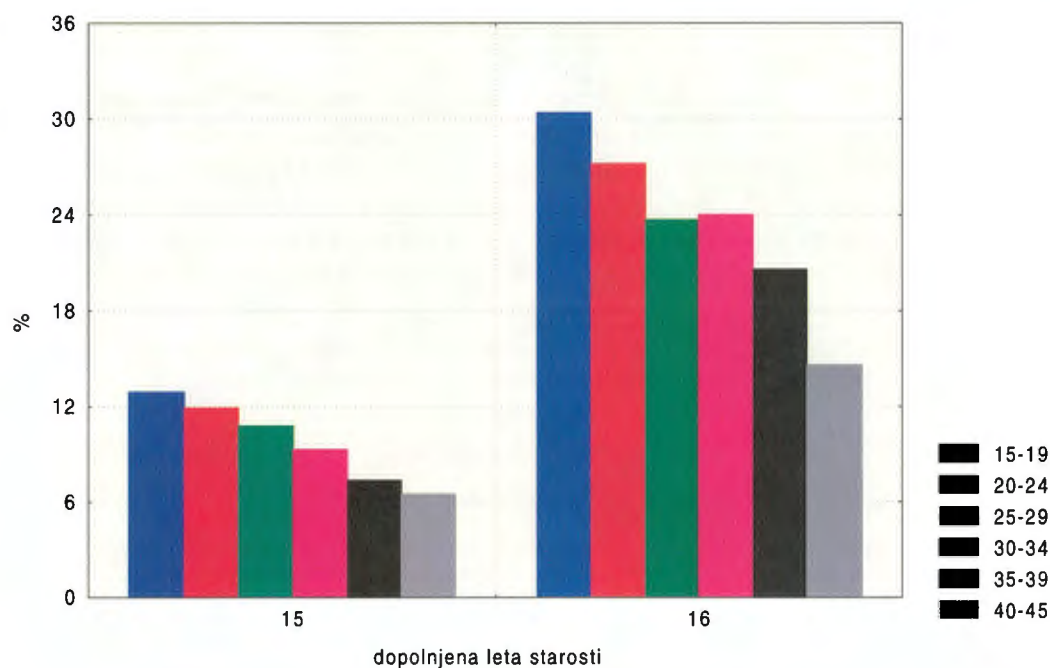
Polovica vseh mladostnikov (50. percentil) začenja s spolnim življenjem pri 16 letih, kar je 1 leto prej kot njihovi 5-10 let starejši vrstniki (20-29 let) in 2 leti prej kot generacija starejša od 30 let. Pri tej skupini so razlike med spoloma zelo majhne, saj je prisotna razlika le pri 25% mladostnikov, ki začenjajo s spolnimi odnosi 1 leto prej kot njihove ženske vrstnice. Pri starejših anketirancih so razlike med spoloma večje, saj polovica dvajsetletnic (20-24 let) začenja spolno živeti v primerjavi s svojimi moškimi vrstniki s polletno, starejše pa z enoletno zamudo (razpredelnica 12).

Razpredelnica 12. Starost pri prvem spolnem odnosu (srednja vrednost, standardna deviacija in percentili) po starostnih skupinah in spolu (N=3882), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Starost	Spol	\bar{X}	σ	Povprečna starost pri 1. spolnem odnosu v posameznem percentilu				
				5.	25.	50.	75.	95.
15-19	ž	16,2	1,1	14	16	16	17	18
	m	15,9	1,3	14	15	16	17	18
20-24	ž	17,4	1,5	15	16	17,5	18	20
	m	17,1	1,8	14	16	17	18	20
25-29	ž	17,8	1,6	15	17	18	19	20
	m	17,4	2,2	14	16	17	19	21
30-34	ž	18,0	2,2	15	17	18	19	22
	m	17,9	2,8	15	16	17	19	24
35-39	ž	18,0	1,7	16	17	18	19	2
	m	18,2	3,2	15	16	18	19	25
40 in več	ž	18,7	2,1	16	18	18	20	23
	m	18,1	2,5	14	17	18	19	23
Skupaj	ž	17,9	1,9	15	17	18	19	21
	m	17,6	2,6	14	16	17	19	22

Uporaba percentilov je sicer najobičajnejši način prikazovanja začetka spolnih aktivnosti, vendar ni dovolj natančna, ker v izračun vključuje tudi tiste anketirance, ki še niso začeli spolno živeti. Pri ocenjevanju odgovornega spolnega in reproduktivnega vedenja je zelo pomembno čim bolj natančno določiti, kdaj začenja s spolnimi odnosi mlada generacija. Za natančnejšo oceno smo zato v analizo vključili le tiste anketirance/ke, ki so že imeli spolne odnose. Njeni rezultati kažejo, da mladina res začenja spolno živeti prej kot prejšnja generacija, vendar so razlike zelo majhne. Pri dopoljenih 15. letih je že imelo spolne odnose 13% najmlajše generacije, kar je za 1-3% več kot generacija, ki je bila ob anketiranju stara 20-29 let. Delež spolno aktivnih pred 16. letom je bil med najmlajšimi še enkrat večji (6% do 9%) kot pri generaciji starejši od 30 let. V enem letu se delež spolno aktivnih pri najmlajših anketirancih/kah več kot podvoji (30%). Pri dopoljenem 17. letu je imela največji delež (okoli 45%) spolno aktivnih generacija v starosti 20-29 let. Pri 19. letih je bil delež spolno aktivnih pri vseh starostnih skupinah razen pri najstarejši generaciji (40-45 let) še enkrat večji (80%) kot pri 17. letih (Slika 29).

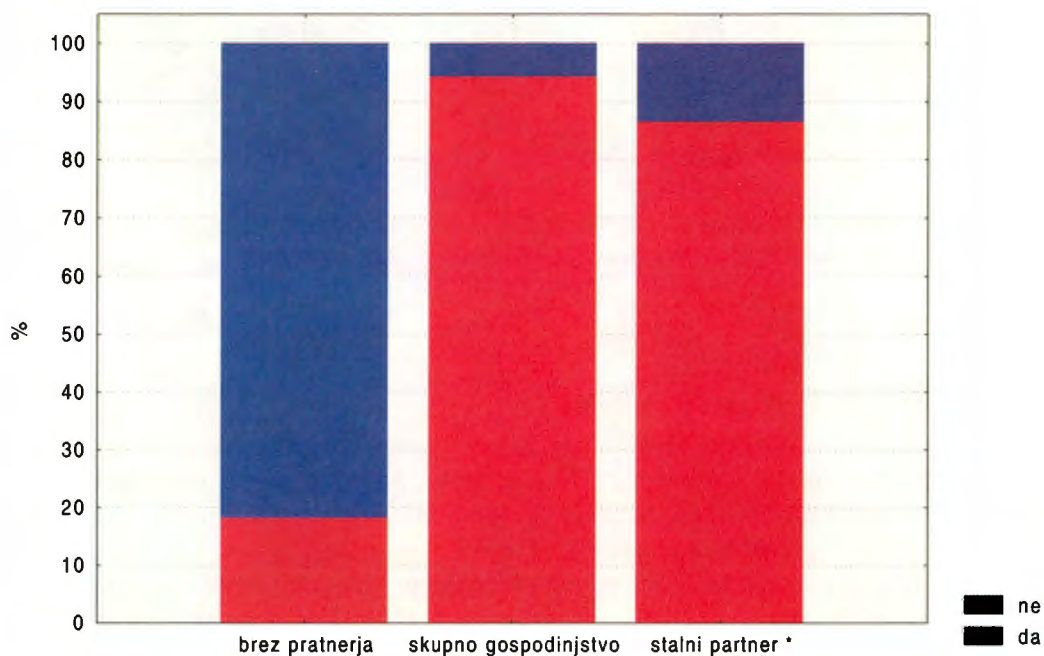
Slika 29. Delež oseb, ki so pri določeni starosti že imele spolne odnose po starostnih skupinah, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

4.8.1.3. SPOLNA AKTIVNOST V ČASU ANKETIRANJA

Od 3758 spolno aktivnih anketirancev (135 nosečih žensk in 177 steriliziranih anketirank/cev o tem nismo spraševali) jih 15,6% (587) ni imelo spolnih odnosov v zadnjih štirih tednih pred anketiranjem. Med temi 587 anketiranci jih več kot polovica (60%) ni imela stalnega partnerja,

Slika 30. Spolna aktivnost v zadnjih 4 tednih po vrsti partnerske zveze, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

ostali pa so ga imeli, bodisi so z njim živeli v skupnem gospodinjstvu (26,7%), bodisi so živeli ločeno (13,4%). Anketirani moški, ki v štirih tednih pred anketiranjem niso imeli spolnih odnosov, so bili pogosteje (66,4%) brez stalnega partnerja kot ženske (54,3%) in so tudi v večji meri živeli v ločenem gospodinjstvu (14,2% moških in 12,6% žensk). Velika večina (97,5%) spolno aktivnih anketirancev, ki so živeli v skupnem ali ločenem gospodinjstvu, je imela spolne odnose v zadnjih štirih tednih pred anketiranjem; poleg tega jih je imelo tudi 2,5% tistih, ki so bili brez stalnega partnerja (razpredelnica 13).

Razpredelnica 13. Spolna aktivnost v zadnjih 4 tednih pred anketiranjem po vrsti partnerske zveze (N=3758), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Spolna aktivnost v zadnjih 4 tednih	Vrsta partnerske zveze			Skupaj
	brez stalnega partnerja	Skupno gospodinjstvo	stalni partner v ločenem gospodinjstvu	
ŽENSKE				
da	43	1603	288	1933
vrstični%	2,2	82,8	14,9	100
stolpični%	20,4	93,9	87,9	86,1
ne	170	103	40	313
vrstični%	54,3	33,0	12,6	100
stolpični%	79,6	6,1	12,1	13,9
MOŠKI				
da	36	982	220	1238
vrstični%	2,9	79,4	17,8	100
stolpični%	16,3	94,9	85,0	81,9
ne	182	53	39	274
vrstični%	66,4	19,4	14,2	100
stolpični%	83,7	5,1	15,0	18,1

SKUPAJ				
da	79	2584	508	3171
vrstični%	2,5	81,5	16,0	100
stolpični%	18,3	94,3	86,6	84,4
ne	352	157	79	587
vrstični%	60,0	26,7	13,4	100
stolpični%	81,7	5,7	13,4	15,6

Po pričakovanju je bilo spolno aktivnih 94,3% anketiranih s stalnim partnerjem, ki so živeli v skupnem gospodinjstvu in 86,6%, ki so živeli ločeno, ter le 18,3% anketiranih brez stalnega partnerja (slika 30).

4.8.2. KONTRACEPCIJSKO VEDENJE

Med spolno aktivnimi anketirankami/ci (4071) je 89% (3611) kdajkoli uporabljalo kako kontracepcijsko metodo, 11% (448) pa se zanjo ni nikoli odločilo. 15 anketirank/cev ni želelo odgovarjati na vprašanja o uporabi kontracepcije.

Od 3610 anketirank/cev, ki so se kdajkoli v svojem življenju odločili za neko kontracepcijsko metodo, jo je 94% (3382) uporabljajo dalj kot 3 mesece in 6,3% (226) anketirank/cev manj kot 3 mesece. Le te smo priključiti med neuporabnice/ke kontracepcije. Skupina neuporabnic/kov se je tako povečala na 674 anketirank/cev, kar predstavlja 16,6% vseh spolno aktivnih anketirank/cev. Vzorci kontracepcijskega vedenja so zelo zapleteni, saj so odvisni predvsem od lastnosti različnih kontracepcijskih metod, individualnih značilnosti uporabnika in njegovega partnerja, njunih reproduktivnih namenov kot tudi od dostopnosti, kulturnih in drugih dejavnikov v družinskem in družbenem okolju. Pogoste so prekinitve uporabe kontracepcijske metode, na primer zaradi načrtovane zanositve ali spremembe v partnerski zvezi. To pomeni, da vsaka posameznica oziroma posameznik lahko uporabi določeno kontracepcijsko metodo večkrat v vsem rodnem obdobju. Pogosto lahko tudi zamenja vrsto kontracepcije, na primer zaradi pogostejših spolnih odnosov ali slabe sprejemljivosti določene kontracepcijske metode. Te različne vedenjske vzorce uporabe kontracepcije je včasih zelo težko natančno prepoznati, saj se anketiranke/ci ne morejo natančno spomniti vseh kontracepcijskih metod, ki so jih uporabili kdajkoli v rodnem obdobju.

Zato je tudi analiza kontracepcijskega vedenja zahtevna in usmerjena v proučevanje dveh glavnih vedenjskih vzorcev: splošne kontracepcijske uporabe (ever use) in kontracepcijske uporabe ob anketiranju (current use). Splošno kontracepcijsko uporabo lahko analiziramo z vidika metode (kolikokrat je bila uporabljena) ali z vidika uporabnice/ka (koliko uporabnikov se je srečalo z določeno metodo) s pomočjo analize multiplih odgovorov. Odločili smo se, da bomo upoštevali le uporabo, daljšo od 3 mesecev. Pri analizi splošne kontracepcijske uporabe z vidika metode smo upoštevali vse odgovore, ki jih je praviloma več, kot je uporabnikov, medtem ko pri analizi uporabnikov odstotki uporabe presegajo 100%, ker uporabniki v določenem obdobju večinoma uporabljajo več metod.

Za razumevanje kontracepcijskega vedenja je zelo pomembna tudi analiza uporabe kontracepcije na začetku spolnega življenja in v zadnjih štirih tednih pred anketiranjem.

4.8.2.1. ZNAČILNOSTI NEUPORABNIC/KOV KONTRACPCIJE

V skupini neuporabnic/kov je dve tretjini anketirank/cev (448 ali 66,5%), ki se še niso odločili uporabiti kontracepcijo in ena tretjina anketirank/cev (226 ali 33,5%), ki so jo uporabljali manj kot 3 mesece. Skupno jih je bilo 16,6% ali 674 anketirank/cev (13,7% žensk, 21% moških).

Celotna skupina (674) je bila povprečno tri leta mlajša (29,4±9 let) od ostalih anketiranih, ki so se

odločili uporabljati kontracepcijo (32.3 ± 7.6 let). Neuporabnice so bile v povprečju dve leti starejše (30.5 ± 9.2 let) od neuporabnikov (28.3 ± 8.8 let).

Med neuporabniki je bilo kar 40% oseb, mlajših od 25 let, od tega skoraj polovica moških (46,4%) in več kot ena tretjina žensk (35,2%). To je še enkrat več (20,7%) kot je bilo te starosti obeh spolov med uporabniki kontracepcije. Več kot dve tretjini (69%) neuporabnic/kov je imelo stalnega partnerja, bodisi so živeli z njim v skupnem (57%), bodisi v ločenem gospodinjstvu (11,9%). Ostala tretjina (30,9%) pa ni imela stalnega partnerja v času anketiranja; med njim je bil večji delež moških (37,2%) kot žensk (24,5%). Poleg tega je imela polovica (50,7%) med njimi otroke v razmerju 40:60 v korist žensk. Glede na njihovo mladost so bili precej manj izobraženi kot uporabniki kontracepcije, saj je imelo le osemletko kar 38%, (več žensk (44,4%) kot moških (31,6%)) in sorazmerno temu le 5% visoko izobrazbo. Med uporabniki pa je imelo osemletko le v 21,5% in kar 14.5% visoko izobrazbo (razpredelnica 14).

Razpredelnica 14. Značilnosti neuporabnic/kov in uporabnic/kov kontracepcije ($N=3382$, stolpcični %), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Starost	Neuporabniki			Uporabniki		
	ženske	moški	skupaj	ženske	moški	skupaj
Povprečna starost	30,5±9,2	28,3±8,8	29,4±9	32,3±7,7	32,8±7,6	32,3±7,6
15-19	18,8	22,2	20,5	6,5	5,0	5,9
20-24	16,4	24,2	20,3	15,8	13,2	14,8
25-29	14,6	12,2	13,4	18,8	19,0	18,9
30-34	11,7	14,0	12,9	20,1	19,8	20,0
35-39	19,3	13,5	16,4	19,3	21,3	20,1
40 in več	19,3	13,9	16,5	19,5	21,7	20,4
Partnerska zveza						
skupno gospodinjst.	65,2	49,2	57,1	79,2	76,3	78,1
ločeno gospodinjst.	10,2	13,6	11,9	14,3	16,5	15,2
trenutno brez stalnega partnerja	24,5	37,2	30,9	6,5	7,1	6,7
Otroci						
z otroki	61,7	39,9	50,7	79,8	73,1	77,3
brez otrok	38,3	60,1	49,3	20,2	26,9	22,7
Izobrazba						
do 8 let	44,4	31,6	37,9	24,6	16,3	21,5
9 -12 let	49,6	64,4	57,0	60,1	70,5	64,0
13 in več	6,0	4,1	5,1	15,3	13,2	14,5
Število	333	341	674	2103	1279	3382

Ker je ena tretjina ti. neuporabnic/kov le uporabljala kontracepcijo zelo kratek čas, nas je zanimalo, v čem se razlikujejo ti kratkotrajni uporabniki od neuporabnikov.

Med anketiranimi, ki se še nikoli niso odločili za uporabo kontracepcije (448) in kratkotrajnimi uporabniki (226), je precejšnja starostna razlika. Anketiranke/ci, ki so uporabljali kontracepcijo manj kot tri mesece, so bili v povprečju kar 7 let mlajši (24.4 ± 7.8 let) od tistih, ki se še nikoli niso zaščitili (31.9 ± 8.6 let). Ženske so bile v povprečju 1 leto mlajše (23.8 ± 8.1 let) od moških (24.7 ± 7.6 let). Med njimi je bilo kar 67,1% oseb, mlajših od 25 let, in sicer več žensk (71,2%) kot moških (64,7%). To je ravno obratno kot med anketiranimi, ki se niso nikoli zaščitili. V tem primeru so bile ženske 2 leti starejše (32.8 ± 8.4 let) od moških (30.8 ± 8.7 let). Med anketiranci, ki se še niso odločili za kontracepcijo, je bilo tako enainpolkrat manj mladih (le 27,5%) in to manj žensk (22,9%)

kot moških (33,3%). Med starejšimi generacijami pa ni še nikoli uporabila zaščite skoraj polovica (43%) anketiranih, in sicer več žensk (46,7%) kot moških (38,3%).

Skladno z relativno mladostjo več kot polovica kratkotrajnih uporabnikov v času anketiranja ni imela stalnega partnerja (57,4%) in niti otrok v 78,3%. Medtem je bilo med tistimi, ki se še niso zaščitili, brez stalnega partnerja le v 17,6% in brez otrok 34,6% anketirank/cev. Po izobrazbi pa se obe skupini praktično ne razlikujeta; obe sta bili precej manj izobraženi (37% z osemletko) kot dolgotrajni uporabniki kontracepcije (21% z osemletko) (razpredelnica 15).

Razpredelnica 15. Značilnosti neuporabnic/kov in uporabnic/kov kontracepcije manj kot 3 mesece (N=674, stolpični %), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Starost	Neuporabniki			Uporabniki manj kot 3 mesece		
	ženske	Moški	skupaj	ženske	moški	skupaj
Povprečna starost	32,8±8,4	30,8±8,7	31,9±8,1	23,8±8,1	24,7±7,6	24,4±7,8
15-19	9,0	13,7	11,1	47,5	34,1	39,1
20-24	13,9	19,6	16,4	23,7	30,6	28,0
25-29	15,7	12,7	14,3	11,3	11,6	11,5
30-34	14,7	15,6	15,1	3,0	11,8	8,5
35-39	23,3	20,5	22,1	7,4	3,6	5,1
40 in več	23,4	17,8	20,9	7,1	8,3	7,8
Partnerska zveza						
Skupno gospodinjst.	78,4	65,4	72,6	26,8	26,2	26,4
Ločeno gospodinjst.	6,0	14,6	9,8	22,7	12,2	16,2
trenutno brez stalnega partnerja	15,7	19,9	17,6	50,5	61,6	57,4
Otroci						
z otroki	75,9	52,2	65,4	20,2	22,6	21,7
brez otrok	24,1	47,8	34,6	79,8	77,4	78,3
Izobrazba						
do 8 let	45,0	30,0	38,3	42,3	33,8	37,0
9 -12 let	48,6	66,0	56,5	52,3	61,9	58,3
13 in več	6,3	4,0	5,3	5,3	4,3	4,7
Št. uporabnic/kov	247	200	447	85	141	226

Med 226 anketirankami/ci, ki so uporabljali kontracepcijo manj kot tri mesece, jo je 77,4% uporabilo že ob prvem spolnem odnosu. Odločili so se predvsem za kondom (64%), prekinjen odnos (20,8%), redkeje za občasno vzdržnost (6,2%) ali hormonske tablete (4,5%). Ostali, ki so se kasneje odločili za kontracepcijo, so uporabili kondom ali diafragmo podobno kot tisti, ki so se odločili zanju že prvič (60%). Nekoliko redkeje so se odločili za prekinjen odnos (16,5%) in pogosteje za metodo občasne vzdržnosti (14,3%) in hormonsko kontracepcijo (14,1%) kot tisti, ki so se odločili za zaščito že pri prvem spolnem odnosu.

Skupini neuporabnikov bi bilo potrebno posvetiti več pozornosti in proučiti tveganost tega vedenja na njihovo reproduktivno zdravje.

4.8.2.2. ZNAČILNOSTI DOLGOTRAJNEŠIH UPORABNIC/KOV KONTRACEPCIJE

Med 3382 (83% od vseh spolno aktivnih) anketirank/cev, ki so navedli, da so kdajkoli v svojem življenju uporabljali kontracepcijo dlje kot tri mesece, je bilo 62,2% žensk in 37,8% moških.

Ta skupina je bila v povprečju najstarejša (32,3±7,6 let) med vsemi uporabniki, moški še povprečno

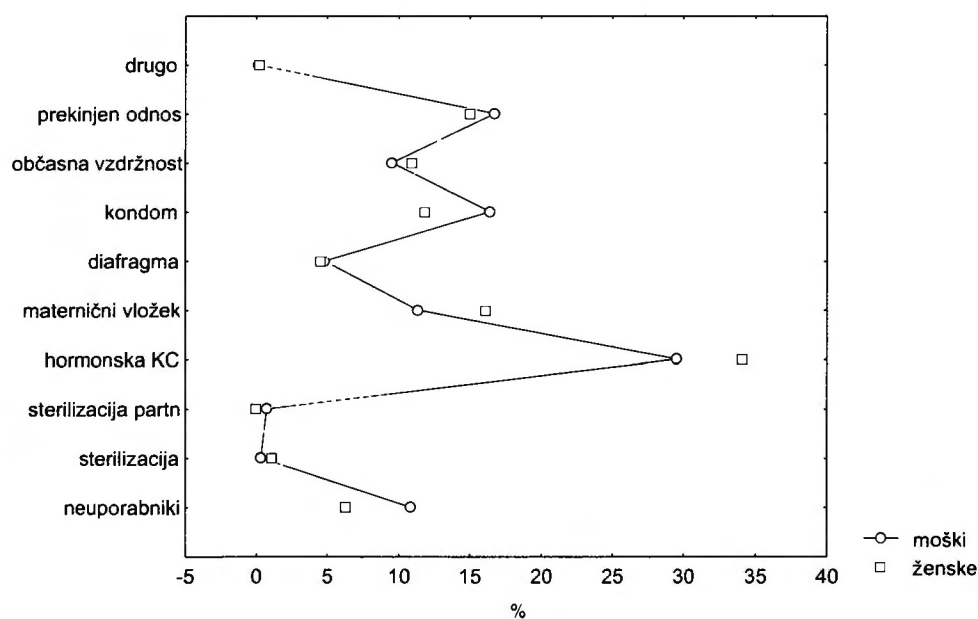
8 mesecev starejši ($32,8 \pm 7,6$ let) od žensk ($32,0 \pm 7,7$ let). Velika večina je imela stalnega partnerja (93,3%), s katerim je živila v skupnem (78,1%) ali ločenem (15,2%) gospodinjstvu. Le 6,7% jih je bilo trenutno brez stalnega partnerja. Tri četrtine (77,3%) so imele otroke, od teh jih je 94,5% živilo v skupnem gospodinjstvu. Bili so tudi dobro izobraženi, dve tretjini (64%) s srednjo in kar 14,5% z visoko izobrazbo, več moških (skupno 83,7%) kot žensk (skupno 75,4%) (Razpredelnica 14).

Zanimiva je tudi skupina uporabnikov kontracepcije (228), ki so bili v času anketiranja brez stalnega partnerja. Med njimi je bilo 61,4% ves čas oziroma 86,3% večino reproduktivnega obdobja samskih in v dveh tretjinah brez otrok. Reprodukativno in kontracepcijsko vedenje te skupine je potrebno podrobneje analizirati.

4.8.2.3. IZBIRA KONTRACENCIJSKIH METOD DOLGOTRAJNEJŠIH UPORABNIKOV

Če pri analizi pogostnosti uporabljenih kontracepcijskih metod upoštevamo tudi delež odsotnosti uporabe (8%) je med vsemi kdajkoli uporabljenimi kontracepcijskimi metodami (več kot 3 mesece) največji delež predstavljala hormonska kontracepcija (32,4%), sledil je prekinjen odnos (15,6%), maternični vložek (14,3%), kondom (13,5%), občasna vzdržnost (10,4%), diafragma (4,6%) in sterilizacija (1,1%). Zanesljiva (sterilizacija, hormonska, maternični vložek, diafragma ali kondom) in nezanesljiva kontracepcija (prekinjen odnos, občasna vzdržnost) sta bili torej prisotni v razmerju 2,5:1 (65,8% in 26,2%). Razlike med spoloma so precej majhne, vendar spolno značilne: anketiranke sporočajo o pogostejši uporabi ženskih kontracepcijskih metod in anketiranci o pogostejši uporabi moških kontracepcijskih metod (kondom, prekinjen odnos). Za sterilizacijo, ki je lahko uporabita tako ženska kot moški, se je odločilo zelo malo anketirank/cev, vendar bistveno pogosteje ženske (1,1%) in partnerke anketiranih moških (0,7%) kot moški (0,3%) in partnerji anketiranih žensk (0%) (Slika 31).

Slika 31. Razporeditev splošne uporabe in neuporabe kontracepcijskih metod kdajkoli v življenju anketirank in anketirancev (odgovori=8459), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 15 v dodatku

Za analizo razlik med različnimi starostnimi skupinami in spoloma smo upoštevali le kontracepcijsko uporabo z vidika metode. Pri najmlajši skupini moških je bila zanesljiva kontracepcija pogosteje uporabljena (85%) kot pri ženskah (76%) predvsem na račun kondoma, ki so ga anketanci precej bolj pogosto uporabljali (63,5%) kot partnerji anketiranih žensk (38,6%). Bolj presenetljivo pa je, da je bil prekinjen odnos enkrat pogosteje uporabljen pri ženskah (20,5%) kot pri moških (9,6%). S starostjo se delež uporabe zanesljive kontracepcije zmanjšuje in doseže najnižjo točko v obdobju najvišje rodnosti pri ženskah v starostni skupini 25-29 let (69,4%) in pri moških pri 30-34 letih (66,7%) (razpredelnica 16).

Razpredelnica 16. Pogostnost kontracepcijske uporabe (več kot tri mesece) (odgovori=7786, stolpcični %)
po spolu in vrstah kontracepcije, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vrsta KC	Starostne skupine						Skupaj
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40 in več	
ŽENSKE							
sterilizacija	-	-	-	0,1	2,2	3,0	1,2
hormon. KC	34,3	44,3	38,8	36,9	33,7	32,7	36,4
mater. vložek	0,8	4,3	11,8	18,3	24,2	22,9	17,2
diafragma	2,3	3,0	5,3	5,6	5,5	4,3	4,8
kondom	38,6	24,2	13,6	12,0	7,1	7,6	12,6
obč. vzdržnost	3,5	9,7	11,8	11,6	11,9	13,7	11,7
prekinj.odnos	20,5	14,3	18,7	15,0	15,3	15,6	16,0
<i>Število upor.</i>	172	578	916	1108	1093	1104	4970
MOŠKI							
sterilizacija	-	-	0,2	0,5	0,9	2,8	1,0
hormon. KC	21,6	34,7	37,8	34,1	34,3	28,5	33,1
mater. vložek	-	0,5	6,9	11,5	18,0	18,2	12,7
diafragma	-	1,9	6,3	5,8	5,8	5,6	5,3
kondom	63,5	38,7	20,5	14,8	13,4	12,9	18,3
obč. vzdržnost	5,2	9,6	10,3	9,4	12,2	11,3	10,6
prekinj.odnos	9,6	14,3	17,5	23,9	15,6	20,7	18,8
<i>Število upor.</i>	71	253	500	592	669	731	2816
SKUPAJ							
sterilizacija	-	-	0,1	0,3	1,7	2,9	1,2
hormon. KC	30,6	41,6	38,4	36,0	33,9	31,1	35,2
mater. vložek	0,5	3,2	10,0	15,9	21,8	21,0	15,6
diafragma	1,7	2,7	5,6	5,7	5,6	4,8	5,0
kondom	45,9	28,6	16,0	13,0	9,5	9,7	14,7
obč. vzdržnost	4,0	9,7	11,3	10,8	12,0	12,8	11,3
prekinj.odnos	17,3	14,3	18,3	18,1	15,4	17,7	17,0
<i>Št. uporabnic/kov</i>	244	830	1415	1699	1762	1835	7786

Vrstni red pogostnosti uporabe kontracepcijskih sredstev je pri uporabnicah/kih, ki nimajo stalnega partnerja, pričakovano nekoliko drugačen: najpogostejše sredstvo ostaja hormonska kontracepcija (33,4%), sledi kondom (31,4%), ki je pri tej skupini celo več kot enkrat pogosteje uporabljeno sredstvo kot pri tistih, ki živijo s stalnim partnerjem, ter na tretjem mestu prekinjen odnos (16,2%). Zelo pomembna ugotovitev je tudi, da anketiranke brez partnerja uporabljajo maternični vložek enkrat redkeje (7,3%) kot tiste s stalnim partnerjem (16%). Ta kontracepcijski vzorec kaže, da se znajo anketiranke/ci brez stalnega partnerja zaščititi pred nevarnostjo spolno prenosnih bolezni tako, da uporabljajo pogosteje kondom in redkeje maternični vložek (razpredelnica 17).

Razpredelnica 17. Pogostnost kontracepcijske uporabe (več kot tri mesece) po spolu in vrstah kontracepcije in partnerski zvezi (odgovori=7786), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vrsta KC	Ženske		Moški		Skupaj	
	partner	brez partnerja	partner	brez partnerja	partner	brez partnerja
sterilizacija	1,2	0,9	1,1	-	1,2	0,6
hormonska KC	36,3	38,4	33,5	24,5	35,3	33,4
maternič. vložek	17,5	10,3	13,2	1,8	16,0	7,3
diafragma	4,9	3,8	5,4	4,7	5,0	4,1
kondom	12,0	23,9	17,0	45,0	13,8	31,4
občas. vzdržnost	12,0	6,1	10,8	8,5	11,5	6,9
prekinjen odnos	16,2	16,6	19,0	15,6	17,2	16,2
Število uporabnic/kov	4726	243	2681	135	7407	378

Legenda: partner – s stalnim partnerjem; brez partnerja – brez stalnega partnerja

Anketiranke/ci so kontracepcijske metode sicer redko, vendar tudi kombinirali (14%). Najpogosteje so jih kombinirali z občasno vzdržnostjo (2,4%) in prekinjenim odnosom (7,7%). Kombinacija je lahko koristna za zvečanje zanesljivosti zaščite pred neželjeno zanositvijo ali za povečanje zaščite pred spolno prenosnimi boleznimi. Kondom so kombinirali sicer v manj kot 1%, najpogosteje z diafragmo (33,8%), hormonskimi tabletami (32,2%) in materničnim vložkom (13,1%) ter s prekinjenim odnosom (8,3%). V primeru kombinacije kondoma z diafragmo in prekinjenim odnosom gre verjetno za večanje kontracepcijske zanesljivosti. Enako velja tudi pri kombinaciji prekinjenega odnosa in bolj zanesljivih metod, kot so diafragma, maternični vložek ali hormonske tablete. V kombinaciji s hormonsko kontracepcijo in materničnim vložkom, ki ju uvrščamo med bolj zanesljive metode, pa so anketiranke/ci uporabili kondom kot zaščito pred spolno prenosnimi boleznimi. Kombinacija kondoma s precej manj zanesljivo metodo občasne vzdržnosti (9,5%) pa opozarja na ne tako redko tvegano vedenje, ko par uporablja kondom le v nevarnih dneh za zanositev in se ob tem zanaša na dokaj visoko kontracepcijsko zanesljivost kondoma. V tem primeru je potrebno računati na nekoliko povečano zanesljivost občasne vzdržnosti zaradi uporabe kondoma, ne pa na zanesljivost kondoma, ki pa velja le, če se le-ta uporablja ob vsakem odnosu. Še bolj tvegana je pogosta kombinacija občasne vzdržnosti in prekinjenega odnosa (29,5%), kar pomeni, da v nevarnih dneh za zanositev par uporablja prekinjen odnos, sicer pa ima popolnoma nezaščitene spolne odnose. Nedvomno beleženje uporabe kombinacij kontracepcijskih metod omogoča nov vpogled v sicer že tako zapleteno kontracepcijsko vedenje prebivalcev rodne dobe in zahteva poglobljeno analizo.

Kontracepcijsko vedenje lahko analiziramo tudi iz vidika uporabnic/kov. Ta način nam pove, koliko anketrank/cev se je srečalo z določeno kontracepcijsko metodo. Anketiranke/ci so uporabili posamezne metode večkrat v življenju, zato lahko rečemo, da se je večina anketrank/cev (v 81%) srečala s hormonsko kontracepcijo, 39,1% s prekinjenim odnosom, po eno tretjino z materničnim vložkom (35,8%) in s kondomom (33,7%), 26% z občasno vzdržnostjo in 11,5% z diafragmo.

Mladostnice/ki, ki so sicer imeli bistveno manj priložnosti za uporabo različnih kontracepcijskih metod, so se najpogosteje srečali le s kondomom (55,9%), hormonsko kontracepcijo (37,3%) in prekinjenim odnosom (21,1%). Kontracepcijsko vedenje mladostnic se zelo razlikuje od njihovih moških vrstnikov: polovica žensk se je srečala tako s hormonsko kontracepcijo kot s kondomom, ena četrtnina pa s prekinjenim odnosom, medtem ko so je tri četrtine (70,8%) njihovih moških vrstnikov že srečalo s kondomom, ena četrtnina njihovih partnerk (24,1%) pa s hormonskimi tabletami in le 10,7% s prekinjenim odnosom. Mladostniško kontracepcijsko vedenje je tudi bistveno drugačno od vedenja starejših generacij, med katerimi so se praktično vse ženske (95,9%) in moški oziroma njihove partnerke (82,6%) seznanili s hormonsko in več kot polovica žensk (64,9%) in nekoliko manj moških (47,9%) z intrauterino kontracepcijo. Tudi prekinjen odnos je preizkusila skoraj polovica žensk (43,3%) in malo več moških (54,6%) (razpredelnica 18).

Razpredelnica 18. Uporabnice/ki kontracepcije (več kot tri mesece) po spolu in vrstah kontracepcije (uporabniki=3383, odstotki presegajo 100%), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vrsta KC	Starostne skupine						skupaj
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40 in več	
ŽENSKES							
sterilizacija	-	-	-	0,3	5,9	8,3	2,8
hormon. KC	43,5	77,0	89,7	96,7	90,3	88,1	85,9
mater. vložek	1,0	7,5	27,2	47,9	64,9	61,5	40,6
diafragma	3,0	5,3	12,2	14,6	14,7	11,6	11,4
kondom	48,9	42,1	31,4	31,4	19,0	20,5	29,7
obč. vzdržnost	4,5	16,9	27,2	30,3	31,9	36,9	27,5
prekinj.odnos	26,0	24,9	43,3	39,3	41,0	42,0	37,8
Število upor.	136	332	396	423	407	411	2105
MOŠKI							
sterilizacija	-	-	0,4	1,2	1,0	5,4	1,6
hormon. KC	24,1	52,1	77,7	79,7	84,2	75,1	72,9
mater. vložek	-	0,7	14,2	26,9	44,2	47,9	27,9
diafragma	-	2,9	12,9	13,5	14,2	14,7	11,7
kondom	70,8	58,1	42,2	34,6	32,9	33,9	40,4
obč. vzdržnost	5,8	14,4	21,3	22,0	30,0	29,7	23,4
prekinj.odnos	10,7	21,5	36,0	55,9	38,4	54,6	41,3
Število upor.	64	168	243	253	272	278	1279
SKUPAJ							
sterilizacija	-	-	0,1	0,6	4,4	7,9	2,6
hormon. KC	37,3	68,7	85,1	90,3	87,8	82,8	81,0
mater.vložek	0,7	5,2	22,2	40,1	56,6	56,0	35,8
diafragma	2,0	4,5	12,5	14,2	14,5	12,9	11,5
kondom	55,9	47,5	35,5	32,6	24,5	25,9	33,7
obč. vzdržnost	4,9	16,1	24,9	27,2	31,1	34,0	26,0
prekinj.odnos	21,1	23,7	40,6	45,5	39,9	47,1	39,1
Št. uporabnic/kov	200	501	639	676	679	689	3383

Tudi v analizi kontracepcijskega vedenja z vidika uporabnika je videti, da stalnost partnerske zveze vpliva na pogostnost srečanja s posamezno kontracepcijsko metodo. Uporabnice/ki brez stalnega partnerja so se najpogosteje in v enaki meri srečale s hormonsko kontracepcijo (55,5%) in kondomom (52,2%) in redkeje s prekinjenim odnosom (27%). V primerjavi z uporabnicami s stalnim partnerjem pa so te kontracepcijske metode uporabljali precej redkeje. To ne velja za kondom, ki so ga uporabniki brez stalnega partnerja pogosteje uporabljali kot tisti s stalnim partnerjem (82,8%, 40,4%) (razpredelnica 19).

Razpredelnica 19. Uporabnice/ki kontracepcije (več kot tri mesece) po spolu, vrstah kontracepcije in partnerski zvezi (uporabniki=3383, odstotki presegajo 100%), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vrsta KC	Ženske		Moški		Skupaj	
	Partner	brez partnerja	partner	brez partnerja	partner	brez partnerja
sterilizacija	2,9	1,7	2,5	-	2,7	1,0
hormonska KC	87,1	86,3	75,6	36,3	82,8	55,5
maternič. vložek	42,1	18,4	29,8	2,7	37,5	12,1
diafragma	11,7	6,8	12,1	7,0	11,8	6,9
kondom	28,8	42,5	38,4	66,8	32,4	52,2

občas.vzdržnost	28,7	10,8	24,3	12,6	27,0	11,5
prekinjen odnos	38,8	29,6	43,0	23,1	40,4	27,0
Št.uporabnic/kov	1968	137	1188	91	3156	228

Legenda: *partner* – s stalnim partnerjem; *brez partnerja* – brez stalnega partnerja

4.8.2.4. ZAČETEK UPORABE KONTRACEPCIJE

Začetek uporabe kontracepcije je izredno pomemben za proučevanje vzorcev rodnostnega in kontracepcijskega vedenja ter odgovornega uravnavanja rodnosti.

Povprečna starost polovice anketirank/cev ob začetku uporabe kontracepcije bodisi, da so začeli takoj, bodisi kasneje, je bila 18 let. V povprečju se tako ženske kot moški odločajo za začetek uporabe v isti starosti. 5% moških se odloči zanjo pri 15 letih in enak delež žensk 1 leto kasneje. Tri četrtine moških do 20. leta in žensk do 21. leta starosti. Mladostnice/ki se odločajo za kontracepcijo bistveno prej, kot se je najstarejša anketirana generacija. Polovica mladih obeh spolov se odloča zanjo v povprečju 4 leta prej kot starejša generacija, in sicer že pri 16 letih (razpredelnica 20).

Razpredelnica 20. Starost ob začetku uporabe kontracepcije (srednja vrednost, standardna deviacija, percentili) po starostnih skupinah in spolu (N=3504), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Starost	Spol	\bar{x}	σ	Povprečna starost ob začetku uporabe kontracepcije v posameznih percentilih				
				5.	25.	50.	75.	95.
15-19	ž	16,3	1,1	14	16	16	17	18
	m	16,1	1,3	14	15	16	17	18
20-24	ž	17,9	1,7	15	17	18	19	21
	m	17,6	1,7	14	16,7	18	19	20
25-29	ž	18,8	2,4	16	17	18	20	24
	m	18,6	2,9	14,2	17	18	20	24
30-34	ž	19,6	3,5	16	17	19	21	27
	m	19,6	3,7	15	17	19	22	28
35-39	ž	20,1	3,6	16	18	19	21	28
	m	20,8	4,7	15	17	20	23	30
40 in več	ž	21,0	3,9	17	18	20	23	28
	m	21,3	4,7	15	18	20	24	31
skupaj	ž	19,3	3,3	16	17	18	20	25
	m	19,4	4,0	15	17	18	21	28

4.8.2.5. ZNAČILNOSTI UPORABNIKOV KONTRACEPCIJE OB PRVEM SPOLNEM ODNOSU

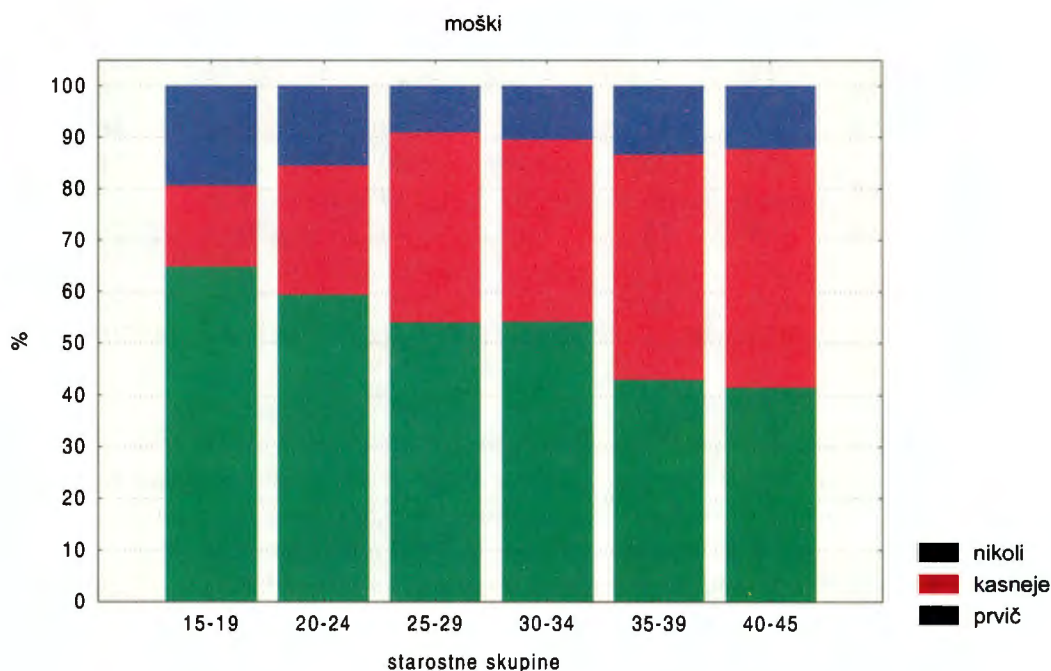
Od 3610 anketiranih, ki so kdajkoli uporabili kontracepcijo (tudi manj kot 3 mesece), jih je nekoliko več kot polovica (53,7% ali 1939) uporabila kontracepcijo že ob prvem spolnem odnosu. V povprečju so se moški odločali v nekoliko večjemu odstotku (58,5%) kot ženske (50,6%), vendar so razlike med spoloma v starostnih skupinah precejšnje. Med mladostniki, ki jih je več kot tri četrtine (83%) navedlo, da so uporabili kontracepcijo ob prvem spolnem odnosu, je slika obrnjena: 84,6% žensk v primerjavi z 80,3% moških (razpredelnica 21).

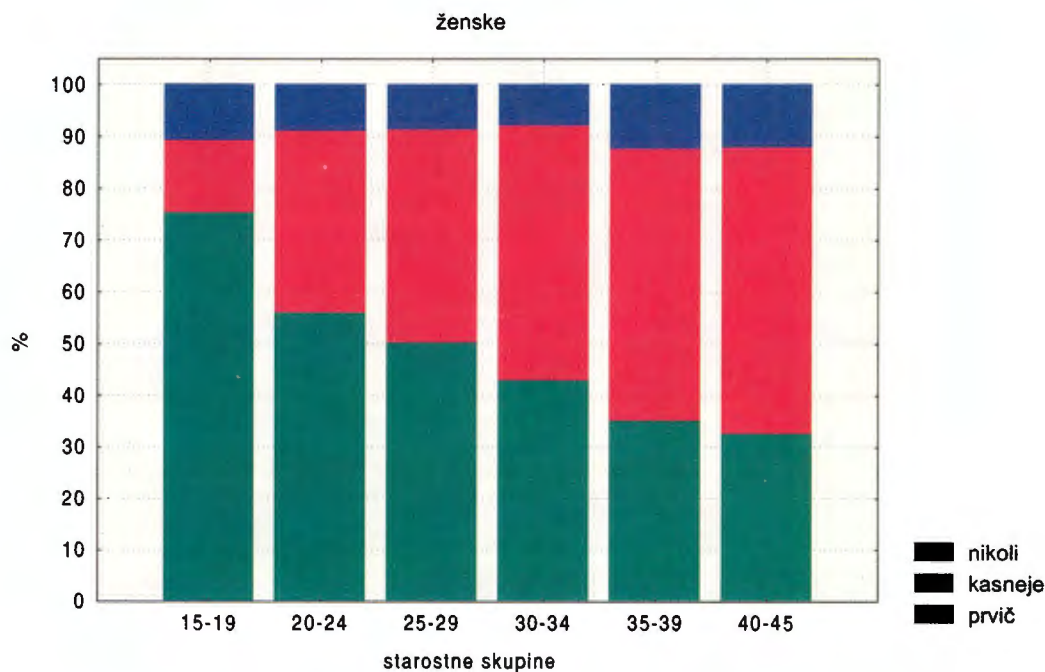
Razpredelnica 21. Uporabniki kontracepcije ob prvem in kasnejših spolnih odnosih po starostnih skupinah (N=3610, stolpčni %), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Uporaba kontracepcije	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40 in več	skupaj
ŽENSKÉ							
prvič	152	216	223	198	165	155	1109
%	84.6	61.3	55.0	46.6	40.0	37.1	50.6
kasneje	27	136	183	227	247	263	1084
%	15.4	38.7	45.0	53.4	60.0	62.9	49.4
Skupaj	179	352	405	425	412	418	2192
	8.2	16.1	18.5	19.4	18.8	19.1	100
MOŠKI							
prvič	90	149	154	164	137	137	830
%	80.3	70.2	59.4	60.6	49.6	47.4	58.5
kasneje	22	63	105	107	139	152	588
%	19.7	29.8	40.6	39.4	50.4	52.6	49.4
Skupaj	112	212	259	271	276	289	1418
	7.9	15.0	18.2	19.1	19.4	20.4	100
SKUPAJ							
prvič	242	365	376	362	301	292	1939
%	83.0	64.7	56.7	52.0	43.8	41.3	53.7
kasneje	50	200	288	334	386	415	1672
%	17.0	35.3	43.3	48.0	56.2	58.7	46.3
Skupaj	291	565	664	696	687	707	3610

Delež žensk, ki so se odločile za kontracepcijo ob prvem spolnem odnosu, se s starostjo zmanjšuje in je v najstarejši skupini za polovico nižji kot pri najmlajših (le 37,1%). Podoben trend, vendar manj strm, je tudi pri moških (slika 32).

Slika 32. Vrsta odločitve o uporabi kontracepcije po spolu in starosti, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

4.8.2.6. IZBIRA KONTRACEPCIJSKIH METOD OB PRVEM SPOLNEM ODNOSU

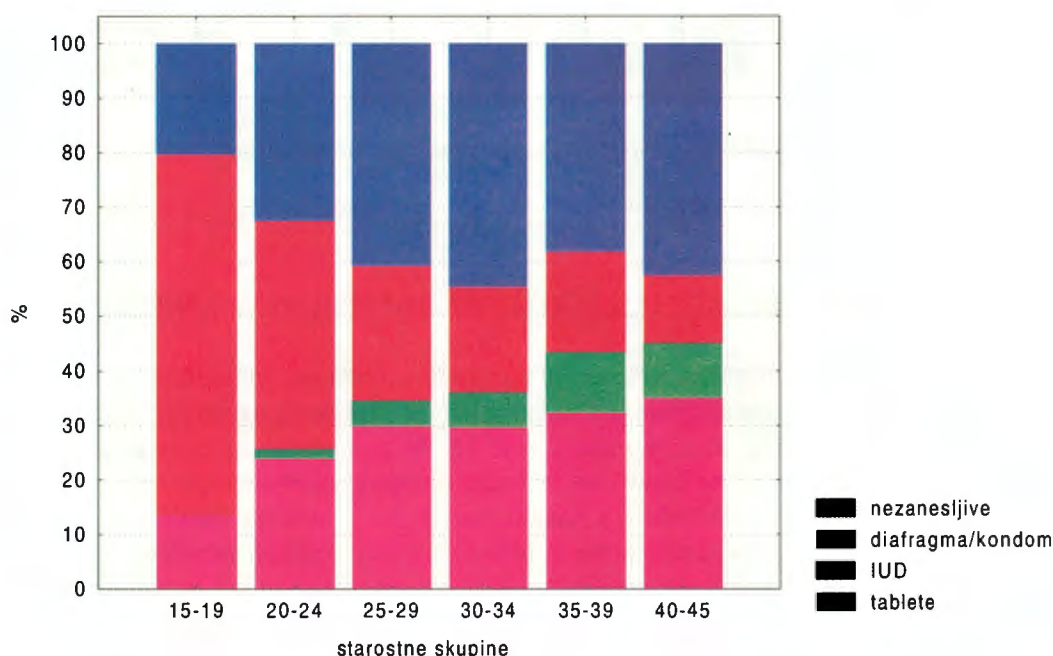
Polovica (51,9%) od 1930 anketirancev, ki so pri prvem spolnem odnosu uporabili kontracepcijo, se je odločila za tradicionalno kontracepcijo (občasno vzdržnost in prekinjen odnos), ostala tretjina (31,7%) se je odločila za diafragma ali kondom in le 15,9% za najbolj zanesljivo hormonsko kontracepcijo. Morda je potrebno pojasniti, da uporaba občasne vzdržnosti pomeni, da so se anketiranke/ci odločili za prvi spolni odnos v varnih dneh, ko je bila nevarnost za zanositev majhna. Ob tem tudi ugotovimo, da so bili moški in njihove partnerke nekoliko bolj odgovorni pri izbiri kontracepcijske metode kot ženske: moški in njihove partnerke so nekoliko redkeje izbrali tradicionalno kontracepcijo (49,4%) in pogosteje diafragma ali kondom (33,6%) in hormonsko kontracepcijo (16,2%) kot ženske (vzdržnost/ prekinjen odnos 53,8%, diafragma/kondom 30,3, hormonska kontracepcija 15,6%). Bolj odgovorno kontracepcijsko vedenje je močnejše izraženo pri mladostnikih, ki so kar v 77,8% ob prvem spolnem odnosu uporabili kondom in tako zmanjšali uporabo tradicionalnih kontracepcijskih metod na 13,1%. Medtem je bila pri mladostnicah ta prerezpodelitev manj izrazita, diafragma/kondom v 56,9% in vzdržnost/prekinjen odnos v 29,8% (razpredelnica 22, slika 33).

Razpredelnica 22. Uporabniki kontracepcije ob prvem spolnem odnosu (N=1930, stolpčni %) po vrstah kontracepcije in spolu, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vrsta prve KC ob 1. sp. odnosu	Starostne skupine						skupaj
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40 in več	
ŽENSKES							
hormon. KC	13,3	16,9	16,0	12,4	18,5	16,6	15,6
mater. vložek			0,6	0,3	0,7		0,3
diaft/ kondom	56,9	39,4	25,8	25,6	20,2	15,6	30,3
vzdrž/pr. odnos	29,8	43,7	57,7	61,7	60,6	67,8	53,8
število	149	215	222	198	164	155	1103

MOŠKI							
hormon. KC	9,1	13,1	19,0	20,6	17,1	15,0	16,2
mater. vložek			0,6	1,3	2,9		0,9
diafr/kondom	77,8	57,4	34,6	17,8	20,6	9,4	33,6
vzdrž/pr. odnos	13,1	29,5	45,7	60,3	59,5	75,7	49,4
število	90	147	154	164	137	136	827
SKUPAJ							
hormon. KC	11,7	15,3	17,2	16,1	17,8	15,8	15,9
mater. vložek	-	-	0,6	0,8	1,7	-	0,5
diafr/kondom	64,8	46,7	29,4	22,1	20,4	12,7	31,7
vzdrž/pr. odnos	23,5	37,9	52,8	61,1	60,1	71,5	51,9
število	239	362	376	362	301	291	1930

Slika 33. Uporaba kontracepcije ob prvem spolnem odnosu po starosti in vrstah, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

4.8.2.7. ZNAČILNOSTI UPORABNIKOV KONTRACEPCIJE V KASNEJŠEM SPOLNEM ŽIVLJENJU

Druga polovica (46,3%) anketiranih, ki so se odločili za uravnavanje svoje rodnosti s kontracepcijo, se je zanjo odločila kasneje v svojem življenju.

V vsej spolno aktivni populaciji je bil razmik med začetkom spolnega življenja in odločitvijo za uravnavanje rodnosti od manj kot enega leta do 24 let, vendar povprečno le eno leto in pol (14,7 let \pm 2,9). Kar 75% anketirancev se je tako odločilo za uporabo kontracepcije v prvih dveh letih in le 5% zelo pozno, po 8 letih spolnega življenja. To je logično, če vemo, da je polovica anketirancev sprejela to odločitev že ob prvem spolnem odnosu. Razlike med spoloma so minimalne.

Polovica anketirank/cev, ki se niso takoj odločili za kontracepcijo, so to storili povprečno v 2 letih in v 75% v 5 letih po začetku spolnih odnosov. Pri tem se je polovica žensk in njihovih partnerjev odločila za kontracepcijo po 2 letih, 1 leto prej kot polovica moških in njihovih partnerk. Tri

četrtnine žensk je to storila po 4 letih od začetka spolnih odnosov, kar 2 leti prej kot polovica moških (razpredelnica 23).

Razpredelnica 23. Razmik med začetkom spolnega življenja in uporabo kontracepcije v letih pri spolno aktivni populaciji (N=3475) in skupini, ki se je odločila za kontracepcijo kasneje (N=1537), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Vsi upor. kontracepcije			Uporab. kontracepcije kasneje		
	Skupaj	ženske	moški	Skupaj	ženske	moški
50. percentil	0,0	0,0	0,0	2,0	2,0	3,0
75. percentil	2,0	2,0	2,0	5,0	4,0	6,0
95. percentil	8,0	7,0	8,0	10,0	10,0	12,0

V povprečju med spoloma nismo ugotovili razlik, razen, če smo upoštevali medgeneracijske razlike po spolu. Med mladostniki se je za kontracepcijo kasneje odločil nekoliko večji delež moških (19,7%) kot žensk (15,4%), v ostalih starostnih skupinah pa več žensk kot moških (razpredelnica 21).

4.8.2.8. IZBIRA KONTRACENCIJSKIH METOD V KASNEJŠEM ŽIVLJENJU

Tisti, ki se ob prvem spolnem odnosu niso odločili uravnati svoje rodnosti s kontracepcijo (1661), so v skoraj polovici primerov (44,5%) izbrali hormonsko kontracepcijo, enkrat manj pogosto tradicionalno kontracepcijo (23,3%). Za diafragmo ali kondom se je odločilo 18.1% in za maternični vložek 13,2%. Razlike med spoloma govorijo bolj v prid ženskam, ki so v večjem deležu uporabile hormonsko kontracepcijo (49,2%), maternični vložek (14,7%) kot moški in njihove partnerke (35,7%, 10,5%) (razpredelnica 24).

Razpredelnica 24. Uporabniki kontracepcije kasneje v življenju po vrstah kontracepcije in spolu (N=1661, stolpcični %), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vrsta prve	Starostne skupine						skupaj
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40 in več	
KC kasneje							
ŽENSKE							
hormon. KC	34,1	48,0	49,4	48,7	46,7	54,0	49,2
mater. vložek	-	7,3	12,1	13,9	20,2	17,4	14,7
diafr./kondom	54,0	20,1	14,0	10,7	10,7	7,0	12,6
vzdrž./pr. odnos	11,3	24,6	24,4	26,6	22,1	22,1	23,3
<i>število</i>	26	136	128	227	244	260	1076
MOŠKI							
hormon. KC	6,9	21,6	41,9	36,2	38,3	38,6	35,7
mater. vložek	-	-	5,9	9,2	15,1	16,3	10,5
diafr./kondom	85,4	59,0	24,1	26,5	26,8	21,1	30,4
vzdrž./pr. odnos	7,7	19,4	28,1	28,1	19,8	24,0	23,4
<i>število</i>	21	63	105	107	138	152	585
SKUPAJ							
hormon. KC	21,9	39,7	46,7	44,7	43,6	48,3	44,5
mater. vložek	-	5,0	9,8	12,4	18,4	17,0	13,2
diafr./kondom	68,1	32,0	17,7	15,8	16,6	12,2	18,9
vzdrž./pr. odnos	10,0	23,0	25,9	27,1	21,3	22,2	23,3
<i>število</i>	47	199	287	334	382	412	1661

4.8.2.9. ZNAČILNOSTI UPORABNIC/KOV KONTRACENCIJE V ČASU ANKETIRANJA

V analizo kontracepcijskega vedenja v času anketiranja smo vključili vse spolno aktivne anketranke/ci (4058), razen 3% (135) nosečih. Od 3920 anketirank/cev, zanimivih za to analizo, jih je ob anketiranju 70,7% (2772) uporabljalo kontracepcijo. Med ostalimi je bilo 12,7% (499) uporabnic/kov, vendar je trenutno niso uporabljali in 16,5% (649) takih, ki so to zaščitno uporabljali manj kot tri mesece ali pa se zanjo še niso nikoli odločili. Skoraj ena tretjina anketirank/cev, ki ob anketiranju ni uporabljala kontracepcije in je bila spolno aktivna, je bila zato izpostavljena zanositvi, bodisi da so si to želeli ali pa tudi ne.

Za boljše razumevanje kontracepcijskega vedenja smo primerjali značilnosti trenutnih uporabnic/kov glede na njihovo starost, število otrok, partnersko zvezo in izobrazbo z ostalimi anketiranimi, ki takrat niso bili zaščiteni.

Med trenutnimi uporabnicami/ki kontracepcije je bil večji delež žensk (61,5%) in delež tistih, ki so jo pred anketiranjem prenehali uporabljati (65,9%) kot med moškimi iz teh dveh skupin (38,5%, 34,1%). Med moškimi pa je bilo nekoliko več neuporabnikov (51%), predvsem zaradi večjega deleža kratkotrajnih uporabnikov (63%), kot med ženskami (49%, 37%).

Med anketirankami/ci, ki so trenutno ali v preteklosti uporabljali kontracepcijo, so prevladovali povprečno najstarejši (32,5±7,6 let oziroma 32,0±8,0 leti). Med kratkotrajnimi uporabniki kontracepcije pa so bili najmlajši (24,2±7,8 leti) tisti, ki je trenutno niso uporabljali. Če upoštevamo še spol, potem lahko ugotovimo, da so bile med tistimi ženskami, ki niso nikoli uporabile kontracepcije v povprečju najstarejše ženske (33,0±8,4 let). Med tistimi, ki so jo uporabljale manj kot 3 mesece, pa so bile najmlajše (23,7±8,2 let).

Tri četrtine anketirank/cev, vključenih v to analizo, je imelo otroke (73,2%). Med tistimi z otroki, so prevladovale/i trenutne/i uporabnice/ki (79,8%), sledijo jim neuporabnice (66%), in dolgotrajne/i uporabnice/ki, ki so jo pred anketiranjem prekinile (65,8%). Ženske so imele otroke pogosteje kot moški. Med kratkotrajnimi uporabniki, ki v času anketiranja niso uporabljali kontracepcije, je bilo več takih brez otrok, med moškimi še nekoliko več (21,9%) kot med ženskami (19,8%).

Enako velja tudi glede partnerskih zvez. Večina v tej skupini je imela stalnega partnerja, bodisi da je z njim živela v skupnem (74%), bodisi v ločenem gospodinjstvu (14,9%). Različno so se vedle le kratkotrajne uporabnice/ki, ki je v času anketiranja niso uporabljale. Bile so mlajše od ostalih, 59,4% žensk je bilo brez stalnega partnerja, enako velja za 63% moških.

Sedanji in pretekli uporabniki kontracepcije so bili tudi bolj izobraženi kot tisti, ki je niso nikoli uporabljali. Ena tretjina jih je imela dokončano srednjo šolo in 15% visoko izobrazbo. To še posebno velja za ženske (razpredelnica 25).

Razpredelnica 25. Značilnosti trenutnih uporabnic/kov in neuporabnic/kov (N=3164, stolpični %), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Značilnosti	Trenutna uporaba		Trenutna neuporaba		Nikoli uporaba		Kratkotrajna uporaba	
	ženske	moški	ženske	moški	ženske	moški	ženske	moški
Starost								
Povprečna starost	32.1±7.6	33±7.5	32.7±8.0	30.6±7.8	33.0±8.4	31.0±8.7	23.7±8.2	24.5±7.6
15-19	7,0	5,0	4,9	6,4	9,3	14,1	50,0	35,0
20-24	14,5	11,9	18,2	22,8	12,7	18,8	22,5	31,4
25-29	18,5	18,4	15,8	18,7	15,6	11,5	8,8	10,9
30-34	20,6	18,4	17,3	23,4	14,8	16,1	3,8	10,9
35-39	19,9	22,9	20,1	12,9	23,2	21,4	7,5	2,9
40 in več	19,5	23,4	23,7	15,8	24,5	18,2	7,5	8,8

Partnerska zveza								
skupno								
gospodinjstvo ločeno	81,7	78,4	64,5	57,9	77,2	64,2	24,7	24,6
gospodinjstvo brez stalnega partnerja	15,4	17,5	9,4	14,0	6,3	15,0	22,2	12,3
Otroci								
z otroki	2,9	4,0	26,1	28,1	16,5	20,7	53,1	63,0
brez otrok	81,9	76,5	72,9	52,0	76,4	53,4	19,8	21,9
	18,1	32,5	27,1	48,0	23,6	46,6	80,2	78,1
Izobrazba								
do 8 let	24,3	16,5	28,6	18,4	45,9	30,6	43,2	35,0
9-12 let	60,8	70,6	53,7	68,6	48,1	65,3	51,9	62,8
13 in več	14,9	12,9	17,7	13,0	6,0	4,1	4,9	2,2
Število	1707	1068	329	171	237	192	80	1378

Potrebno bi bilo poglobljeno analizirati vedenje anketirank/cev, ki niso uporabljali kontracepcije, bodisi da je bila to odgovorna odločitev za otroka, bodisi da so tvegali zanositev. V prihodnje nameravamo posvetiti posebno pozornost vedenjskim vzorcem tistih, ki ne uporabljajo kontracepcije kljub temu, da ne načrtujejo zanositve.

4.8.2.10. IZBIRA KONTRACEPCIJE OB ČASU ANKETIRANJA

V času anketiranja smo zabeležili 2774 uporabnikov kontracepcije (68% spolno aktivne populacije). Velika večina med njimi je bila spolno aktivna, 8% (245) pa v zadnjih štirih tednih pred anketiranjem ni imela spolnih odnosov. Prekinitev spolnih odnosov je bila očitno kratkotrajna, saj je bila ena tretjina (33,5%) sterilizirana, ena petina je uporabljala hormonsko kontracepcijo (18%), diafragmo/kondom (22,4%), 10% pa maternični vložek.

Uporabnice/ki (2774) so v času anketiranja najpogosteje uporabljali hormonsko kontracepcijo (32,7%), enakomerno razporejeno med obema spoloma. Sledil je maternični vložek (23,4%), kondom (15,1%), prekinjen odnos (12,9%), občasna vzdržnost (9,5%) in diafragma (3,3%) ter na zadnjem mestu sterilizacija (3,1%) in sicer v razmerju 1 : 8 v korist ženskih sterilizacij. Iz tega lahko sklepamo, da je v času anketiranja tri četrtine (77,6%) uporabljalo zanesljiva kontracepcijska sredstva in manj kot ena četrtina manj zanesljive metode (22,4%).

Najbolj odgovorno so se vedli anketiranki/ci, stari 25 do 29 let, ki so tudi v največjem odstotku uporabljali kontracepcijo (81,5%). Le-ti so uporabljali zanesljiva kontracepcijska sredstva v 80,2% primerov. Tudi med anketirankami/ci v starosti 20-24 let in 35-39 let so jo uporabljale/i v 79,2% oziroma 79,7% primerih. Najmanj odgovorni pa so bili najmlajši in najstarejši, ki so kontracepcijo uporabljali v 76,4% in 72,9% primerih (razpredelnica 26).

Razpredelnica 26. Uporabnice/ki kontracepcije v času anketiranja po vrstah kontracepcije in spolu (N=2774, stolpični %), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vrsta KC	Starostne skupine						skupaj
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40 in več	
ŽENSKE							
sterilizacija	-	-	-	0,3	6,7	10,2	3,4
hormon. KC	42,6	51,2	42,2	33,3	25,9	13,1	32,4
mater. vložek	-	7,6	21,7	28,9	35,1	36,3	25,1
diafragma	2,5	1,3	1,8	4,5	4,8	3,5	3,2
kondom	29,2	21,9	14,7	11,2	6,6	9,1	13,4

obč. vzdržnost	5,1	6,3	7,6	10,6	10,9	14,1	9,8
prek. odnos	20,7	11,7	12,0	11,2	10,1	13,7	12,3
število	119	248	316	352	339	333	1706
MOŠKI							
sterilizacija	-	-	0,4	1,5	2,4	7,5	2,6
hormon. KC	22,7	37,6	46,3	37,4	31,2	18,1	33,4
mater. vložek	-	0,9	13,0	19,2	32,6	30,2	20,6
diafragma	-	1,5	2,8	2,8	5,0	4,0	3,3
kondom	58,5	33,6	16,9	13,6	9,4	14,0	17,9
obč. vzdržnost	5,8	9,4	7,6	7,9	8,9	11,2	8,9
prek. odnos	13,1	16,9	12,8	17,7	10,6	14,9	14,2
število	53	127	197	197	245	250	1068
SKUPAJ							
sterilizacija	-	-	0,2	0,7	4,9	9,1	3,1
hormon. KC	39,5	46,6	43,8	34,8	28,2	15,2	32,7
mater. vložek	-	5,3	18,4	25,4	34,0	33,7	22,4
diafragma	1,7	1,4	2,2	3,9	4,9	3,7	3,3
kondom	38,2	25,9	15,6	12,1	7,7	11,2	15,1
obč. vzdržnost	5,3	7,3	7,6	9,6	10,1	12,9	9,5
prek. odnos	18,3	13,5	12,3	13,5	10,2	14,2	13,1
število	171	375	513	548	584	582	2774

Kontracepcijski vzorec anketirank/cev, ki imajo stalnega partnerja/ico, bodisi da živijo skupaj, bodisi da ne, se razlikuje od vzorca tistih brez stalnega partnerja. Delež uporabe vseh kontracepcijskih metod, razen uporabe kondoma, je pri anketirankah/cih brez stalnega partnerja manjši kot pri skupini s stalnim partnerjem. Kot je bilo pričakovati, so se moški brez partnerke zaščitili predvsem s kondomom, ženske brez partnerja pa s hormonsko kontracepcijo in kondomom (razpredelnica 27).

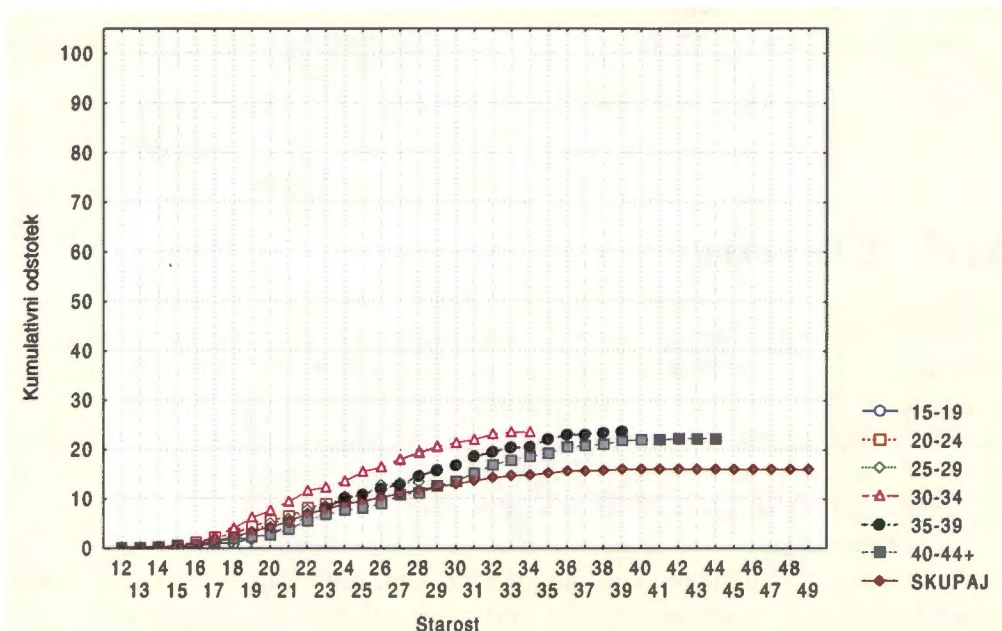
Razpredelnica 27. Uporabnice/ki kontracepcije v času anketiranja s in brez stalnega partnerja po vrstah kontracepcije in spolu (N=2680, stolpični %), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

VRSTA KC	S stalnim partnerjem			Brez stalnega partnerja		
	ženske	moški	skupaj	ženske	moški	skupaj
sterilizacija	3,4	0,9	3,2	4,5	-	2,4
hormon. KC	32,8	33,3	32,9	35,4	12,3	24,8
mater. vložek	25,7	21,4	24,0	7,2	1,7	4,7
diafragma	3,2	3,2	3,2	4,2	5,3	4,7
kondom	12,8	16,2	14,1	32,3	58,4	44,4
obč. vzdržnost	9,9	9,0	9,5	8,2	7,2	7,7
prek. odnos	12,4	14,2	13,1	8,3	15,0	11,4
število	1656	1025	2680	50	43	94

4.9. SPLAVNOST

Uveljavljanje odgovornega kontracepcijskega vedenja se kaže tudi v splavnosti. Za umetno prekinitve nosečnosti se je kadarkoli v rodnem obdobju odločilo 16% anketirank. Najvišjo splavnost je moč opaziti pri kohortah, rojenih med leti 1955 in 1964, ki so bile v sedemdesetih letih v najbolj plodnem obdobju rodne dobe. Takrat smo v Sloveniji splav liberalizirali do 10. tedna nosečnosti, znanje o

Slika 34. Prikaz kumulativnega odstotka žensk v šestih starostnih kohortah po starosti, ko so doživele prvi dovoljeni splav, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 16 v dodatku

uporabi kontracepcije, zlasti zanesljive, ter njena dostopnost pa še nista bili dovolj razširjeni. Tako se je med anketirankami, rojenimi v letih 1955 do 1959 in 1960 do 1964, odločila za splav ena četrtna žensk (23,7%. 23,4%). Med najstarejšimi anketirankami, rojenimi v letih 1945-1949, je imelo vsaj en splav 15,9% žensk, med najmlajšimi, tistimi, rojenimi v letih 1970 do 1974 9,2% in med tistimi rojenimi v letih 1975 do 1980, le 1,9%. Tu je treba upoštevati, da so ženske v zadnjih dveh kohortah šele na začetku rodne dobe. Razveseljivo je, da ima med vsemi starostnimi skupinami anketirank najmanj izkušenj s splavom pri devetnajstih letih prav najmlajša skupina anketirank (15 do 19 let), saj je imelo splav v tej kohorti do tega leta le 1,9% deklet. Najslabšo izkušnjo s splavom do devetnajstega leta ima kohorta žensk, rojenih v letih 1960 do 1964, ki imajo tudi sicer drugo najvišjo kumulativno splavnost. Med temi ženskami jih je imelo do 19. leta izkušnje s splavom 6,1%. Podobno obnašanje žensk v različnih starostnih kohortah se kaže tudi pri izkušnji s splavom pri 24 letih. Medtem, ko je imelo izkušnje s splavom do te starosti 7,6 % oz. 8,9% žensk v najstarejših starostnih kohortah, nekoliko večji odstotek 9,2% in 10,4% v kohortah, rojenih med leti 1970 do 1974 in med 1965-1969, ima pri tej starosti največ izkušenj s splavom kohorta, rojena v letih 1955 do 1959, 23,7%, pet let mlajša skupina pa v 23,4% (Slika 34).

Razpredelnica 27. Starostno specifična splavnost* po starostnih skupinah, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Starost ob splavu	Starostne skupine ob anketiranju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40+
15-19	610,1	224,3	159,6	264,6	55,4	109,2
20-24	-	161,0	106,0	129,5	109,6	69,2
25-29	-	-	92,4	160,0	160,4	97,8
30-34	-	-	-	201,7	278,8	292,0
35-39	-	-	-	-	439,3	437,1
40+	-	-	-	-	-	365,9

*število splavov / 1.000 nosečnosti

Splavnost (število splavov na 1.000 nosečnosti) je razumljivo najvišja v starostni skupini 15 do 19 let, saj pomeni porod za dekleta v tej starosti psihološko, socialno in zdravstveno tveganje. Med 10 nosečnostmi v tej starostni skupini se jih je 6 končalo s splavom.. Poleg deklet je najvišja splavnost pri ženskah v obdobju po 35. letu starosti, ko se 4 nosečnosti od desetih končajo s splavom (razpredelnica 27).

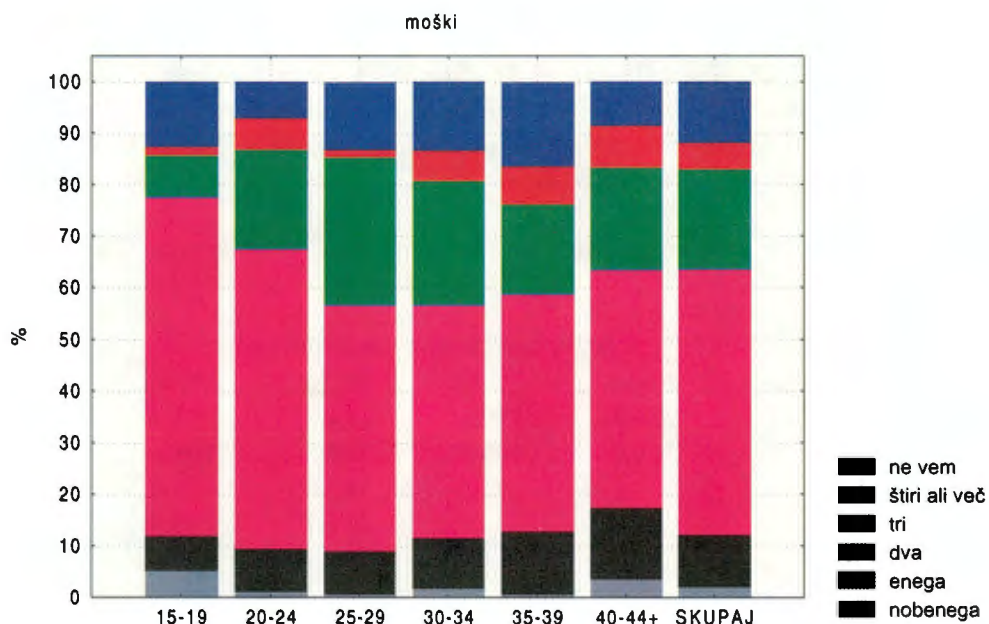
4.10. STALIŠČA DO OTROKA

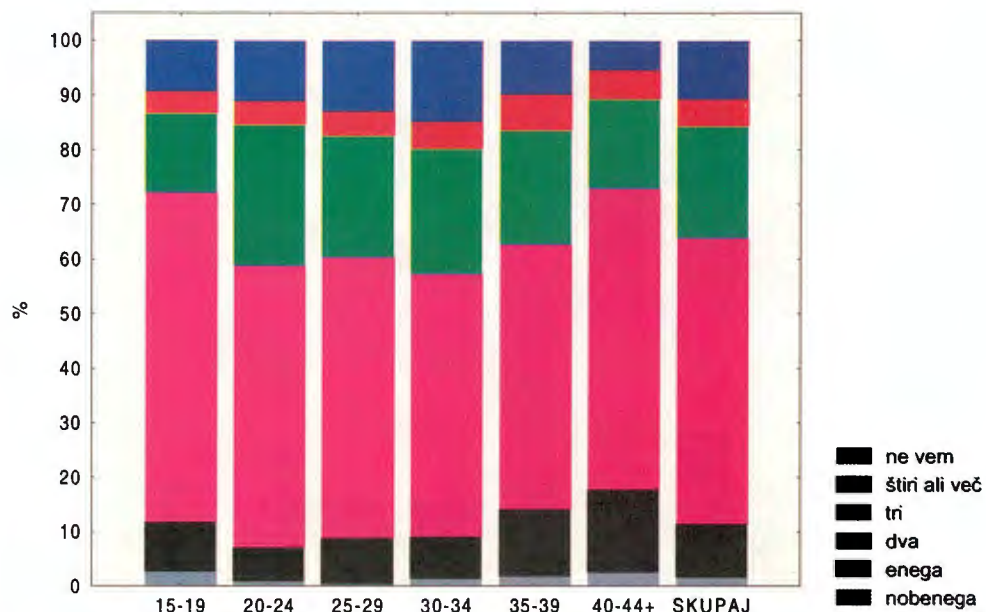
Želje po otrocih pogosto pojasnjujejo rodnostno vedenje, vendar je pri tem potrebno vedeti, da jih ljudje često različno razumejo, včasih težko določijo in tudi spreminjajo pod različnimi vplivi bližnjega in širšega okolja. Zato imajo strokovnjaki pri pravilnem oblikovanju teh vprašanj težave, saj naj bi zagotovili čim bolj enotno razumevanje in nedvoumno odgovarjanje nanje. V raziskavi smo skušali ugotoviti, kolikšno je največje število otrok, ki si ga anketiranke/ci želijo. Odgovor na to vprašanje odraža le oceno želje po otrocih v času anketiranja.

Med generacijami smo našli zelo majhne razlike med največjim številom otrok, ki so si jih anketiranke/ci želeli. Povprečno število otrok je bilo med ženskimi generacijami 2,1 in 2,3 otroka, med moškimi pa 2,2 in 2,3, med mlajšimi večje kot med starejšimi. Najmlajše ženske (15-24 let) so kar v približno 90% primerov pričakovale dva otroka ali več in se skoraj niso mogle odločiti, da bi ostale brez ali le z enim otrokom. Ženske, starejše od 35 let, so ocenile svoje želje že na osnovi izkušenj. Več kot polovica (48,7% in 55,3%) se jih je odločila, da bo imela 2 otroka in 27% za 3 in več otrok. Le 12,5%-15,3% žensk si je želelo 1 otroka, 1,5-2,3% žensk pa je ocenilo, da bodo ostale brez otrok. Med njimi je bilo najmanj neodločnih (5-10%). Največ neodločenih je bilo med 30 do 35-letnimi ženskami (15%), celo več kot med najmlajšimi (9,4%). Zelo podobna stališča so imeli tudi moški anketiranci (slika 35).

Večje razlike v stališčih do otrok je bilo opaziti med anketirankami/ci, ki so že imeli otroke, v primerjavi s tistimi brez njih. Brez otrok namerava ostati približno enako število žensk kot moških

Slika 35. Odstotki anketiranih moških in žensk po številu zelenih otrok, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

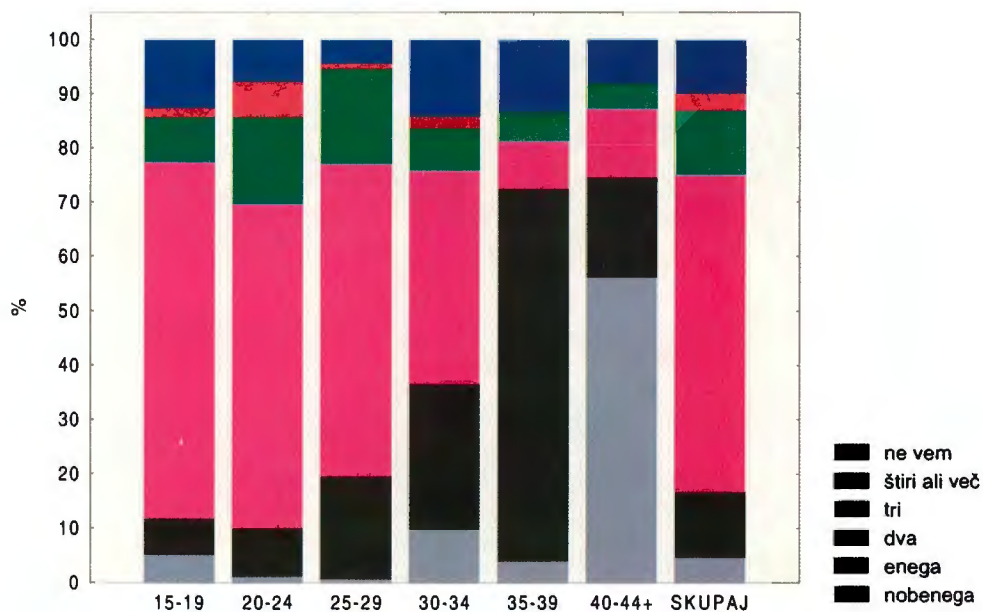

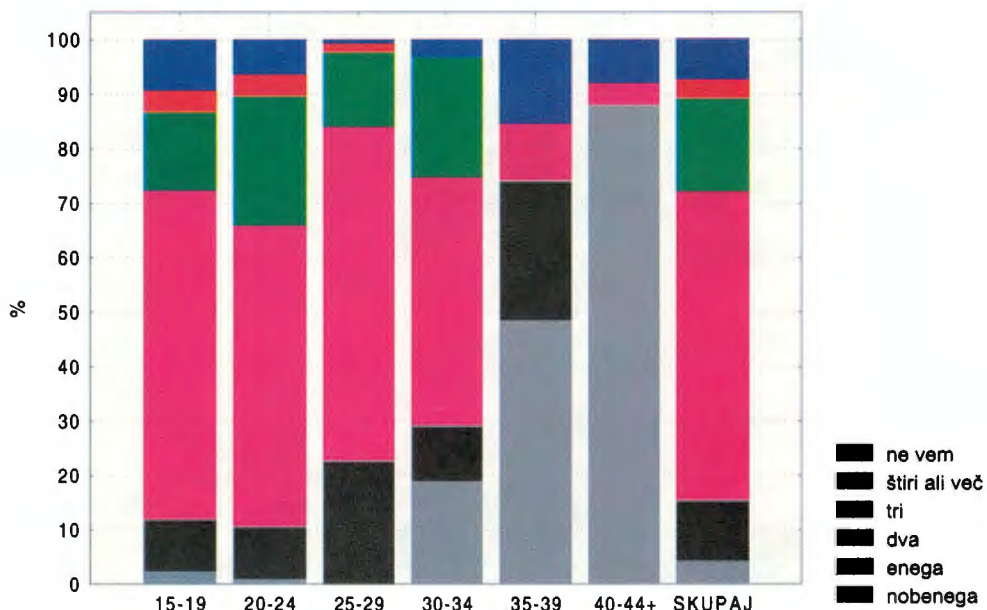

Vir: Razpredelnica 17 in 18 v dodatku

(4,5%), vendar se ženske začnejo odločati, da bodo ostale brez njih, prej kot moški. Ženske brez otrok se v večjem številu začenjajo tako odločati že po 30. letu starosti. Med 30. in 35. letom se jih je tako odločilo 19%, po 40. letu pa kar 87,8%. Precej drugače razmišlja večina moških brez otrok, saj manj kot 10% mlajših moških in le nekoliko več kot polovica moških (56%), starejših od 40. leta starosti, namerava ostati brez otrok (slika 36).

Slika 36. Odstotki anketiranih moških in žensk brez otrok po številu zelenih otrok, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

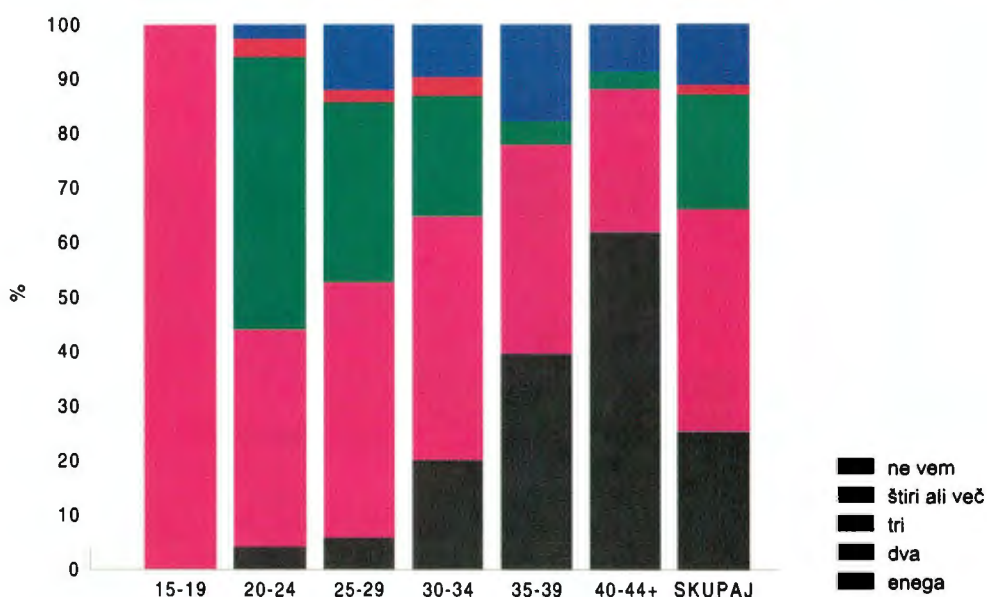

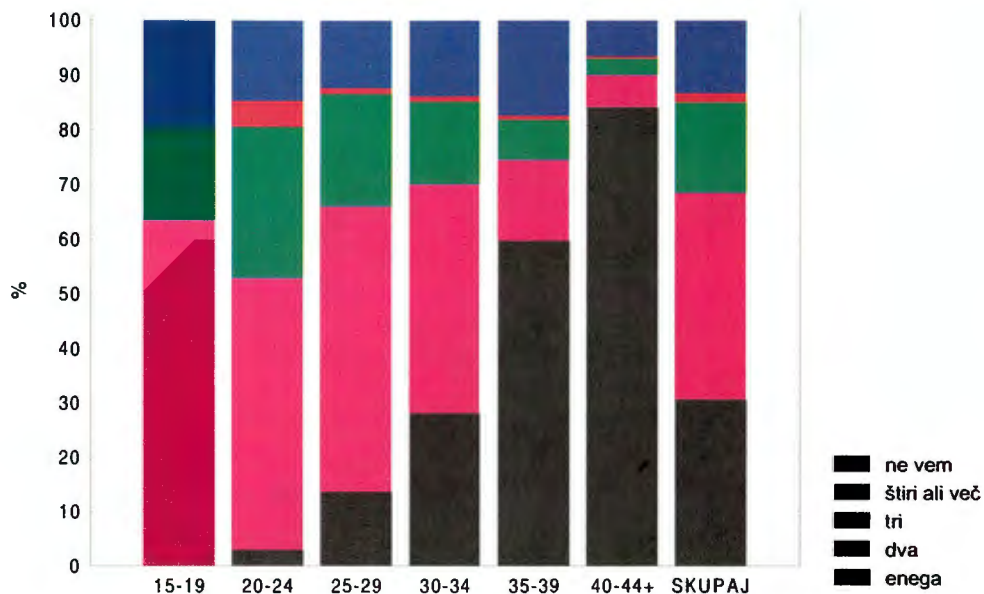

Vir: Razpredelnica 17 in 18 v dodatku

Pri enem otroku namerava ostati nekoliko več žensk (30,7%) kot moških (25,3%). Še enega otroka si želi 37,7% žensk in 40,6% moških, še dva pa 18,3% žensk in 23% moških. Med anketrankami/ci z enim otrokom je bilo največ neodločenih, posebno med ženskami (13,3%) (slika 37). Želja po treh oziroma štirih in več otrocih je odvisna od število otrok, ki jih ima anketranka/ec. Ta zveza je bolj jasno izražena pri ženskah, saj se je za več otrok odločilo 20,5% žensk brez otrok in

Slika 37. Odstotki anketiranih moških in žensk z 1 otrokom po številu zelenih otrok, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

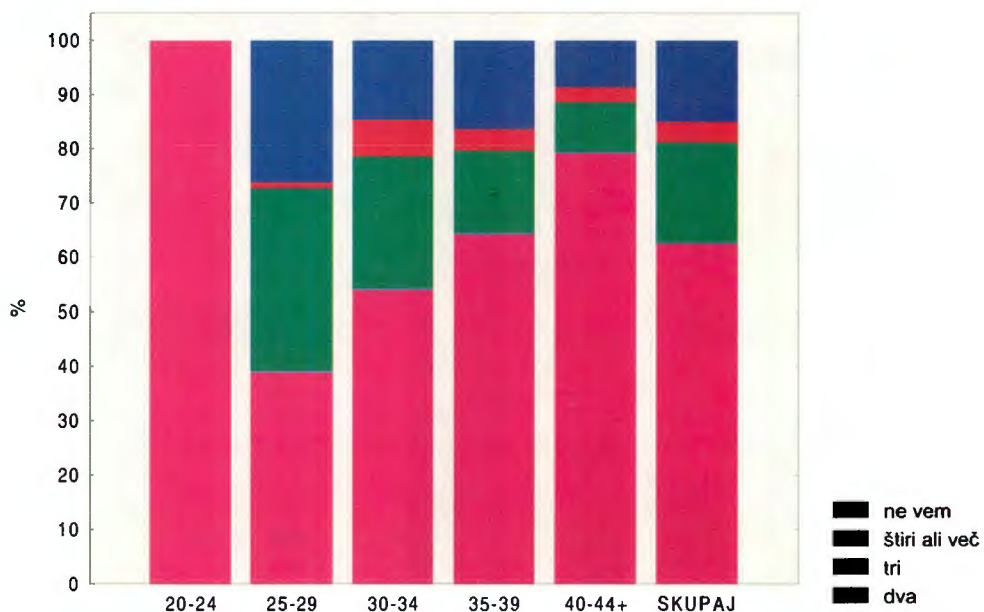

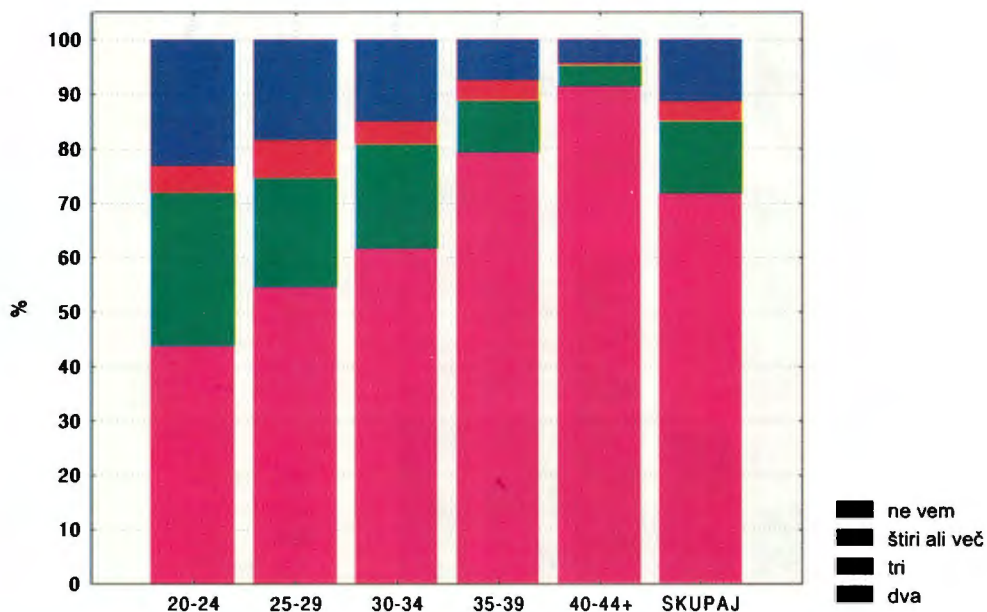

Vir: Razpredelnica 17 in 18 v dodatku

le 8,5% žensk s tremi otroki. Več otrok si je želelo tudi 15% do 23% moških, največ jih je bilo med tistimi z dvema otrokoma (slika 38).

Slika 38. Odstotki anketiranih moških in žensk z 2 otrokoma po številu zelenih otrok, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

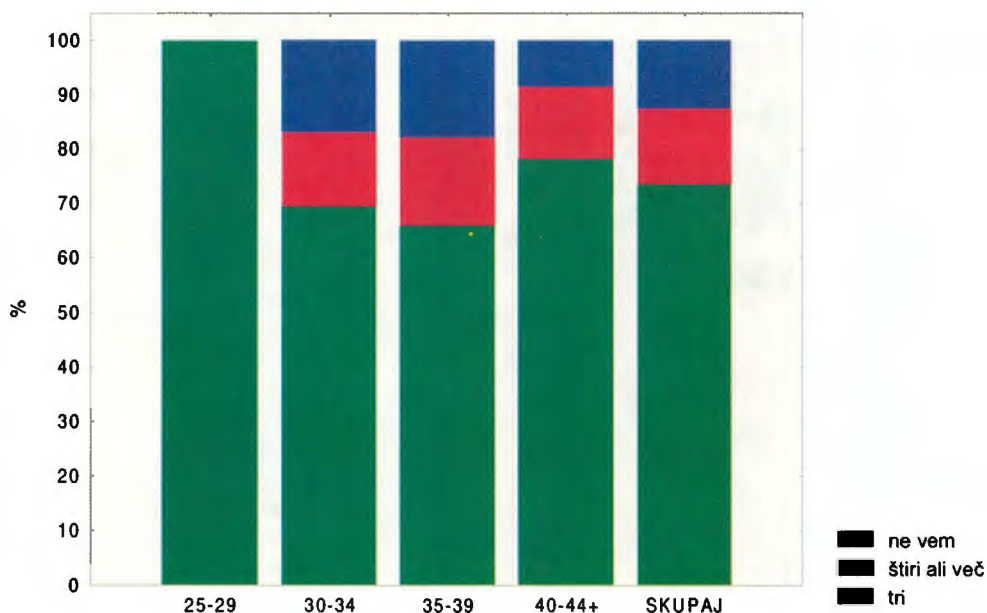

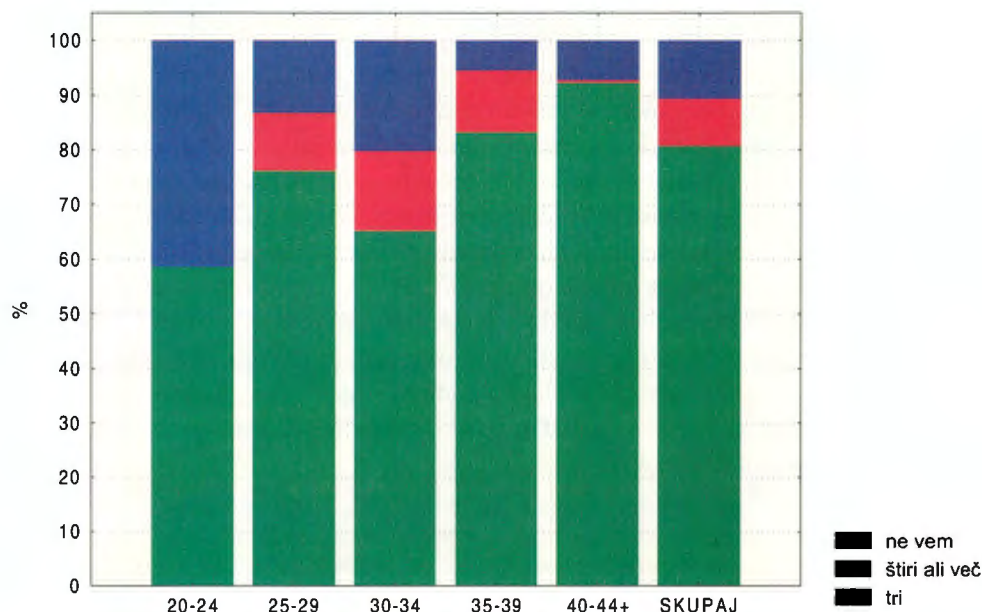
Vir: Razpredelnica 17 in 18 v dodatku

4.11. VREDNOTE IN STALIŠČA

Vrednote so elementi simbolnega sistema, del kulture, ki delujejo kot kriteriji ali standardi, na katere se opiramo, ko vstopamo v odnose z drugimi ljudmi. Vrednote imajo pomembno motivacijsko moč, kajti odnosi med posamezniki niso grajeni le na temelju zasledovanja »zasebnih interesov«,

Slika 39. Odstotki anketiranih moških in žensk s 3 otroki po številu zelenih otrok, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995.

Vir: Razpredelnica 17 in 18 v dodatku

ampak tudi na upoštevanju, da posamezniki z medsebojnimi aktivnostmi vplivajo na delovanje posameznih družbenih skupin in družbe kot celote. Pri spreminjanju vzorcev obnašanja imajo zato spremembe v vrednotah in stališčih³ ključno vlogo. Tudi obnašanje posameznikov kot demografskih akterjev temelji na določenih vrednotah in stališčih. Njihov pomen pri proučevanju spreminjanja vzorcev demografskega obnašanja v sodobnih družbah vse bolj narašča. Razlike v rodnostnem vedenju med posamezniki/cami in družbenimi skupinami se namreč vedno bolj izražajo kot posledica razlik v njihovih socialno-psiholoških predispozicijah in vse manj kot posledica razlik v nivoju njihovega življenjskega standarda ali v dostopnosti do storitev in uslug, ki jim jih nudi država.

Na podlagi podatkov, predstavljenih v prejšnjih razdelkih, smo lahko ugotovili, da se v Sloveniji spreminjajo vzorci partnerskega življenja in vzorci rodnostnega vedenja. Želeli pa smo tudi raziskati, ali so spremembe v obnašanju našega prebivalstva povezane s spremembami v njihovih vrednotah oz stališčih, natančneje, ali se tako kot pri obnašanju tudi pri vrednotenju partnerskega življenja in starševske vloge različne starostne kohorte med seboj kaj razlikujejo.

Najprej smo želeli ugotoviti, kako naši anketiranci/ke vrednotijo zakonsko zvezo. Kot je razvidno iz razpredelnic 28 in 29, je zakon za veliko večino še vedno pomemben status, vendar pa je že mogoče zaznati trend, ki nagiba v nasprotno smer. Pri mlajših starostnih skupinah, predvsem pri najmlajši, je namreč delež tistih, ki soglašajo s stališčem, da je zakon zastarela institucija, dosti večji kot pri najstarejši, v našo raziskavo zajeti starostni skupini. Hkrati s tem lahko tudi ugotovimo, da mladi moški še nekoliko bolj odklanjajo zakonsko zvezo kot mlade ženske, medtem ko pri starejših starostnih kohortah med moškimi in ženskami v izraženih stališčih ni razlik.

Če je stališče naših anketirancev/nk do zakonske zveze dokaj »konzervativno«, pa je mogoče ravno nasprotno ugotoviti, ko se opredeljujejo do materinstva žensk, ki nimajo urejenega partnerskega življenja (razpredelnici 29 in 30). Velika večina (70%) med njimi jih soglašajo s stališčem, da se mora ženski, ki si želi imeti otroka, ob tem pa si ne želi stalnega odnosa s partnerjem,

³ Stališča so vrednotam precej soroden pojem, zaradi česar jih vedno ni mogoče ostro razmejiti. Od vrednot se stališča razlikujejo po tem, da so od njih manj splošna. Vrednote so lahko izvor mnogim stališčem. Vsebinsko podobna stališča namreč tvorijo vrednote.

to omogočiti. Ni presenetljivo, da so ženske temu pojavu precej bolj naklonjene kot moški. Toda presenetljivo je, da se razlike med moškimi in ženskami povečujejo, čim mlajši so.

Nekatere raziskave iz preteklih let (Slovensko javno menje 92) so pokazale, da prebivalci Slovenije pripisujejo družini zelo velik pomen. Tudi tokrat so naši anketiranci/ke izkazali zelo veliko naklonjenost družini kot instituciji, ki ima kot določena konkretna oblika seveda lahko pri enih ljudeh drugačen pomen kot pri drugih (razpredelnici 28 in 29). Preko 90% moških in žensk soglaša s stališčem, da bi bilo dobro, če bi se v prihodnje več pozornosti posvečalo družinskemu življenju. Glede na formulacijo anketnega vprašanja žal ne moremo ugotoviti, koga so imeli anketiranci pri tem v mislih, ali same sebe ali pa državo oz. družbo, ki bi ljudem morala omogočiti, da bi se lahko več ukvarjali s svojimi družinami. Vidimo pa lahko, da pri opredeljevanju do te življenjske sfere med moškimi in ženskami ni velikih razlik, prav tako pa tudi med različnimi starostnimi kohortami ni opaziti kakšnega trenda v popušcanju pomena družinskega življenja. Zato lahko ponovno ugotovimo, da je družina (naj bo pojmovana kot moderna ali tradicionalna) za moške in ženske kakor tudi za vse starostne skupine še zmeraj zelo pomembno področje njihovega življenja.

Razpredelnica 28. Vrednote in stališča anketiranih žensk, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
Porazdelitev deležev anketirank (v odstotkih) glede na izražena stališča						
a. »Zakon je zastarela institucija«						
Soglaša	21,3	20,7	20,2	20,6	18,0	12,5
ne soglaša	69,5	73,2	73,0	71,4	73,7	83,0
ne ve	9,2	6,1	6,8	8,0	8,2	4,5
Število	430	417	453	463	471	476
b. »Če bi ženska rada imela otroka, ob tem pa si ne želi stalnega odnosa z moškim, se ji mora to omogočiti«						
Soglaša	74,6	77,2	72,5	79,4	80,6	76,9
ne soglaša	18,6	17,3	21,5	16,1	12,9	19,9
ne ve	6,8	5,4	6,0	4,5	6,4	3,2
Število	430	418	452	462	471	476
c. »Bilo bi dobro, če bi se v prihodnje več pozornosti posvečalo družinskemu življenju«						
Soglaša	94,2	94,6	95,8	96,7	97,2	95,4
ne soglaša	1,4	3,2	1,6	2,2	1,4	2,3
ne ve	4,3	2,2	2,6	1,1	1,4	2,3
Število	430	417	452	462	471	476
d. Porazdelitev deležev anketirank (v odstotkih), ki se opredeljujejo do naslednjih stališč						
»Dolžnost staršev je, da najbolje poskrbijo za svoje otroke, tudi na škodo svojega lastnega blagostanja«						
	81,6	79,9	82,9	82,1	85,8	86,3
»Starši imajo svoje življenje in od njih ne moremo zahtevati, da bi žrtvovali svoje blagostanje za dobro svojih otrok«						
	7,7	8,7	6,9	7,0	4,2	6,7
Nobenega stališča	6,5	7,9	7,7	8,5	7	4,9
Ne ve	1,4	2,2	1,2	1,1	1,8	2,0
Celota	100	100	100	100	100	100
Število	427	420	452	465	468	476

Razpredelnica 29. Vrednote in stališča anketiranih moških, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
Porazdelitev deležev anketirancev (v odstotkih) glede na izražena stališča						
a. »Zakon je zastarela institucija«						
Soglaša	27,0	20,2	20,6	20,6	18,7	17,5
ne soglaša	64,0	70,9	72,3	73,0	76,1	75,8
ne ve	9,2	8,9	7,1	6,4	5,2	6,7
Število	307	284	291	302	317	330
b. »Če bi ženska rada imela otroka, ob tem pa si ne želi stalnega odnosa z moškim, se ji mora to omogočiti«						
soglaša	60,7	66,1	66,1	75,4	74,5	73,5
ne soglaša	28,6	28,3	22,9	18,2	19,7	21,9
ne ve	10,7	5,6	10,9	6,3	5,8	4,6
število	307	284	291	302	317	330
c. »Bilo bi dobro, če bi se v prihodnje več pozornosti posvečalo družinskemu življenju«						
soglaša	93,4	90,5	95,7	96,0	97,0	95,5
ne soglaša	2,6	3,8	2,4	1,9	2,1	2,4
ne ve	4,0	5,7	1,9	2,1	0,9	2,1
število	307	284	293	303	316	330
d. Porazdelitev deležev anketirancev (v odstotkih), ki se opredeljujejo do naslednjih stališč						
»Dolžnost staršev je, da najbolje poskrbijo za svoje otroke, tudi na škodo svojega lastnega blagostanja«						
	80,3	85,8	84,9	86,3	88,5	88,6
»Starši imajo svoje življenje in od njih ne moremo zahtevati, da bi žrtvovali svoje blagostanje za dobro svojih otrok«						
	11,5	5,3	7,4	5,2	4,2	4,8
Nobenega stališča	4,2	5,0	6,8	4,2	4,2	4,2
Ne ve	4,0	4,0	0,9	4,2	3,1	2,5
celota	100	100	100	100	100	100
število	307	284	294	304	318	329

Med razlagalne dejavnike sedanjih trendov upadanja in zadrževanja rodnosti pod nivojem nastavnega obnavljanja prebivalstva raziskovalci uvrščajo tudi t.i. doktrino »odgovornega tarševstva«. Po tej doktrini so starši neposredno odgovorni skrbeti za svoje otroke in ne morebiti do drug, npr. člani razširjene družine. S to odgovornostjo je povezana še predpostavka, da so tarši dolžni skrbeti za svoje otroke tudi na škodo svojega lastnega blagostanja. V uveljavljanju te oktrine, ki je močno prispevala k naraščanju stroškov za otroke, vidijo raziskovalci rodnostnega edenja enega od pglavitnih vzrokov zmanjševanja števila otrok. Toda raziskovalci se danes ne oočajo le s pojavom nizke rodnosti, ampak tudi s pojavom zavračanja starševske vloge nasploh. / zvezi s tem ugotavljajo, da med prebivalstvom, predvsem pri mlajših starostnih kohortah, vse olj napreduje prepričanje, da imajo starši tudi svoje življenje, in da se od njih ne more zahtevati, a bi žrtvovali svoje blagostanje za dobro svojih otrok. Kot je videti iz razpredelnic 28 in 29, tega a Slovenijo za enkrat ne moremo trditi. Ugotovimo lahko, da je med našim prebivalstvom, ki je rodni dobi, še zelo močno razširjeno prepričanje o odgovornosti staršev do svojih otrok tudi na ačuna lastne blaginje (preko 80% opredeljenih). Med starostnimi skupinami glede tega ni bistvenih izlik. Pri mlajših starostnih kohortah lahko sicer opazimo rahlo opuščanje te vrednote, pri moških a spoznanje bolj kot pri ženskah, vendar pa je na osnovi tega težko trditi, da se v tem že kažejo naki zavračanja starševske vloge.

Na osnovi ugotovljenega lahko sklenemo, da so med slovenskim prebivalstvom še zelo prisotne vrednote oz. stališča iz preteklih obdobj in da do sprememb na tem področju prihaja počasneje kot pa v samem vedenju. Največje premike lahko opazimo na dimenziji formalno - neformalno; formalne oblike skupnega življenja izgubljajo na pomenu, osebne preference do skupnega življenja s partnerjem in otroki pa pri današnjih mladih niso še nič manj prisotne kot pri generacijah, rojenih dvajset, trideset let pred njimi.

4.12. IZOBRAŽEVANJE IN ZAPOSLENOST ŽENSK

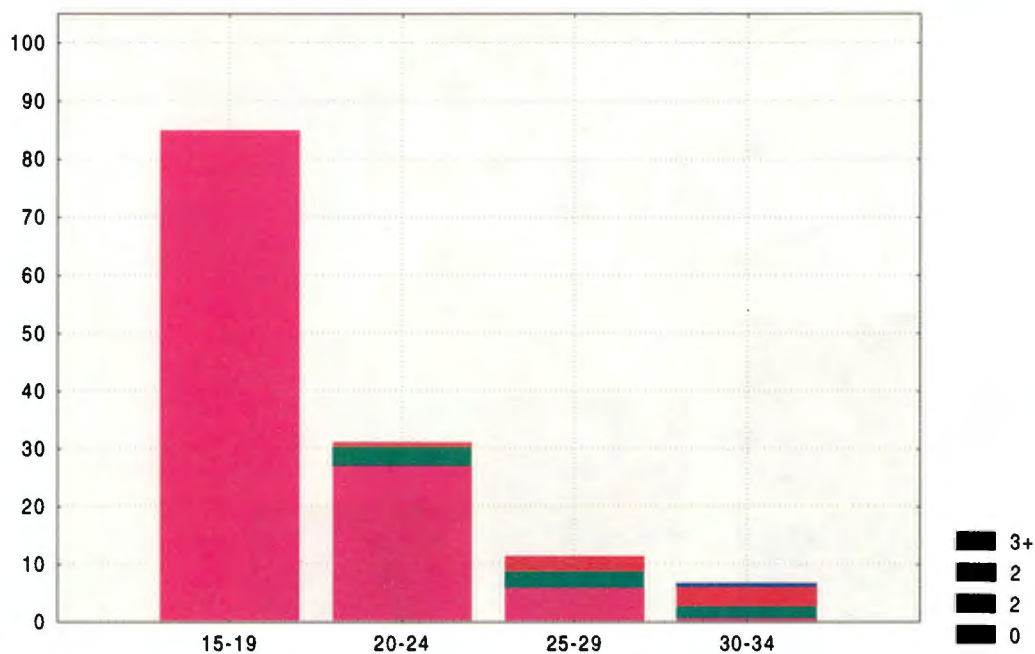
Tako kot v mnogih drugih državah so bili tudi v Sloveniji moški tradicionalno precej bolj izobraženi kot ženske. Toda v zadnjem času se ta razmerja spreminjajo; delež žensk, vključenih v izobraževalni proces, se v odnosu do moških povečuje, prav tako pa tudi delež žensk, ki uspešno končujejo svoje izobraževanje. V šolskem letu 1994/95 je bilo tako npr. v celotni srednješolski populaciji 50,4% deklet in v študentovski 55,7% žensk, med vsemi diplomanti na višji in visoki stopnji pa kar 56,7% žensk (Statistični letopis RS 1995 in Rezultati raziskovanj, št.12/73; Statistični urad RS, Ljubljana). Tudi podatki raziskave, ki jo predstavljamo v tem poročilu, govorijo temu procesu v prid: v starostni skupini 40 do 44 let in več so moški po petnajstem letu starosti hodili v šolo v povprečju še 1,26 let več kot ženske, v starostni skupini 30 do 34 let pa le še 0,08 let več (razpredelnici 23.a in 24.a) Toda razlike so še vedno prisotne pri izbiri študija, kar je odraz delitve vlog med spoloma v zasebnem življenju. Poklici, v katerih prevladujejo ženske, so praviloma tudi slabše plačani. Razmerja, ugodna za ženske, pa se na podiplomskem študiju spremenijo. Na podiplomski stopnji študija še vedno močno prevladujejo moški. Med vsemi diplomanti je namreč podiplomski študij na magistrski stopnji leta 1994 končalo 38,7% žensk, med promoviranimi doktoricami znanosti pa je bilo 36,3% žensk (Rezultati raziskovanj št. 12/73; Statistični urad RS, Ljubljana). Razlog za ta premik je iskati v tem, da si v tem času ljudje večinoma začnejo ustvarjati družino, in imajo majhne otroke. Pri tem pa se predvsem ženskam zožujejo možnosti za nadaljevanje študija.

Stopnja zaposlenosti žensk v Sloveniji je že po tradiciji visoka. Že v začetku tega stoletja je bilo na ozemlju današnje Republike Slovenije med vsemi zaposlenimi okoli 20% žensk. Statistični podatki po drugi svetovni vojni (popis prebivalstva 1953) poročajo o dobri tretjini ekonomsko aktivnih med žensko populacijo. Od takrat in vse do leta 1988 naprej sta delež in število zaposlenih žensk vseskozi naraščala. Z letom 1988 pa je začelo upadati število zaposlenih žensk. Vendar se njihov delež vseeno še kar naprej povečuje in sicer na račun povečevanja brezposelnosti moških. Leta 1995 je bil delež žensk med vsemi zaposlenimi 48,26%.

Z naraščajočo vključenostjo žensk v izobraževalnem procesu in na trgu delovne sile pa se povečujejo problemi pri usklajevanju vlog v sferi produkcije in reprodukcije. Delovna zakonodaja (pravica do plačanega enoletnega porodniškega oz. starševskega dopusta in možnost zaposlitve s skrajšanim delovnim časom) ter sistem javnega otroškega varstva v Sloveniji precej prispevata k usklajevanju med vlogami v teh dveh sferah, vendar problemi še vedno ostajajo. Nekatere ženske bi želele daljši čas ostati doma pri majhnih otrocih, spet druge bi želele delati s skrajšanim delovnim časom. Vendar je med tistimi, ki v sferi produkcije o tem odločajo, še vedno premalo posluha. V nadaljnjih analizah se bomo problemu usklajevanja družinskega in poklicnega življenja podrobneje posvetili. V tem poročilu pa predstavljamo podatke, ki se nanašajo na pogostost vključenosti žensk v izobraževalnem procesu in na trgu delovne sile, bodisi s polnim, bodisi s skrajšanim delovnim časom, glede na število otrok in starost najmlajšega otroka. Predpostavljamo, da problemi usklajevanja med poklicnim in družinskim življenjem variirajo s številom otrok in/ali s starostjo otrok, posebno najmlajšega otroka.

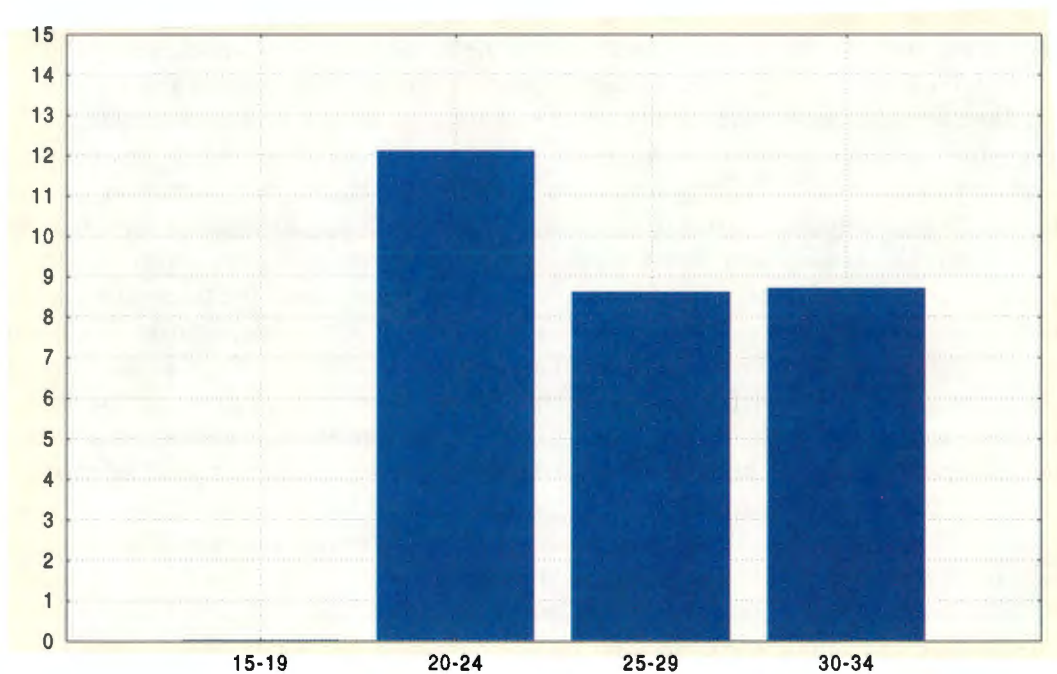
Iz slike 40 je razvidno, da se izobražujejo večinoma mlade ženske, ki še nimajo otrok; najmlajše najverjetneje na srednji stopnji in nekaj let starejše na višji in visoki stopnji. Nobena od najmlajših žensk, ki že ima otroke, se ne izobražuje več. Redko se izobražujejo tudi starejše ženske z otroki. Med tistimi, ki imajo zelo majhne otroke, stare od 0 do 2 let (slika 41) in se še izobražujejo, prevladujejo ženske, stare 20 do 25 let. Te najverjetneje končujejo študij, ki ga je prekinilo rojstvo

Slika 40. Delež žensk, ki se izobražujejo, glede na število otrok doma (po starostnih kohortah), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

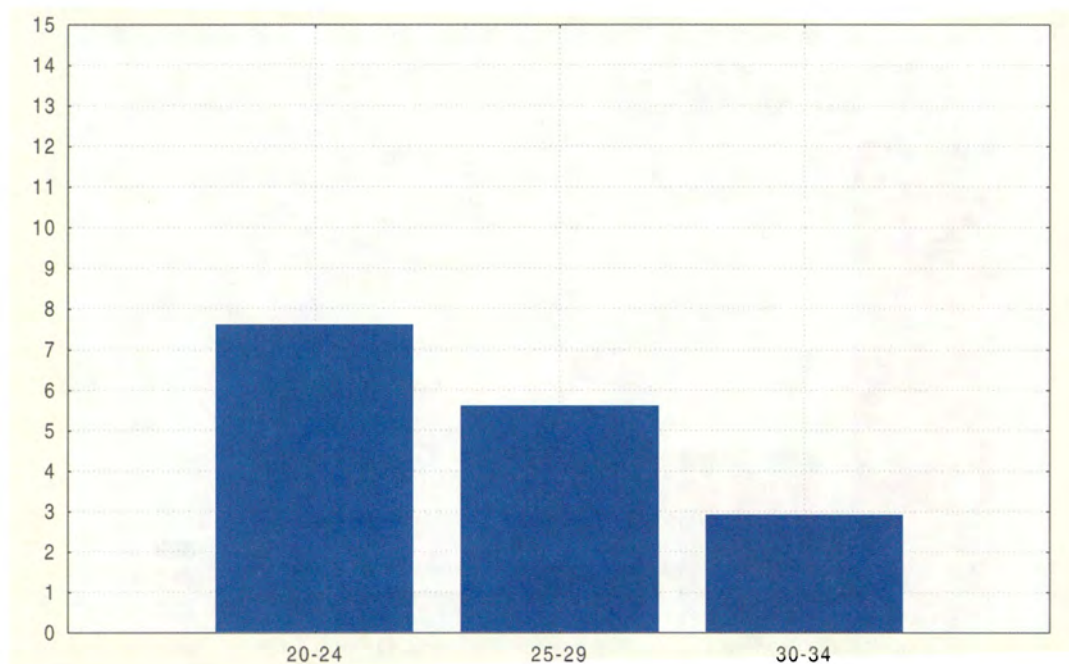
Vir: Razpredelnica 19 v dodatku

Slika 41. Delež žensk z najmlajšim otrokom, starim od 0 do 2 let, ki se izobražujejo (po starostnih kohortah), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 19 v dodatku

Slika 42. Delež žensk z najmlajšim otrokom, starim od 3 do 6 let, ki se izobražujejo (po starostnih kohortah), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

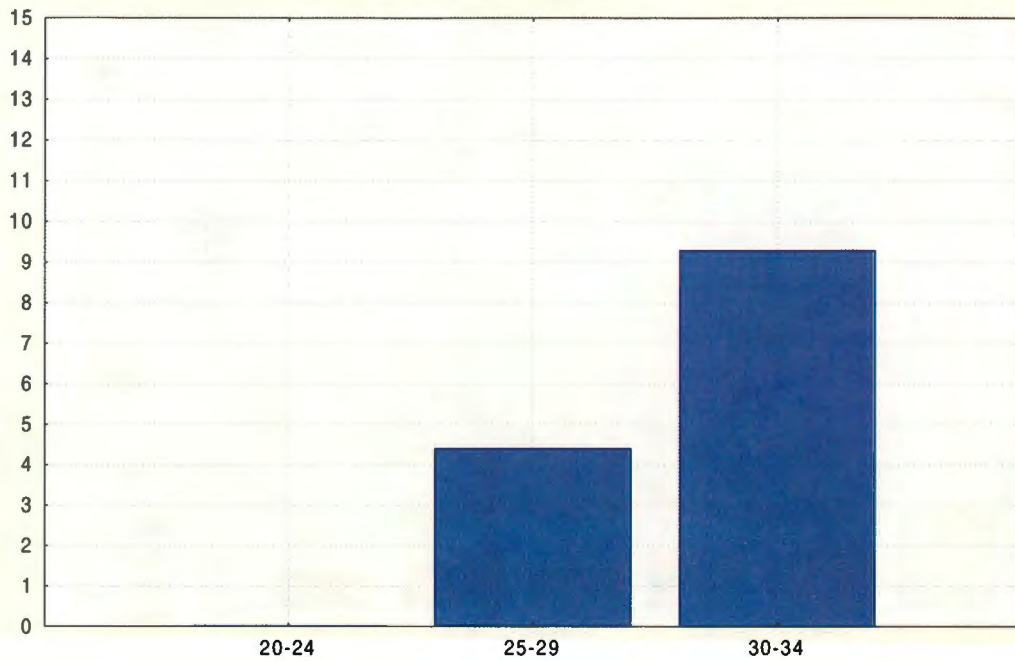
Vir: Razpredelnica 19 v dodatku

prvega otroka. Pri starejših pa gre morebiti za nadaljevanje študija na podiplomski stopnji, ki pa, kot lahko ocenimo, ni prav pogost pojav. Ženske, ki imajo nekoliko starejše otroke, tj. stare 3 do 6 let, se med vsemi najmanj izobražujejo (slika 42) in to tem manj, čim starejše so. Nekoliko več se spet izobražujejo ženske po tridesetem letu starosti, ki imajo že večje otroke, tj. stare 7 do 12 let (slika 43). Iz opisanega lahko povzamemo: 1. da se ženske izobražujejo, dokler nimajo otrok, oz. se odločijo za otroke šele, ko se nehajo izobraževati, 2. da se s prihodom otrok izobraževanje zanje v glavnem konča in 3. da se le redke ženske zopet odločajo za nadaljevanje študija, ko otroci odrastejo.

Kar zadeva zaposlenost žensk, lahko vidimo (slika 44), da je njihova prisotnost na trgu delovne sile odvisna od njihove starosti: najprej s starostjo narašča, nato pa pri zadnji starostni skupini začenja upadati. Med starejšimi ženskami, tj. starimi 30 let in več, so najpogosteje zaposlene za polni delovni čas ženske, ki imajo dva otroka, najmanj pa tiste, ki nimajo otrok. Pri mlajših starostnih skupinah ni videti enotnega vzorca. Pri najmlajših ženskah so zaposlene predvsem tiste, ki še nimajo otrok. Med zaposlenimi ženskami, starimi 20 do 25 let, tudi prevladujejo ženske, ki nimajo otrok, vendar je med njimi precej tudi takih, ki že imajo otroke, najpogosteje enega. Pri še starejših ženskah, tj. tistih, starih 25 do 29 let, je med zaposlenimi ena tretjina mater, ki imajo enega otroka in skoraj toliko mater, ki imajo dva otroka. Žensk, ki imajo tri ali več otrok, je najmanj med vsemi zaposlenimi materami. Težje usklajujejo poklicne in družinske obveznosti. Vendar je pri najstarejših treh starostnih skupinah več zaposlenih mater s tremi ali več otroki kot pa žensk, ki nimajo otrok. Teza, da zaposlitev preprečuje ženskam, da bi imele otroke, za Slovenijo tako ne velja.

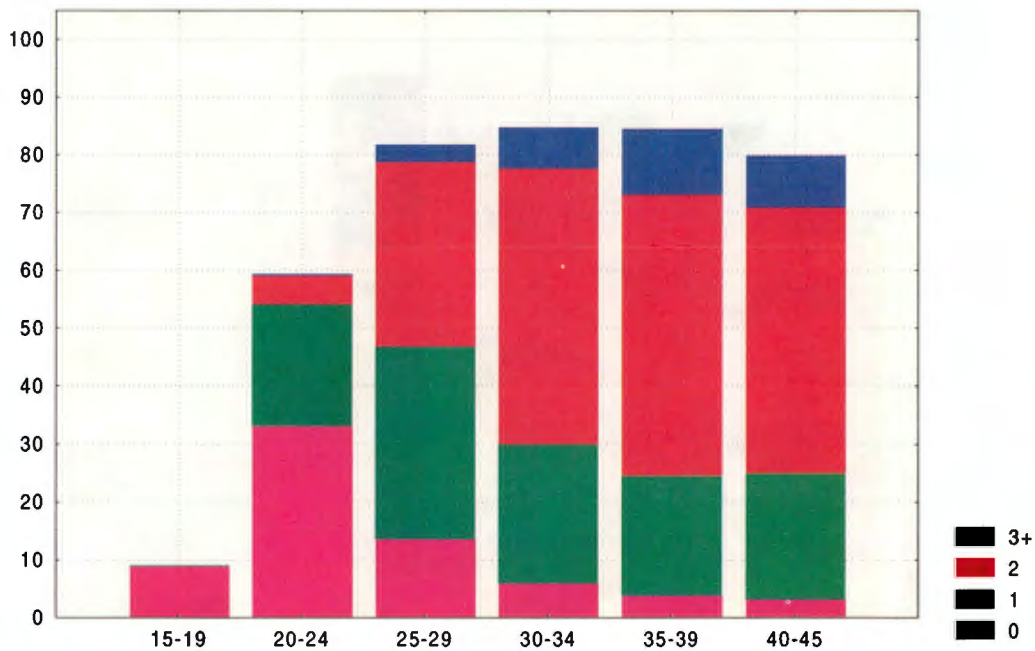
Deleži zaposlenih žensk, ki delajo za manj kot polni delovni čas, so v primerjavi z deleži žensk, zaposlenih za polni delovni čas, precej nižji, večinoma se gibljejo celo pod 10% (Slika 45). Za tako obliko zaposlitve se najpogosteje odločajo, oz. jo imajo možnost izbrati, zelo mlade ženske, ki še nimajo otrok, ter ženske, ki imajo dva otroka, vendar slednje v precej manjšem obsegu kot prve.

Slika 43. Delež žensk z najmlajšim otrokom, starim 7-12 let, ki se izobražujejo (po starostnih kohortah), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

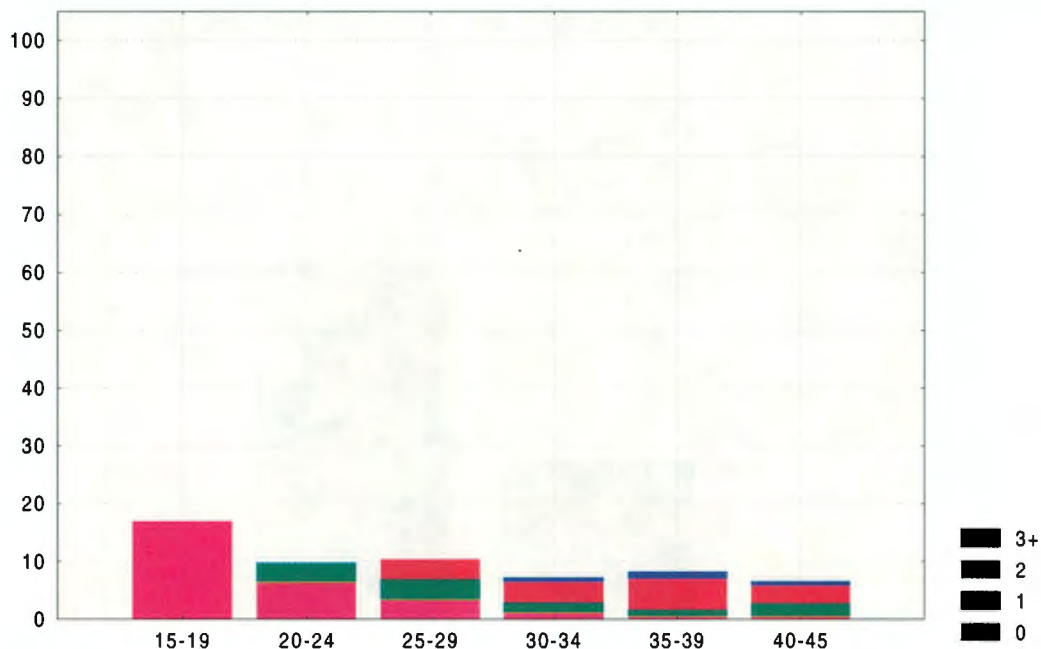
Vir: Razpredelnica 19 v dodatku

Slika 44. Delež zaposlenih žensk za polni delovni čas glede na število otrok doma (po starostnih kohortah), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 20 v dodatku

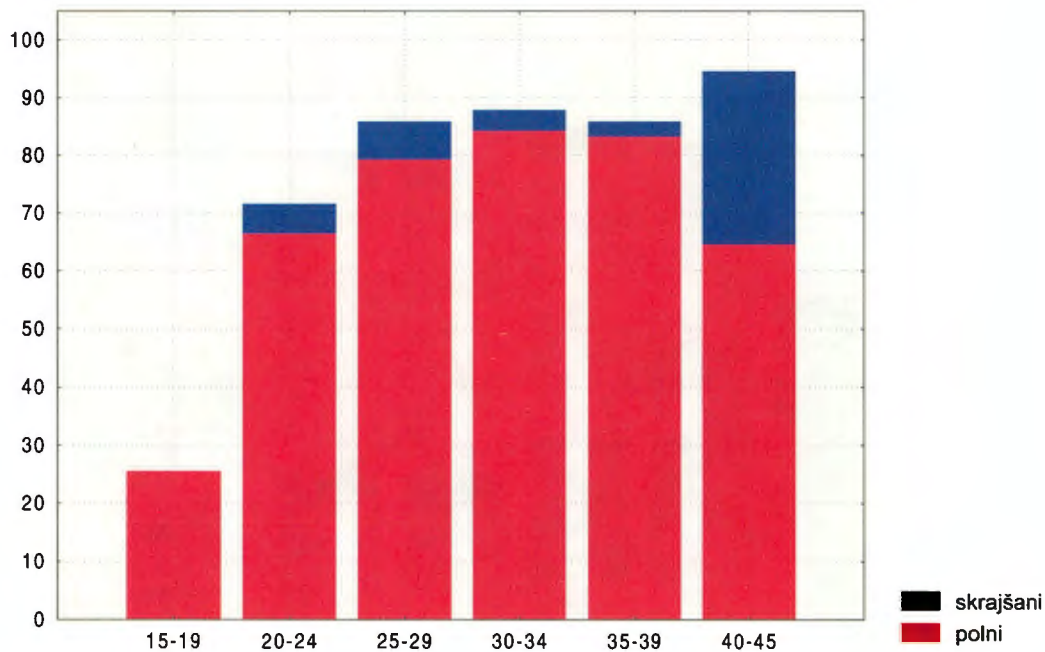
Slika 45. Delež zaposlenih žensk s skrajšanim delovnim časom glede na število otrok doma (po starostnih kohortah), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 20 v dodatku

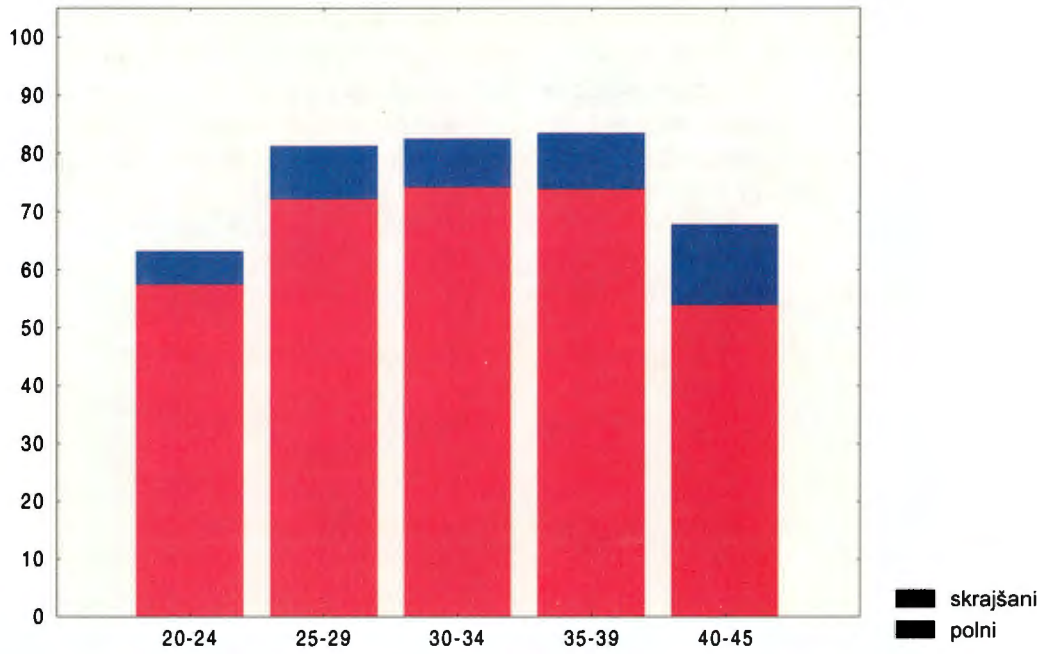
Gledano z vidika starosti najmlajšega otroka podatki pokažejo (slike 46, 47, 48), da s krajšim delovnim časom za spoznanje pogosteje delajo matere s 3 do 6 let starim otrokom kot pa ženske s

Slika 46. Delež zaposlenih žensk z najmlajšim otrokom, starim 0-2 let (po starostnih kohortah), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

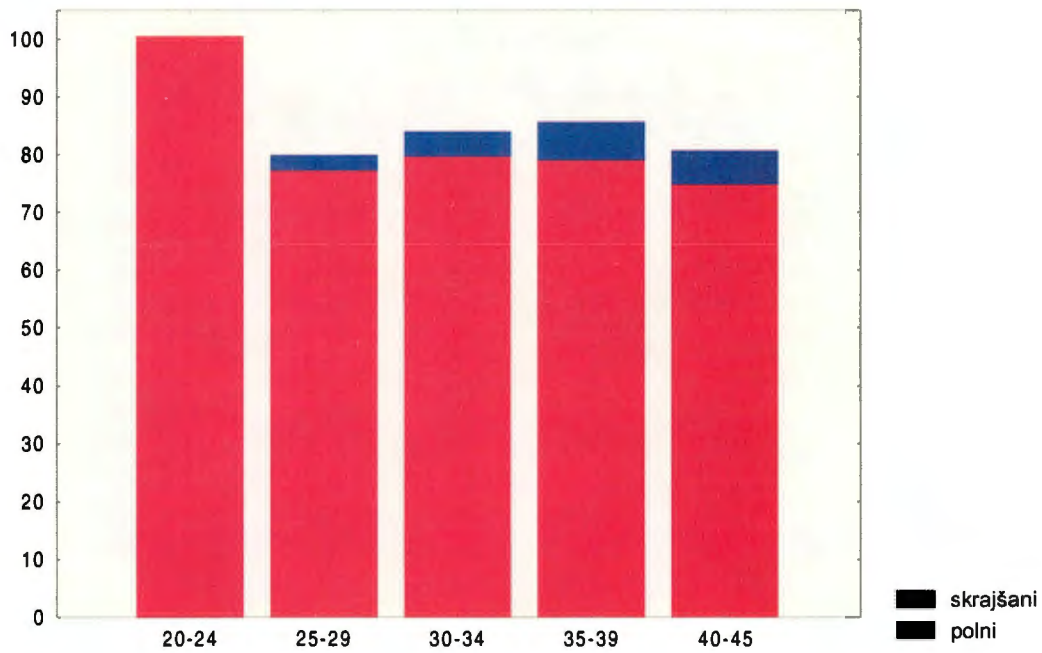
Vir: Razpredelnica 20 v dodatku

Slika 47. Delež zaposlenih žensk z najmlajšim otrokom, starim 3-6 let (po starostnih kohortah), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 20 v dodatku

Slika 48. Delež zaposlenih žensk z najmlajšim otrokom, starim 7-12 let (po starostnih kohortah), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Vir: Razpredelnica 20 v dodatku

prav majhnim otrokom ali s šolarjem. Ob tem lahko tudi opazimo, da najstarejše ženske, stare 40 let in več z otrokom, mlajšim od treh let, med vsemi starostnimi skupinami najpogosteje delajo s krajšim delovnim časom, vendar je njihovo število zelo majhno (6 oseb).

Ugotovimo lahko torej, da je v Sloveniji možnost zaposlitve s skrajšanim delovnim časom zelo malo izkoriščena. Razlog za to tiči predvsem v nepripravljenosti delodajalcev, ki jih delovna zakonodaja ne zavezuje k bolj »prijaznemu« odnosu do družinskega življenja svojih zaposlenih. Z ozirom na dobljene podatke predpostavljamo, da bi to možnost ob bolj naklonjenem delovnem okolju v precej večjem številu izkoristile najbolj obremenjene matere, to je tiste, ki imajo dva otroka in najmlajšega starega 3 do 6 let.

5. BIOGRAFSKE POVEZAVE

V tem razdelku predstavljamo izvlečke podatkov o nekaterih življenjskih dogodkih, ki se dogajajo večini ljudi, in jih je mogoče interpretirati kot mejnike v prehodu iz mladosti v odraslo dobo.

Primerjave med starostnima kohortama 1961-1965 in 1950-1955 (skupinama, katerih predstavniki so v času intervjuja v veliki večini že doživeli izbrane življenjske dogodke) obeh spolov pokažejo, da prihaja pri vstopanju v odraslo obdobje do nekaterih sprememb, ki se odražajo v časovnih premikih in v pojavljanju novih načinov prehajanja v to obdobje.

Mlajši moški in ženske so hitreje dosegali določene nivoje izobrazbe¹, kot generacija moških in žensk, rojena deset let pred njimi (razpredelnici 25.a in 26.a), a so se tudi dalj časa izobraževali (razpredelnici 23.a in 24.a). Slednje še posebno velja za mlajše ženske, ki so se v tem praktično izenačile s svojimi vrstniki.

Dom svojih staršev so mlajše ženske zapuščale v podobnem tempu kot starejša generacija žensk (razpredelnici 25.b in 26.b), medtem ko so se mlajši moški za takšen korak odločali dosti počasneje kot starejša generacija moških. Poleg tega so mlajši moški tudi počasneje zapuščali dom svojih staršev kot njihove vrstnice. Toda pri starosti 30 let so redkeje živeli še naprej pri svojih starših kot mlajše ženske. Prehod v prvo zaposlitev (razpredelnici 25.c in 26.c) je bil pri mlajših ženskah počasnejši kot pri starejših, pri moških pa opazimo ravno nasproten trend. Ugotovimo lahko, da so moški in ženske glede vstopa v prvo zaposlitev in tudi glede dolžine zaposlitvenega staža že zelo izenačeni (razpredelnici 23.a in 24.a).

Mlajše ženske so vstopale v prve partnerske zveze le nekoliko hitreje kot starejše ženske (razpredelnici 25.d in 26.d). Tudi mlajši moški so bili v tem samo za spoznanje hitrejši od starejše generacije. Toda, ko gre za poroko, mlajši moški zaostajajo za starejšimi in tudi za svojimi vrstnicami (razpredelnici 23.d in 24.d). Tradicionalno hitrejšo vstopanje žensk v prve partnerske zveze in poroko se tako še vedno nadaljuje. Tega pa ni več moč trditi, ko gre za prehajanje v spolno aktivnost, kjer so oboji že praktično izenačeni (razpredelnici 23.b in 24.b). Tako pri ženskah kot pri moških se je namreč starost ob prvem spolnem odnosu znižala, še posebno pri moških. Ob tem lahko tudi ugotovimo, da se moški pri prvem spolnem odnosu vsekozi bolj varno obnašajo kot ženske, kljub temu da se tudi pri slednjih na tem področju stvari obračajo na bolje (razpredelnici 23.b in 24.b). Žal enakega ni mogoče trditi za splav, ki je pri mlajših ženskah narasel. Opazimo lahko tudi, da moški pred poroko pogosteje živijo v kohabitaciji kot ženske, vendar se razlike tudi tu zmanjšujejo (razpredelnici 23.d in 24.d).

Pri vstopu v materinstvo mlajše ženske nekoliko kasnijo v primerjavi s starejšimi ženskami (razpredelnici 23.c in 24.c). Toda z rojstvom prvega otroka veliko močneje odlagajo mlajši moški kot njihove vrstnice. Ugotovimo lahko, da se razlike med moškimi in ženskami na tem področju povečujejo, tako z vidika starosti ob rojstvu prvega otroka kakor tudi deleža tistih, ki do 30. leta starosti še nimajo otrok. Razlike med spoloma pa se zmanjšujejo pri zunajzakonskih rojstvih prvih otrok. Tako pri mlajših ženskah kot moških se je namreč povečal delež tistih, ki imajo prvega otroka, rojenega bodisi v zunajzakonski zvezi bodisi zunaj kakršnekoli partnerske zveze.

Iz opisanega je moč povzeti, da si je generacija moških in žensk, rojena med leti 1961 in 1965, podaljševala svojo dobo mladosti s tem, ko se je daljši čas izobraževala, kasneje ekonomsko osamosvajala ter odlašala s prevzemanjem starševske vloge. Toda z zgodnejšim nabiranjem izkušenj, ki jim jih nudijo intimne zveze, so hitreje in manj konvencionalno vstopali v svet odraslih kot deset let starejša generacija.

6. VZOREC

6.1. ZASNOVA

Anketa o rodnostnem vedenju Slovencev je bila zasnovana na osnovi mednarodnih standardov projekta Family and Fertility Survey (FFS) in Countries of ECE region. Izhodišče je predstavljalo priporočilo mednarodne strokovne skupine tega projekta: vzorec naj bi vključeval 3000 moških in 2000 žensk v rodni starosti.

Mednarodno priporočilo je bilo v fazi izvedbe prilagojeno izkušnjam pri vzorčenju oseb v Sloveniji. Odločitev o obsegu in strukturi vzorca pa je bila sprejeta na podlagi posvetovanj še z nekaterimi strokovnjaki za vzorčenje. Vodilni eksperti za vzorčenje FFS anket (prof. Verma) so bili celo mnenja, da je anketa v Sloveniji - v primerjavi z običajno prakso pri FFS anketah v primerljivih državah - rahlo preobsežna.

Seveda pa je velikost vzorca - ne glede na velikost države - bistveni faktor, ki omogoča analizo majhnih podskupin. Večji vzorec zato avtomatično povečuje možnosti podrobnejših analiz. Vključitev 3000 žensk tako npr. zagotavlja okvirno analizo vsaj za tiste lastnosti, ki jih poseduje najmanj 1% ženske populacije v rodnem obdobju. Za analizo manjših deležev oziroma skupin pa bi seveda potrebovali bistveno večji vzorec.

- a) Vzorec je bil implicitno stratificiran in trostopenski. Enote prve stopnje (primary sampling unit) so bile krajevne skupnosti. Izbranih je bilo 300 enot, in sicer z verjetnostjo, proporcionalno številu žensk med 18 in 45 letom (probability proportional sample). Enote druge stopnje (secondary sampling unit) so bili popisni okoliši. V vsaki enoti prve stopnje so bili izbrani trije popisni okoliši na enak način kot krajevne skupnosti, to je z verjetnostjo, proporcionalno številu žensk med 18. in 45. letom v popisnem okolišu.
- b) V dveh izmed treh popisnih okolišev so bile anketirane izključno ženske, v enem pa izključno moški. Ker je bila zahtevana velikost vzorca 5000 anket (3000 žensk in 2000 moških), je bilo željeno število realiziranih anket v »ženskih« popisnih okoliših 5, v »moških« okoliših pa 7. V premajhnih popisnih okoliših so bile izbrane vse ustrezne osebe, tj. vse ženske oz. vsi moški v starosti od 15 do 45 let. Zaradi pričakovanega izpadanja enot je bilo seveda treba izbrati večje število oseb. Na osnovi izkušenj z neodgovori v slovenskih razmerah je bilo ocenjeno, da bo v vsakem primeru zadoščalo po 9 žensk v »ženskih« popisnih okoliših in 14 moških v »moških« popisnih okoliših. V prvem valu pa so anketarji dobili na razpolago le po 7 naslovov iz »ženskih« in po 10 naslovov iz »moških« popisnih okolišev. V primeru ugodnih stopenj neodgovorov bi to lahko zadostovalo za doseganje željenega števila respondentov.
- c) Preostale osebe - 2 v ženski popisnih okoliših in 4 v moških - so predstavljale dopolnilni spisek (supplement), ki se lahko uporabi v primeru, ko bi postalo očitno, da osnovni spisek ne more zagotoviti predvidenega števila anket (5000). Po nekaj mesecih se je to izkazalo za potrebno in porabljeni so bili skoraj vsi dodatni naslovi v Ljubljani ter približno polovica dodatnih naslovov drugje v Sloveniji. Opisani dodatni spisek je treba jasno ločevati od postopka nadomestnih enot (rezerv). Pri postopku nadomestnih enot gre namreč za takojšnje in sprotne nadomeščanje izpadlih enot. O jemanju nadomestne enote torej vsakič odloča anketar. Pri dodatnem spisku pa gre za enkratni spisek naslovov, ki ga uvede administracija projekta, kadar presodi, da je to potrebno za zagotavljanje predvidenega števila respondentov. Zlorabe, ki jih omogoča postopek

- nadomestnih enot (anketarji se npr. z nadomeščanjem lahko izognejo težje dosegljivim enotam), se torej pri dopolnilnem spisku ne morejo pojavljati.
- d) Vzorčni okvir za končni izbor oseb je bil Centralni register prebivalstva Republike Slovenije, vendar je bilo mogoče dobiti le naslove, tj. ulice in hišne številke, ne pa tudi imen in priimkov. Poseben problem je zato nastopil v večstanovanjskih hišah, kjer je bilo treba povečati predvideno število oseb. Pri tem so bili uporabljeni popisni podatki o gospodinjstvih na nivoju hišne številke, in sicer število vseh gospodinjstev na naslovu ter število gospodinjstev s ciljnim osebam na naslovu. Ker v registru prebivalstva ni identifikacije gospodinjstva, je edini vir za tovrstne podatke Popis prebivalstva iz leta 1991. Na podlagi popisnih podatkov je bilo zato v vsaki večstanovanjski stavbi predvideno število oseb dodatno povečano z razmerjem med številom vseh gospodinjstev ter številom gospodinjstev, v katerih je vsaj ena ciljna oseba.

6.2. REALIZACIJA

Anketiranje je potekalo od decembra 1994 do decembra 1995. Obdobje je nedvomno dolgo, kar je imelo tudi določene metodološke posledice pri izračunavanju starosti anketirancev, posebej pri najmlajši starostni skupini.

- a) Ker anketarji niso imeli priimkov in imen anketiranih oseb, ampak le naslove, so morali v primeru večstanovanjskih hiš (ca. tretjina vzorca) opraviti še slučajni izbor stanovanj. Izbor je bil opravljen s posebnim postopkom izbire stanovanj, ki je temeljil na tabelah slučajnih števil. Izbor stanovanj je bil opravljen pred anketiranjem in ločeno od anketiranja. Opravili so ga posebej za to usposobljeni enumeratorji. V postopku izbora stanovanj je bilo torej v vsaki večstanovanjski stavbi izbrano predpisano (povečano) število stanovanj, v primeru enostanovanjskih stavb pa je bilo izbrano stanovanje določeno že s samo stavbo.
- b) Anketar je v vsakem izbranem stanovanju s posebnim postopkom pregledovanja oseb (screening) napravil spisek vseh oseb v vseh gospodinjstvih v stanovanju in izbral eno ciljno osebo. Določena je bila oseba, ki je imela zadnja rojstni dan. Če v stanovanju ni bilo nobene ustrezne osebe, je bilo stanovanje (in vsa gospodinjstva v stanovanju) s pregledovanjem (screening-om) izločeno.
- c) Skupno število oseb, katerih naslovi so bili vključeni v spisek, je bilo - vključno z 2.703 naslovi iz dopolnilnega spiska - 11.473, od tega je bilo prabljenih 10.434 ali 91% vseh naslovov. Zaradi zgornjih dveh postopkov je bila stopnja anketiranja seveda nekoliko nižja. Skupno je bilo anketiranih 4.559 oseb. Stopnje odgovorov so videti za tovrstne ankete običajne, skupna stopnja anketiranja (realizirane ankete v primerjavi z obiskanimi naslovi) pa je bila zaradi zgornjih razlogov nizka - le 43%. Izpad je sestavljen iz različnih vzrokov:
- neustrezen naslov stavbe, nezmožnost locirati stanovanje (5% vseh naslovov);
 - neopravljen screening v izbranem stanovanju (12% vseh lociranih stanovanj);
 - gospodinjstvo brez ustrezne osebe (40% vseh gospodinjstev s screeningom);
 - neodgovori izbranih ciljnih oseb (14% vseh ustreznih oseb).

Nekoliko preseneča - in ostaja delno nepojasnen - velik odstotek gospodinjstev brez ustrezne osebe. Določen odstotek gospodinjstev (oziroma stanovanj) brez ustrezne ciljne osebe je bil seveda pričakovan: kot smo že omenili, v večstanovanjskih hišah anketarji niso razpolagali s priimkom (stanovanjem) cilje osebe, zato je bilo v vzorec vključeno povečano število stanovanj v stavbi - določeno število stanovanj brez ciljne osebe je torej predvideval že sam vzorčni načrt. V določeni meri problem pojasnjuje še neažurnost registra prebivalstva (ca. 10%), deloma pa tudi prikrito (v obliki neustreznih oseb) zavračanje ankete. Možno je tudi, da je prišlo do določenih nedoslednosti pri beleženju oziroma izvajanju anketarskih navodil.

Sama stopnja neodgovorov (14%) je na prvi pogled videti ugodna. Med neodgovore namreč štejejo vse enote, ki so za anketo ustrezne in so bile locirane (torej bi morale biti v anketo tudi vključene), vendar so v fazi zbiranja podatkov izpadle, predvsem zaradi odsotnosti in zavračanja, pa tudi zaradi nesposobnosti sodelovanja in še nekaterih drugih razlogov. Stopnja zavračanja (zavrnitve sodelovanja kontaktirane osebe) je 10%, kar je razmeroma ugodno, za tovrstno anketo celo izjemno ugodno. Neodgovorov zaradi nekontaktiranih enot je bilo torej malo, kar je spričo navodil anketarjem (5 obiskov) tudi razumljivo.

Kot rečeno, se velik del neodgovorov skriva še v drugih kategorijah. V vsakem primeru se neodgovori ciljne populacije z veliko verjetnostjo nahajajo povsod, kjer postopek pregledovanja (screening) ni bil uspešen - gre predvsem za zavračanje (gospodinjstvo ni dovolilo niti ugotavljanja ustreznih oseb) in nedosegljivost gospodinjstva oziroma gospodinjstev v izbranem stanovanju. Če predpostavimo, da je tudi med stanovanji (gospodinjstvi), kjer pregledovanje stanovanj (screening) ni bilo opravljeno - takih stanovanj je 12% vseh lociranih stanovanj - enak delež ustreznih gospodinjstev in enak delež neodgovorov kot med stanovanji z opravljenim pregledovanjem (screening-om), potem je skupna stopnja neodgovorov 25%. Domnevamo sicer lahko, da je med gospodinjstvi, kjer ni bilo pregledovanja, stopnja neustreznosti večja (pogosteje gre npr. lahko za prazna stanovanja), vendar pa se neodgovori lahko skrivajo še v kategoriji neustreznih oseb, zato je 25% dokaj realna ocena neodgovorov. Tudi pregledovanje v samem gospodinjstvu je namreč lahko določeno število dejanskih neodgovorov prikazalo kot neustrezne osebe. Če na podoben način prilagodimo še stopnjo zavračanja, se le-ta poveča od 10% na dejanskih 16%.

V tej luči torej dosežene stopnje neodgovorov sploh niso ugodne, ampak kritične. Lahko bi seveda navajali primerljive podatke FSS anket v drugih evropskih državah, kjer najdemo podobne stopnje, vendar pa se dejstvo, da za četrtno ciljne populacije nimamo podatkov, s tem ne spremeni. Če se omenjena četrtna ciljne populacije v ničemer ne razlikuje od anketirane populacije, ni z neodgovori nobenih problemov, v nasprotnem primeru pa nastopijo pri posploševanju na celotno populacijo velike težave. Seveda pa tega, ali se enote, ki niso odgovarjale, v ciljnih spremenljivkah razlikujejo od ostalih, ne vemo - in to je pravzaprav jedro problematike neodgovorov. V takem primeru je umestno obseg neodgovorov podrobneje raziskati.

6.3. UTEŽEVANJE

Prve analize so pokazale, da podatki v grobem ustrezajo ciljni populaciji v ključnih ciljnih spremenljivkah. Pri tem moramo seveda upoštevati običajno mersko napako kot je npr. podcenjevanje določenih pojavov (splav). V vsakem primeru je potrebno z uteževanjem odstraniti najosnovnejše izvire odstopanja od uravnoveženega vzorca:

- A. premajhni popisni okoliši, kjer ni bilo dovolj oseb;
- B. različne stopnje neodgovorov po PO-jih in KS-jih;
- C. PPS izbira PO-jev in KS-jev je neuskaljena z izbiro ciljnih oseb, ker so ciljne osebe moški in ženske v starosti 15 do 45 let, pri PPS pa je bilo upoštevano le število žensk med 18. in 45. letom;
- D. v večstanovanjskih hišah imajo osebe v gospodinjstvih z več ustreznimi osebami preveliko verjetnost izbora;
- E. različno število uporabljenih naslovov po popisnih okoliših;
- F. prilagoditev populacijski strukturi (spol, starost, regija).

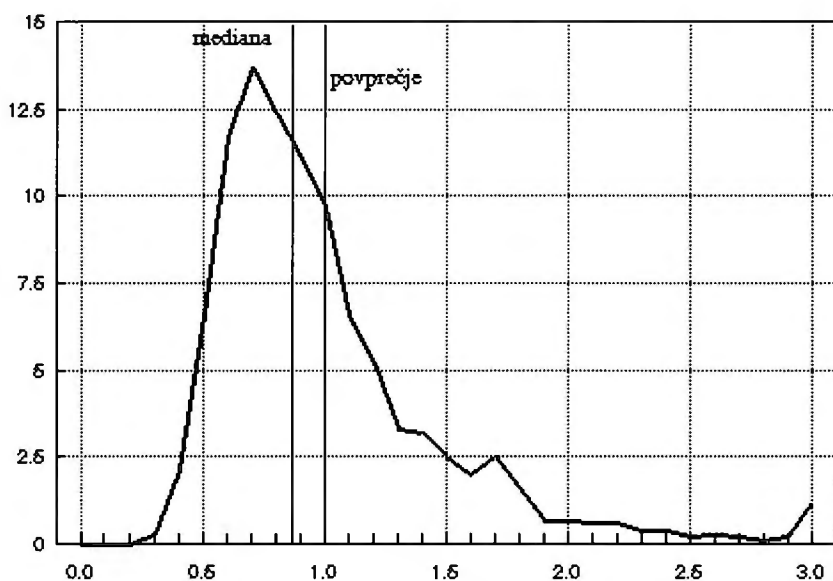
a) Najprej je bilo opravljeno osnovno uteževanje, ki je vključevalo uteži zaradi različnih stopenj neodgovora po popisnih okoliših in korekcije zaradi neuskaljenega izbora krajevnih skupnosti in popisnih okolišev z izbiro ciljnih oseb. Vzorčne enote prve in druge stopnje so bile namreč

izbrane glede na število oseb v starosti od 18 do 45 let, medtem ko so bile ciljne osebe v starosti od 15 do 45 let. Uteževanje je bilo opravljeno na osnovi registrskega števila ciljnih oseb. S tem je odpadla tudi potreba po posebnem uteževanju zaradi navedene razlike pri izbiri starostnih skupin.

- b) V drugem koraku je bila opravljena prilagoditev treh kontrolnih spremenljivk populacijski strukturi. Uporabljeni so bili registrski podatki o spolu, starosti (petletne starostne skupine) in velikosti naselja (pod 500 prebivalci, med 500 in 2.000 prebivalcev, med 2.000 in 10.000 prebivalci, med 10.000 in 100.000 prebivalci ter naselja z več kot 100.000 prebivalci - Ljubljana in Maribor). Opozoriti velja, da je spremenljivko starost predstavljala »starost ob zadnjem rojstnem dnevu« na dan anketiranja. Uporabljena spremenljivka starost je torej odvisna ne le od datuma rojstva, ampak tudi od datuma anketiranja.
- c) Po končanem uteževanju so bile uteži prisekane pri mejah 0.3 in 3 ter normirane na skupno število anketirancev 4,559. Varianca se zaradi uteži poveča za $1+c v_w^2=1.22$ oz. za 22%, kar je porast, ki ga velja upoštevati.

Porazdelitev končnih uteži vidimo na sliki 49, kjer je jasno opazna dodatna gostitev (pri 1,7) na desni strani zaradi uteževanja starostne skupine 15-19 let. Omenjena starostna skupina je bila, kot bomo videli, v anketi znatno podcenjena.

Slika 49. Porazdelitev uteži v vzorcu, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

Edina izrazitejša posledica uteževanja je dejstvo, da ženske med 15. in 19. letom dobijo relativno veliko utež, saj so v vzorcu zastopane bistveno preskromno (namesto populacijskih 15,8% jih je v vzorcu le 9,6%). Vzroke gre v veliki meri pripisati postopku izbire oseb v gospodinjstvih, saj sta v takih primerih hkrati mati in hči v ciljni populaciji. Delno je k temu prispevalo tudi enoletno obdobje anketiranja, zaradi česar je oseb, ki so (v času anketiranja) dopolnile ob zadnjem rojstnem dnevu 15 let, bistveno premalo. Izpad najmlajše generacije bi pri neuteženi analizi seveda močno vplival na nekatere spremenljivke, ki predstavljajo lastnosti starejše populacije.

Primeri takih spremenljivk so:

- glavna aktivnost anketiranih, kjer delež zaposlenih žensk pade z neuteženih 72,1% na uteženih 67,4% na račun študentk in dijakinj;
- delež žensk, ki so bile kdajkoli poročene, pade z neutežene (napačne) ocene 71,7% na uteženo oceno 64,4%;
- delež žensk, ki so rodile živega otroka, pade s 76,2% na uteženih 69,5%.

Seveda pa zgoraj opisano uteževanje nikakor ne vpliva na analizo znotraj posameznih starostnih skupin. Ker pa je analiza po starostnih skupinah pri takih podatkih seveda nujnost, zgoraj ilustrirane spremembe uteži v resnici niso tako radikalne.

V splošnem uteži učinkujejo ugodno, saj se večina demografskih spremenljivk (izobrazba, zakonski stan, glavna aktivnost) po uteževanju približa populacijskim ocenam oziroma ocenam iz drugih anket (ADS - Anketa o delovni sili 1995).

Oglejmo si vpliv uteži na nekatere spremenljivke:

Razpredelnica 30. Spolno starostna struktura anketriank/cev, Rodnodnosno vedenje Slovencev, 1995

	MOŠKI		ŽENSKÉ	
	Neuteženo	končna utež	neuteženo	končna utež
15-19 let	15,3	16,7	9,6	15,8
20-24 let	12,1	15,5	13,1	15,5
25-29 let	14,5	16,0	18,6	16,7
30-34 let	17,8	16,5	20,3	17,1
35-39 let	18,3	17,3	19,7	17,4
40-45 let	21,9	18,0	18,8	17,6
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0

Razpredelnica 31. Zakonski stan anketiranih oseb, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995 in anketa o delovni sili, 1995

	MOŠKI			ŽENSKÉ		
	Neuteženo	uteženo	ADS95	neuteženo	uteženo	ADS95
samski	39,9	44,0	52,0	28,3	35,6	39,6
poročen	57,0	53,5	42,1	67,1	60,6	51,2
vdova-ec	0,3	0,2	0,2	0,7	0,5	1,0
ločen	0,9	0,8	1,1	0,9	0,7	3,1
razvezan	1,9	1,4	-	3,0	2,6	-
izvenzak.sk.	-	-	4,7	-	-	5,1
skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Razpredelnica 32. Izobrazba anketiranih oseb, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995 in anketa o delovni sili, 1995

	MOŠKI			ŽENSKÉ		
	Neuteženo	uteženo	ADS95	neuteženo	uteženo	ADS95
neznano	0,6	0,5	-	0,4	0,3	-
nedokonč. OŠ	1,4	1,4	6,3	2,4	2,0	4,7
osnovna šola	23,0	23,4	25,3	27,5	29,7	28,9
poklicna šola	37,1	37,4	33,1	26,1	24,5	22,2
srednja šola	26,5	27,2	25,6	29,9	30,8	31,2
višja šola	5,5	4,9	4,5	8,1	7,4	7,8
visoka šola	5,0	4,4	4,5	5,4	4,9	4,7
magisterij, dokt.	1,0	0,8	0,6	0,5	0,4	0,3
skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

	MOŠKI			ŽENSKÉ		
	neuteženo	uteženo	populacija	neuteženo	uteženo	populacija
neznano	0,4	0,4	0,2	0,3	0,3	0,1
urbano	52,1	48,7	49,4	50,1	52,0	52,3
ruralno	47,5	50,9	50,4	49,5	47,7	47,5
skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kot vidimo iz razpredelnic 30-33, so odstopanja od kontrolnih vrednosti majhna oz. sprejemljiva. Podobno velja še za nekatere druge spremenljivke, npr. regionalna struktura. Nadaljnje populacijske korekcije za tip naselja, regijo, zakonski stan, izobrazbo itd. zato niso bile izvedene. Nekoliko bolj izrazito izstopa podcenjenost samske populacije, posebej moških. V primeru, da ima navedena skupina znotraj vsake starostne skupine bistveno drugačne karakteristike, bi veljalo v populacijsko korekcijo vključiti še to spremenljivko.

6.5. NATANČNOST OCEN

Pri interpretaciji podatkov je treba upoštevati, da je vzorec kompleksen, trostopenjski. Poleg tega so bile uporabljene uteži z razmeroma visokim razponom. Vse to povzroča, da so siceršnji intervali zaupanja opazno razširjeni.

V nadaljevanju je ocenjena natančnost za nekaj ciljnih spremenljivk. Vzorčna varianca je bila izračunana na *Statističnem uradu Republike Slovenije* s posebnim programom (SUDAAN).

Natančnost ocene običajno izražamo z vzorčnim učinkom. Vzorčni učinek je razmerje med natančnostjo dobljenega vzorca in natančnostjo enostavnega slučajnega vzorca enake velikosti. V spodnjih tabelah lahko razberemo vzorčni učinek (*deff*) okoli $deff=1.8$ za običajne deleže v intervalu (0.1, 0.9) oziroma, izraženo v odstotkih, v intervalu 10%-90%. Rezultati se ujema z izkušnjami drugih anket (SJM). Opozoriti velja na spremenljivke, ki so posebej vezane na lokalne razmere, kot so npr. vprašanja povezana z vernostjo in socialnim statusom. Pri takih spremenljivkah je lahko učinek vzorčnega načrta bistveno višji.

Zgoraj navedeni vpliv kompleksnega načrta lahko za praktično uporabo poenostavimo na naslednji način: intervali zaupanja za deleže se zaradi vzorčnega načrta razširjajo za ca. 20-40%. Ocena velja samo za običajne spremenljivke in deleže med 10% in 90%. Pri skrajnih deležih je vpliv bistveno manjši, pri določenih (posebnih) spremenljivkah pa bistveno večji.

Za obravnavane spremenljivke je v tabelah naveden tudi koeficient variacije *CV* ($CV = \text{standardna napaka/delež}$). Razberemo lahko, da so deleži ocenjeni dokaj natančno, saj je skoraj povsod $CV < 5\%$. Seveda pa so spodnje ocene opravljene na celotnem vzorcu. Pri podskupinah je natančnost bistveno slabša, odvisno seveda od velikosti podskupine.

V mejnih primerih se lahko upošteva naslednje približno, vendar praktično pravilo: za skupine, ki imajo v vzorcu manj kot 10 enot, se ocene zaradi nesprejemljive nenatančnosti sploh ne objavljajo, pri skupinah v velikosti 10-30 enot je treba upoštevati, da so podatki še vedno izredno nenatančni, previdnost in opozorilo pa je potrebno tudi pri skupinah, ki imajo v vzorcu 30-80 enot. Šele pri skupinah večjih od 80 enot, lahko pričakujemo, da je njihov delež v populaciji ocenjen z natančnostjo manjšo od $CV=10\%$.

Razpredelnica 34. Skupno število otrok, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Povprečje	st.napaka	CV	deff	interval zaupanja
	1,19	0,02	1,68	1,73	1,15 1,23

Razpredelnica 35. Bil poročen/a, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Delež	st.napaka	CV	deff	interval zaupanja
da	61,02	0,97	1,59	1,81	59,12 62,92
ne	38,98	0,97	2,49	1,81	37,08 40,88

Razpredelnica 36. Rojstvo živega otroka, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Delež	st.napaka	CV	deff	interval zaupanja
da	65,05	0,94	1,45	1,79	63,21 66,89
ne	34,95	0,94	2,69	1,79	33,11 36,79

Razpredelnica 37. Če partner preveč pije, ali je to zadosten razlog za razvezo, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Delež	st.napaka	CV	deff	interval zaupanja
zadosten	70,31	1,02	1,45	2,16	68,31 72,31
nezadosten	29,69	1,02	3,44	2,16	27,69 31,69

Razpredelnica 38. Splav zaradi materinega zdravja, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	delež	st.napaka	CV	deff	interval zaupanja
da	95,55	0,37	0,39	1,42	94,82 96,28
ne	4,45	0,37	8,31	1,42	3,72 5,18

Razpredelnica 39. Splav zaradi otrokove okvare, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	delež	st.napaka	CV	deff	interval zaupanja
da	91,34	0,56	0,61	1,74	90,24 92,44
ne	8,66	0,56	6,47	1,74	7,56 9,76

Razpredelnica 40. Ali ste verni, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	delež	st.napaka	CV	deff	interval zaupanja
da	48,18	1,30	2,70	3,00	45,63 50,73
nekoliko	26,49	1,01	3,81	2,33	24,51 28,47
ne	25,33	1,17	4,62	3,22	23,04 27,62

Zgornje ugotovitve so lahko seveda le okvirno vodilo za ostale spremenljivke. Posebej pomembno je, da jih upoštevamo, kadar želimo opraviti primerjave (med skupinami ali med leti). Zaradi zmanjšane natančnosti vzorca je namreč v podatkih nekoliko manj značilnih povezav, kot nam jih dajejo enostavni izpisi statističnih paketov, ki običajno predpostavljajo enostavni slučajni vzorec. Za natančnejšo oceno posebej pomembnih spremenljivk je torej priporočljivo napraviti specifično analizo konkretnega problema.

6.5. ZAKLJUČEK

- a) Povzamemo lahko, da je bil vzorec kljub resnim omejitvam (varovanje individualnih podatkov) zasnovan optimalno, z upoštevanjem vseh dosegljivih podatkov (popis, register).
- b) Podobno lahko ugotovimo tudi za fazo uteževanja. Uporabljene so bile prav vse razpoložljive informacije za odpravo odstopanj dobljenega vzorca od populacijske socio-demografske strukture. Dodati velja, da so odstopanja v okvirih, ki so pri takih anketah pravzaprav običajni.
- c) Nesporno je anketa obravnavala izredno občutljivo problematiko. Če poleg tega upoštevamo še vrsto praktičnih težav, ki so nastale zaradi nedostopnosti individualnih podatkov, lahko ugotovimo, da je dobljena stopnja neodgovorov (dejansko okoli 25%) razumljiva. Tudi na tem mestu lahko ponovimo, da v razvitih državah tako visoke stopnje neodgovorov niso redke; izognemo se jim lahko samo z ustrežno anketarsko strategijo, kar seveda bistveno podraži anketiranje.
- d) Za večino analiz velja priporočiti utežene podatke, čeprav večjih odstopanj med uteženimi in neuteženimi podatki ni pričakovati. Izjema je segment žensk v starosti od 15 do 19 let, ki šele z uteževanjem dobi pravilni delež v celotni populaciji. Pri analizah, ki temeljijo na celotni populaciji - in ne na starostnih razredih - je torej uporaba uteži nujna. Pri enostavnih analizah (povprečja, deleži, tabele) znotraj starostno spolnih razredov so uteži priporočljive, vendar izrazitejšega učinka ne bodo imele. Pri zahtevnejših statističnih analizah - kot je npr. analiza odvisnosti (regresija, analiza variance ipd.) - velja pri uporabi uteži določena previdnost, saj niso vsi standardni statistični paketi prirejani za uporabo uteži. Polega tega je pri analizi odvisnosti vpliv uteževanja nekoliko manjši in včasih tudi konceptualno sporen.
- e) Pri morebitnem izračunavanju intervalov zaupanja se je treba zavedati, da običajni izračun za deleže na osnovi formule $\text{var}(p) = pq/n$ podcenjuje interval za zaupanja za faktor $\ddot{O}deff$. Kot smo videli v poglavju 6.5. (Natančnost ocen) so za deleže v anketi FFS vrednosti $deff$ v razponu $deff=1.42$ (splav zaradi materinega zdravja), prek $deff=1.79$ (rojstvo otroka), pa do $deff=3.00$ (vernost). V podobnem obsegu lahko faktor $deff$ vpliva tudi na standardni t -test, s katerim običajno primerjamo razlike med dvema skupinama. Pri neupoštevanju visokih vrednosti $deff$ so lahko vrednosti t -testa previsoke in bi bile lahko za statistično značilne razglašene razlike, ki to v resnici niso.

7. ZAKLJUČKI

Z osnovnimi analizami smo prišli do naslednjih ugotovitev:

1. V Sloveniji prevladujejo veččlanska gospodinjstva sorodnikov in to dvogeneracijska gospodinjstva ter gospodinjstva z obema staršema. V enostarševskih gospodinjstvih skoraj ni moških z otroki, le ženske z otroki, ki so bile pred tem večinoma poročene. Trigeneracijska gospodinjstva so najpogostejša v starosti med 25 in 29 leti.
2. Povprečna dolžina življenja s starši se med anketiranimi podaljšuje med mlajšimi generacijami.
3. Primerjave med generacijskima kohortama povedo, da mlajša generacija podaljšuje svoje vstopanje v odraslo dobo s tem, da se daljši čas izobražuje, kasneje ekonomsko osamosvaja ter odlaša s prevzemanjem starševske vloge. Toda z zgodnejšim nabiranjem izkušenj, ki jim jih nudijo partnerske zveze, hitreje in manj konvencionalno vstopajo v svet odraslih kot starejše generacije.
4. Dobršen del mlade populacije, to je tiste, ki sedaj vstopa v rodno obdobje, zavrača ali odlaga vstopanje v kakršnokoli partnersko zvezo in ne le vstopanje v zakonsko zvezo.
5. Naši podatki potrjujejo tezo, da so zakonske zveze trdnejše od zunajzakonskih zvez. Trdnejše pa so še posebej tiste zakonske zveze, ki so izšle iz predhodnega življenja v skupnem gospodinjstvu.
6. Med slovenskim prebivalstvom so še zelo prisotne vrednote oziroma stališča (na primer do zakonske zveze), razširjena že v preteklih obdobjih. Spremembe na tem področju so počasnejše kot v samem vedenju. Največji premiki se dogajajo na dimenziji formalno-neformalno: formalne oblike skupnega življenja izgubljajo na pomenu, osebne preference do skupnega življenja s partnerjem in otroki pa ostajajo pri mlajših generacijah v primerjavi s starejšimi bolj ali manj nespremenjene.
7. V Sloveniji se ženske izobražujejo, dokler nimajo otrok. Za otroke se odločajo šele takrat, ko končajo z izobraževanjem. S prihodom otrok se njihovo izobraževanje z redkimi izjemami za vedno konča. Le redke so ženske, ki se odločajo za nadaljevanje študija, tudi ko otroci odrastejo.
8. V Sloveniji so možnosti zaposlitve s skrajšanim delovnim časom zelo malo izkoriščene. Naši podatki kažejo, da bi možnost želele izkoriščati najbolj obremenjene matere, to je tiste, ki imajo več majhnih otrok.
9. Vzpodbudna je ugotovitev, da se naši prebivalci skoraj univerzalno odločajo za otroka, saj ob zaključku rodne dobe ostaja brez otrok le 3% žensk in 7% moških.
10. Družine z dvema otrokoma so prevladujoč vzorec v Sloveniji, saj je takih družin več kot polovica od vseh družin z otroki.
11. V raziskavi še nismo zaznali večjega odlaganja odločitve za prvega otroka, povečujejo pa se razmiki med prvim in drugim otrokom v mlajših generacijah. Na to odločitev še najbolj vpliva stopnja izobrazbe: čim bolj so izobraženi, tem kasneje se odločajo za prvega otroka. Ob rojstvu prvega otroka se delež samskih ne spreminja med posameznimi starostnimi generacijami, manjša pa se delež poročenih na račun tistih, ki ob rojstvu prvega otroka živijo v zunajzakonski zvezi.
12. Spolno vedenje se v zadnjih 25 letih v Sloveniji ni zelo veliko spremenilo. Polovica slovenskih mladostnikov začenja spolno živeti pri 16. letih ne glede na spol in to 2 leti prej kot polovica generacije njihovih staršev. Pri 15. letih je imelo prvi spolni odnos 12% najmlajše starostne skupine, le 2% več kot 25 let starejša generacija.

13. Kontracepcijsko vedenje slovenskih prebivalcev lahko ocenimo kot odgovorno in postaja vedno bolj podobno vedenju v drugih evropskih državah. Na splošno ocenjujemo, da kontracepcije ne uporablja le 8% spolno aktivnih prebivalcev, čeprav je bilo v času anketiranja brez kontracepcije 30% spolno aktivnih anketirank/cev, med njimi tudi tisti, ki so zanositev načrtovali.
14. Delež uporabe zanesljive kontracepcije (sterilizacija, hormonska, maternični vložek, diafragma in kondom) med celotno spolno aktivno populacijo se giblje med 55% med vsemi spolno aktivnimi anketirankami/ci v času anketiranja do 66% med vso spolno aktivno populacijo v vsej rodni dobi (razlika nastane tudi zaradi različnega deleža neuporabe).
15. Delež uporabe zanesljive kontracepcije med vsemi uporabniki se giblje med 72% in 78%, glede na to ali analiziramo splošno uporabo v rodni dobi ali trenutno uporabo v času anketiranja. V obeh primerih je na prvem mestu hormonska kontracepcija, pri splošni uporabi sledijo kondom in diafragma ter prekinjen odnos, pri trenutni uporabi pa maternični vložek in kondom in diafragma.
16. Uveljavljanje odgovornega kontracepcijskega vedenja se kaže tudi v zniževanju splavnosti. Najbolj ogroženi skupini sta najmlajša, ki ima 6 splavov na 10 nosečnosti in najstarejša starostna skupina (starejša od 35 let) s 4 splavi na 10 nosečnosti.

8. LITERATURA

1. Jogan, M.: Družbena konstrukcija hierarhije med spoloma. 1990, Knjižnica FSPN, Ljubljana.
2. Slovensko nacionalno poročilo, Mednarodna konferenca o prebivalstvu in razvoju, Kairo, 1994.
3. Medinjski godišnjak kraljevine Jugoslavije, 1933, Beograd.
4. Zdravstveni statistični letopis Slovenije, 1995, Ljubljana.
5. Akcijski program Mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju, 1994, Ljubljana.

9. DODATEK

Razpredelnica 1: Prebivalstvo staro 15 let in več, po spolu in šolski izobrazbi ob popisih 1961, 1971, 1981, 1991, Statistični urad Republike Slovenije

	Skupaj	Brez šolske izobrazbe	1-3 raz OŠ	OŠ	SŠ	Višja in visoka šola	Neznano
Popis 1961 / 1961							
moški	100	2,0	53,9	16,3	24,5	2,8	0,5
ženske	100	2,3	62,1	22,6	11,7	0,9	0,4
Popis 1971 / 1971							
moški	100	1,2	28,3	32,5	32,7	4,7	0,6
ženske	100	1,5	28,7	48,5	18,6	2,2	0,5
Popis 1981 / 1981							
moški	100	1,3	22,1	25,7	42,5	7,3	1,1
ženske	100	1,5	26,8	38,7	27,3	4,7	1,0
Popis 1991 / 1991							
moški	100	0,5	15,2	23,7	49,6	9,6	1,4
ženske	100	0,8	17,6	35,5	36,6	8,2	1,3

Razpredelnica 2: Povprečna velikost gospodinjstev, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
moški	4,0	4,0	3,9	3,9	4,2	4,0
ženske	4,1	4,0	4,0	4,0	4,0	3,9

Preglednica 3: Dom staršev (moški), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
a. povprečno število otrok anketirančeve matere						
	2,3	2,4	3	3,2	3,4	3,6
b. delež anketirancev, ki je do 15. leta starosti živel s starši						
oba starša	86,7	91,1	87,1	88,6	89,7	90,7
samo oče	0,6	1,4	0,0	0,6	1,0	0,7
samo mama	12,5	6,8	9,5	9,1	7,5	7,4
brez staršev	0,2	0,7	3,5	1,7	1,8	1,2
c. kumulativni delež anketirancev po starosti ob ločitvi staršev						
0	1,5	0,6	1,1	1,2	0,3	0,0
1	2,0	1,7	2,1	2,3	0,3	0,0
2	2,5	2,7	2,6	2,5	0,9	0,8
3	2,9	2,7	3,7	3,1	1,1	1,3
4	3,5	2,7	3,7	3,1	1,1	1,3
5	4,3	2,7	3,7	3,7	1,3	1,5
6	5,0	3,5	4,0	5,5	1,3	2,1
7	5,7	3,8	4,6	5,5	1,7	2,1
8	6,4	3,8	4,9	5,5	2,7	2,9
9	6,8	4,1	4,9	5,5	3,1	3,7
10	8,2	4,1	5,4	6,5	3,3	5,6
11	8,5	4,1	6,1	6,7	3,3	5,6
12	9,1	4,1	6,1	6,7	3,8	7,0
13	9,9	5,2	6,1	7,1	4,2	8,0
14	10,6	5,7	6,7	7,1	4,7	8,0
15	10,6	5,7	7,1	7,3	5,3	8,1
16	11,0	6,4	7,1	7,3	5,3	8,4
17	11,0	7,7	8,0	9,0	5,3	8,4
18	11,5	8,0	8,2	9,0	5,8	8,4
19	11,5	8,0	8,2	9,0	5,8	8,4
20		9,1	8,5	9,0	5,8	8,4
21		9,1	8,5	9,0	6,2	8,8
22		9,4	8,5	9,6	6,6	8,8
23		9,4	8,5	9,6	6,6	9,0
24		9,4	9,1	9,6	6,6	9,0
25			9,1	9,6	6,9	9,0
d. kumulativni delež anketirancev po starosti ob zapustitvi doma staršev						
10	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,4
11	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,4
12	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	0,4
13	0,0	0,0	0,5	0,0	1,6	0,4
14	0,0	2,8	4,2	3,8	4,2	3,2
15	1,2	6,0	12,1	11,0	12,7	17,3
16	1,8	6,5	13,8	13,6	18,1	21,5
17	2,1	7,9	14,8	17,3	22,1	25,9
18	2,7	17,7	27,8	28,8	33,7	33,3
19	2,7	31,7	44,8	43,5	45,2	46,8
20		39,4	52,0	51,5	49,7	53,3
21		41,2	55,3	56,0	56,5	61,3
22		44,8	59,4	61,0	62,6	67,2
23		46,0	69,1	66,8	69,4	72,3
24		46,6	73,2	74,2	73,5	77,6
25			78,6	79,7	76,9	82,5
26			80,8	86,6	82,2	86,5
27			81,9	88,1	84,7	89,3
28			82,9	90,1	87,2	89,3
29			82,9	93,1	87,7	91,3
30				94,7	90,9	92,6

Preglednica 4: Dom staršev (ženske), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
a. povprečno število otrok anketirankine matere						
	2,4	2,6	2,9	3,2	3,5	3,7
b. delež anketirank, ki je do 15. leta starosti živel s starši						
oba starša	90,9	90,6	91,1	89,5	89,9	86,2
samo oče	0,6	0,7	0,7	0,9	1,1	1,7
samo mama	7,4	7,8	6,3	8,5	7,7	10,0
brez staršev	1,1	0,9	1,9	1,2	1,3	2,0
c. kumulativni delež anketirank po starosti ob ločitvi staršev						
0	0,0	0,4	0,7	0,2	0,0	0,8
1	0,7	1,3	0,7	0,2	0,1	1,5
2	0,7	1,8	1,0	0,7	0,1	1,8
3	1,5	2,8	1,4	0,9	0,3	1,8
4	1,9	3,8	1,6	1,2	0,7	2,1
5	3,7	4,7	2,1	1,3	0,9	2,5
6	4,6	4,9	2,2	1,6	1,8	2,8
7	5,4	5,5	3,1	2,5	1,8	3,4
8	5,4	5,6	3,3	2,9	1,8	3,7
9	5,9	5,8	3,6	3,1	1,9	3,9
10	6,7	6,5	3,8	3,7	2,2	4,1
11	6,7	6,5	4,1	4,0	2,2	4,4
12	7,4	6,5	4,9	5,0	2,6	4,4
13	8,0	7,2	4,9	5,6	3,2	4,9
14	8,3	7,2	5,0	5,9	3,3	5,1
15	8,7	7,2	5,9	6,7	4,0	5,3
16	9,1	8,1	6,1	7,1	4,3	5,8
17	9,1	8,2	6,1	7,3	4,3	5,8
18	9,1	8,8	6,7	7,7	4,9	6,0
19	9,1	9,0	6,9	8,0	4,9	6,0
20		9,0	7,5	8,1	4,9	6,0
21		9,0	7,6	8,2	5,3	6,0
22		9,0	7,6	9,1	5,3	6,0
23		9,0	7,6	9,1	5,3	6,0
24		9,0	7,6	9,1	5,3	6,0
25			7,6	9,1	5,4	6,0
d. kumulativni delež anketirank po starosti ob zapustitvi doma staršev						
10	0,0	0,7	0,0	0,4	0,0	0,2
11	0,0	0,7	0,2	0,4	0,2	0,4
12	0,0	0,7	0,2	0,4	0,3	0,6
13	0,6	1,0	1,0	0,6	1,0	0,9
14	1,0	1,6	3,6	2,5	3,7	3,5
15	1,2	5,8	9,1	11,2	12,2	12,0
16	2,3	7,4	11,0	16,1	16,1	17,8
17	3,7	11,2	14,5	21,7	21,6	23,0
18	4,3	19,5	23,5	34,8	33,6	33,0
19	4,3	32,4	35,5	48,4	48,1	45,3
20		39,6	45,0	56,8	58,8	54,0
21		43,0	54,0	63,6	66,7	62,2
22		47,3	63,3	70,0	74,1	71,2
23		49,2	69,9	75,8	78,5	76,1
24		50,7	77,4	80,5	82,0	80,7
25			81,5	84,2	85,0	85,3
26			83,4	86,4	87,0	88,1
27			84,4	90,3	89,6	88,7
28			85,1	91,5	91,1	91,2
29			85,2	92,3	91,7	92,4
30				93,0	93,4	94,0

Razpredelnica 5: Formiranje partnerskih zvez (ženske), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
a. Kumulativni deleži anketirank, ki so prvič vstopile v kakršnokoli partnersko zvezo, glede na starost ob vstopu						
15	0,8	0,9	1,1	1,4	1,0	0,5
16	1,8	2,8	3,3	3,6	3,6	1,8
17	3,1	6,7	7,1	8,8	9,5	6,0
18	3,7	14,8	17,4	19,7	23,0	15,4
19	3,7	25,9	30,1	31,9	40,0	30,1
20		36,0	43,5	45,1	53,4	43,9
21		40,5	56,2	55,4	64,6	58,4
22		45,3	68,6	65,6	73,7	68,7
23		46,8	75,6	74,8	80,0	76,0
24		48,7	83,8	79,5	84,9	82,5
25			86,5	85,0	89,4	87,3
26			89,0	88,9	91,2	89,7
27			89,8	91,5	92,9	91,6
28			90,0	93,2	93,8	93,7
29			90,0	94,6	94,5	94,4
30				95,0	95,1	95,2
31				95,4	95,5	95,7
32				95,8	96,1	96,1
33				96,1	96,5	96,3
34				96,1	96,5	97,1
35					96,6	97,1
36					97,3	97,3
37					97,3	97,4
38					97,4	97,6
39					97,4	97,6
40						97,6
število	430	420	454	462	471	475
b. Kumulativni deleži anketirank, ki so vstopile v prvo partnersko zvezo, katere začetek je bila poroka brez predhodne kohabitacije, glede na starost ob vstopu						
15	0,0	0,0	0,7	0,2	0,4	0,5
16	0,0	0,0	1,3	0,8	1,7	1,3
17	0,3	0,5	2,8	2,8	5,3	4,5
18	0,9	2,9	7,1	7,9	16,7	11,7
19	0,9	6,2	12,9	15,9	28,7	23,8
20		10,3	20,2	24,6	38,6	34,1
21		13,1	27,4	29,8	47,4	46,8
22		15,9	33,8	36,0	53,3	54,9
23		16,4	36,5	41,4	57,8	60,7
24		17,1	41,3	43,5	61,8	65,0
25			42,2	46,5	64,3	68,4
26			43,2	48,0	65,3	70,4
27			43,8	49,8	66,7	72,3
28			43,8	50,1	67,4	73,3
29			43,8	50,8	67,8	73,7
30				51,1	67,9	73,9
31				51,3	68,2	74,4
32				51,7	68,5	74,6
33				51,8	68,7	74,6
34				51,8	68,7	74,6
35					68,7	74,6
36					68,7	74,6
37					68,7	74,6
38					68,7	74,6
39					68,7	74,6
40						74,6
število	430	420	454	462	471	475

c. Kumulativni deleži anketirank, ki so vstopile v prvo partnersko zvezo, s statusom kohabitacije, glede na starost ob vstopu

15	0,8	0,9	0,4	1,3	0,6	0,0
16	1,8	2,8	2,0	2,8	1,9	0,5
17	2,8	6,2	4,2	6,0	4,2	1,5
18	2,8	11,9	10,3	11,8	6,3	3,8
19	2,8	19,7	17,3	16,0	11,3	6,2
20		25,8	23,4	20,5	14,8	9,6
21		27,4	28,8	25,7	17,2	11,5
22		29,4	34,7	29,6	20,4	13,6
23		30,3	39,1	33,4	22,2	15,2
24		31,6	42,5	36,0	23,1	17,3
25			44,3	38,5	25,2	18,8
26			45,8	40,9	25,8	19,2
27			46,1	41,7	26,2	19,2
28			46,2	43,1	26,4	20,3
29			46,2	43,8	26,7	20,6
30				43,9	27,2	21,2
31				44,1	27,3	21,2
32				44,1	27,6	21,4
33				44,3	27,8	21,6
34				44,3	27,8	22,4
35					27,9	22,4
36					28,6	22,6
37					28,6	22,7
38					28,7	22,9
39					28,7	22,9
40						22,9
število	430	420	454	462	471	475

d. Kumulativni deleži prvih partnerskih zvez, ki so se začele kot kohabitacije in kasneje prešle v zakonske zveze glede na trajanje kohabitacije

0	0,0	18,0	25,3	28,2	32,4	42,6
1	0,0	29,8	40,5	43,5	48,5	59,6
2	0,0	35,1	50,7	51,4	56,5	64,3
3	0,0	37,0	52,3	55,1	59,0	70,5
4	0,0	37,0	54,9	57,7	60,2	72,0
5	0,0	37,7	57,9	59,6	62,3	72,7
6	0,0	37,7	58,5	61,0	63,6	73,6
7	0,0	37,7	58,5	63,4	67,8	73,6
8	0,0	37,7	58,9	64,2	69,0	73,6
9	0,0	37,7	58,9	64,5	69,7	73,6
10	0,0	37,7	58,9	64,5	70,0	74,0
11	0,0	37,7	58,9	64,8	70,0	74,8
12	0,0	37,7	58,9	64,8	70,0	74,8
13	0,0	37,7	58,9	64,8	70,0	75,1
14	0,0	37,7	58,9	64,8	70,0	75,1
15	0,0	37,7	58,9	64,8	70,0	75,1
16	0,0	37,7	58,9	64,8	70,0	75,1
17	0,0	37,7	58,9	64,8	70,0	75,1
18	0,0	37,7	58,9	64,8	70,0	75,1
19	0,0	37,7	58,9	64,8	70,0	75,1
20	0,0	37,7	58,9	64,8	70,0	75,1
število	12	133	210	204	135	109

e. Povprečno število porok

brez predh.						
kohabitacij	0,0	0,2	0,4	0,5	0,7	0,8
kohabitacij	0,0	0,2	0,2	0,2	0,1	0,8
porok, ki so jim						
predhodile kohabi.	0,0	0,1	0,3	0,3	0,2	0,2
vseh zvez	0,0	0,5	1,0	1,1	1,1	1,1

Razpredelnica 6: Formiranje partnerskih zvez (moški), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
a. Kumulativni deleži anketirancev, ki so prvič vstopili v kakršnokoli partnersko zvezo, glede na starost ob vstopu						
15	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0
16	0,0	0,0	0,3	1,3	1,2	0,9
17	0,0	0,0	0,1	3,0	1,8	1,2
18	0,0	0,3	1,7	5,1	3,5	1,5
19	0,0	2,4	6,8	6,8	6,4	5,8
20		7,3	14,2	12,6	11,9	10,6
21		12,5	22,2	19,4	21,6	21,1
22		17,1	33,9	31,1	37,1	35,7
23		21,3	47,0	40,8	49,7	50,8
24		22,3	55,4	56,5	58,4	61,4
25			64,7	66,4	65,8	69,1
26			71,8	79,4	74,0	77,3
27			75,1	84,8	79,6	81,1
28			75,8	88,1	84,4	84,6
29			75,8	90,8	87,0	88,4
30				93,4	91,5	90,7
31				94,2	93,5	92,5
32				94,5	94,2	93,3
33				94,5	94,7	94,1
34				94,7	95,0	94,9
35					95,9	96,2
36					96,2	97,1
37					96,2	97,1
38					96,2	97,3
39					96,2	97,5
40						97,7
število	307	282	294	302	318	328
b. Kumulativni deleži anketirancev, ki so vstopili v prvo partnersko zvezo, katere začetek je bila poroka brez predhodne kohabitacije, glede na starost ob vstopu						
16	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0
17	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1
18	0,0	0,0	0,0	0,2	0,9	0,4
19	0,0	0,0	0,3	0,2	3,0	2,5
20		0,0	1,5	2,6	6,0	5,8
21		1,1	4,0	5,4	11,8	11,4
22		4,0	9,4	10,1	22,7	21,8
23		5,5	15,5	14,9	31,0	32,6
24		5,9	18,4	21,8	36,5	40,3
25			22,9	25,3	40,4	45,7
26			27,1	34,7	46,7	51,0
27			28,1	36,6	50,4	54,2
28			28,8	39,1	53,5	57,1
29			28,8	40,9	54,4	59,6
30				41,2	56,3	61,1
31				41,8	57,3	62,4
32				42,1	57,7	62,7
33				42,1	57,7	63,1
34				42,1	57,7	63,5
35					58,0	64,3
36					58,3	64,7
37					58,3	64,7
38					58,3	64,7
39					58,3	64,9
40						75,1
število	307	282	294	302	318	328

c. Kumulativni deleži anketirancev, ki so vstopili v prvo partnersko zvezo, s statusom kohabitacije, glede na starost ob vstopu

15	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0
16	0,0	0,0	0,3	1,1	1,2	0,9
17	0,0	0,0	1,0	2,8	1,8	1,1
18	0,0	0,3	1,7	4,9	2,9	1,1
19	0,0	2,4	6,5	6,6	3,3	3,3
20		7,3	12,8	9,9	5,9	4,8
21		11,3	18,1	14,0	9,9	9,7
22		13,1	24,6	21,7	14,5	13,9
23		15,8	31,5	25,8	18,8	18,2
24		16,4	37,0	34,7	21,8	21,1
25			41,7	41,1	25,4	23,4
26			44,8	44,7	27,4	26,3
27			47,0	48,2	29,2	26,9
28			47,0	49,0	30,9	27,6
29			47,0	49,9	32,6	28,7
30				52,3	35,2	29,5
31				52,4	36,2	30,4
32				52,4	36,5	30,5
33				52,4	37,0	30,9
34				52,6	37,3	31,4
35					37,9	32,0
36					37,9	32,4
37					37,9	32,4
38					37,9	32,6
39					37,9	32,6
40						32,6
število	307	282	294	302	318	328

d. Kumulativni deleži prvih partnerskih zvez, ki so se začele kot kohabitacije in kasneje prešle v zakonske zveze, glede na trajanje kohabitacija

0	0,0	24,4	19,4	22,2	32,7	44,5
1	0,0	32,3	27,8	31,6	50,8	57,5
2	0,0	33,9	33,2	40,4	54,2	62,9
3	0,0	36,5	36,2	44,5	56,8	69,4
4	0,0	36,5	38,0	46,3	58,7	71,1
5	0,0	36,5	38,0	49,6	60,6	72,4
6	0,0	36,5	39,7	55,0	62,7	74,6
7	0,0	36,5	40,5	55,0	63,2	74,6
8	0,0	36,5	40,5	56,9	65,5	74,6
9	0,0	36,5	40,5	57,5	65,5	74,6
10	0,0	36,5	40,5	57,5	65,5	74,6
11	0,0	36,5	40,5	57,5	65,5	74,6
12	0,0	36,5	40,5	57,5	65,5	74,6
13	0,0	36,5	40,5	57,5	65,5	74,6
14	0,0	36,5	40,5	57,7	65,5	74,6
15	0,0	36,5	40,5	57,7	66,3	74,6
16	0,0	36,5	40,5	57,7	67,4	74,6
17	0,0	36,5	40,5	57,7	67,4	74,6
18	0,0	36,5	40,5	57,7	67,4	74,6
19	0,0	36,5	40,5	57,7	67,4	74,6
20	0,0	36,5	40,5	57,7	67,4	74,6
število	0	46	138	159	121	108

e. Povprečno število porok

brez predh.kohabi.	0,0	0,1	0,3	0,4	0,6	0,7
kohabitacij	0,0	0,1	0,3	0,3	0,1	0,1
porok, ki so jim predh. kohabitacije	0,0	0,1	0,2	0,4	0,3	0,3
vseh zvez	0,0	0,2	0,8	1,1	1,1	1,1

Razpredelnica 7: Razpad partnerskih zvez (ženske), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
a. Kumulativni deleži vseh razpadlih prvih zvez glede na trajanje zveze (v dopoljenih letih)						
0	6,6	3,1	1,1	2,1	1,2	1,6
1	6,6	4,2	3,2	3,3	2,2	2,7
2	24,4	6,5	5,5	4,4	3,9	5,4
3	24,4	6,9	5,8	6,4	4,8	6,3
4	24,4	7,8	6,7	7,5	5,4	7,9
5	24,4	8,4	7,6	7,5	6,2	8,5
6	24,4	8,4	8,0	8,2	6,4	8,7
7	24,4	8,8	8,3	8,9	7,0	9,6
8	24,4	8,8	8,5	9,6	7,7	10,3
9	24,4	8,8	8,7	10,0	7,8	10,5
10	24,4	8,8	8,8	10,9	8,0	11,0
11	24,4	8,8	8,8	10,9	9,0	11,1
12	24,4	8,8	8,8	11,0	9,6	11,9
13	24,4	8,8	8,8	11,0	10,1	12,1
14	24,4	8,8	8,8	11,0	10,2	12,6
15	24,4	8,8	8,8	11,1	10,5	13,0
16	24,4	8,8	8,8	11,1	10,6	13,7
17	24,4	8,8	8,8	11,1	10,8	13,8
18	24,4	8,8	8,8	11,1	11,2	14,1
19	24,4	8,8	8,8	11,1	11,4	14,2
20	24,4	8,8	8,8	11,1	11,4	14,3
število	16	203	408	443	458	462
b. Kumulativni deleži razpadlih prvih partnerskih zvez, ki so se začele s poroko brez predhodne kohabitacije, glede na trajanje zakonske zveze (v dopoljenih letih)						
0	0,0	2,5	0,4	1,2	0,7	1,5
1	0,0	2,5	1,2	1,2	1,1	2,2
2	0,0	2,5	2,0	2,4	1,3	4,3
3	0,0	2,5	2,4	4,0	2,1	5,1
4	0,0	2,5	2,7	4,4	2,8	5,6
5	0,0	2,5	3,5	4,4	3,7	6,1
6	0,0	2,5	4,3	4,7	4,0	6,3
7	0,0	2,5	4,6	5,6	4,4	6,9
8	0,0	2,5	4,9	5,6	4,5	7,6
9	0,0	2,5	4,9	6,0	4,5	7,7
10	0,0	2,5	5,1	7,3	5,0	8,4
11	0,0	2,5	5,1	7,3	5,6	8,4
12	0,0	2,5	5,1	7,5	6,4	9,2
13	0,0	2,5	5,1	7,5	6,9	9,5
14	0,0	2,5	5,1	7,5	6,9	9,7
15	0,0	2,5	5,1	7,5	7,2	10,2
16	0,0	2,5	5,1	7,5	7,3	11,0
17	0,0	2,5	5,1	7,5	7,5	11,1
18	0,0	2,5	5,1	7,5	7,8	11,7
19	0,0	2,5	5,1	7,5	7,8	11,8
20	0,0	2,5	5,1	7,5	7,8	11,8
število	4	72	199	239	322	354

c. Kumulativni deleži razpadlih prvih partnerskih zvez, ki so bile kohabitacije, glede na trajanje zvez (v dopoljenih letih)

0	8,6	4,1	1,7	2,9	2,4	1,9
1	8,6	5,8	5,2	5,5	4,4	3,7
2	32,0	7,9	7,6	6,3	8,1	7,1
3	32,0	8,5	7,8	8,9	8,5	8,0
4	32,0	9,9	9,1	10,3	8,9	11,9
5	32,0	9,9	9,7	10,5	8,9	11,9
6	32,0	9,9	9,7	10,9	8,9	11,9
7	32,0	9,9	10,0	11,6	8,9	12,6
8	32,0	9,9	10,0	11,9	8,9	12,6
9	32,0	9,9	10,0	11,9	8,9	12,6
10	32,0	9,9	10,0	12,3	9,5	12,6
11	32,0	9,9	10,0	12,3	10,3	12,6
12	32,0	9,9	10,0	12,3	10,3	12,6
13	32,0	9,9	10,0	12,3	10,3	12,6
14	32,0	9,9	10,0	12,3	10,3	12,6
15	32,0	9,9	10,0	12,3	10,3	12,6
16	32,0	9,9	10,0	12,3	10,3	12,6
17	32,0	9,9	10,0	12,3	10,3	12,6
18	32,0	9,9	10,0	12,3	11,3	12,6
19	32,0	9,9	10,0	12,3	11,3	12,6
20	32,0	9,9	10,0	12,3	11,3	12,6
število	12	132	210	203	135	107

d. Kumulativni deleži razpadlih prvih partnerskih zvez, ki so se začele s kohabitacijo in kasneje prešle v zakonsko zvezo, glede na trajanje zakonske zveze (v dopoljenih letih)

0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	1,8
1	0,0	2,0	0,7	0,4	2,7	1,8
2	0,0	2,0	2,0	1,2	3,6	2,8
3	0,0	2,0	2,9	1,9	3,6	4,5
4	0,0	4,1	2,9	1,9	4,3	6,6
5	0,0	5,7	3,4	3,1	6,0	6,6
6	0,0	5,7	3,4	3,1	6,0	6,6
7	0,0	5,7	3,4	4,0	6,6	8,3
8	0,0	5,7	3,7	4,0	8,3	8,9
9	0,0	5,7	3,7	4,0	8,3	8,9
10	0,0	5,7	3,7	4,0	9,1	9,6
11	0,0	5,7	3,7	4,0	9,1	9,6
12	0,0	5,7	3,7	4,0	9,9	9,6
13	0,0	5,7	3,7	4,0	9,9	9,6
14	0,0	5,7	3,7	4,0	10,9	11,2
15	0,0	5,7	3,7	4,0	10,9	11,2
16	0,0	5,7	3,7	4,0	10,9	11,2
17	0,0	5,7	3,7	4,0	11,9	11,2
18	0,0	5,7	3,7	4,0	12,9	11,2
19	0,0	5,7	3,7	4,0	12,9	11,2
20	0,0	5,7	3,7	4,0	12,9	13,2
število	0	53	129	144	102	86

e. Povprečno število razvez

porok brez predh. kohabitacij	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
kohabitacij	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
porok, ki so jim predh. kohabitacije vseh zvez	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2

Razpredelnica 8: Razpad partnerskih zvez (moški), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
a. Kumulativni deleži vseh razpadlih prvih zvez glede na trajanje zveze (v dopoljenih letih)						
0		1,7	1,8	4,4	1,0	1,7
1		5,0	2,7	6,6	2,1	2,3
2		8,3	5,3	7,2	4,4	4,3
3		8,3	6,8	8,0	5,3	5,4
4		8,3	7,0	8,4	6,1	5,6
5		8,3	7,0	8,8	6,2	7,0
6		8,3	7,0	9,3	6,6	7,9
7		8,3	7,0	10,8	6,6	8,5
8		8,3	7,0	10,8	6,6	8,5
9		8,3	7,0	10,8	6,7	8,5
10		8,3	7,0	11,2	6,7	8,7
11		8,3	7,0	11,2	7,0	8,9
12		8,3	7,0	11,2	7,0	9,5
13		8,3	7,0	11,2	7,0	9,5
14		8,3	7,0	11,2	7,2	9,5
15		8,3	7,0	11,2	7,2	9,5
16		8,3	7,0	11,2	7,4	9,8
17		8,3	7,0	11,2	7,6	9,8
18		8,3	7,0	11,2	7,6	9,8
19		8,3	7,0	11,2	7,6	9,8
20		8,3	7,0	11,2	7,6	9,8
število		62	223	283	302	322
b. Kumulativni deleži razpadlih prvih partnerskih zvez, ki so se začele s poroko brez predhodne kohabitacije, glede na trajanje zakonske zveze (v dopoljenih letih)						
0		0,0	0,0	0,5	1,1	0,9
1		0,0	0,7	1,1	1,8	0,9
2		0,0	0,7	1,1	2,5	2,8
3		0,0	1,9	1,5	3,1	3,3
4		0,0	1,9	2,0	4,3	3,3
5		0,0	1,9	2,0	4,6	4,3
6		0,0	1,9	2,5	4,6	5,6
7		0,0	1,9	3,9	4,6	5,9
8		0,0	1,9	3,9	4,6	5,9
9		0,0	1,9	3,9	4,6	5,9
10		0,0	1,9	3,9	4,6	6,1
11		0,0	1,9	3,9	4,6	6,1
12		0,0	1,9	3,9	4,6	6,5
13		0,0	1,9	3,9	4,6	6,5
14		0,0	1,9	3,9	4,6	6,5
15		0,0	1,9	3,9	4,6	6,5
16		0,0	1,9	3,9	5,0	6,9
17		0,0	1,9	3,9	5,0	6,9
18		0,0	1,9	3,9	5,0	6,9
19		0,0	1,9	3,9	5,0	6,9
20		0,0	1,9	3,9	5,0	6,9
število		17	85	127	185	214

c. Kumulativni deleži razpadlih prvih partnerskih zvez, ki so bile kohabitacije, glede na trajanje zvez (v dopoljenih letih)

0	2,4	2,9	7,6	0,7	3,3
1	4,5	4,0	10,6	2,0	5,1
2	9,1	8,1	11,9	6,6	7,1
3	9,1	9,8	11,9	7,4	7,7
4	9,1	10,1	11,9	7,4	7,7
5	9,1	10,1	12,4	7,4	9,7
6	9,1	10,1	12,4	7,4	9,7
7	9,1	10,1	14,0	7,4	9,7
8	9,1	10,1	14,0	7,4	9,7
9	9,1	10,1	14,0	7,9	9,7
10	9,1	10,1	14,7	7,9	9,7
11	9,1	10,1	14,7	7,9	9,7
12	9,1	10,1	14,7	7,9	9,7
13	9,1	10,1	14,7	7,9	9,7
14	9,1	10,1	14,7	7,9	9,7
15	9,1	10,1	14,7	7,9	9,7
16	9,1	10,1	14,7	7,9	9,7
17	9,1	10,1	14,7	7,9	9,7
18	9,1	10,1	14,7	7,9	9,7
19	9,1	10,1	14,7	7,9	9,7
20	9,1	10,1	14,7	7,9	9,7
Število	46	138	155	116	108

d. Kumulativni deleži razpadlih prvih partnerskih zvez, ki so se začele s kohabitacijo in kasneje prešle v zakonsko zvezo, glede na trajanje zakonske zveze (v dopoljenih letih)

0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0
1	5,9	0,0	0,6	0,0	0,0
2	5,9	0,0	0,6	1,0	2,4
3	5,9	0,0	0,6	1,9	2,4
4	5,9	0,0	1,2	3,0	3,3
5	5,9	0,0	2,1	3,8	3,9
6	5,9	0,0	2,8	3,8	4,9
7	5,9	0,0	2,8	3,8	4,9
8	5,9	0,0	2,8	3,8	4,9
9	5,9	0,0	2,8	3,8	5,8
10	5,9	0,0	2,8	3,8	7,3
11	5,9	0,0	2,8	3,8	7,3
12	5,9	0,0	2,8	3,8	7,3
13	5,9	0,0	2,8	3,8	7,3
14	5,9	0,0	2,8	3,8	7,3
15	5,9	0,0	2,8	4,6	7,3
16	5,9	0,0	2,8	5,2	7,3
17	5,9	0,0	2,8	5,2	7,3
18	5,9	0,0	2,8	5,2	7,3
19	5,9	0,0	2,8	5,2	7,3
20	5,9	0,0	2,8	5,2	7,3
Število	18	65	101	88	85

e. Povprečno število razvez

porok brez					
predhodnih kohabitacij	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
kohabitacij	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
porok, ki so jim					
predhodile kohabitacije	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
vseh zvez	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2

Razpredelnica 9: Število živorojenih otrok (ženske), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
a. Delež žensk po številu otrok						
0	98,8	62,2	18,0	6,9	3,5	2,6
1	1,2	28,3	39,6	27,2	20,6	18,8
2	0,0	9,0	37,7	55,4	56,4	59,2
3	0,0	0,5	4,4	9,4	16,1	14,7
4	0,0	0,0	0,2	1,0	2,0	3,6
5+	0,0	0,0	0,2	0,1	1,4	1,1
b. Povprečno število otrok						
	0,0	0,1	0,9	1,4	1,8	1,9

Razpredelnica 10: Število živorojenih otrok (moški), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
a. Delež moških po številu otrok						
0	99,7	90,4	35,9	16,4	7,3	6,5
1	0,3	8,0	40,9	33,0	23,1	20,2
2	0,0	1,5	22,3	43,6	55,6	50,7
3	0,0	0,0	0,8	6,4	11,1	18,1
4	0,0	0,0	0,0	0,7	2,6	4,1
5+	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,5
b. Povprečno število otrok						
	0,0	0,1	0,9	1,4	1,8	1,9

Razpredelnica 11: Starost anketirank pri odločanju za rojstvo, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
a. Kumulativni delež žensk po starosti ob rojstvu prvega otroka						
11	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
12	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
13	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,5
14	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,5
15	0,0	0,0	0,2	0,8	0,0	0,9
16	0,0	1,0	1,4	1,3	1,8	1,3
17	0,3	4,1	3,1	4,7	6,2	3,5
18	1,2	8,1	8,0	11,6	13,2	10,1
19	1,2	14,9	17,9	21,3	29,0	18,6
20		22,7	29,5	33,7	43,9	33,4
21		29,8	41,5	45,5	56,0	47,1
22		33,7	53,6	55,3	66,4	59,5
23		36,1	62,8	64,2	73,4	69,5
24		37,8	69,7	71,0	80,5	74,7
25			76,1	76,6	84,2	81,8

26			78,2	81,9	87,3	86,8
27			81,3	84,8	89,2	88,6
28			81,8	87,8	90,9	90,2
29			82,0	90,4	91,9	91,3
30				91,6	93,1	92,9
31				92,1	93,6	94,2
32				92,7	93,8	95,1
33				93,1	94,7	95,1
34				93,1	94,9	95,4
35					95,8	95,7
36					95,8	95,9
37					96,5	95,9
38					96,5	96,1
39					96,5	96,4
40						96,9

b. Kumulativni delež žensk po starosti ob rojstvu drugega otroka

0	0,0	1,4	1,2	2,1	3,1	2,1
1	0,0	10,1	12,8	13,8	18,2	16,0
2	0,0	16,6	25,3	27,9	33,3	33,8
3	0,0	20,4	36,5	41,3	46,1	44,6
4	0,0	24,3	43,0	50,1	55,4	55,7
5	0,0	24,3	47,6	56,5	60,9	62,8
6	0,0	25,1	50,0	61,0	65,9	69,9
7	0,0	25,1	51,0	64,9	70,8	73,5
8	0,0	25,1	51,5	67,1	73,3	76,1
9	0,0	25,1	51,7	68,6	74,8	76,8
10	0,0	25,1	51,7	69,7	76,4	78,1
11	0,0	25,1	51,7	70,1	78,0	78,8
12	0,0	25,1	51,7	70,7	78,0	79,1
13	0,0	25,1	51,7	70,7	78,2	79,8
14	0,0	25,1	51,7	70,7	78,5	79,8
15	0,0	25,1	51,7	70,8	78,7	79,9

c. Kumulativni delež žensk po starosti ob rojstvu tretjega otroka

0		1,0	1,9	1,7	1,4	1,0
1		1,0	5,6	4,2	4,7	3,5
2		3,3	7,6	5,8	8,7	8,9
3		5,5	8,8	7,9	12,3	11,8
4		5,5	9,6	9,4	14,6	14,0
5		5,5	11,1	12,8	16,3	16,8
6		5,5	11,1	14,5	18,4	18,5
7		5,5	11,1	14,7	19,4	20,8
8		5,5	11,1	15,0	21,8	21,7
9		5,5	11,1	15,5	22,8	22,4
10		5,5	11,1	15,7	23,3	22,8
11		5,5	11,1	15,9	25,3	23,1
12		5,5	11,1	15,9	25,3	24,0
13		5,5	11,1	15,9	25,5	24,5
14		5,5	11,1	15,9	25,7	24,5
15		5,5	11,1	15,9	25,7	24,5

Razpredelnica 12: Starost anketirancev pri odločanju za rojstvo, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
a. Kumulativni delež moških po starosti ob rojstvu prvega otroka						
16	0,0	0,0	0,3	0,0	0,7	0,6
17	0,3	0,0	0,3	0,3	0,7	0,6
18	0,3	0,0	0,8	0,3	1,2	1,4
19	0,3	0,7	1,3	2,1	2,7	2,2
20		3,0	3,9	3,1	4,3	6,0
21		3,0	9,0	6,5	10,7	13,2
22		6,5	17,6	16,8	21,8	23,3
23		8,3	31,7	24,2	36,8	34,2
24		9,6	41,9	35,6	47,5	43,9
25			50,5	46,5	54,0	55,7
26			55,8	55,0	60,4	63,9
27			61,6	63,7	67,7	71,1
28			63,4	70,2	72,8	75,3
29			64,1	75,3	77,6	79,2
30				79,9	81,5	84,0
31				81,3	86,3	85,9
32				82,7	89,0	88,6
33				82,9	89,3	88,9
34				83,2	90,3	89,2
35					92,4	90,4
36					92,4	91,5
37					92,4	92,3
38					92,4	92,9
39					92,4	92,9
40						93,1

Razpredelnica 13: Vrsta izobrazbe pri odločitvi za rojstvo (ženske), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
a. Starost žensk ob prvem porodu z najnižjo izobrazbo						
15	0,0	0,0	0,0	3,5	0,0	2,6
16	0,0	4,5	6,4	5,9	4,4	3,5
17	0,0	13,6	12,6	14,2	16,5	7,4
18	0,9	25,5	21,3	24,7	28,0	16,0
19	0,9	32,5	41,3	41,2	45,6	27,4
20		44,5	58,5	53,7	63,2	45,6
21		52,3	74,5	61,9	76,1	58,6
22		56,7	81,1	71,8	83,3	72,3
23		56,7	82,1	78,0	88,7	79,8
24		59,8	85,4	81,4	92,0	83,3
25			89,6	88,4	94,3	90,9
26			90,9	89,6	95,4	92,4
27			91,9	91,8	95,8	94,2
28			92,5	91,8	97,1	94,8
29			92,5	93,0	98,3	96,1
30				93,9	98,3	96,1
31				93,9	98,3	96,1
32				93,9	98,3	96,6
33				93,9	98,3	96,6

34				93,9	98,3	97,0
35					98,3	97,0
36					98,3	97,6
37					98,3	97,6
38					98,3	97,6
39					98,3	97,6
40						97,6
b. Starost žensk ob prvem porodu s srednjo izobrazbo						
15	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0
16	0,0	0,3	0,1	0,2	0,9	0,0
17	1,1	2,2	1,2	2,8	2,6	1,1
18	2,1	4,7	6,4	10,1	8,4	6,8
19	2,1	11,5	16,3	19,4	25,0	15,6
20		18,5	28,4	33,8	40,4	30,7
21		25,7	41,6	50,0	53,0	46,4
22		29,4	56,8	60,7	65,8	58,5
23		32,7	68,3	70,1	72,3	70,0
24		33,8	76,2	75,7	78,3	77,8
25			81,5	80,1	82,2	82,8
26			82,6	84,7	85,6	85,8
27			85,6	86,8	87,9	86,4
28			85,8	90,3	89,5	88,0
29			85,8	93,0	90,2	88,7
30				93,7	90,9	89,8
31				94,1	91,5	91,7
32				94,6	91,9	92,9
33				95,2	93,0	92,9
34				95,2	93,3	93,2
35					94,9	93,9
36					94,9	93,9
37					95,8	93,9
38					95,8	94,4
39					95,8	94,6
40						95,7
c. Starost žensk ob prvem porodu z višjo in visoko izobrazbo						
15		0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
16		0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
17		0,0	1,0	1,0	0,0	2,1
18		0,0	1,0	3,5	2,4	6,4
19		4,9	1,6	7,3	9,2	8,2
20		10,6	6,6	14,2	16,4	16,2
21		13,8	10,3	16,6	24,8	25,8
22		18,9	16,2	23,6	31,2	36,2
23		18,9	24,4	33,7	44,2	47,6
24		23,9	31,3	47,5	65,5	50,0
25			43,4	55,2	70,0	61,7
26			50,3	66,5	76,4	79,4
27			55,7	71,9	79,7	84,2
28			57,2	76,5	83,5	87,3
29			58,1	80,2	85,5	89,2
30				83,1	91,0	94,3
31				84,5	92,2	96,6
32				85,7	92,2	97,3
33				85,7	94,1	97,3
34				85,7	94,1	97,3
35					94,1	97,3
36					94,1	97,3
37					95,8	97,3
38					95,8	97,3
39					95,8	98,4
40						98,4

Razpredelnica 14: Vrsta izobrazbe pri odločitvi za rojstvo (moški), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995.

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
a. Starost moških ob prvem rojstvu z najnižjo izobrazbo						
16	0,0	0,0	0,0	0,0	4,1	0,0
17	0,4	0,0	0,0	0,0	4,1	0,0
18	0,4	0,0	2,3	0,0	5,4	2,2
19	0,4	2,0	2,3	3,1	5,4	3,7
20		2,0	2,3	5,8	5,4	5,4
21		2,0	12,4	11,6	17,2	8,9
22		12,9	19,8	21,1	27,5	28,5
23		16,0	38,0	26,1	41,5	41,5
24		16,0	51,0	44,1	45,4	44,4
25			54,3	46,0	56,8	60,1
26			54,3	51,0	64,0	61,6
27			56,1	53,8	68,0	64,6
28			56,1	56,9	76,2	69,2
29			57,7	65,1	76,2	71,2
30				65,1	77,9	74,0
31				65,1	81,1	76,0
32				68,7	87,3	76,0
33				68,7	87,3	76,0
34				68,7	87,3	76,0
35					88,7	76,0
36					88,7	78,6
37					88,7	80,6
38					88,7	80,6
39					88,7	80,6
40						81,7
b. Starost moških ob prvem rojstvu s srednjo izobrazbo						
16	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,9
17	0,0	0,0	0,5	0,4	0,0	0,9
18	0,0	0,0	0,5	0,4	0,3	1,6
19	0,0	0,5	1,2	2,5	2,5	2,5
20		3,2	5,0	3,4	4,6	7,2
21		3,2	9,3	7,4	10,9	16,9
22		5,2	19,3	17,3	23,1	26,2
23		6,8	33,9	26,3	39,6	35,9
24		8,3	43,4	37,7	52,6	45,9
25			54,3	49,7	58,5	58,3
26			62,1	59,1	62,3	68,4
27			68,2	67,4	69,8	75,9
28			69,9	74,1	74,1	79,7
29			70,4	78,0	79,4	82,5
30				81,9	83,3	86,6
31				83,0	87,9	88,2
32				84,5	89,9	91,0
33				84,7	90,4	91,0
34				84,7	91,1	91,4
35					93,4	92,6
36					93,4	93,7
37					93,4	94,2
38					93,4	94,5
39					93,4	94,5
40						94,5

c. Starost moških ob prvem rojstvu z višjo in visoko izobrazbo					
20	0,0	0,0	0,0	1,7	1,7
21	0,0	0,0	0,0	1,7	3,2
22	0,0	0,0	11,0	8,6	7,7
23	0,0	3,0	13,9	17,4	21,9
24	0,0	8,3	21,6	26,7	36,3
25		13,7	33,4	29,3	42,5
26		13,7	40,7	48,0	49,6
27		22,9	55,1	59,1	58,8
28		29,8	61,2	64,8	64,4
29		29,8	69,7	72,8	73,9
30			80,1	78,4	83,1
31			83,6	86,5	86,3
32			83,6	88,3	91,2
33			83,6	88,3	92,1
34			83,6	91,9	92,1
35				93,9	94,4
36				93,9	94,4
37				93,9	95,1
38				93,9	97,2
39				93,9	97,2
40					97,2

Razpredelnica 15: Razporeditev splošne uporabe in neuporabe kontracepcijskih metod kdajkoli v življenju anketirank in anketirancev, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Moški	Ženske
neuporabniki	10,8	6,3
sterilizacija	0,3	1,1
sterilizacija partnerja	0,7	0,0
hormonska kontracepcija	29,5	34,1
maternični vložek	11,3	16,1
diafragma	4,8	4,5
kondom	16,4	11,8
občasna vzdržnost	9,5	10,9
prekinjen odnos	16,7	15,0
drugo	0,1	0,2

Razpredelnica 16: Kumulativni deleži žensk po starosti, ko so naredila prvi dovoljeni splav, Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
12	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0
13	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0
14	0,0	0,2	0,0	0,2	0,0	0,0
15	0,3	0,5	0,2	0,3	0,0	0,5
16	0,3	1,1	0,2	0,6	0,1	0,7
17	0,9	2,1	1,2	2,2	1,0	1,1
18	0,9	2,8	1,9	3,9	1,7	1,8
19	1,9	4,3	3,2	6,1	1,9	2,2
20		5,5	4,9	7,5	3,0	2,6
21		6,4	5,8	9,3	4,3	3,8
22		8,0	7,6	11,6	6,5	5,5
23		8,8	8,4	12,2	8,1	6,7
24		9,2	10,4	13,5	10,2	7,6
25			10,6	15,4	10,9	8,1
26			12,7	16,3	12,0	9,0
27			13,1	17,9	13,0	10,8
28			13,3	19,3	14,7	11,2
29				20,5	15,8	12,6
30				21,3	16,8	13,5
31				21,9	18,7	15,2
32				23,0	19,6	16,9
33				23,4	20,5	17,8
34				23,4	20,6	18,5
35					22,1	19,2
36					23,1	20,5
37					23,1	20,7
38					23,5	21,0
39					23,7	21,8
40						21,9
41						21,9
42						22,2
43						22,2
44						22,2

Razpredelnica 17: Stališča do otroka (moški), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
a. Odstotek anketirancev po številu zelenih otrok						
nobenega	4,9	0,8	0,2	1,4	0,2	3,2
enega	6,8	8,4	8,5	9,9	12,4	13,9
dva	65,7	58,2	47,8	45,3	46,0	46,1
tri	8,2	19,3	28,7	24,0	17,5	20,1
štiri ali več	1,7	6,1	1,4	5,9	7,3	8,0
ne vem	12,7	7,2	13,3	13,5	16,5	8,7
b. Povprečno število zelenih otrok						
	2,0	2,3	2,3	2,3	2,3	2,2
c. Odstotek anketirancev brez otrok po številu zelenih otrok						
nobenega	4,9	0,8	0,5	9,7	3,8	56,0
enega	6,8	9,0	18,9	26,8	68,5	18,4
dva	65,6	59,6	57,5	39,2	8,8	12,7
tri	8,3	16,1	17,6	7,9	5,5	4,7
štiri ali več	1,7	6,5	1,0	2,0	0,0	0,0
ne vem	12,7	7,8	4,4	14,3	13,4	8,3
d. Odstotek anketirancev z enim otrokom po številu zelenih otrok						
enega	0,0	4,1	5,8	20,0	39,5	61,7
dva	100,0	39,8	46,6	44,6	38,2	26,3
tri	0,0	50,1	33,2	22,2	4,4	3,2
štiri ali več	0,0	3,3	2,2	3,4	0,0	0,0
ne vem	0,0	2,7	12,2	9,8	17,9	8,8
e. Odstotek anketirancev z dvema otrokoma po številu zelenih otrok						
dva		100,0	38,9	54,0	64,2	79,1
tri		0,0	33,8	24,6	15,4	9,5
štiri ali več		0,0	1,0	6,7	3,9	2,7
ne vem		0,0	26,3	14,6	16,5	8,7
f. Odstotek anketirancev s tremi otroci po številu zelenih otrok						
tri			100,0	69,4	65,8	78,1
štiri ali več			0,0	13,6	16,3	13,3
ne vem			0,0	17,1	17,9	8,6

Razpredelnica 18: Stališča do otroka (ženske), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
a. Odstotek anketirank po številu zelenih otrok						
nobenega	2,4	0,6	0,0	1,1	1,5	2,3
enega	9,3	6,4	8,7	7,9	12,5	15,3
dva	60,5	51,8	51,6	48,3	48,7	55,3
tri	14,5	25,8	22,3	22,9	20,8	16,3
štiri ali več	4,0	4,3	4,4	4,9	6,6	5,4
ne vem	9,4	11,1	13,0	14,9	9,9	5,3
b. Povprečno število zelenih otrok						
	2,1	2,3	2,3	2,3	2,3	2,1
c. Odstotek anketirank brez otrok po številu zelenih otrok						
nobenega	2,4	1,0	0,0	19,1	48,6	87,8
enega	9,4	9,5	22,6	10,0	25,4	0,0
dva	60,4	55,2	61,2	45,5	10,4	4,0
tri	14,4	23,8	13,7	21,9	0,0	0,0
štiri ali več	4,0	4,0	1,6	0,0	0,0	0,0
ne vem	9,3	6,5	0,8	3,5	15,5	8,2
d. Odstotek anketirank z enim otrokom po številu zelenih otrok						
enega	0,0	3,0	13,6	28,1	59,7	84,2
dva	63,4	49,8	52,4	41,9	14,7	5,8
tri	16,9	27,7	20,6	15,1	7,5	3,0
štiri ali več	0,0	4,8	1,0	1,0	0,7	0,4
ne vem	19,7	14,7	12,4	13,9	17,3	6,6
e. Odstotek anketirank z dvema otrokoma po številu zelenih otrok						
dva		43,6	54,5	61,5	79,2	91,2
tri		28,3	20,1	19,2	9,5	3,9
štiri ali več		4,9	6,9	4,2	3,7	0,5
ne vem		23,2	18,5	15,1	7,6	4,4
f. Odstotek anketirank s tremi otroci po številu zelenih otrok						
tri		58,5	76,1	65,1	83,2	92,2
štiri ali več		0,0	10,6	14,6	11,2	0,5
ne vem		41,5	13,3	20,2	5,6	7,3

Razpredelnica 19: Izobraževanje in otroci (ženske), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju			
	15-19	20-24	25-29	30-34
	Starostne kohorte			
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965
a. Delež žensk, ki se izobražujejo glede na število otrok doma				
0	84,8	26,9	5,8	0,4
1	0,0	3,3	2,8	2,2
2	0,0	0,8	2,7	3,3
3+	0,0	0,0	0,0	0,7
celotni odstotek	84,8	31,0	11,3	6,6
število	430	421	454	465
b. Delež žensk, ki se izobražujejo, z najmlajšim otrokom, starim 0-2 let				
	0,0	12,1	8,6	8,7
število	5	141	160	87
c. Delež žensk, ki se izobražujejo, z najmlajšim otrokom, starim 3-6 let				
		7,6	5,6	2,9
število		432	157	148
d. Delež žensk, ki se izobražujejo, z najmlajšim otrokom, starim 7-12 let				
		0,0	4,4	9,3
število		1	55	183

Razpredelnica 20: Zaposlenost in otroci (ženske), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
a. Delež zaposlenih žensk glede na število otrok doma						
0	8,7	33,0	13,4	5,8	3,7	3,0
1	0,3	21,0	33,3	24,1	20,7	21,9
2	0,0	4,9	31,9	47,6	48,6	45,8
3+	0,0	0,3	3,1	7,2	11,5	9,1
celotni odstotek	9,0	59,2	81,7	84,4	84,5	79,8
število	430	421	454	465	472	478
b. Delež zaposlenih žensk, ki delajo s skrajšanim delovnim časom, glede na število otrok doma						
0	17,0	6,3	3,2	1,0	0,3	0,3
1	0,0	3,4	3,7	1,8	1,3	2,4
2	0,0	0,0	3,5	3,5	5,3	3,0
3+	0,0	0,0	0,0	0,9	1,3	0,8
celotni odstotek	17,0	9,7	10,4	7,2	8,2	6,5
število	39	249	371	394	399	381
c. Delež zaposlenih žensk z najmlajšim otrokom, starim 0-2 let						
s polnim del. časom	25,5	66,3	79,2	84,1	83,1	64,4
s skrajšanim del. č.	0,0	5,2	6,6	3,7	2,7	30,1
število	5	114	160	87	31	6
d. Delež zaposlenih žensk z najmlajšim otrokom, starim 3-6 let						
s polnim del. časom		57,6	72,3	74,3	74,0	54,1
s skrajšanim del. časom		5,9	9,2	8,4	9,7	13,9
število		43	157	149	64	29
e. Delež zaposlenih žensk z najmlajšim otrokom, starim 7-12 let						
s polnim del. časom		100,6	77,3	79,7	79,0	74,8
s skrajšanim del. časom		0,0	2,7	4,4	6,8	6,0
število		1	55	183	190	103

Razpredelnica 21: Povezava različnih življenjskih dogodkov (ženske), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
Kumulativni deleži anketirank, ki so						
a. dosegle svojo sedanjo stopnjo izobrazbe pri starosti						
15	8,4	1,1	2,1	1,8	1,4	1,4
16	16,3	4,5	6,5	6,6	6,5	5,7
17	46,7	22,1	22,4	20,6	21,7	18,2
18	95,6	64,5	54,8	52,4	49,8	44,1
19	100,0	88,3	72,9	69,7	67,2	58,9
20		91,6	77,2	73,0	72,8	62,5
21		94,3	81,0	77,0	78,2	67,5
22		97,3	84,0	80,5	82,4	73,1
23		98,8	88,1	85,7	85,3	78,0
24		99,5	92,9	89,6	91,0	82,4
25			95,2	92,2	92,1	85,4
26			97,9	93,7	92,7	87,5
27			98,7	95,2	93,5	88,8
28			99,1	95,9	94,5	90,3
29			99,5	97,0	95,2	91,8
30				98,5	96,0	93,0
število	94	364	421	428	429	419
b. zapustile dom svojih staršev pri starosti						
15	1,2	5,8	9,1	11,2	12,2	12,0
16	2,3	7,4	11,0	16,1	16,1	17,8
17	3,7	11,2	14,5	21,7	21,6	23,0
18	4,3	19,5	23,5	34,8	33,6	33,0
19	4,3	32,4	35,5	48,4	48,1	45,3
20		39,6	45,0	56,8	58,8	54,0
21		43,0	54,0	63,6	66,7	62,6
22		47,3	63,3	70,0	74,1	71,2
23		49,2	69,9	75,8	78,5	76,1
24		50,7	77,4	80,5	82,0	80,7
25			81,5	84,2	85,0	85,3
26			83,4	86,4	87,0	88,1
27			84,4	90,3	89,6	88,7
28			85,1	91,5	91,1	91,2
29			85,2	92,3	91,7	92,4
30				93,0	93,4	94,0
število	430	420	451	462	497	476
c. se prvič zaposlile pri starosti						
15	0,0	5,7	6,9	6,9	14,6	12,6
16	1,7	10,8	12,2	12,8	21,6	23,8
17	6,8	18,9	25,2	25,3	34,1	33,6
18	11,6	42,2	50,4	45,4	53,3	53,6
19	12,2	60,1	65,1	62,9	69,6	68,2
20		65,7	72,6	69,7	78,9	74,2
21		68,7	79,2	77,1	84,7	81,9
22		70,5	83,1	82,8	89,2	85,9
23		72,3	86,8	87,8	91,3	88,5
24		72,6	91,4	91,1	93,9	91,0
25			93,8	94,2	95,0	93,7
26			95,4	95,2	96,0	94,9
27			95,5	96,6	96,8	95,8
28			95,9	97,0	97,3	96,2
29			95,9	97,3	97,6	96,3
30				97,3	97,6	96,6
število	430	421	452	464	470	476

d. vstopile v svojo prvo partnersko zvezo pri starosti						
15	0,8	0,9	1,1	1,4	1,0	0,5
16	1,8	2,8	3,3	3,6	3,6	1,8
17	3,1	6,7	7,1	8,8	9,5	6,0
18	3,7	14,8	17,4	19,7	23,0	15,4
19	3,7	25,9	30,1	31,9	40,0	30,1
20		36,0	43,5	45,1	53,4	43,9
21		40,5	56,2	55,4	64,6	58,4
22		45,3	68,6	65,6	73,7	68,7
23		46,8	75,6	74,8	80,0	76,0
24		48,7	83,8	79,5	84,9	82,5
25			86,5	85,0	89,4	87,3
26			89,0	88,9	91,2	89,7
27			89,8	91,5	92,9	91,6
28			90,0	93,2	93,8	93,7
29			90,0	94,6	94,5	94,4
30				95,0	95,1	95,2
število	430	420	454	462	471	475
e. rodile prvega živorojenega otroka pri starosti						
15	0,0	0,0	0,2	0,8	0,0	0,9
16	0,0	1,0	1,4	1,3	1,8	1,3
17	0,3	4,1	3,1	4,7	6,2	3,5
18	1,2	8,1	8,0	11,6	13,2	10,1
19	1,2	14,9	17,9	21,3	29,0	18,6
20		22,7	29,5	33,7	43,9	33,4
21		29,8	41,5	45,5	56,0	47,1
22		33,7	53,6	55,3	66,4	59,5
23		36,1	62,8	64,2	73,4	69,5
24		37,8	69,7	71,0	80,5	74,7
25			76,1	76,6	84,2	81,8
26			78,2	81,9	87,3	86,8
27			81,3	84,8	89,2	88,6
28			81,8	87,8	90,9	90,2
29			82,0	90,4	91,9	91,3
30				91,6	93,1	92,9
število	430	421	454	465	472	478

Razpredelnica 22: Povezava različnih življenjskih dogodkov (moški), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostne skupine ob intervjuju					
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44+
	Starostne kohorte					
	1976-1980	1971-1975	1966-1970	1961-1965	1956-1960	1950-1955
Kumulativni deleži anketirancev, ki so						
a. dosegli svojo sedanjo stopnjo izobrazbe pri starosti						
15	3,5	0,0	2,5	0,2	1,9	0,7
16	12,9	3,2	7,4	7,5	4,8	3,6
17	53,8	25,2	26,4	27,4	25,0	17,1
18	91,8	72,0	61,3	56,1	55,1	38,0
19	97,6	92,2	77,9	68,0	67,0	51,2
20		96,2	80,7	71,9	69,7	57,4
21		98,0	81,9	75,7	73,9	61,7
22		98,4	85,4	78,2	77,3	67,0
23		98,9	87,6	85,5	79,8	72,2
24		99,2	92,2	89,6	83,9	78,1
25			95,1	90,8	86,5	81,4
26			98,8	94,6	88,7	84,1
27			99,8	96,0	91,4	86,4
28			99,8	97,5	92,2	89,7
29			99,8	98,5	92,7	92,5
30				98,9	95,7	93,5
število	80	260	256	289	297	308
b. zapustili dom svojih staršev pri starosti						
15	1,2	6,0	12,1	11,0	12,7	17,3
16	1,8	6,5	13,8	13,6	18,1	21,5
17	2,1	7,9	14,8	17,3	22,1	25,8
18	2,7	17,7	27,8	28,8	33,7	33,3
19	2,7	31,7	44,8	43,5	45,2	46,8
20		36,4	52,0	51,5	49,7	53,3
21		41,2	55,3	56,0	56,5	61,3
22		44,8	59,4	61,0	62,6	67,2
23		46,0	69,1	66,8	69,4	72,3
24		46,6	73,2	74,2	73,5	77,6
25			78,6	79,7	76,9	82,5
26			80,8	86,6	82,2	86,5
27			81,9	88,1	84,7	89,3
28			82,9	90,1	87,2	89,3
29			82,9	93,1	87,7	91,3
30				94,7	90,9	92,6
število	304	285	294	304	318	328
c. se prvič zaposlili pri starosti						
15	2,2	3,0	11,0	8,2	10,3	11,5
16	4,7	6,5	19,8	14,7	20,6	16,0
17	10,9	19,5	34,3	28,3	35,2	31,4
18	15,9	39,3	56,9	51,1	57,7	48,8
19	16,9	58,1	67,6	63,5	67,6	61,2
20		65,0	76,7	73,1	76,5	70,8
21		69,5	81,6	80,1	81,7	78,1
22		71,1	84,9	84,7	84,7	82,4
23		71,9	87,8	87,2	88,8	88,7
24		72,3	90,7	91,8	90,8	91,6
25			92,6	94,5	92,9	93,8
26			93,3	96,6	93,9	95,3
27			94,5	97,9	96,5	97,5
28			95,0	98,1	98,5	98,0
29			95,0	98,5	98,7	98,4
30				98,6	99,1	98,9
število	305	282	289	303	317	329

d. vstopili v svojo prvo partnersko zvezo pri starosti						
15	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0
16	0,0	0,0	0,3	1,3	1,2	0,9
17	0,0	0,0	0,1	3,0	1,8	1,2
18	0,0	0,3	1,7	5,1	3,5	1,5
19	0,0	2,4	6,8	6,8	6,4	5,8
20		7,3	14,2	12,6	11,9	10,6
21		12,5	22,2	19,4	21,6	21,1
22		17,1	33,9	31,1	37,1	35,7
23		21,3	47,0	40,8	49,7	50,8
24		22,3	55,4	56,5	58,4	61,4
25			64,7	66,4	65,8	69,1
26			71,8	79,4	74,0	77,3
27			75,1	84,8	79,6	81,1
28			75,8	88,1	84,4	84,6
29			75,8	90,8	87,0	88,4
število	307	282	294	302	318	328
e. dobili prvega živorojenega otroka pri starosti						
15	0,0	0,0	0,3	0,0	0,7	0,6
16	0,3	0,0	0,3	0,3	0,7	0,6
17	0,3	0,0	0,8	0,3	1,2	1,4
18	0,3	0,7	1,3	2,1	2,7	2,2
19		3,0	3,9	3,1	4,3	6,0
20		3,0	9,0	6,5	10,7	13,2
21		6,5	17,6	16,8	21,8	23,3
22		8,3	31,7	24,2	36,8	34,2
23		9,6	41,9	35,6	47,5	43,9
24			50,5	46,5	54,0	55,7
25			55,8	55,0	60,4	63,9
26			61,6	63,7	67,7	71,1
27			63,4	70,2	72,8	75,3
28			64,1	75,3	77,6	79,2
29				79,9	81,5	84,0
število	306	285	294	304	319	331

Razpredelnica 23: Povzetek izbranih kazalcev različnih življenjskih dogodkov (ženske), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostni skupini ob intervjuju	
	30-34	40-44+
	Starostni kohorti	
	1950-1955	1961-1965
a. Izobrazba in zaposlenost		
Povprečno število let vključenosti v izobraževanje (do 30. leta starosti)	4,4	3,6
Povprečno število let zaposlenosti (do 30. leta starosti)	9,0	9,3
b. Spolna anktivnost		
Starost ob prvem spolnem odnosu - mediana	18,1	18,9
Delež uporabnic kontracepcije ob prvem spolnem odnosu	43,6	33,1
Delež žensk, ki so kdajkoli splavile (do 30. leta starosti)	21,3	13,5
c. Otroci		
Starost ob rojstvu prvega otroka - mediana	22,5	22,2
Delež žensk, ki so ob rojstvu prvega otroka živele v kohabitaciji	14,7	5,6
Delež žensk, ki niso živele v nobeni partnerski zvezi ob rojstvu prvega otroka	15,4	14,9
Povprečno število živorojenih otrok (do 30. leta starosti)	1,6	1,8
Delež žensk, ki še niso rodile (do 30. leta starosti)	8,4	7,1
d. Partnerske zveze		
Starost ob prvi poroki - mediana	22,7	21,7
Starost ob vstopu v prvo partnersko zvezo - mediana	21,5	21,4
Povprečno število let, preživetih v partnerski zvezi (do 30. leta starosti)	7,2	7,4
Delež prvih porok (do 30. leta starosti), ki so jim predhodile kohabitacije	38,6	20,3

Razpredelnica 24: Povzetek izbranih kazalcev različnih življenjskih dogodkov (moški), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostni skupini ob intervjuju	
	30-34	40-44+
	Starostni kohorti	
	1961-1965	1950-1955
a. Izobrazba in zaposlenost		
Povprečno število let vključenosti v izobraževanje (do 30. leta starosti)	4,5	4,9
Povprečno število let zaposlenosti (do 30. leta starosti)	9,1	8,9
b. Spolna anktivnost		
Starost ob prvem spolnem odnosu - mediana	18,0	18,4
Delež uporabnikov kontracepcije ob prvem spolnem odnosu	54,4	43,9
c. Otroci		
Starost ob rojstvu prvega otroka - mediana	26,4	25,5
Delež moških, ki so ob rojstvu prvega otroka živeli v kohabitaciji	18,1	7,4
Delež moških, ki niso živeli v nobeni partnerski zvezi ob rojstvu prvega otroka	15,9	12,6
Povprečno število živorojenih otrok (do 30. leta starosti)	1,3	1,5
Delež moških, ki še nimajo otrok (do 30. leta starosti)	20,1	16,0
d. Partnerske zveze		
Starost ob prvi poroki – mediana	26,5	24,5
Starost ob vstopu v prvo kohabitacijo - mediana	29,6	99,2
Starost ob vstopu v prvo partnersko zvezo - mediana	24,6	24,0
Povprečno število let, preživetih v partnerski zvezi (do 30. leta starosti)	4,9	5,0
Delež prvih porok (do 30. leta starosti), ki so jim predhodile kohabitacije	44,6	30,0

Razpredelnica 25: Povezava različnih življenjskih dogodkov (ženske), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostni skupini ob intervjuju	
	30-34	40-44+
	Starostni kohorti	
	1961-1965	1950-1955
Kumulativni deleži anketirank, ki so:		
a. dosegle svojo sedanjo stopnjo izobrazbe pri starosti		
15	1,8	1,4
16	6,6	5,7
17	20,6	18,2
18	52,4	44,1
19	69,7	58,9
20	73,0	62,5
21	77,0	67,5
22	80,5	73,1
23	85,7	78,0
24	89,6	82,4
25	92,2	85,4
26	93,7	87,5
27	95,2	88,8
28	95,9	90,3
29	97,0	91,8
30	98,5	93,0
b. zapustile dom svojih staršev pri starosti		
15	11,2	12,0
16	16,1	17,8
17	21,7	23,0
18	34,8	33,0
19	48,4	45,3
20	56,8	54,0
21	63,6	62,6
22	70,0	71,2
23	75,8	76,1
24	80,5	80,7
25	84,2	85,3
26	86,4	88,1
27	90,3	88,7
28	91,5	91,2
29	92,3	92,4
30	93,0	94,0
c. se prvič zaposlile pri starosti		
15	6,9	12,6
16	12,8	23,8
17	25,3	33,6
18	45,4	53,6
19	62,9	68,2
20	69,7	74,2
21	77,1	81,9
22	82,8	85,9
23	87,8	88,5
24	91,1	91,0
25	94,2	93,7
26	95,2	94,9
27	96,6	95,8
28	97,0	96,2
29	97,3	96,3
30	97,3	96,6

d. vstopile v svojo prvo partnersko zvezo pri starosti		
15	1,4	0,5
16	3,6	1,8
17	8,8	6,0
18	19,7	15,4
19	31,9	30,1
20	45,1	43,9
21	55,4	58,4
22	65,6	68,7
23	74,8	76,0
24	79,5	82,5
25	85,0	87,3
26	88,9	89,7
27	91,5	91,6
28	93,2	93,7
29	94,6	94,4
30	95,0	95,2
e. rodile prvega živorojenega otroka pri starosti		
15	0,8	0,9
16	1,3	1,3
17	4,7	3,5
18	11,6	10,1
19	21,3	18,6
20	33,7	33,4
21	45,5	47,1
22	55,3	59,5
23	64,2	69,5
24	71,0	74,7
25	76,6	81,8
26	81,9	86,8
27	84,8	88,6
28	87,8	90,2
29	90,4	91,3
30	91,6	92,9

Razpredelnica 26: Povezava različnih življenjskih dogodkov (moški), Rodnostno vedenje Slovencev, 1995

	Starostni skupini ob intervjuju	
	30-34	40-44+
	Starostni kohorti	
	1961-1965	1950-1955
Kumulativni deleži anketirancev, ki so:		
a. dosegli svojo sedanjo stopnjo izobrazbe pri starosti		
15	0,2	0,7
16	7,5	3,6
17	27,4	17,1
18	56,1	38,0
19	68,0	51,2
20	71,9	57,4
21	75,7	61,7
22	78,2	67,0
23	85,5	72,2
24	89,6	78,1
25	90,8	81,4
26	94,6	84,1
27	96,0	86,4
28	97,5	89,7
29	98,5	92,5
30	98,9	93,5
b. zapustili dom svojih staršev pri starosti		
15	11,0	17,3
16	13,6	21,5
17	17,3	25,8
18	28,8	33,3
19	43,5	46,8
20	51,5	53,3
21	56,0	61,3
22	61,0	67,2
23	66,8	72,3
24	74,2	77,6
25	79,7	82,5
26	86,6	86,5
27	88,1	89,3
28	90,1	89,3
29	93,1	91,3
30	94,7	92,6
c. se prvič zaposlili pri starosti		
15	8,2	11,5
16	14,7	16,0
17	28,3	31,4
18	51,1	48,8
19	63,5	61,2
20	73,1	70,8
21	80,1	78,1
22	84,7	82,4
23	87,2	88,7
24	91,8	91,6
25	94,5	93,8
26	96,6	95,3
27	97,9	97,5
28	98,1	98,0
29	98,5	98,4
30	98,6	98,9

d. vstopili v svojo prvo partnersko zvezo pri starosti		
15	0,0	0,0
16	1,3	0,9
17	3,0	1,2
18	5,1	1,5
19	6,8	5,8
20	12,6	10,6
21	19,4	21,1
22	31,1	35,7
23	40,8	50,8
24	56,5	61,4
25	66,4	69,1
26	79,4	77,3
27	84,8	81,1
28	88,1	84,6
29	90,8	88,4
30	93,4	90,7
e. dobili prvega živorojenega otroka pri starosti		
16	0,0	0,6
17	0,3	0,6
18	0,3	1,4
19	2,1	2,2
20	3,1	6,0
21	6,5	13,2
22	16,8	23,3
23	24,2	34,2
24	35,6	43,9
25	46,5	55,7
26	55,0	63,9
27	63,7	71,1
28	70,2	75,3
29	75,3	79,2
30	79,9	84,0

POVZETEK

V raziskavi rodnostnega vedenja prebivalcev Slovenije, v kateri smo zajeli reprezentančni vzorec 2719 žensk in 1840 moških, starih od 15 do 44 let, smo skušali ugotoviti

- trende rodnostnega obnašanja generacij, ki vstopajo v rodno obdobje v primerjavi s starejšimi rodnimi generacijami;
- vpliv okolja in načina življenja na rodnostno obnašanje parov v rodnostnem obdobju v Sloveniji;
- načine in uspešnost uravnavanja rodnosti rodnostnih generacij in
- odnos rodnih parov do otrok.

Ugotovitve so naslednje:

Rodnostno vedenje prebivalcev Slovenije se spreminja iz generacije v generacijo in to hitreje kot se spreminjajo njihova stališča o družini in otrocih. Mlajše generacije se dlje izobražujejo, ostajajo dlje časa v domu staršev, kasneje vstopajo v partnerske zveze in že začenjajo odlagati starševstvo. Ob tem pa se starost ob prvem spolnem odnosu počasi niža. Mlajše generacije v večjem odstotku uporabljajo kontracepcijo in to zanesljive kontracepcijske metode ter se v manjšem odstotku poslužujejo splava. Poroka sicer še vedno ostaja primarna oblika partnerske zveze, vendar v mlajših generacijah raste število izvenzakonskih zvez. Odstotek samskih staršev se med generacijami bistveno ne spreminja. Zakonske zveze so trdnejše od zunajzakonskih, med njimi pa so trdnejše tiste, ki so se začele kot zunajzakonske skupnosti. Med slovenskim rodnim prebivalstvom še vedno prevladuje vzorec družine z dvema otrokoma, se pa zlasti v mlajših kohortah podaljšuje razmik med otroki. Odstotek družin z enim otrokom ostaja med generacijami stabilen. Prav tako odstotek družin s tremi otroki. Izrazito pa pada iz generacije v generacijo odstotek družin s štirimi ali več otroki. Otrok vse bolj postaja strošek, v mlajših generacijah vse bolj prevladuje filozofija odgovornega starševstva kot enega od življenskih izzivov za posameznika in za par in ne edinega izziva za žensko. To je zlasti prisotno med bolj izobraženimi pari, kjer že opažamo bolj izrazito odlaganje rojstev.

ABSTRACT

The Slovenian Family and Fertility Survey, which involved a representative sample of 2719 women and 1840 men aged 15 to 44 years, aimed at identifying:

- trends of fertility behaviour in the generations currently entering the fertile age in comparison to other fertile generations;
- influences of the environment and life-style on fertility behaviour of fertile age couples in Slovenia;
- use of fertility regulation methods and their efficacy in the fertile generations, and
- attitudes of fertile couples with regard to having children.

The conclusions are as follows:

Fertility behaviour in the Slovenian population has been changing from generation to generation, and these changes have been faster than those in attitudes with regard to family and parenthood. Younger generations are better educated, they remain in their parents' homes longer, enter partnership later and are beginning to postpone parenthood. Parallel to this, age at first intercourse has been decreasing. Younger generations are better contraceptive users, and, especially use more efficient methods, and seek abortion less. Marriage remains the prevailing form of partnership, but the number of extramarital (cohabitational) unions has been increasing in younger generations. There is no significant difference in the percentage of single parents in various age groups. Marital unions are more stable than cohabitational ones, yet the highest stability is observed when cohabitation preceded marriage. The pattern of a two-children family is still the most common one in the Slovenian fertile population, but particularly in younger generations spacing between births has been increasing. The percentage of one-child families remains stable across age groups, as well as that of three-children families. However, the percentage of four(-plus) children families has been sharply declining from generation to generation. The cost of having children is increasing; younger generations more and more embrace the concept of responsible parenthood as one of the challenges in the life of both the individual and the couple, and not as the only challenge for the woman. This attitude particularly prevails among more educated couples, where the tendency to postpone childbirths is already apparent.

ISBN 961-6182-53-6

9 789616 182539